

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ Γ' ΑΡΡΕΝΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ Π.Τ. ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

... Ναὶ δὲν ἀξίζει ὁ κόσμος χωρὶς
τὴν ὁμορφίαν, χωρὶς τὴν λεβεντιά
καὶ δίχως τὴν ἀρετὴν.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δρχ. 73.30,—

(Βιβλίοσ, δρ. 19.30, Φόρος Ἀναγκ. Δανείου 5.80)

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας 104369—30 Σεπτεμβρίου 1940

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ—ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9
1940

100 6/10/42

Κοντοπούλου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ Γ' ΑΡΡΕΝΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ Π.Τ. ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Αριθ. Έγκριτ. απόφ. $\frac{41719}{1-8-33}$

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

(Αντίτυπα 1.000)

... Ναι δὲν ἀξίζει ὁ κόσμος χωρὶς
τὴν ὁμορφιά, χωρὶς τὴ λεβεντιά
καὶ δίχως τὴν ἀρετή.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ-ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9
1940

18291

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγ-
γραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότη.

Κωνστῆς Χρυσοθήρης

ΤΥΠΟΙΣ : "ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ,, Π. Α. ΔΙΑΛΗΣΜΑ-ΚΑΡΟΡΗ 11 ΑΘΗΝΑΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α΄ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Α΄. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Τὸ Γιάννη τὸν Νταφιώτη καὶ τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς ἔκλεισε τὸ χιόνι ἀπάνω στὸ Κάστρο, τὴν πέρα πάντα στὸ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο, τ' ἀκούσατε :

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ παπα Φραγκούλης, ὁ Σικελλάριος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἔξ ὁσπρίων καὶ ἔλαιων οἰκογενειακοῦ δείπνου τὴν ἐσπέραν τῆς 23 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186... Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιάς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων καὶ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος, ὁ Μαραγκούδης, πεντηκοντούτης οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἴπῃ μίαν καλησπέραν καὶ νὰ πῇ μίαν ρακιά, κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὸ παπαδόσπιτο· καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῷ, μεμακρυσμένη συγγενῆς, ἔλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφορὰν τῆς, χήρα ἑξηκοντούτις, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑψηρετῇ δωρεὰν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκλήσια.

— Τ' ἀκούσαμε καὶ ἐμεῖς, παπᾶ, ἀπήντησε ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτσι εἶπανε.

— Τὸ εἶπαν, εἶναι σίγουρο, σὰς λέω, ἐπανέλαβεν ὁ παπα Φραγκούλης. Οἱ βλοημένοι δὲν θὰ βάλουν ποτὲ γνῶσι. Ἐπῇ-

γαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεβάσουν ξύλα ἀπάν' ἀπ' τοῦ Κουρούπη τὰ κατσάβραχα, στὸ Στοιβωτό, ἐκεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήση. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν.

— Μυαλὸ δὲν ἔχουν αὐτοὺς ὁ κόσμος, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ. Τώρα οἱ ἄνθρωποι γινῆκαν ἀπόκοτοι.

— Νὰ εἶχανε τάχα τίποτε κουμπάνια μαζί τους; εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Ποιὸς ξέρ', εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ.

— Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια, ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ἀλλιῶς δὲν γίνεται. Πήγανε μὲ τὰ ξεμπίλια τους γεμῆτα. Καὶ τουφέκια εἶχανε καὶ θηλείες στένουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρει κι ἄλατι μπόλιζο μαζί τους γιὰ νὰ τ' ἄλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

— Τώρα Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπάνω στὸ Στοιβωτό τάχα; εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

— Νὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του.

Ἦτο ἕως πενήντη πέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά του ὑπῆρξε ναυτικός, κι ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

— Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος, ὁ μαραγκός. Ἀπ' τὴ στεριά ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἔρριξε χιόνι, κι ἀκόμη ρίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμῃ τέτοια βαρυνχειμωνιά. Ὁ Ἀη Θανάσης ἔγινε ἓνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλιά δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη.

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐπανέλαβεν ἐρωτηματικῶς:

— Κι' ἀπ' τὴ θάλασσα, μάστορ Πανάγο;

— Ἀπ' τὴ θάλασσα, παπᾶ, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραικολεβάντες δυνατός, φουρτούνα. Ὅλο καὶ φρεσκάρει. Ξύδι μοναχό. Ποῦ μπορεῖς νὰ ξεμυτήσης ὅξ' ἀπ' τὸ λιμάνι κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!

— Ἀπὸ Σοφράν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ Σταβέτι;

Ὁ ἱερεὺς ἐπρόφερεν οὕτω τοὺς ὄρους *Sopra vento* καὶ *Sotto vento*, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ τὸ ὑπὴνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειοανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

— 'Απὸ Σταβέτ, παπᾶ... μὰ τότε εἶναι φόβος μὴν τότε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο.

— Μά... τότε πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ἱερεὺς.

— Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

— 'Ε, παπᾶ μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό του. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσ' ἐσένα.

Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐστέναξεν, ὡς νὰ ᾤκιζε τὴν ιδιοτέλειαν καὶ μικροφυϊάν, ἣς ζῶσα ἡχῶ ἐγίνετο ὁ Πανάγος.

— Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω, ἐπανάλαβεν ὡς διὰ ν' ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμιὰ σπηλιά, τσακμάκι θὰ χουν μαζί τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νὰ μοῦ εἶχε καὶ ἐμὲ ἡ Πανάγαινα ἀπόψε στὴν παραστιά μου τὴ φωτιά, πὺν θὲ νὰ ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ βδομάδα πάντα θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν' ἀπὸ πέντε μέρες, πὺν ἀγρίεψε ὁ χειμῶνας.

— Νὰ πῆγαινε τώρα κανεῖς νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο ἐπανάλαβεν ὁ ἱερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πὺν θὰ τοὺς ἔφερνε κι αὐτοὺς βοήθεια. Πέρουνι, πὺν ἦταν ἐλαφρότερος ὁ χειμῶνας, δὲν πῆγαμε... Φέτος, εἶναι βαρὺς...

Καὶ διεκόπη, ὡς νὰ εἶπε πολλά. Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἡθὸς ἀνθρώπου λέγοντος οἶονεῖ κατὰ δόσεις ὅτι εἶχε νὰ εἴπῃ. Ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῇ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτι ὅλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μελετημένα.

— Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸ ὁ Χριστός... παπᾶ, ἂν θέλῃ νὰ πᾶμε νὰ τὸν λειτουργήσουμε στὴν ἐορτὴ του, εἶπεν αὐθαδῶς ὁ μαστρο-Πανάγος.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα καὶ εἶτα ἡπίως τοῦ εἶπε :

— 'Ε, Πανάγο γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἴμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νὰ καταλάβουμε αὐτά... Ἄλλο τὸ γενικὸ καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ, Πανάγο. Ἡ βαρυχειμωνιά γίνεται γιὰ καλὸ καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγείαν ἀκόμη. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τότε λειτουργήσουνε... Μὰ ὅπου εἶναι μία μερικὴ προαίρεσις καλὴ, κι ἔχει κανεῖς καὶ χρὸς νὰ πληρώσῃ, ἅς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμη, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ

βοηθήσῃ κανείς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθὸς καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια... Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας καὶ θαῦμα ἀκόμη, τί νομίζεις, Πανάγο... Ἐπειτα πῶς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρὸ, ἀφοῦ ἄλλες χρονιὲς ἔκαμε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πήγαμε νὰ τὸν λειτουργήσουμε.

Ὅλοι οἱ παρόντες ἠκροάσθησαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδαχὴν τοῦ παπᾶ. Ἡ θεὰ τὸ Μαλαμὼ ἔσπευσε νὰ εἴπῃ :

— Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμα αὐτὸ δι, θὰ πῶ, ν' ἀφήσουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸ ἀλειτούργητο τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Γιὰ τοῦτο θὰ μᾶς χαλάσ' κι ὁ Θεός.

— Κ' εἴχαμε κι ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ δωδεκαήμερο ἀλήθεια, παπαδιά, εἶπεν αἴφνης, στραφεὶς πρὸς τὴν συβίαν του ὁ ἱερεὺς.

Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὥς νὰ μὴν ἐννοεῖ.

— Ὅπου ἦταν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανελάβεν ὁ ἱερεὺς δεικνύων τὸν δωδεκαετῇ υἱόν του. Θυμᾶσαι τὸ τάμα, ποὺ κάμαμε ;

Ἡ παπαδιά ἐσιώπα.

— Ἐταξες, ἂν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε νὰ λειτουργήσουμε τὸ Χριστό, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς του...

— Τὸ θυμᾶμαι, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά.

Τῷ ὄντι ὁ μόνος υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετὴς Σπύρος, ὃν ἀπεκάλει εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκη, ἕνεκα τῆς ἄκρας ἰσχνότητος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἔφεγγεν οἶονεῖ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἣτις ἤγγισεν ἤδη τὸ πεντηκοστόν, καὶ τὸ εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, εἶχε τάξει, ἂν ἐγλύτωνε τὸ ἀγόρι της, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὁμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἀλλ' ἔβλεπεν ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολώτατον, φοβερόν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἕνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνεε ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχώρει νέαν προθεσμίαν.

Ἐν τούτοις γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπᾶ ὥς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴν ἀντιλέξῃ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἡρωϊκώτερον

καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον· ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπᾶς, νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὴ μαζί του.

Ἦτο γυνὴ δειλοτάτῃ· ἀλλὰ μόνον ἐνόσφ' εὗρίσκετο μακρὰν τοῦ παπᾶ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ παπᾶ τῆς ἐλάμβανε θάρρος· ἡ καρδιά τῆς ἐξεσταίνετο καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπᾶς χωρὶς αὐτῆς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ἡ καρδοῦλα τῆς θὰ ἔτρεμεν ὥς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἀλλ' ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζί του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτῃ.

— Πανάγο, εἶπεν ὁ παπᾶς στραφεὶς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρὼν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, δὲν πᾶς, νὰ χῆς τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκ' νὰ ρθῇ ἀπὸ δῶ, τότε θέλω νὰ τοῦ πῶ.

Ὁ Πανάγος, ὁ μαραγκός, ἠγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάξας τὰ σκέλη του.

— Πηγαίνω, παπᾶ, εἶπε. Θέλω κι ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μῶχ' τίποτε ἢ Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

— Πήγαινε νὰ τοῦ πῆς πρῶτα κ' ὕστερα γυρίζεις καὶ τρῶτε.

— Ἡ εὐχή σας, καληνύχτα, παπαδιά.

Κι ἐξῆλθε.

* *

Τὶ λέει, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου, θὰ πᾶς σιὸ Κάστρο, παπᾶ;

— Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῇ καὶ ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.

— Ἐγώ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ, ἂ θές πᾶς, ἔρχουμαι.

— Κι ἐγώ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Δὲν εἶναι γιὰ νὰ ρθῇς ἐσύ, παπαδιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Φτίνει, πὺν θὰ κακοπαθήσω ἐγώ. Δὲν πρέπει νὰ λείψουμε κ' οἱ δυὸ ἀπ' τὸ σπίτι.

— Ἐγὼ τό καμὰ τὸ τάμα, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Μὰ ἂν πάω ἐγώ, τὸ ἴδιο εἶναι.

— Δὲν εἶμαι ἡσυχῇ, ἂν δὲν εἶμαι κοντά σου, παπᾶ μ', εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Μᾶς φέρανε τίποτε λειτουργιές;

Ἡ παπαδιά ἔδειξε διὰ τοῦ βλέμματος, σκεπασμένης μὲ ραβδωτὴν δίχροον σινδόνα, τὰς ὀλίγας προσφοράς, ὅσας εἶχον φέ-

ρει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως τινὲς τῶν ἐνοριτισσῶν, μέλλουσαι νὰ μεταλάβωσι τὴν ἐπαύριον, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Ἡ θεὰ Μαλαμὼ τὰς εἶχεν ἰδεῖ πρὸ πολλοῦ καὶ προσεπάθει νὰ τὰς ἐσκεπάσῃ οἶνον· μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ βλέμματός της, νὰ μαντεύσῃ ὡς πόσαι ἦσαν.

— Μᾶς βρῖσκεται καὶ τίποτε παξιμάδι; ἠρώτησε πάλιν ὁ ἱερεὺς.

— Θὰ ἔμεινε κατὶ ὀλίγο ἀπὸ τῆς Παναγιάς.

* *

Βῆμα ἠκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθε ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἐξηκοντούτης μὲ παχὺν φαιὸν μύστακα, φορῶν πλεκτὸν κοῦκον καὶ καμιζόλαν μαλλίνην βαθυκύανον μὲ τὸ ζωνάρι τὸ κόκκινο δύο σπιθαμὰς πλατὺ. Κατόπιν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή ὀρθή, ἱσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος, ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἶκαδε νὰ δειπνήσῃ, οὐχ ἦττον κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του, νὰ μάθῃ τὶ τὸν ἠθελαν τὸν μπαρμπα-Στεφανῆ, τὸν Μπέρκαν, ἀνέβῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

— Καπετὰν Στεφανῆ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, τὶ λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρὸν μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ στὸ Κάστρο μὲ τὴ βάρκα ἀπὸ Σταβέτ;

Ὁ μπαρμπα Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ πλέον τοῦ δευτερολέπτου μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν καὶ ἐμπεδευμένην προφοράν του, ἀνέκραξε:

— Μπράβο! μπράβο! ἀκοῦς! ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! ὄρεξι νὰ χῆς παπᾶ!

Νά, ἄνθρωπος! εἶπεν ὁ παπᾶς. Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφανῆ! Τὶ λές εἶναι κίνδυνος;

— Κίντυνος, λέει; καθόλ'. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνω μ', παπᾶ, μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θὰ ρθῇ, θὰ ρθῇ κι ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατὰλαβες, παίρνει καὶ τριάντα νομάτοι καὶ μ' οὐλές τις κουμπάνιες, μὲ τὰ πράματά σας. Κ' ἡ φουρτούνα τώρα, κατὰλαβες,

ὅσο πάει καὶ πέφτει. Ταχὶὰ θά χουμε καλωσύνη, μπουνάτσα, κάλμα. Ὅλο καὶ καλωσυνεύει, καὶ τώρα καλωσύνεψε.

Ὡς διὰ τὴν ψεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορϋμέως, ὁξὺς συριγγὸς παγεροῦ βορρᾶ ἠκούσθη σείων τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἔξωστου τῆς οἰκίας, αἱ ὕελοι δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπῆντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

— Νά! ἀκοῦς καλωσύνεψε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ μαστρο-Πανάγος.

— Σώπα ἐσύ, δὲν ξέρεις ἐσύ, ἀνέκραξεν ὁ Στεφανῆς. Ἐὖν ξέρεις νὰ πελεκᾷς στραβόξυλα καὶ νὰ καρφώνης μαδέρια. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερνὴ δύναμι τῆς φουρτούνας. Αἴριο θὰ μαλακώσ' ὁ καιρός, σᾶς λέω, μὰ ἐμεῖς ἀπὸ Σταβὲτ ἀνάγκη δὲν ἔχουμε.

— Καὶ σὰν τότε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο; ἐπέμενεν ὁ μαραγκός.

— Καὶ χωρὶς νὰ τότε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο ἐγὼ σοῦ λέω, πὼς ἀπὸ τὴν Κεχριά κι ἐκεῖ θὲ νὰ χουμε θαλασσίτσα, εἶπε τριβὼν τὰς χεῖρας ὁ Στεφανῆς. Αὐτὰ εἶναι ἀποθαλασσιᾶς καὶ δὲ λείπουν, κατάλαβες, κι ὁ κόρφος μπουκάρει ὁλοένα καὶ οὔλο στρίφει. Μὰ δὲ μᾶς πειράζ' ἡμᾶς αὐτό. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνω μ', ὁ Στεφανῆς σᾶς παίρνει ἀπάνω του.

— Μπράβο, Στεφανῆ, τώρα μ' ἔκαμες ν' ἀποφασίσω. Ἡ-
πιες ρακί; τράβα κι ἄλλο ἓνα, εἶπεν ὁ παπᾶς.

Ὁ Μπαρμπα-Στεφανῆς ἐρρόφισε γενναίαν δόσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στερινοῦσης, τοῦ ἱερατικοῦ μελάθρου.

Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἰ-
δησιν εἰς τὰς τρεῖς διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκκινήσωσιν.

Ὁ παπα-Φραγκούλης διέταξε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραί, ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δίπτυρα καὶ εἰς δύο μεγάλα κλειδοπινάκια ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαβιάρι. Ἐγέμισε δύο ἑπταοκάδους φλάσκας μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδείαν του. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτία δύο ἢ τρία ξηροκτάποδα καὶ ἓν μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας καὶ μεγαλόρρογας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἢ μία, μὲ τοὺς κουφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξιδίου ἢ ἄλλῃ,

ἔβρασαν ὅσα αὐτὰ εἶχαν, ἕως τέσσαρας δωδεκάδας καὶ τὰ ἔθελαν εἰς τὸν πάτον ἑνὸς καλαθίου, τὸ ὁποῖον ἀπεγέμισαν εἴτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς ὀθόνας καὶ κηρία μὲ λίβανον.

Ὅλας ταύτας τὰς προμηθείας ἔκαμεν ὁ παπᾶς προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὰ χιόνια, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεκδημήσοντας προσκυνητάς, καθόσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμῶνας εἰς τὸ Κάστρον, ἃν ἐν τοσοῦτῳ ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρον σῶοι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῇ ὁ παπα-Φραγκούλης ἔστειλε μήνυμα εἰς τὸν συνεφημέριόν του, τὸν παπ' Ἀλέξην, ὅστις ἄλλως τε ἦτο καὶ ἐφημέριος τῆς ἑβδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, καθόσον ἀπεφάσισε, σὺν τῷ Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Κάστρον.

Εἶχαν πάρει εἰδήσιν ἀφ' ἐσπέρας δύο τρεῖς ἐνορετίσσαι, γειτόνισσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξελθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ προᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκά του καὶ αὕτη τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτονίσσας. Ἐπίσης κ' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἰδήσιν εἰς τὸν κυρ Ἀλεξανδρῆν, τὸν ψάλτην, μεθ' ὃ ἐξελθοῦσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δύο ἢ τρεῖς πανηγυριστάς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητριάς.

Ὅταν ἔμελλαν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εὐρέθησαν δέκα πέντε ἄτομα.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ μετὰ τὴν πρώτην ἔκκληξιν ἐνέβαλλε θάρος εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσιν ἄρρητον εὐρίσκοντες ἡδονὴν εἰς πανηγύρια καὶ ἐξωκλήσια.

Ἦσαν ὁ παπα-Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιᾶς, τῆς Βασίης καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαπενταετοῦς υἱοῦ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς, ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνητρίαι. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος.

Οὗτος ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποβάθραν

μέ σάκκον πλήρη τροφίμων καὶ μέ ἄλλα τινὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς :

— Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

— Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μαστρο Πανάγο, τὸ μαραγκό. Ἔλεγε πὼς ἀποφασίσσατε νὰ πᾶτε σιτὸ Κάστρο καὶ σὰς ἐκατόκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιατί ἀνηνουχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδελφό μου, καὶ θέλω νὰ ρθῶ μαζί σας, ἂν μὲ παίρνετε.

— Ἄς εἶναι, καλῶς νὰ ρθῇ;· εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

*
* *

Εξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένος. Ἐβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς καὶ ὁ πλοῦς εὐδαίμωνος ἤρχιζε. Ναὶ μὲν ἐκρύωναν πολὺ, ἀλλ' ἦσαν ὅλοι βαρέως ἐνδεδυμένοι. Εὐτυχῶς δὲν ἐχίονιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἴθριος ὁ οὐρανός. Ἡ Σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πούλια ἔμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀσὶὴρ τοῦ πόλου ἔλαμπαν μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἔφρτισεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ρόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπήντα ὁ φλοῖσβος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν πρόραν τῆς μεγάλης δυνατῆς βάρκας.

Ἐκαμπαν τὸ Καλαμάκι καὶ ἀκόμα δὲν εἶχε ξεφέξει. Ἡ ὀρχιζε μὲν νὰ γλυκοχαράζῃ πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιᾶ. Ἐφεξάν εἰς τὸν Στρουφιᾶ, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφοῦς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται «Κουκναριές». Τότε οἱ ἐπιβάται εἶδον ἀλλήλους πρῶτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χεῖλη μελανὰ, ρῖνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμέναι. Ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῇ δις ἤδη εἰς τὴν πρύπνην, ὅπου ἔσκεπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν ὥς τὴν ρῖνα, μὲ τὴν ρῖνα σχεδὸν ὥς τὰ γόνατα. Ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς ὄνειρενόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του καὶ ἀπορῶν πῶς αὕτη ἐκινεῖτο εὐρύθμως ὥς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ,

ὁ Σπύρος, ἔκαμνε συχνῆς μετάνοιες καὶ ὅσον αἷμα εἶχεν, εἶχε συρρεύσει ὅλον εἰς τὴν ρινὰ του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὁρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιὰ ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ της, εἶχε κρίνειν ὅτι ὤφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφοῦ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἐνίψε καὶ τὸν ἐνέδυσσε μὲ διπλᾶ ὑποκάμισα, δύο φανέλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκον, διπλοῦν σακκάκι κι ἐπανωφόρι καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμὸν μὲ χνοῶδες ὀλομάλλινον μανδήλιον ποικιλόχρουν καὶ ραβδωτόν, μικρὸν καταπίπτον εἰς τὸ στέρνον καὶ τὰ γῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρῦμνῃν ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερά της εἶχε τὸν Σπύρον καὶ ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στῆθος του, δὲν εὔρισκε σχεδὸν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευὴν, δι' ἧς εἶχε περιχαρᾶκῶσαι τὸν υἱὸν της.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυσε ν' ἀνταλλάσῃ ἀστεῖσμοὺς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπαρμπα-Στεφανῆν. Ἐκάθητο κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ ἀτσαμῆς περὶ τὰ ναυτικὰ πράγματα, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζεσταθῇ. Κ' ἡ θεὶα τὸ Μαλαμὼ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν καὶ ἐκρύωναν ὅλοι καὶ αἱ ψυχραὶ ριπαὶ αἱ κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὁρέων ἐξύριζαν τὰ ὄτα καὶ τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εἰνεργητικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γειννιάσεως τοῦ πόντου.

Ὁ ἥλιος εἶχε προβάλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμάς, διότι, ἐνῶ τὴν νύκτα ἠθροίαζε καὶ ἐγίνετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς τὸν ἀπηνιότην, ὥς νὰ ἠπειλεῖτο βορρῇ, ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε κι ἐφάνη ὥς νὰ ἐβλεπε ποία ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγυτέρα κορυφὴ ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὀλόγυρα, ἡ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τῆς Ὀθρυος, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον διὰ νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη σώρευθέντα πάλιν τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βορεινότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ἕως δέκα ναυτικῶν μιλίων. Ὁ παπᾶς ἐβλεπεν ὅτι ἠθέλον νυκτώσει πρὶν

φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη καὶ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Κεχριάν, τὴν ὡραίαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιοφύτους κλιτῦς, μὲ τὸν Ἀραδιάν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ ρεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Κεχριάν, συνέβη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ μὲν κακόμαντις Πανάγος προέλεγε, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγνόει καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἴτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο, εἴτε ἀποθαλασσιά, τὰ κύματα ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατὰ πρῶραν τοῦ μικροῦ σκάφους καὶ ἡ βάρκα ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοίᾳ μὲ Ἑλληναλβανὸν χορεύοντα ἡρωϊκοὺς χορούς, μὲ τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, μὲ τὸν ἓνα βραχίονα τριγωνοειδῇ εἰς τὴν μέσσην, μὲ τὸν ἄλλον ὑψιτενῇ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα. Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θειά τὸ Μαλαμὼ ἠρώτα τὸν παπᾶν, ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιβασθῶσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχριάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα.

Ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἔξάρωσεν εἰς μίαν γωνίαν καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησυχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχριάν, ἐωσότου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνέννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπείχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τὰ εὗρισκον τελεσφόρα ἢ νὰ συστείλωσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρήσωσι μὲ τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θυανόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ριγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες ἢ ν' ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν θὰ εὗρισκον δρομίσκον τινά, ὃχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶναι βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πιτάρια καὶ ἀξίνας δύο τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐχρησίμευον διὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἔξάπαντος θὰ ἐνύκτιναν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἴπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ

ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος ἐπιφανεῖς ἀκόμη μίαν φορὰν ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἔχαμήλωνεν, ἔχαμήλωνεν. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ μὲ τὸ ἀνθρώπινον φορτίον της ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ρευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν παράκλησιν ὅλην. Καὶ ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἑλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐμάσα καὶ ἐπνιγε μέσα του. Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἔχαμήλωνεν, ἔχαμήλωνεν. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευσεν ν' ἀφανισθῇ. Καὶ ἡ ἀπορρώς βραχώδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λεῖαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

* *

*

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, ποὺ ἀπέιχον τώρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολὰς ἠμπόδιζον νὰ φανῇ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἀντὶ νὰ πέσῃ ἐδυνάμωνε καὶ ἀγρίευσεν καὶ ἐθέριευσεν καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰμὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμανρούς. Εὐτυχῶς ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.

— Ἐδῶ, ἐδῶ εἶν' ἓνα λιμανάκι, παπᾶ, στὰ Μποστάνια.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;

— Ὅπως ξέρεις ἡ ἀγίωσύνη σου τὰ γράμματα τῆς ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὅσω, παπᾶ, ἔτσι κι ἐγώ, τὰ ξέρω ἀπ' ὅσω ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάβους καὶ τίς ἀμμουδιές.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι.

Ὑπῆρξεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὥς φυσικὴ ἀποβάθρα,

πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κῦμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κῦμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἡσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἰσθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν καὶ εὐλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο ! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεξυλίσθη καὶ ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του.

Ἐτήθησαν εἰς εἰς ἕξω· ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἡλάφρυναν τὴν βάρκαν. Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάγμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὴ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἄλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του γιριμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

— Τώρα νὰ σύρουμε τὴ βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, καὶ ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθούμε ὅλα τὰ πράματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγὰ σιγὰ ν' ἀνεβαίνουμε. Ἀς πάρουν καὶ οἱ γυναῖκες ὅ,τι μπορούν.

— Νὰ τώρα τί ἀξίζει νὰ εἶχα τὸ μουλάρι μαζί μου, εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα μπαρμπα-Στεφανῆ, νὰ τὸ μπαρκάρουμε· δὲ θέλησες.

Ἔσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν δύο φανάρια, ποὺ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πινάρια καὶ τὰς ἀξίννας του καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεῖν ποῦ θὰ εὔρισκε μονοπάτι, ὅχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἕως τὸ Κάστρον, τὸ ὁποῖον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμυγρὸς ὄγκος ὑψηλὸς πρὸς βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλὰ, εἰς ἣν κατὰστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς οἶδεν, ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου, ὅπως φθάσωσιν. Ἐδείπνησαν ὅλοι ἐπὶ ποδὸς μὲ δίπτυρα καὶ μὲ ἐλαίας, ἐπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακίην.

Ὁ Βασίλης ἐπαελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολὺν κόπον, ἂν προπορεύονται δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχινίζουν, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον ἕως τὰ μεσάνυχτα.

Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ

ένα φανάρι και μία των γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς και ὁ υἱός του ἔλαβον τὰ πιτάρια και τὰς ἀξίνας και προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁδρομίσκος ἀνήρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατήρχετο εἰς ἓν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουν προσεκτικῶς, ὥς νὰ ἐμειροῦσαν τὰ βήματά των.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῇ των νεφῶν και προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρνερόν φῶς της. Ἐνίστε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κι εὐρίσκοντο αἶφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω των ὁποίων ἡ ἄβυσσος ἤνοιγε τὸ στόμα της, και πάλιν κατέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα κρατούμενοι ἐκ των πετρῶν και των θάμνων. Ἀνεῖρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὥς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν και ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκούς του, οἷτινες τὸ ἀνεξήτησαν κρατοῦντες φανάρια, και μακρόθεν, ἂν τοὺς ἔβλεπέ τις, ἡδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὥς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν και τὴν οὐρὰν μὲ τοὺς δύο φανούς.

Μὲ ὅλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὁποῖον, ἐγνοεῖ τις, πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουν ἐνίστε σφαλερῶς κι ἐχώνοντο ἕως τὸ γόνυ και ἕως τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυκτα, ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἄλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν και λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν.

Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν ἀπὸ τὴν σιδηροπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί :

— Ποιοὶ εἰστε ; Ποιοὶ εἰστε ;

Και ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς των ἐσκωριασμένων στροφῶν, ὥς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλείσῃ ἔσωθεν τὴν σιδηρὰν πύλην. Ἐκούσθη δὲ και μικρὸς κρότος, ὥς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τυφεκίου.

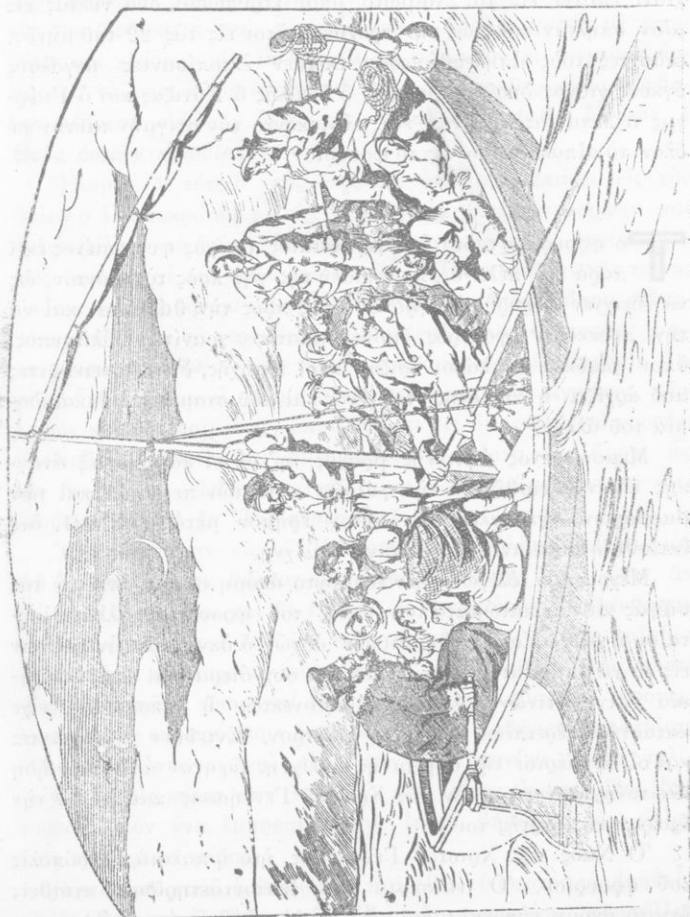
— Καλοὶ ! καλοὶ ! πατριῶτες ! ἀπήντησεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς ποιοὶ εἰστε !

— Πέστε μας τὰ δνόματά σας.

— Ἡμεῖς εἴμαστε ... ἤρχισεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς και συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος συνεβουλεύετο τὸν παπᾶν.

— Μπά! αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς.

Καὶ εἶτα ἐντείνας τὴν φωνήν·

Ὁ πατα-Φραγκούλης ἐκάθητο κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον.

— Ἀργύρη! ἐγὼ εἶμαι! ἐφώνασε.

— Τόσο καλύτερα . . . μᾶς ἔβγαλαν κι ἀπὸ ἓναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀγαθὰ. Γ' Γυμνασίου ἐκδόσεις Ζ'. 2

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήντησαν τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννη τὸν Νταφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσει τὸ χιόνι ἐπάνω εἰς τὸ Στοιβωτό, ὅπου εἰρῶπωσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπηλιὰν καὶ πῶς τὴν προχθές, ἤτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπληευθέρωσαν ἐκεῖθεν ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος δύο αἰγοβοσκοί, ὁ Γυαλῆς ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὐρίσκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μετ' ὅλον τὸ αἰπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον.

* *

Τὸ φρούριον τοῦτο ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φτυρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὥς νὰ ἔδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκυπος, ὅπου γλαυκὲς καὶ λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικοῦντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἐνὸς καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου.

Μεμονωμένος ὑψητῆς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχαν κλεισθῇ διὰ τὴν φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη.

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μετὰ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ ὀλιγορία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ὁ ὄγκος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτονται τὸ Κάστρον συχνότερα καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του.

Ὁ Ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος πρὸ ἑκατονταετηρίδων χτισθεὶς ἱστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπαφραγκούλης καὶ ἡ συνοδία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἠσθάνθη θάλλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψηθύρισε μετ' ἐνδομύχον συγκινή-

σεως τὸ «*εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου*», ἡ θεὰ τὸ Μαλαμὼ ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ καὶ ἐγέμισαν ἀνθρακας τὸ μέγα πύραννον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἀνθρακας. «*Καὶ ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας*».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυριάς γλυφὰς τέμπλον μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ χερουβεὶμ μιμουμένη», ὅπου θεοσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θείου βρέφους καὶ τῆς ἀμόμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει τὸ «*Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ ! . . .*».

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι καὶ ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἠσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον τυλιγμένοι μὲ τὶς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἓνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος τῇ βοηθείᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει

καὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης

ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν «εὐλογητόν», μεθ' ὃ ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις καὶ ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν εἰς τὰ στασίδια τῶν.

* *

Αἴφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. . . Ἐξῆλθε καὶ ἡ θειά τὸ Μαλαμὼ κι ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυναιὰ εἰς τὰ ὄμματα βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του.

Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρίξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσὸν ἀνατολικῶς τοῦ ναῖσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρὺ ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχῶδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα ἕως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνοι, ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν «προσκομιδὴν», καὶ ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως. Ἐν τούτοις κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίως πληροφορίας ἐνόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κουρούπη εἶχε προσαρᾶξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι εἰς ἀπόστασιν μυλίου σχεδὸν ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς μεγεθυνόμεναι ὑπὸ τὰς ἡχοὺς κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς ὅμοιαι μὲ ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστιζόμενοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς, ὁ πορθμεύς, καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νταφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθουν τρέχοντες εἰς τὸν μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα, ὅπου ἦτο χιονισμένος καὶ ἦτο νύξ, οὔτε μία ὥρα δὲν ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιланθρωπίας, ἣτις εἶναι οἷονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὥς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἢ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαντίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των καὶ ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχουν τὸν κατήφορον. Οἱ λοιποὶ μέιναντες ἐπάνω ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τῇ φλόγᾳ μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν «πρόθεσιν» καὶ ἐμνημόνευσε τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραναὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡ ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βουβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας... Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν «λειτουργίαν» ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ «*λειτουργία*» προυχώρει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «*μετὰ φόβου Θεοῦ*» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπαρμπά-Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ μετ' αὐτῶν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικά ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κυρ Ἀλεξάνδρης ἀνεγίνωσκε τὸ «*Εὐλογῶ τὸν Κύριον*», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα.

Τὸ ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολετὶ τοῦ Καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Δημνιαραίου αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσηλιεὶς βραχὺς τὸ σῶμα μὲ ἀδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλὰ ὁ βοριᾶς τὸν ἐξούριασε, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθησε μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς ὄρμον. Καὶ τὸ γολετὶ ξυλάρμενον μετὰ ματαίας προσπάθειας παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναῦται εἶδον ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτοὺς, τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναῖσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγρανιλοῦντες οἱ ποιμένες οἱ ἀκούσαντες τὸ «*Δόξα ἐν ὑψίστοις...*» Ἐπλησίασαν φερόμενοι μάλ' ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν καὶ ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχὰ ἐπὶ τῆς ἅμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

*
* *

Εφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφί-
λοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια,
ἐνῶ οἱ δύο ὑλοτόμοι εἶχον φέρεи ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκά-
δας κοτσύφια ἀλατισμένα καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς ἀνεβίβα-
σεν ἀπὸ τὸ γολετί, τὸ ὁποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως
ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ ξηρᾶς, νὰ τὸ ἀπωθή-
σῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἄσκούς γενναίου οἶνου καὶ
ἐν καλάθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι τοῦ Αἴνου καὶ ἡμίσειαν
δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ τὸ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβορία. Καὶ ἔφα-
γαν πάντες καὶ ἠψοφάνθησαν ἐορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα
μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν μὲ ἀρ-
κετὰ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πα-
νηγυρισταὶ εἶχον φέρεи μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχον εἰς
τὸ Κάστρον καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος караβοκύρης ἐκόμι-
σεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἠλαττώθη πολὺ,
καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν'
ἀπέλθωσιν. Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλ-
λων βοσκῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μπο-
στάνια, καθεύκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς καὶ κάμψαν-
τες τὸ κάστρον τὴν ἔφεραν εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος.

Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ καὶ
τῆς μικρῆς φελούκας τοῦ Λημνίου κυβερνήτου τόσοι βραχίο-
νες συμπονήσαντες δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμ-
μον τὸ γολετί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο
ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν
κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίσαντες τοὺς αἰπόλους ἐπεβιβάσθησαν οἱ
μὲν εἰς τὸ γολετί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην
πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες διὰ
τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν αὐτήν, ὡς σιντομωτέρας
καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν
πολίχνην.

ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ

Είχε διαβάσει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορὰς τοῦ ἐξηγοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ Γέροντας, ὁ πνευματικὸς τῆς νήσου, μὲ τὰ μεγάλα μάτια καὶ τὴν χονδρὴν φωνήν, πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι πλέον πολὺτιμον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ σῶμα καί, ἂν τὴν χάσῃ κανεὶς μὲ τίποτε πλέον, οὐδὲ μὲ τὸν κόσμον ὅλον, δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ. Τὸ ἐπίστευεν αὐτὸ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἐπίστευε τὴν φωνὴν τοῦ Γέροντα, ὅπου χονδρὰ χονδρὰ ἀντηχοῦσε ἕως μέσα εἰς τὴν καρδίαν του πάντοτε :

« ***Ἡ τὶ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ...*** »

Διὰ τοῦτο ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέριαινας δὲν ἐλυπήθη τόσον, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς μητέρας του, ὅσον τώρα, ὅπου ἐξημέρωνε Ψυχосάββατον, τὸ πρῶτον Ψυχосάββατον μετὰ τὸν θάνατόν της.

Ἡ σκούνα μὲ τὴν ὁποίαν ἐμπαρκάρισεν ὡς ναύκληρος ἦτο ἀραγμένη εἰς μίαν ἔρημον ἀκτὴν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου ἀπὸ παρακαιρόν. Εἶχαν φορτώσει τοῦβλα ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν προωρισμένα διὰ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Ἀνατολῆς εἰς Νικομήδειαν καὶ ἔξ αἰτίας ἰσχυρῶν βορείων ἀνέμων ἔχασομεροῦσαν τόσας ἡμέρας ἔξω ἀπὸ τὸ Σιτλί Μπαχάρ.

Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀκόμη τὴν Παρασκευὴν, σὰν ἐκοίταξε τὴν Σύνοψιν ἐπάνω εἰς τὴν πρωϊνὴν του προσευχήν, τὸν κατέλαβε μία βαθυτάτη μελαγχολία, ὅταν εἶδε πὼς ἐξημέρωνε Ψυχосάββατον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην τόσον, ὅπου ἐλησμόνησε νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς τὸ πλήρωμα. Καὶ σὰν νὰ τοῦ ἐκακοφάνῃ ὄλιγον τοῦ πλοιάρχου, ὅστις ἦτο ἀγανακτισμένος καὶ ἀπὸ τὸν καιρόν. Ἀλλὰ θυμῆρης φυσικά, ὡς ἦτο, ὁ καπετὰν Γιάννης καὶ ἀνοιχτόκαρδος δὲν τὸν ἤλεγξε τὸν νεαρὸν ναύκληρον, γιατί τὸν ἐγνώριζε «περήφανο στὴ δουλειά του» πάντοτε. Ἀλλ' ὅταν ἐξελθὼν ἀπὸ τὸ καμαρὶ πίσω, ἀφοῦ ἔπαι τὸν καφέ του, εἶδε τοὺς ναῦτας νὰ ξετινάζουν τὰς κρεμαστάς των κλίνας, εἶπε πρὸς τὸν λοστρόμον του, ὅστις ἀκκουμισμένος ἐπάνω εἰς τὴν κουπαστὴν παρηκολούθει τὰ κυλιόμενα πέραν ἀγρίως λευκὰ κύματα τοῦ Αἰγίου :

— Θυμήθηκες πάλι τὴ μάνα σου!...

Τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὸν ἀγαθὸν ναύκληρον νὰ συνέλθῃ, νὰ ἐννοήσῃ τὸ σφάλμα του καὶ νὰ προβῇ πρὸς τὴν πρῶραν.

— Οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ζωντανοὺς ἐπιθύρεισεν ὁ καπετὰν Γιάννης τότε ἀνάπτων τὸ σιγάρον του καὶ οἱ πεθαμένοι μὲ τοὺς πεθαμένους...

— Καμιὰ φορὰ ὅμως ἔχουν τὴν ἀνάγκην μας καὶ οἱ πεθαμένοι! ὑπέλαβεν ὁ νεαρὸς ναύκληρος.

Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ πληρώματος εἰργάζετο εἰς τὴν συρραφὴν μιᾶς παλαιᾶς ἐσχισμένης μπούμας τοῦ πλοίου, τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀπλώσει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Συχνὰ δὲ ἴστατο μὲ τὴν σακκοροάφην τὴν χονδρὴν εἰς χεῖρας βλέπων πρὸς τοὺς ἴστους ἐπάνω περὶφροντὶς μᾶλλον ἢ ἀφηρημένος.

— Θὰ τῆς βράσουν τάχα κανένα πιατάκι κόλλυβα; διελογίζετο. Ποιὸς νὰ φροντίσῃ; Ἐκεῖ πὺν στὴν ἀράδα θὰ λάμπουν στολισμένα τὰ κόλλυβα ὄλων τῶν πεθαμένων τοῦ χωριοῦ εἰς τὴν ἐνορία μας ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάθε ἓνα μὲ τὸ κεράκι του, κάθε ἓνα μὲ τοὺς χρωματιστοὺς του φιόγκους, θὰ εἶναι μαζὶ καὶ τὸ δικό της τὸ πιατάκι, εὐμορφοστολισμένο μὲ σταφίδας, μὲ κοφέτα, μὲ γαρύφαλα, μὲ μαντζουράνες καὶ ταμπαρόριζες! Καὶ δίπλα θὰ εἶναι καὶ τὸ καλὸ τὸ σιμιδανάκι μας μὲ μιὰ λαμπαδίτσα κίτρινη μὲ μαῦρες κορδέλες; Ποιὸς νὰ σοῦ τὰ κάμῃ αὐτά, φτωχὴ μαννούλα! Θὰ σοῦ ζημώσουν τουλάχιστον καμιὰ λειτουργία; Θὰ σὲ μνημονεύσῃ κανένας παπᾶς; Καὶ προσεπάθει νὰ κρύψῃ τὰ μάτια του, πὺν ἄρχιζαν νὰ βουρκώνουν.

— Ἄ, παιδιά! Ὡς τὸ μεσημέρι νὰ τὴν ξενετάρωμε, ἀπέτεινε τότε παρακλέυσιν πρὸς τοὺς ναῦτας, ὅπου γύρω γύρω συνέρραπτον τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἱστίον ὁ καθένας μὲ τὴν σακκοροάφην του καὶ μὲ τὸ πέτσινο γάντι του.

Καὶ πάλιν ἴστατο σιωπηλὸς βασιάζων ἀκίνητον τὴν σακκοροάφην του καὶ βλέπων πρὸς τοὺς ἴστους.

— Τὶ νὰ σοῦ κάνῃ καὶ ἡ καημένη ἡ ἐξαδέλφη μου, ἡ μόνη συγγένισσά μου! Τὶ νὰ σοῦ κάνῃ ἡ φτωχὴ καὶ αὐτὴ! διελογίζετο τότε ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέριαϊνας συνεχίζων τὰς σκέψεις του.

— Τὶ νὰ σοῦ κάνῃ καὶ ἡ ξενοδουλεύτρα! Ἀδειάζει καὶ αὐτὴ,

ὁπὸν καὶ εἰς τὸν ὕπνο τῆς ἀκόμῃ πλέκει τὴν κάλτσα κινουῖσα τὰ χέρια της ;...

Καὶ ἀνεστέναξε βαθέως.

— Νὰ ἤμουν ταχιά κι ἐγὼ στὴν Παναγία τὴν Λιμνιά τὴν ἐνορία μας, ταχιά τὸ Ψυχασάββατο ! Τὶ κόλλυβα σωρὸ θά κανα γιὰ ὅλους τοὺς πεθαμένους...

Καὶ μετ' ὀλίγον :

— Νὰ εἶμαστε τὸ ἐλάχιστον σὲ κανένα λιμάνι ἀπόψε, σὲ καμιά σκάλα νὰ βγῶ νὰ πάω στὴν ἐκκλησιά ταχιά τὸ Ψυχασάββατο ! Νὰ σοῦ ἀνάψω ἓνα κεράκι τὸ ἐλάχιστο !...

Καὶ τοῦ ἤλθε τότε εἰς τὴν ἀνάνησιν τὸ τελευταῖο γράμμα τῆς ἑξαδέλφης του, ποὺ τοῦ ἔγραφε γιὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του στὴν Μασσαλία, ἐκεῖ ὅπου φόρτωναν τὰ τοῦβλα· τὸ εἶχε μέσα εἰς τὸν κόρφο του, σὰν φυλαχτὸ τὸ γράμμα ἐκεῖνο καὶ τὸ εἶχε μάθει ἀπόξω νεράκι.

— “Ὅταν θά φευγες, τοῦ ἔγραφε ἡ Λουξανιώ, ἡ ἑξαδέλφη του, ἦταν χαρούμενη· θυμᾶσαι μὲ πόσες εὐχὲς καὶ μὲ πόσες χαρὲς σὲ κατευώδωσε. Σὰν νὰ μὴν ἤθελε νὰ πονέσῃς εἰς τὸν ὑστερνό σου ἐκεῖνο μισεμό, Σὰν νὰ ξερε ὅτι γιὰ τελευταία φορὰ σὲ ἔβλεπε κι ἤθελε μὲ χαρὰ νὰ σ' ἀποχαιρετίσῃ γιὰ νὰ πῇς πάντα ὡς εὐχή της τὴ χαρά. Τὴν εἶδες ! Τὴν θυμᾶσαι ; Ἐλαβε δύναμι, σὰν ἀπὸ ἄνωθεν, ἐσηκώθη ἐπάνω, ὁπὸν εἶχε μῆνες νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στρῶμα, καὶ σοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι καὶ σ' ἐφίλησε.

— Στὸ καλὸ, παιδί μου ! Τὴν εὐχή μου, παιδί μου ! Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ εὐτυχίες νὰ σοῦ ἔρχονται, παιδί μου !

Ἐσταμάτησεν ἐδῶ τὰς ἀναμνήσεις του ὁ Γεωργάκης βουρκομένος καὶ ἔσκυψε μέσα εἰς τὸν κόλπο του, ἵνα μὴ ἐννοήσουν οἱ ναῦται.

Ἐλεῖται πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν ἀποστήθισιν τῆς ἐπιστολῆς.

— Σὰν κατέβηκες τὴ σκάλα, νὰ τὴν ἔβλεπες ! Ποῦ εὐρέθηκεν ἐκείνη ἡ δύναμι ! Θυμήθηκε τὰ νιάτα της... Ἐπετάχτηκε στὸ παραθύρι γιὰ νὰ σὲ καμαρώσῃ.

Ἀρῇ, ἀπὸ ποῦ θὰ ξαγναντήσῃ τὸ παιδάκι μου !

Ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς σκαλίτσας ἐφαίνετο μιὰ γωνίτσα τοῦ λιμανιοῦ. Ἐκοίταζε καὶ ἔλεγε εἰς τὰ χαμένα ἔτσι :

— Στὸ καλὸ, παιδί μου !... στὸ καλὸ !... Δεξιὰ καὶ ἀριστερά !

Ἄλλὰ πρὸς τὸ βράδυ ὁ καιρὸς ἐχάλασε, χειμῶνας βλέπεις. Ἐπῆρεν ἓνας κρύος μαΐστρος! Χιονιά δυνατή! Ἐγονάτισε τότε μπροστά στὴν Παναγίτσα μας τὴν Τριχειρούσα κι ἔλαιεν:

— Ἀρῆ Λουξανιώ, πῶς τ' ἄφησα τὸ παιδάκι μου καὶ μοῦ φυγε! Πῶς τὸ καμα αὐτὸ δά, ἀρή! Δὲν τὸ κρατοῦσες, μαθές!... Κι ἔκαμνε μετάνοιες εἰς τὴν Παναγίτσα μας κι ἔλεγε μὲ κλάματα ὀξέως βοῶσα:

— Δὲν μ' ἔπαιρνες καὶ μένα μαζί!

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐπροδόθη ὁ ναυκλῆρος. Εἶδαν οἱ ναῦται γύρω γύρω τὰ βουρκωμένα μάτια του καὶ ἓνας γεροντοποιός, κοντὸς καὶ καμπουράκος μὲ τὴν κομμένην μύτην, ποῦ τοῦ τὴν ἐπῆρε τὸ τζάκι σὲ μιὰ φουρτούνα, ὁ Καπότας, λέγει, συνηθισμένος νὰ παρεμβαίνει παντοῦ:

— Ἀλήθεια, κυρ Γεωργάκη, σχωρέθηκε ἡ γριὰ!

— Τώρα, ἀπήντησε καταπίνων δύο λυγμοὺς ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέριαινας καὶ περνῶν νέον σπάγγον μὲ τὴν σακκορράφαν του. Δέκα μέρες ὕστερα, ποῦ φύγαμε γιὰ τὴν Μασσαλία! Δὲν σὰς τὸ εἶπα:

— Θεὸς σχωρὲς τὴν! Ἐπανελάβεν ὁ Καπότας μὲ τὴν ἔρρινον πάντοτε φωνὴν του. Καλὴ γριουλά!

Καὶ προσέθηκε:

— Καὶ τὶ ὀργὴ Θεοῦ κυρ Γεωργάκη! Νὰ μὴν εἴμαστε σὲ καμιὰ σκάλα νὰ τῆς κάνης αὔριο ἓνα πιατάκι κόλλυβα, ποῦ ξεμερώνει, κατάλαβες, Ψυχοσσάββατο!... ἓνα κεράκι νὰ τῆς ἀνάψης, κατάλαβες...

Ἡ ὑπενθύμις αὕτη ἦτο ἔλαιον εἰς τὴν πυράν. Ἐξήναψεν ὁ πόνος του πάλιν. Δὲν ἐβάσταξεν πλέον. Ἐπέραςε τὴν σακκορράφαν του εἰς μίαν πτυχὴν τοῦ ἱστίου καὶ ἐγερωθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγειρεῖον ν' ἀνάψῃ ἓνα τσιγάρον, ὥς εἶπε.

Ὁ μάγειρος, ἓνας νέος Τσεσιμελῆς, ἓνας νέος ἡλιοκαμένος καὶ θαλασσοψημένος, πρῶν τραπεζιῶν, μὲ ἓνα τουλουπάνι περὶ τὸν ναυτικόν του κοῦκον, χωμένος μέσα εἰς τὸ ξύλινον οἶκημα τοῦ μαγειρείου ἐσυγύριζε τὴν φασολάδα «γιὰ τὸ τσοῦρμο» καὶ συγχρόνως ἐκαθαίριζε σιτάρι διὰ τὸν καφέ ἔτσι ἀπὸ καλωσύνην του καὶ ὅχι ἀπὸ φιλόργυρον ἰδιοτέλειαν, γιατί βλέπει ὁ καθαρὸς καφές, τοὺς ἔλεγε, τοὺς ναῦτας στὰ νεῦρα.

Τὸ σιτάρι ἦταν ὄντως εὐμορφόν, μεγαλόκοκκον καὶ χρυσό-

ξανθον σιτάρι τοῦ Αἴνου κι ἐκίνησεν ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ναυκλήρου, ὅστις ἐκόλλησε, θαρρεῖς, ἐπάνω λαίμαργόν τὸ βλέμμα του. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ πραῦνεται τότε ἡ ἀνῆσυχος μορφὴ του. Ἡ ψυχὴ του ἐγαληνίασε καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τοὺς θαμβοὺς ἔλαμψαν αἴφνης ἀστραπαὶ παραμυθίας. . .

* *

Καὶ ἦταν ἀληθινὰ ἀξιαγάπητος ἡ κυρὰ Λιμπέριανα, μία γυναῖκα φιλάσθενος, κοντή, ξεραγγιανή, μιὰ γερόντισσα, νὰ εἴπωμεν, πλέον, ὅπου ἐπέρασε τὴν ζωὴν της πολὺ σεμνὰ καὶ πολὺ ταπεινά, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ εἰς τὸ παραμικρὸν ποτὲ ἄλλον. Ὑστερα δὲ ἀπὸ ἓνα ταχυθάνατον γάμον της οὐδὲ ἐφαίνετο ποτὲ ἔξω, κλεισμένη εἰς τὸν οἰκίσκον της μέσα, αὐτὴ μὲ τὴν μακρὰν της χηρείαν ἐν προσευχαῖς καὶ νηστεύειαι διάγουσα καὶ μόνον εἰς τὴν γειτονικὴν της ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Λιμνιάς ἐπήγαινε σκυφτὴ σκυφτὴ πρωὶ καὶ βράδυ παρακολουθοῦσα τοὺς ἐσπερινοὺς καὶ τοὺς ὄρθρου· ὡς κανδηλανάπτριαν μ' ἓνα μαῦρο σάλι σκεπασμένη. Ἄν εἶχε καὶ καμίαν χαράν, ἡ χαρὰ της ἦτο μόνον τὸ μοσχαναθρεμμένο παιδί της, ὁ Γεωργάκης της, τὸ ὁποῖον ἑπτὰ μηνῶν βρέφος τὸν ἄφησε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας του, ὁ καπετὰν Λιμπέριος, ἓνας φιλήσυχος μικροκαπετάνιος, ὅπου ἀπέθανε τὴν ἴδια νυχτιὰ μὲ τὸ κότερό του, ἓνα εὐμορφο καὶ γλήγορο κότερο, πὺν τὸ πονοῦσε καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκά του περισσότερο.

— Βοηθᾶτε με, γιὰ τὸ Θεό, παιδιά! βοηθᾶτε με! ἐφώναζε τὴ νύχτα ἐκείνη, ὅπου εἶχε σηκωθῇ μία ἀγρία παλαβονοτιὰ ἀναστατώσασα τὸν λιμένα τῆς μικρᾶς νήσου ἐκτεθειμένον εἰς τὴν μανίαν της.

Ὁ καπετὰν Λιμπέριος ἐπάνω εἰς τὸν ὕπνον του ἐξαφνισθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγρίας πνοὰς τοῦ χειμερινοῦ ἐκείνου νότου κατέβη ἀμέσως εἰς τὸν λιμένα καὶ εἰς ἓνα βράχον ἐπάνω θαλασσωμένος, ξεσκούφωτος καὶ μὲ τὸ ἄσπρον του ἐσώβρακον σὰν ὁ βρυκόλακας τοῦ λιμανιοῦ προσεπάθει νὰ διασώσῃ τὸ ὥραϊον πλοιάριον, τὸ ὁποῖον παρασυρθὲν εἶχε διπλαρώσει ἐπάνω εἰς τὴν βραχώδη ἀκτὴν τοῦ λιμένος.

— Βοηθᾶτε με! ἔκλαιεν ὀλολύζων ὁ καπετὰν Λιμπέριος μι-

σοπνιγμένος μέσα εις τὰ ἀφρισμένα κύματα καὶ προσπαθῶν νὰ πιᾷ ἀπὸ τὸ μπαστοῦνι τὸ κότερον σὰν παιδί ἀπὸ τὸ χέρι ὁ πτωχὸς νὰ τὸ τραβήξῃ ἔξω.

Ἄλλ' ἓνα τελευταῖον κύπημα τοῦ λεπτοκαμωμένου πλοίου ἐπὶ τῶν ὑφάλων ἐκεῖ διέλυσεν αὐτὸ πάραντα εἰς ξύλα καὶ σχοινία, ὅταν ὁ καπετὰν Λιμπέριος ἔξαφνα, σὰν νὰ ἐγλίστρησε, εὐρέθη φαρδὺς πλατὺς μέσα εἰς τὰ ἄγρια κύματα σὰν γιालόξυλο ὁλόξηρος, συγκυλιόμενος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ναναγίων μέσα εἰς τοὺς γοεροὺς γογγυσμοὺς τῶν ἀφρῶν καὶ τῶν κυμάτων.

Ἡ πένθιμος εἵδηςις τὴν ἡὔρε τὴν κυρα-Λιμπέραιναν προσευχομένην, γονατιστὴν ἔμπρὸς εἰς τὴν Τριχειρούσαν της, ἐνῶ τὸ παιδίον, τὸ νήπιον, ἐκλαυθμύριζεν ἄπνον μέσα εἰς τὴν κούριαν του παραδέρον.

Ἄλλ' εἶχε πλάτος καρδίας ἡ ἀξία ὄντως γυναῖκα αὕτη καὶ διῆλθε νικηφόρος τὴν θλιβερὰν χηρείαν της ἀφιερωμένην εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου της, τὸ ὁποῖον ἤδη ἔφηβος εἰκοσιπενταετὴς ἦτο ὁ καλύτερος ναύτης τῆς νήσου καὶ ὁ συμπαθὴς ναύκληρος τῆς σκούνας τοῦ καπετὰν Γιάννη ἀπέξω ἀπὸ τὸ Σιτλί Μπαχάρ.

Εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδι ἔμεινε τρεῖς μῆνας, σχεδὸν ὅλον τὸ φθινόπωρον μαζί με τὴν μητέρα του, ἣτις ὑποφέρουσα ἀπὸ ἓνα ἐπίπονον μαρασμὸν εἶχε καταπέσει τελείως.

Ὁ χεῖμὼν πολὺν πρῶϊμα ἐκραγεῖς καὶ με ἀσυνήθῃ βίαν τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχεν ἀποκλείσει ὀλοτελῶς τὴν μικρὰν νῆσον με τὰς συνεχεῖς θυνέλλας του καὶ τὰς τρικυμίας του ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν εἰς τὴν νῆσον κατάπλουν τῆς σκούνας, ἣτις φορτωμένη σίδηρα παλαιὰ κατέβαιναν ἀπὸ τὴν Πόλιν κατευθυνομένη εἰς τὴν Μασσαλίαν.

— Καλύτερα, μαννούλα μου, ὁποῦ ὅλο βρέχει καὶ χιονίζει καὶ κάθομαι κοντὰ σου εἰς τὴν παραστιὰ...

Τὴν εὐχίτσα μου νὰ χῆς, παιδί μου... Δεξιὰ καὶ ἀριστερά!... ἔπαναλάμβανεν ἡ γερόντισσα ἀντὶ πάσης ἄλλης ὁμιλίας.

Κι ἐσιώπα κατόπιν σιγὴν μακρὰν καὶ νεκρικὴν γιρμένη ἀπὸ τὸ ἓνα πλευρὸν εἰς τὸ προσκέφαλόν της παρὰ τὴν ἐστίαν καὶ βλέπουσα ἀτενῶς πρὸς ἓν σημεῖον τῆς ὁροφῆς, ὡς ἐν θεωρίᾳ μυστικῇ τῶν ἡσυχαστῶν τῆς ἀρχαίας Λιβύης.

Καὶ ὁ Γεωργάκης, εὖσωμος ναύτης με τοὺς κυανοὺς του

ὀφθαλμούς, ἐν οἷς κατηνύαζετο, θαρρεῖς, τὸ γλυκὺ τοῦ Αἰγαίου χρῶμα, μὲ ἓνα πρόσωπον στρογγύλον καὶ προῶν, στιλπνὸν καὶ ἄμωμον, ὡς ἡ ἀθωότης, μὲ μίαν χάριν ἁπλαστον καὶ διανγῇ, ὡς τὸ νᾶμα τοῦ Ταξιάρχου μας, τρεῖς μῆνες σχεδὸν δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ πενιχρὸν κλινίδιον τῆς μητρός του, ἥτις γιομένη, ὡς ἦτο πάντοτε, τοῦ ἐφαίνετο σὰν ζωγραφία τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς τῆς Σμύρνης ἀπαστράπτουσα ἀγάπην καὶ στοργήν.

Πρωτὶ πρωτὶ τῆς ἀναπτε τὴν φωτιὰν καὶ τῆς ἐψηνε τὸν καφέ της, ποὺ τῆς εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδι, ἕως οὐ νὰ ξημερώσῃ καλὰ καὶ νὰ ἔλθῃ ἡ ἐξαδέλφη του ἡ Λουξανιώ, μία πτωχὴ καὶ ἡλικιωμένη ξενοδουλεύτρια, ὅπου οἱ δουλειῆς δὲν τὴν ἄφησαν νὰ παντρευτῇ, γιὰ νὰ τῆς σκουπήσῃ, νὰ τῆς ξετινάξῃ καὶ νὰ τῆς μαγειρεύσῃ ἔπειτα κανένα φαγάκι ἔχουσα δίπλα της καὶ τὴ δουλειά της, τὸ ράψιμό της, καμιὰ φορὰ καὶ τὰ λανάρια της.

— Δὲν μοῦ λὲς τίποτε, μητέρα ;

Ἐλεγε καμιὰ φορὰ ὁ Γεωργάκης θέλων νὰ διακόπτῃ τὴν θλίβεράν ἐκείνην τῆς μητρός του σιωπὴν, ὅπου τόσον τὸν ἐθλίβε. Δὲ μ' ἐρωτᾷς τίποτε ;

— Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου, νὰ σὲ ζαλιῶ !

Ἐπαναλάμβανε πάντοτε ἡ γραῖα, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν μαυρισμένην ὀροφὴν τοὺς ὀφθαλμούς της, πλανωμένους, θαρρεῖς, ἐκεῖ ἐπάνω εἰς καμίαν εἰκόνα τῆς φαντασίας της κορεσμένην εἰς κάποιαν μυστηριώδη τῆς ὀροφῆς γωνίαν.

Καμιὰ φορὰ ὅμως συνήρχετο. Ἡ λήθη, ἡ ὁποία τὴν εἶχε σαβανώσῃ ζωντανήν, διελύετο σιγὰ σιγὰ, σὰν νὰ ἐξεδιπλώνετο κάτι ἀπὸ πάνω της καὶ τότε τὸ ὥχρον χρῶμα τοῦ προσώπου της ἐξορόδιζεν εὐμορφα, ὡς ὅταν θέλῃ νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος.

Μειδιάμα τότε ἐζωγραφίζετο εἰς τὰ σιωπηλά της χεῖλη, μειδιάμα ἐλαφρὸν καὶ γλυκὺ, ὡς εἶναι γλυκὺ τὸ ἡλιοβασίλειμα· οἱ ὀφθαλμοὶ της οἱ νεκροὶ ἐκεῖνοι καὶ ἀκίνητοι, ὡς ἐξ ὕλου ψεύτικοι, ἀναζοῦσαν αἴφνης, ἐλαμπύριζαν καὶ ἐπαιζαν. Καὶ τότε ἐνθυμεῖτο. Ἐνθυμεῖτο ὅτι ὑπάρχει καὶ ὅτι ζῇ. Ἐνθυμεῖτο ὅτι ὑπῆρχε ποτὲ ὀμιλητικὴ καὶ διαχυτικὴ καὶ ἐνθυμεῖτο τὰ ἀστεῖα της τότε καὶ τὰ ὥραῖα της τὰ δίστιχα καὶ ὑпанεγειρομένη ἀπὸ τὸ ἐρημικὸν κλινίδιόν της ἐσπρώχγετο σιγὰ σιγὰ πρὸς τὴν ἐστία, ὡς διὰ νὰ συνδανλίσῃ τὴν φωτιάν.

Τότε, ὡς ἀπαντῶσα εἰς τὰς παλαιὰς τοῦ Γεωργάκη ἐρωτή-

σεις, χθεσινάς και προχθεσινάς, ἔλεγε μὲ ἓνα πένθιμον ὅμως πάν-
τοτε μειδίαμα, μειδίαμα φεύγοντος ἀποχαιρετισμοῦ, θαρρεῖς,
θλιβεροῦ πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὸν κόσμον:

Γαῖτάνι πλέκω καὶ δὲν ἀδειάζω

Σὰν τ' ἀποπλέξω σὲ κουβεντιάξω,

Ἀνέζη τότε ἐν ταῖς ὀλίγαις στιγμαῖς ἐκείναις τῆς χαρᾶς καὶ
τῆς διαχύσεως εἰς τὸν στυγνὸν ἐκεῖνον θάλαμον ὅλος ὁ κόσμος
ὁ παρελθὼν, ἓνας πολὺ ὥραϊος κόσμος, ὡς εἶναι ὥραια ἡ ζωὴ,
ἓνας κόσμος εὐχαρις καὶ φαιδρός, ὁποῦ ἀκόμη δὲν τὸν εἶχε σβή-
σει μὲ τὴν κρύαν σκιάν του τὸ θλιβερὸν γῆρας.

Καὶ τὴν ἔβλεπε τότε ἐθάρρει, ὁ Γεωργάκης τὴν μητέρα του
νέαν ἀκόμη φιλόπονον καὶ ἀκούραστον, ὁποῦ ποτέ της δὲν ἔλεγε
πὼς θὰ γηράσῃ, ἀνεβοκατεβαίνουσιν τὶς σκάλες εἰς τὰ πρῶτα
τῆς μακρᾶς χηρείας της χρόνια, μαγειρεύουσιν, γελῶσαν, προσ-
παίζουσιν τὴν ἐφαντάζετο τότε τὴν σεμνὴν γραῖαν κατὰ τὰς
εὐτυχεῖς ἐκείνας στιγμάς, ὁποῦ τοῦ ἔλεγε τὰ δίστιχα, ἀπὸ τὰ
ὁποῖα εἶχεν εἰς τὴν μνήμην της ὀλόκληρον θησαυρόν, ἀλλὰ τὸν
ὁποῖον τώρα εἶχε θάψει τόσον βαθιὰ ἡ πένθιμος νόσος. Τὴν
ἐφαντάζετο ἀνασκουμπωμένην καὶ ὀλόχαρον κατασκευάζουσιν
ἐκεῖνες τὶς ὥραιες λαχανόπητες, ὁποῦ ἦσαν γεμᾶτες μὲ χαρὰν
παρὰ μὲ καυκαλῆθρες.

— Τί ἔγιναν ἐκεῖνα τὰ χρόνια, μαννούλα μου;

— Τί ἔγιναν, παιδί μου, μαθές!

Καὶ τότε ἴστατο καὶ τὴν ἔβλεπε καὶ αὐτὸς σιωπηλὸς καὶ ἀκί-
νητος, τὴν ἐκοίταζεν ὡς ἐν ἀπορίᾳ πρὸς τὸ αἰώνιον πρόβλημα
τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἰδοὺ ἀνωρθοῦτο ἐνώπιόν του μαῦρον ὡς
φάντασμα, ὡς ὁ σκελετὸς ἐκεῖνος μὲ τὸ δρέπανον.

— Διατὶ νὰ γηράσκωμεν! καὶ διατὶ ν' ἀποθνήσκωμεν!

Ὅμως, εὐσεβὴς ὡς ἦτο κι εὐλαβὴς χριστιανός, κατόρθωνεν
εὐκόλως νὰ πρᾶνῃ τὴν ψυχὴν του, παρηγορῶν ἑαυτὸν καὶ τὴν
μητέρα του μὲ τὴν μόνην ἀληθινὴν παρηγορίαν:

— Ἐννοια σου, μητέρα, Στὴν ἄλλη ζωὴ νὰ εἶσαι καλά.
Ἐκεῖ νὰ περάσουμε καλὰ εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν...

* *

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ πατρὸς ἔδειξε σημεῖα βελτιώσεως κατα-
φανῇ. Ἡ ἀνατολὴ ἤρχισε νὰ καθαρίζῃ ἀπὸ τὰ μαῦρα

ἐκεῖνα νέφη, τὰ ὅποια εἶχε τόσον πυκνὰ σωρεύσει ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου μαῖστρος τόσας ἡμέρας πνέων. Ἡ Θοράκη ἐξ ἄλλου φαινωδῶς ἐλαμπύριζεν εἰς τὸ χαμήλωμα ἐκεῖνο τοῦ ἡλίου, τὰ δὲ ἄγρια τοῦ Ἑλλησπόντου κύματα κατέπιπτον ὅλονέν, ἕως οὗ τὸ πέρα γος τὸ Αἰγαῖον ἤρχισεν ὅλον γοητευτικῶς νὰ γαλανίζῃ καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος κάτω πολὺ καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν Τένεδον σημεῖα ἐλαφρὰ νοτίου ἀνέμου ἐσηματίζοντο.

— Βίρα, παιδιά! διέταξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ καπετὰν Γιάννης.

Πάραυτα οἱ ναῦται εὐρέθησαν εἰς τὰς θέσεις των.

— Νὰ ξεμουδιάσουμε λιγάκι, παιδιά! προσέθηκεν ἀμέσως.

— Ἀλέστα ἐφώναξε μὲ τὴν κομμένην μύτην του ὁ κοντὸς ὁ Καπότας πεθαίνων γιὰ τὸ τιμόνι, «νὰ κάνῃ τὸν καπετάνιο».

Ἐκαμαν ἕνας ἕνας τὸν σταυρόν τους καὶ ἰδοὺ ἡ μπόμπα τῆς σκούνας μὲ τὸ βραχνὸν καὶ συχνοπιανόμενον κύλισμά της ἤρχισε νὰ σύρῃ τὴν ἄγκυραν ἀφήνοντας ἀσυνήθη σιδηροῦν ἀντίλαλον εἰς τὴν ἔρημον ἀκτὴν μὲ τὸν βραχνὸν ἐκεῖνον ἀνασασμόν της.

Ὡς πτηνὰ συγχρόνως ἀνάλογοι ναῦται ἐθεάθησαν εἰς τοὺς ἑξαρτυσμοὺς τοῦ πλοίου, τὸ ὅποιον ἰδοὺ ἄνοιξε ἕνα ἕνα τὰ πανιά του καὶ ταλαντευθὲν ἐπιχαρίτως δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐξέκίνησεν ἐλαφρῶς ὥς πάπια ξεκολλήσασα πλέον ἀπὸ τὸ ἔλος, ἀφοῦ ἐξετίναξε μὲ χαρὰν τὰ δύο κοντὰ πετεράκια της.

Ἀφρισε ἀμέσως ἐμπρὸς εἰς τὶς μάσκες της τὸ θαλασσάκι ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ μία ἐλικοειδὴς κίνησις συγχρόνως ἐσημειώθη ἐπὶ τῆς θαλασσίου ἐπιφανείας.

Ὁ Καπότας, κοντὸς καὶ κυφός, μὲ τὴν κομμένην μύτην, ἐκάθισεν ἀμέσως εἰς τὸ τιμόνι ἔχων τὰ μάτια του διαρκῶς εἰς τὴν κατέναντί του πυξίδα καὶ σοβαρευόμενος μὲ κωμικὴν ἀκινήσιαν. Ὁ καπετὰν Γιάννης καταχαρούμενος ἐφουμάριζεν εἰς τὴν πρύμνην διασκεδάζων μὲ μίαν παράταξιν δελφίνων ὑπερφάνως ἐξελισσομένη πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Γεωργάκης ἀφηρημένος πάντοτε, ἀγκουμβῶν ἐπάνω εἰς τὴν κωπαστὴν ἔβλεπε μὲ λαιμαργίαν ἐδλαβῇ ἕνα ἐρημοκλησάκι, τὸ ὅποιον κατάχρυσον εἰς τὸ ἡλιοβασίλευμα ἐστόλιζε τὴν κορυφὴν ἐκεῖ ἐνὸς λοφίσκου.

— Φύσα, χουσέ μου, φύσα! ἠκούσθη ὁ καπετὰν Γιάννης ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ οὐριον πνεῦμα.

Ἡ σκούνα ἐμβαίνει ἤδη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Αἱ πνοαὶ τοῦ μπάτη προσκόπτονται ἐπὶ τῶν ἱστιῶν καὶ τῶν σχοινίων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἐξαρτυσμοῦ πλεγμάτων ἀποτελοῦσιν ἡδυπαθῆ ἁρμονίαν.

Ἴδου τὸ Σιτλὶ Μπαχάρ, τὸ ἀληθινὸν θαλάσσιον κλειδίον, ἐπὶ τῆς Θοράκης ἀποτόμως καὶ ξηρῶς κοπτομένης εἰς ἀκτὰς τιτανώδεις. Ἴδου ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ τὸ Κούμ Καλὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἣτις μὲ τὰς μαλακὰς καὶ ἄβρὰς ὄχθας τῆς, τὰς τόσον ἀπλῶς πρασινοβολούσας ἤδη ὑπὸ τὴν πρῶτον χλόην, θαρρεῖς καὶ ἐκτείνεται νὰ χαιρετίσῃ, ν' ἀσπασθῇ καὶ ἐναγκαλισθῇ μίαν φορὰν ἀκόμη τὴν ἀγαπημένην ἀδελφήν τῆς, τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὴν ἐξεχώρισεν ἀποτόμως εἰς τὴν διάβασίν τῆς τὴν κοπερὴν ἢ Δημιουργία.

Τὴν νύκτα ἐξηκολούθησεν ὁ εὐνοϊκὸς ἄνεμος ἰσχυρότατος ἀκόμη. Ὑπὸ τοὺς αἰσίους αὐτοὺς τοῦ πλοῦ ὄρους ὁ καπετὰν Γιάννης εὐχαρίστως παρεχώρησε τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν εἰς τὸν λοστρόμον του, ὅστις ἠθέλησεν ἐνωρίτερον νὰ καταβῇ εἰς τὴν κλίνην του, ὡς εἶπε δικαιολογούμενος.

— "Αἶντε καὶ λιγώτερο νὰ θυμᾶσαι τὴ μάννα σου. Ὅσο μπορεῖς λιγώτερο.

* *

Τὴν αὐγὴν ἐπάνω εἰς τὸ γλυκοχάραμα, ὅταν πλέον ὁ βαρδελάνος τῆς πρῶρας ἤρχισε νὰ ξεχωρίζῃ τοὺς μιναρέδες τῆς Καλλιπόλεως, τὸ πλήρωμα κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ναυκλήρου, τοῦ Γεωργάκη τῆς Λιμπέριαϊνας, παρέστη εἰς μίαν τρυφερωτάτην σκηνήν, ἡ ὁποία ἀξίζει τῷ ὄντι τὸν κόπον μιᾶς περιγραφῆς.

Κάτω εἰς τὴν πρῶραν, εἰς τὴν αἵθουσαν τῶν ναυτῶν, ἔκει πρὸ τῶν εἰκονισμάτων τοῦ πληρώματος, ὅπου ἔκαιεν ἡ ἀκοίμητος τοῦ πληρώματος τῆς σκούνας κανδήλα, ἐπάνω εἰς ἓνα τραπεζάκι εὐμορφα εὐπρεπισμένον ἓνα πιάτο μὲ κόλλυβα ἀνέκειτο μὲ πολλὴν στοργὴν στολισμένον. Ἦσαν κόλλυβα νεκρώσιμα μὲ χάριν καὶ τρυφερότητα πολλὴν ἁρματωμένα, εἶχαν ἐπιπασθῇ μὲ στρῶμα σακχάρους, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν σταυροειδῶς σταφίδες, κλωναράκια δύο ξηροῦ βασιλικοῦ καὶ ματζουράνας συνεπλήρουν τὴν ὅλην εὐπρέπειαν μὲ πολλὴν σεμνότητα.

Ἐνα κηρίον ἔκαιεν ἐμπηγμένον εἰς τὸ μέσον.

Ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέριαινας μὲ φωτιά τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ ἀπὸ τὸν μυστικὸν τῆς νυκτὸς θρῆνον, ξεσκούφωτος κι ἔχων ἑτοιμον θυμιατὸν πῆλινον ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἤρχισε νὰ θυμιάζῃ τοὺς ναύτας γύρω γύρω ἀναγινώσκων συγχρόνως τὸ Τρισάγιον καὶ ψάλλων : « Μετὰ πνευμάτων δικαίων... ». Οἱ ναῦται καταπτοηθέντες αἴφνης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐπιβολῆς, μεθ' ἧς παρῆστη ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν των τὴν ἐωθινήν ἐκείνην ὥραν ἡ ἀπροσδόκητος σκηνή, ἔστησαν ἐν εὐλαβείᾳ κατανυκτικῇ γύρω γύρω ὡς εἰς ἐκκλησίαν. Ἀπεκάλυφθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνουν τὸν σταυρόν των. Μερικοὶ καὶ ἐδάκρυον παρακολουθοῦντες τὴν πένθιμον ἐκείνην ψαλμωδίαν. Ὅταν δὲ ὁ ναύκληρος ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τελευταῖον : « Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον... » σιγὰ σιγὰ μὲ κλαίουσιν φωνὴν συγχὰ διακοπτομένην ἀπὸ τοὺς λυγμοὺς τῆς ψυχῆς του, οἱ ναῦται δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ ἀνεκραύγασαν πάντες ἐν χορῷ :

— Θεὸς χωρέσ' την ! Θεὸς χωρέσ' την !

Καὶ τὴν ἑμακρίσαν ἔπειτα μὲ τὴν καρδίαν των ἀληθῶς, τρώγοντες τὰ τόσον κατανυκτικῶς εὐλογηθέντα κόλλυβα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην καταμεσῆς εἰς τὸ πέλαγος εἶχε παρασκευάσει ἡ εὐλαβὴς πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς μητρὸς του στοργὴ τοῦ συμπαθοῦς ναυκλήρου.

Ὁ καπετὰν Γιάννης παρασταθεὶς καὶ αὐτὸς περὶ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς ἐκείνης σκηνῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ὁσφρανθῇ τὸ εὐῶδες θυμίαμα διασκορπισθὲν ἀπὸ τῆς πρῶρας εἰς ὅλον τὸ πλοῖον, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρῦψῃ ἕνα δάκρυ καὶ αὐτὸς μὲ ὅλας τὰς φαιδράς καὶ θυμώδεις ἑξεις τῶν τρόπων του καὶ εἶπε λαμβάνων καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ κόλλυβα :

— Οἱ πεθαμένοι πολλὰς φορὰς ἔχουν ἀνάγκην τῶν ζωντανῶν. Εἶν' ἀλήθεια !

Ἐνῷ συγχρόνως πίσω ἀπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου καμαρώνων ὡς γυφτοσκέπαρνον διηθύνε τὸ πηδάλιον ξενυκτισμένος ὁ Καπότης, δεξιώτατος ὄντως πηδαλιούχος, νομίζων ὅτι εἰς αὐτὸν ὠφείλετο ὁ δρόμος τῆς ἐλαφροῦς σκούνας, ἐφώναξε δυνατὰ μὲ τὴν ἔρρινον πάντοτε φωνὴν του.

— Καὶ μένα λίγα κόλλυβα νὰ χωρέσω !...

Ὅστερα, ἐκεῖ ποῦ ἔτρωγαν, διηγεῖτο ὁ μάγειρος, ὁ Τσεσμε-

λῆς ἐκεῖνος νεανίσκος, ὅτι τὴν ὥραν, ὅπου ἔψαλλεν ὁ Γεωργάκης «μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαινον . . .» καὶ συνέψαλλον καὶ οἱ λοιποί, ὅτε ὅλοι οἱ ναῦται ἐκλαίομεν ἀπὸ συγκίνησιν, ἔλεγεν ὁ Τσεσμελῆς, τότε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδεν ἐπάνω πρὸς τὸν φεγγίτην τῆς πρῶρας ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ τζάμια σὰν ἓνα κατάσπρω πρᾶγμα, σὰν ποκάμισο, σὰν σάβανο, ὅπου ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ ἐξεδιπλώνετο καὶ ἐξανεμίζετο καὶ κάτι λάμψεις ἔλαμψαν τότε σὰν τῆς αὐγῆς τὰ πρῶτα ξανοίγματα.

Καὶ εἶδε ἐκεῖ ὁ Τσεσμελῆς τὴν μακαρίτισσαν, τὴν ἴδιαν τὴν κυρὰ Λιμπέριαιναν, ἀδύνατη καὶ ξεραγγιανὴ ὥς ἦτο, ἀλλὰ χαρούμενη καὶ καλοκαρδισμένη καὶ ἤκουσε μίαν γλυκυτάτην φωνήν, σὰν σβήνουσαν μουσικὴν, σὰν οὐράνιον ψαλμοφδίαν εἰς τὰ ὕψη ἐπάνω :

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ παιδί μου ! . . .

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

Ο ΠΑΠΑ ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Παπαδιά μου, εἶπεν ὁ παπα-Νάρκισσος, ἀφοῦ ἀπόφαγε καὶ ἔκαμε τὸν στανυρόν του, παπαδιά μου, μοῦ κατεβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ γλυκὰ. Μὲ τὴν ἄδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρης καὶ νὰ τὸν καλοπάρης, παπᾶ μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσης ὕστερα ἀπὸ τόση κούρασιν σήμερον. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σὲ ταράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἥλιοπύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παπαδιά νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα διὰ νὰ τὰ καθάρῃ προτοῦ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσιν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχύτου καὶ τῆς ἐστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον καὶ αἶθουσα. Ἡ τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γεῦμά των, τέσσαρες ξύλιναι καρέκλαι καὶ εἰς ψάθινος καναπές, ἦσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του. Ὁ καναπὲς ἦτο ἀντίκρυ τῆς ἐστίας. Ἀνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐντὸς μαύρου ξυλίνου πλαισίου χωρὶς ὅμως ὕαλον, λιθογραφία κιτρινὴ ἐκ τῆς

πολυκαιρίας παριστῶσα τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοῖχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία ἄνευ πλαισίου αὐτῇ, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν καρφίων καὶ παριστῶσα ὅχι πολὺ ἐντέχνως τὴν ἄποψιν τοῦ ἐν Τήνῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐνθύμημα τοῦτο προδήλως εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητήριον ἔκεινο.

Κατάντικρον τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παραθύρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἐχωρίζετο ὀριζοντίως εἰς δύο φύλλα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτὸν πρὸς τὸν στενὸν ἕξω δρομίσκον καὶ εἰσῆρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφρονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις ὁ παπα-Νάρκισσος ἐγερεῖς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερεν ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας διὰ νὰ γίνῃ τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερὸν καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἤπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπέ καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλυτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ παπαδιά ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν τῆς.

Ἐδικαιοῦτο πράγματι ὁ παπα-Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσηβριάν τῆς Κυριακῆς ἐκείνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἑλλείψει ἄλλου ἱερέως ἢ διακόνου ἢ καὶ ἀναγνώστου αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σύνηθες τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πεζὸς εἰς ἀπομακρυσμένον μέρος τῆς νήσου μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων πρὸς ἑξακρίβωσιν τῶν ὀρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ γείτων ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιόν του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικὸς. Εἶχε

παρέλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παπαδιὰ ἐπερίμενε ἀνησυχοῦσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' ὁ πεινασμένος παπᾶς τὸ εὔρεν ἐξαίρετον καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς αὔξησιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

*
**

Πρὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεὺς, τὰ πάντα δὲ ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ χωρικοὶ ἔφεροντο πρὸς τὸν ἐφημέριόν των μὲ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προητοίμαζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροῖ του προεμήνυον εὐκαρπλίαν, αἱ πρόσοδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἠλαττώθησαν. Τὶ ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ; Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής. Τὴν ἐπεσκίαζε μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία. Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγοῦντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς! Ἰδοὺ ἡ σκέψις, ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζε, τὸ νέφος, τοῦ ὁποίου ἡ σκιὰ ἐμαύριζε τὸν φαιδρὸν ἄλλως δρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν, ἀφότου τὸν ἔφερον μικρὸν ἔτι νὰ ἀσπασθῇ τὰ κλειστὰ ψυχρὰ βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρός του. Ἀληθῶς παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδεῖας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῇ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς;

Ἄλλ' ὅμως εὗρισκε πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλὼν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὀπισθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὁμηλικῶν του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἄπνουν τοῦ νεκροκραββάτου φορτίον, ποτὲ δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα, ἔξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχὴ.

Ἄλλ' ὅμως πῶς ἠδύνατο γενόμενος ἱερεὺς νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφήν; Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατον νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρεύθη τοὺς ἐνδοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του. Ὁ γέρον τὸν ἐνουθέτησε,

τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνηθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεώτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπείσθη. Ἐπείσθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἤδη μῆνας ὀψέποτε ἤρχετο τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἢ μὴ ἐμφάνις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσόν του.

Καὶ τώρα, ἐνῶ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του μεταξὺ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων, ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαί ὀνειρῶν ἐνώπιόν του, ἀνεμιγνύοντο καὶ σκηναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἐξομολογήσεως.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσβέσθησαν, τὰ ἡμίκλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρεὶα ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσύχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἡ ὕγιης ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκοιμηθέντος ἱερέως.

*
* *

Η παπαδιά ἐν τούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν της καὶ βαίνουσα ἀκροποδητὶ διὰ νὰ μὴ ταραξῇ τὸν ἄνδρα της μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανήλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισε εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστήν ἐστίαν σκαμνίον, ἤνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων της τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικὰ ἐνδύματα δανεισθέντα ὡς δείγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσκόπευε ν' ἀφοσιωθῇ ἐφεξῆς. Καὶ τὰ ἐβλεπεν ἡ παπαδια μετὰ πόθου καὶ τὰ παρατήρει μετὰ βραδύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἶσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἐβλεπε ρεμβάζουσα τὸν ἡσύχως κοιμώμενον σύζυγόν της.

Ἦχος βημάτων βαρέων προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἴφνης τὴν ἔξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς ὑπέικον εἰς τὴν πίεσιν χειρὸς

ὠθούσης ἔξωθεν ἔτριξεν ἑλαφρῶς καὶ ἠνοιχθή κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἱερέως μετέβαλε ρυθμόν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυσε ἀντηχοῦσα, ἡ δὲ παπαδιὰ στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοιχθὲν θυρόφυλλον, ἔθεσε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη, ὅπως ἐπιβάλη σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέδενε μανδήλιον βαμβακερόν, τοῦ ὁποῖου αἱ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμοντο ὀπισθεν πρὸς φύλαξιν τοῦ ρυτιδωμένου αὐχένος του. Ὑπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιάς ὀφρῦς. Ὁ ἰδρῶς ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ράβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκραν τῆς ράβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλὰ θιον σκεπασμένον μὲ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παπαδιὰ ἐγεγνεῖσα ἐπλησίασεν ἀποφητὶ πρὸς τὴν θύραν.

— Καλημέρα, Γεροθανάση, ἐπιθυρίσεν. Ὁ παπᾶς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παπαδιὰ μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, προσπαθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιβάσῃ εἰς ψιθυρισμὸν καὶ οὗτος τὸν ἦχον τῆς βραχνώδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξυπνήσῃ.

— Τί τρέχει ; Τί τὸν θέλεις ;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

— Κύριε, ἐλέησον ! ὁ λεπρὸς ! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιὰ.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου της, τὴν φρίκην τοῦ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

— Κύριε, ἐλέησον ! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιὰ μὴ εὐρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀδημονίας της καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὥς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθοῦντο συγκεχυμένοι καὶ ἄνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν γυναικὰ του προσαγορεύουσιν τὸν Γεροθανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει... Ἀλλ' ἡ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζύγου του «Κύριε, ἐλέησον» τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἀνέκνυψε τὴν κεφαλὴν, κατεβίβασε τοὺς πόδας καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζομένας ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα εἰς τὴν θύραν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοικτά, ἔμενεν ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐσκέπτετο ἄρα γε; Ὁχι, δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει ἐμπρὸς του τὴν ἐλευνὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ὅπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν ᾠθούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας ἐπλησίασε διὰ τὰ ἴδια τί ἐστὶ λεπρός. Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν ρασοφόρον. Ἀνεπόλει πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ῥίγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαίως πρὸς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμεναν μακρὰν τῆς καλύβης...

—Νὰ μὲ συμπαθήσης, παπᾶ μου, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Σ' ἐξύπνησα. Ἀλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει καὶ εἶναι πολὺς δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσης.

Ὁ παπα-Νάρκισσος ἠγέρθη.

—Παπαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαῦχι καὶ τὸ ράσον μου.

Ὑπῆκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

—Δὲν θὰ κάμης πεζὸς τόσον δρόμον, παπᾶ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

—Ὁχι, ὅχι, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Πηγαίνω νὰ εὕρω κτῆμα καὶ ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

—Θὰ ἔλθῃς μαζί μου; ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς.

— Καὶ βέβαια !

Ὁ γέρον ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὖρεσιν κτήματος, ὡς ὀνομάζουν εὐφήμως τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἐνῶ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ, ὁ Γεροθανάσης εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησεν, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζί μου. Διατί; Χάριν φιλανθρωπίας. Καὶ ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἑνὸς χριστιανοῦ. Θὰ διστάσω, ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου ;

Ἡ παπαδιὰ τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων ν' ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὐτὴ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερεν ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ ράσον, ἔθηκεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἔξηλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδιά τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο τελευταία καὶ ἀπομεμονωμένη εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτίριον παλαιὸν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ τροῦλον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἐλικοειδῶς, ὁ δὲ ἥλιος ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον καθίστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, πού καὶ πού ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοιχτόν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἦ καὶ ἡ σύζυγός του στηρίζοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλον ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ Γεροθανάσης διαβαίνων διέδωκε τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἔχαιρέτα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικοὺς :

— Καλὴ μέρα, κυρ Γιάννη.—Ὡρα καλή, κυρὰ Θάναϊνα.

— Ἡ εὐχὴ σου, παπᾶ μου.

Προφανῶς εἶχον πάντες διάθεσιν δι' ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ' ὁ παπᾶς ἐβιάζετο ἀνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν,

ἤνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐ-
λαβῶς ἐκ τοῦ ἀναιμάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας
μεταλήψεως σκεῦος καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ
περιτραχηλίου του, περιέδεσε τὸ περιτραχήλιον ἐντὸς μαύρης
δθόνης καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐκλείε μόλις τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε ἤκουσε τὴν
φωνὴν τοῦ Γεροθανάση παροτρύνοντος τὸ κτῆμα. Τὸ ζῶον δὲν
ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς
προέβη εἰς προϋπάντησίν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν ρά-
χιν του, ἐναπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του,
καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρον χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

*
* *

Πλειότεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοὶ
γνωρίζοντες τί ἔφερεν ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεὺς ἐσταυρο-
κοποῦντο, ἐνῶ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενεν
ἡ παπαδιὰ σκιαζούσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της.
Μειδιάμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως.
Ἐκράτησε τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν' ἀποτείνη τὸν
λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνήρχοντο αἱ λέξεις εἰς
τὰ χεῖλῃ του. Οὔτε ἐκείνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῶ τὸν ἠτένιζε τρυ-
φερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παπα-Νάρκισσος ἐκίνησε
τὴν κεφαλὴν πρὸς χαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαιμόν τοῦ ὄνου
διὰ τοῦ σχοινίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ καὶ ἐπρο-
χώρησε μετὰ τοῦ γέροντος· τὸ βεβιασμένον μειδιάμα τῆς παπα-
διᾶς ἐσβέσθη, ἅμα εἶδε τὴν συνοδίαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ
τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαξεν ἐν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει κατεβαίνων ἀναμέσον τῶν εἰς τοὺς
πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε
πόλιν διασχίζων πνκνὸν ἐλαιῶνα μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέ-
ναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἀέρος,
ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἀργοὺς ἱστιοφόρους τροχοὺς των. Ἐκεῖ-
θεν ἠπλοῦντο εὐρὺ δροπέδιον κατωφερὲς ἀπολήγον εἰς βράχους
ἀποκρήμους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς
ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεροθανάσης καὶ τὸ
κτῆμά του ἐφαίνοντο συνηθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἵτινες ἐπληρ-

ξανον τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους. Τοῖχοι χαμηλοί, ξηροτρόχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελῶνας. Καθόσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελῶνας ἀγροὶ θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερόθεν μὲν τὸ ὄροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἔκλεινε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἡ κυανῇ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξηπλοῦτο ἐκεῖθεν ἀπέραντος ποικιλλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουνὰ τῶν ἄλλων νήσων.

Ἦτο ἀληθῶς ὥραϊον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἔβλεπεν. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀλλαχοῦ προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γεραθανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θέα τῆς συζύγου του, εἶχον ὁπωσδήποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζομένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐπιτείνων ὁ διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζώου καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῷ ὁ ἥλιος ἔκαie τοὺς ὤμους του, εἰκόνες ἀπαίσiai ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφηρημένων ὀφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνήκησῃ τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο ὁ δυστυχής!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁμιλήσει, ἀλλ' οὐδὲ ὁ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπὴν. Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βάδισμα ζώου εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμοδίαν πρὸς συνομιλίαν, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔχη τὴν ἡλικίαν τοῦ Γεραθανάση. Ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ρεμβασμῶν του. Ἦκουσε τὸν γέροντα ὀπισθὲν του ἀσθμαίνοντα καὶ σύρας πρὸς τὸ στήθος του τὸ σχοινίον, ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικός ἔσπευσε τὸ βῆμα καὶ ἦλθε πλησίον του.

- Τί ἔπαθες, παπᾶ μου ; Τί στέκεις ;
- Θὰ κατέβω ν' ἀνέβης ἐσὺ καί, ὅταν κουρασθῶ, ἀλλάζομεν.
- Καλέ τί λόγος ! Νὰ καθίσω ἐγὼ καὶ νὰ περιπατῇς ἐσὺ !
- Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.

— Ἐγὼ κουρασμένος! Βαστοῦν ἀκόμη τὰ κόκκαλά μου κι ἔννοια σου! Ποῦ ἠκούσθη νὰ περιπατῇ ὁ παπᾶς μὲ τὰ ἅγια καὶ νὰ πηγαίνει ἔμπρὸς ὁ ἀγωγιότης μὲ τὸ κτῆμα; Ἐμπρὸς!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπέικων εἰς τὴν ἡθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνθου ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος *ἐμπρὸς* ἐπανάλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν ὁρμὴν του διὰ νὰ ἀκολουθῇ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως ὁ πεζὸς γέρων καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

— Θὰ τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν;

— Τί νὰ σοῦ πῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς τὰ ἔσχατά του.

— Πῶς τὸν ἄφησες; Πῶς ἦτο;

— Πῶς νὰ εἶναι; Ὡσὰν ἄνθρωπος, ὅπου ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἤθελε νὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς; Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅτε ψυχομαχεῖ, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφώτισεν. Ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἀπετροπιάζετο προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἠλπίζεν ὅτι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφή ἤθελεν ἐξοικειώσει αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φόβου. Καὶ ἐπάλλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἶσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ γέρων ὠμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἡ προθυμία, μεθ' ἧς ἐπανήρχετο πρὸς τὸν ψυχορραγοῦντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδύμυχόν του ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολμίαν του.

— Διατί ἤλθες μαζί μου; ἠρώτησε μετὰ τινα σιωπῆν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσης;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἀλλ' ὄχι τόσον διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσύ, παπᾶ μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα νὰ φύγῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἔρημος καὶ μόνος ἄς ἔχῃ ἓνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του, ἐνῶ ἀποθνήσκει ὁ κακόμοιρος!

— Εἶσαι ἀλήθεια καλὸς χριστιανός, Γεροθανάση. Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ. Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἠσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενούμενον ὑπὸ συγκινήσεως.

Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοιορίαν. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἐκατέρωθεν ὑπὸ τοῖχων, ἀλλὰ διέσχιζε θάμνους σχοι-

νων καὶ κομάρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημνα τῆς νήσου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τ' ἄριστερά παρὰ τὰς ὑπορείας μικροῦ λοφίσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπρού.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδεν ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχῆ ἐρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατῴκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν ἐκείνην τῆς νήσου μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων διῆλθε τὸν βίον, φέρων τὸ βάρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρηγορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὁρφανός, ἄκληρος, ἄπορος, κατελήφθη νεώτατος ἔτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμοχώριοί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀπομόνωσιν ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ Γεροθανάσης, τοῦ ὁποίου οἱ ὀλίγοι ἄγροϊ ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπρού, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἐβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἄθλιον ἐρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του, ἐπισκευάζων τὰ ἐργαλεῖά του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλὰς. Ἐμενε συνομιλῶν μὲ τὸν ἀσθενῆ ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθὲς νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενεν ὁ λεπρὸς μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Γεροθανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζεν. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινεν ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίστε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

*
* *

περὶ τὴν καλύβην κῆπος τοῦ λεπρού περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ ροδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις ἐν εἵδει παραστάδων ἐσημάτιζον τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχεν.

Ἐκεῖ ἐπέξενσεν ὁ παπα-Νάρκισσος. Ὁ Γεροθανάσης ἔδεσε διὰ τοῦ σχοινίου τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τοῦ ὄνου πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβολον προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικὸς ἐστράφη:

— Κάθισε ὀλίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παπᾶ μου, νὰ ἰδῶ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἐλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ περιτραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας ἀπέθεσεν ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμμαύχιόν του καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους ἐπερίμενεν ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος. Μία ἀκούσιος εὐχή, μία ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία, εἰσέδυσεν αἴφνης εἰς τὴν ψυχὴν του.—ὦ! Ἐὰν ὁ γέρον ἐπανερχόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται! — Ἄλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ρίγους τὸν πονηρὸν στοχασμὸν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκει τὰς ὥραίας προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας. Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὅμως ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην. Διατὶ ἀργεῖ ὁ Γεροθανάσης; Ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου ἐστάθη διστάζων. Ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρον ἐξῆλθε τῆς καλύβης. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἠτένισε μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν.

— Ἦτο εἰς βύθος. Τὸν ἐξύπνησα μὲ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνή του. Ἐλαμψαν τὰ σβησμένα του μάτια, ὅταν ἤκουσε ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἐλα, παπᾶ, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβης.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περιεβλήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς τὰς χεῖρας τὰ ἅγια, καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠχρότης τοῦ μόνῃ ἐμαρτύρει τὴν ταραχὴν του. Τὸ βῆμά του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρές του δὲν ἔτρεμον καθὼς πρὶν, δὲν ἐδίσταζε πλέον, ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμοὺς τῆς δειλίας ἢ συναίσθησις τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρον ὅστις τὸν ἠκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ράσον του. Ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν ἕνα

πόδα του ἐπὶ τοῦ κατωφλίου ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν.

Ἡ ξανθὴ τὸν κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένος του.

— Παπᾶ μου, μὴ ἐγγίσης τὸ μανδῆλι εἰς τὸ πρόσωπόν του.

Ἐκεῖνος μὲ παρήγγειλε νὰ τὸν σκεπᾶσω διὰ νὰ μὴ τὸν ἰδῇς.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθης μέσα, ἐὰν δὲν σὲ κρᾶζω.

*
* *

Ἐροθανάσης ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενεν. Ἐμεινε ἐπὶ ὥραν πολλὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἦπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγὴν. Ἐπερίμενε λοιπὸν βλέπων τὴν κυανὴν θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν αἰμοσφαῖραν. Οἱ πέριξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωογόνον, αἱ σιταρῆθραι πετῶσαι ὀρητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ὅλη καὶ εὐτυχής, ἐνῶ ὁ λεπρὸς ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης ὁ γέροντ χωρικὸς ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του ἑλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προσέβη εἰς προὔπαντήσιν της.

— Τί σοῦ ἦλθε νὰ κάμης τόσον δρόμον πεζῇ, παπαδιά;

— Ἐνόμισα ὅτι θὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον ἦλθα ἕως ἐδῶ. Ποῦ εἶναι ὁ παπᾶς;

— Μέσα, μὲ τὸν λεπρόν

— Ζῇ ἢ ἀπέθανε;

— Ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ πῶ, σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῇς;

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετὰ τινος ἀνησυχίας:

— Θὰ νυκτωθῇτε ἐδῶ.

— Δὲν πειράζει. Ἐχει φεγγάρι. Μόνον ἐσὺ τί ἠθελες νὰ ἔλθης.

— Ἐφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχίονός της ἐπιμελῶς διπλωμένον τὸ καλὸν ράσον τοῦ παπα-Ναρκίσσου.

— Τὶ τὸ ἔφερες; Μὴ εἶναι κρῦον νὰ τὸ φορέσῃ ἐπαινωτά :

— Ἴσως χρειασθῇ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

Μετά τινα σκέψιν ὁ Γεροθανάσης προσέθεσε :

— Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον;

— Ξεύρω κι ἐγώ ; Ἀρρώστια εἶναι. Ὅποιος φυλάγει τὰ ροῦχα του ἔχει τὰ μισά.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθισ' ἐδῶ, παπαδιά, εἰς τὴν πέτραν· θὰ εἶσαι κουρασμένη.

— Ὅχι, δὲν ἐκουράσθηκα. Νὰ πάγω μέσα, Γεροθανάση;

— Νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην, ἥ ἀνησυχία ἐξωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ γέρον τὴν ἐλυπήθη ἢ συνεμερίζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

— Μὴ χολοσκάνης, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ σιγὰ νὰ ἴδω.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τείνων τὰ ὦτα ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ ὁ γέρον. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Ἡ λευκὴ ὀθόνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Γεροθανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔκειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικός ἀπεσύρθη ἡσύχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παπαδιά ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν της τὰς κινήσεις του ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφὴν του.

Τί εἶδες ; ἠρώτησε.

— Τίποτε.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ με βήματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κῆπον. Δὲν ἐφόρει τὸ ράσον του. Εἰς τὰς ἀνυψουμένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἀρτοφό-

ριον. Ἐβράδιζε μὲ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλὴν, μὲ τὸ βλέμα ἥρεμον, ἐνῶ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἢ δὴ ἄνθρωπος !

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκεῖνοι δὲν ἐκινήθησαν πρὸς προϋπάντησίν του. Τὸν ἐπερίμεναν νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηύθυνον ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ὁμιλήσῃ.

Ὁ Γεροθανάσης καὶ ἡ παπαδιὰ ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρὸν των.

— Αὐριον τὸ πρωῒ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνὴ του εἶχε τι τὸ σοβαρὸν, τὸ ἐπιβάλλον. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσε ὁμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουσε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἡσύχως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἡσθάνετο ὅτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντός τὴν ψυχὴν του.

— Νὰ μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα ; ἠρώτησεν ὁ Γεροθανάσης.

— Μείνε, θὰ ἔλθω πολὺ πρωῒ.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του, ἣτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ράσον :

— Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλο τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν των πεζοί, ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΙΩΑΝ. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον. Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε κι ὁ Ἄνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασε ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμῃ τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἄνα-
Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἑκδοσὶς Ζ'.

γνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους, πού ἐλάμβαναν ὅπλα. Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὀρθίος τὰ ἐμοίραζε ἀπενυθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν :

— Καλορίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βασιᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλη ! καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδέποτε ἀπωθῶν. ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν. Ἦνοιξε τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος, τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

— Ἐσύ . . . εἶντα νὰ σοῦ πῶ ;

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ; καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον κι ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη· δὲν εἶπε ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὥς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν νὰ φύγῃ. Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἁμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπενυσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολοιπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν εὐχὴν.

Μωρέ, τὸ πίστεψες αὐτό, πού σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι, ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σ' ἐθάρρουνα γιὰ πλιὸ ξυπνητό. Γιὰς, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα, πού τὸ πῆρε ἄλλος ! Ἐγὼ μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγὼ . . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμεῖς δὲ μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μεϊδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά ! Δὲν φτάνει, πού δὲ σοῦ δῶκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ

σοῦ κανε καὶ τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἐκόντεψε νὰ τοῦ πῆς πολλάτι.

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰν δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει, κι ἂν δὲν τὸ κατέχη αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχὸς μου ἐγώ. Εἶμαι ἀνεμίνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλὶδς μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὁποῖον ἀπηνυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σώπα, λέω, καὶ τοὺς ἄντρες δὲν τοὺς ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα. Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι ὁ κόρακας τὴ φωνὴ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῇς τοὺς συγγενεῖς σου, πὺν τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσουμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;

— Ναί, γιὰτι ὅποιος δὲν μιλεῖ τότε θάφτουνε.

— Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μηδὲ καλαμομπίστολο. Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς.

— Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾶς. Θὰ γενῆς ἀνεμοπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν αἰσχυρό-μενος, διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

*
* *

Ἐν τῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Ἀνδρουλὶδς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ πολὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐξάρωναν τὰ στιβάνια. Ὅλῃ-γοι ἦσαν φιλόπονοι ὥσάν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἀμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικές του ἐργασίας, ἐπηγγέλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτί-στην, εὑρίσκει δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερό-μυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καθ' ὑπερ-βολὴν θρησκός. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη. Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ, καὶ τὸ μι-

κρόν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐννοοῦνται ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς· ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι». Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα, ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρί του. . . Πῶς νὰ δώσης σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες. Ἐγέλαλοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του· ὅταν δὲ ἤρχισε ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς παρασκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου· κάποιος δὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλημα, δι' ὃ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα διὰ νὰ μὴν τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

* * *

Ως εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ Καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν ἐμνησικακήσεν· μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσῃ τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἐγίναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένον κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους, καὶ ἡ ὁποία εἶχε μακρὸς τριῶν πήχεων.

— Μωρ', αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Λιγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφεκί, τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχε ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανοὺς ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκέιτο εἰς τὴν σκοποβολὴν. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία

ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλὶδὸς ἐμάχετο ὄρθιος ἐντελῶς, ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνε ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα, πῶς τὸ κατέχεις ;

— Ἐχω τίμιον ξύλον.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐγὼ αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλὶδὸς σοβαρὸς, καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; *«Ὅποιοις κάνει τὸ σταυρὸν του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.*

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς Τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν δι' ἀτραπῶν καὶ χαράδρων.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλὶδὸς, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσε. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ ἐδῶ, πατριώτη ! ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ· θὰ πέσῃς στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλὶδὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ καλοσκεφθῇ καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσαι ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην. Ὅπισθεν τοῦ Ἀνδρουλίου ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια, ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσο μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίαν...

Ἡ λόγχη ἐπήροχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶδὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου !

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνὸν προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκά-

σιος, ἀφοῦ ἐπί τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἔζητει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρι αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστωρα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασε καὶ κράκ, κράκ! τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου...

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

*
*
*

Τὴν ἐπιούσαν ἑξαφνα ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγὴ :

— Τοῦρκοι ! Κερκέζοι !

Ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τοῦρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδον ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ', ἐγὼ εἶμαι, μὴ φοβᾶσθε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὅποιος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποίου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν. Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιο, τὸν Σαῖτονικολῆ, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τό χῃς τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμόν καὶ πόθον τὸ ὄραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τό χης.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη «**Κεφ-
κέζος**».

ΚΩΝ. ΡΑΔΟΥ

Ο ΠΙΛΟΤΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡ ΜΠΟΓΑΖ

Κατεβαίναμε ἀπ' τὴν Πόλη. Εἶχαμε περάσει τὰ μπογάζια, τὴν Τένεδο, καὶ τώρα βγαίναμε ἀπὸ τὸ κανάλι τῆς Χίου, πλὴρὴ κατὰ τὸ Κουσάντασι. Ἦτανε μιὰ νύχτα μοναδικὴ τὸ μελτέμι εἶχε πέσει ἀπὸ νωρὶς· ἡ θάλασσα ἦτανε λάδι· τὰ ἄστρα ἔλαμπαν σὰν μπριλάντια στὸν οὐρανό. Ἐπηγαίναμε μὲ δέκα μίλια· ὅ,τι ἐχρειάζετο. Ἡ «Ἀργὼ» ἐπαράβγαινε στὰ χρόνια μὲ τὸν καπετάνιο τῆς, τὸν καπετὰν Χαραλάμπη, μὲ τὸ ὑπογένηιο τὸ ἀρειμάνιο, τὸ ψαρό. Βαπόρι τοῦ Πάλμερ, εἶχε γηράσει στὴν Ἀγγλία πρὶν ἀκόμα ἔλθει στὰ νερά μας. Μὰ ἄς εἶναι καλὰ ἡ μπογιὰ τῆς Μουράμπιας, πὺν τό κανε καινούργιο! Ἦμαστε στὸ κάτω πόστο, ὁ δεύτερος κυβερνοῦσε ἀπάνω. Ἦτανε ἡ ὥρα, πὺν ὁ καπετὰν Χαραλάμπης τραβοῦσε τὸν ναργιλέ του. Ἦρθε μπρὸς αὐτὸς καὶ πίσω ὁ καμαρότος μὲ τὸν ναργιλέ καὶ ξαπλώθηκε στὴν συνηθισμένη θέση του.

— Φέρε καὶ φωτιά! Ἔλα, ἔλα γιὰ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας! κουνήσου. . . Καὶ τὸν καφέ! ὅλα θὰ σᾶς τὰ λένε!

Μαζευτήκαμε τριγύρω του, ποιὸς στὸν πάγκο, ποιὸς σὲ σκαμνί, τυλιγμένοι καλὰ στὰ καπὸτα μας· μιὰ ψυχρίτσα σὲ τρυποῦσε ὥς τὸ κόκκαλο. Ἐπὶ ἓνα τέταρτο μιλιά δὲν ἄκουγες παρὰ τὸ γουργουρητὸ τοῦ ναργιλέ. Χωρὶς αὐτὸ τὸ προσοίμιο ὁ καπτὰν Χαραλάμπης δὲν ἄρχιζε ποτὲ τὸ διήγημά του. Ὅταν εἶχαμε μπουνατίσας, μᾶς ἔλεγε κάθε βράδυ σχεδὸν ἀπὸ ἓνα. Ἦτανε πάν-

τοτε μία ιστορία τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὅχι ὅτι τὰ εἶχεν ἰδεῖ, διότι εἶχε γεννηθῇ τὸ τριανταένα. Ἀλλὰ τὰ εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὸν καπετὰν Κίρκο Σαῆ. Ὁ Κίρκος Σαῆς Γκαϊβὸς μ' ἓνα μάτι, πού βλεπε περισσότερα ἀπὸ δύο, ὀνομαστός, ἐστάθη ἐπιστάτης τῶν караβιῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, πού εἶχε στὴ σκάλα τῶν Σαλώνων ὁ Τεπελενλῆς. Κοντός, τόσος δούλης, αὐτὸς καὶ τὸ μακρὸν γιαταγάνι, πού εἶχε στὸ σελάχι του, σχηματίζανε ἓνα σταυρό. Ἦτανε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στὴ σκάλα τῶν Σαλώνων καὶ στὸν Ἑπαχτο. Στὸν πόλεμο κυβερνοῦσε ἓνα μίστικο. Ἔκανε δέκα μάχες· ἔχασε τὸ χέρι του ἀπὸ σμιδράλι· ἐπῆρε τὸ ἀριστεῖο τοῦ ἀγῶνος καὶ σύνταξη ἐξῆντα δραχμὲς καὶ τραβήχτηκε στὸ Γαλαξίδι. Ἦτανε ἡ ζωντανὴ ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως.

— Πότε ἔκαψε, καπτὰν Γιάννη, ὁ Κανάρης τὸν Καραλῆ;

— Ἐξέῃ Ἰουνίου 1822.

— Πότε ὁ Ἰσμαὴλ πῆρε τὴν Κάσσο;

— Στὰ 24.

Ἀπ' αὐτὸν τὰ εἶχε μάθει ὁ γιὸς του, ὁ καπτὰν Χαραλάμπης, χιλιάδες λεπτομέρειες καὶ χιλιάδες ἀνέκδοτα, μόνη κληρονομία ἀπ' τὸν πατέρα του· τὰ ἔλεγε καὶ τὰ ξανάλεγε, τὰ ἐκλωθογύριζε αἰωνίως εἰς τὸ κεφάλι του. Εἶχαν γίνει τόσο πολὺν δικά του, ὥστε ἐνόμιζε κι ὁ ἴδιος ὅτι τὰ εἶδε, ὅτι ἦτο παρὼν καὶ αὐτὴ τὴν ἐντύπωση τοῦ ἔκανε. Δὲν ἦταν ψέματα, δὲν ἦταν παραμύθια.

*
* *

Ημεθα πάντα πλώρη στὸ Κουσάντασι καὶ ἀνάμεσα νησιοῦ καὶ στεριάς ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζη ἡ μπουκα τοῦ Λὰο Μπογάς.

— Τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα! λέει ὁ καπτὰν Χαραλάμπης καὶ ἐτραβήξε δυνατὰ καὶ γρήγορα γρήγορα καὶ πολλὲς φορὲς τὸν ναργιλέ του. Ἡ διήγησις ἐπλησίαζε.

— Γιὰ σᾶς τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα, εἶπε, εἶναι ἓνα φανάρι, ὅπως τὸ φανάρι τῆς Παραπόλας, καὶ ὁ Κότσικας, εἶναι ἓνας κάβος, ὅπως ὁ κάβο Πάππας. Γιὰ μένα ὅμως εἶναι διαφορετικὸ, δλόκληρη ἱστορία. Δὲν θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ ξεχάσω τὸν Νικόλα τὸν Φραγγιὸ ἀπ' τὸ Κουσάντασι καὶ τὴ φρεγάδα τοῦ Πατρονάμπη, πού βούλιαξε μπροστὰ στὸν Κότσικα· χωρὶς τὸν Φραγγιὸ μιὰ βραδιὰ τοῦ 23, Σάμος καὶ ἐλληνικὸς στόλος πέφταν στὰ χέρια

τοῦ Καπουδὰν πασαῖ. Ὁ Καπτὰν Νικόλας! Ἦτανε Κουσάντασιανός. Μικρὸ ἢ φτώχεια τὸν ἔκανε νὰ πάη μεροκαματάρης μέσα βαθιά στὴν Ἀνατολή, ἴσαμε τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισάρ φαντάσου! Γύρισε μὲ κάτι παραδάκια, πῆρε βάρκα, πῆρε γυναῖκα, κι ἔχτισε τὴν καλύβα του στὸ γιαλό, κοντὰ στοὺς ψαράδες, ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὸ Κουσάντασι. Ψαρᾶς κι αὐτὸς στὴν ἀρχή. Μὲ τὴν ψαρικήν ὅμως δὲν ἔκαμε μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ τοῦ χρησίμεψε νὰ μάθῃ ὅλα τὰ νερά, ὅλες τὶς ξέρες, ὅλες τὶς κακοτοπιές, τὰ ρέματα, ἀπὸ τὸν Τσεσμὲ γύρω γύρω ὥς τοὺς Φούρνους καὶ μέσα στὸ Δὰρ Μπογᾶζ ὥς κάτω στὸ Μπουδροῦμι. Σιγὰ σιγὰ δὲν περνοῦσε ξένο καράβι, χωρὶς νὰ πάρῃ πιλότο τὸν καπτὰν Νικόλα, γιατί ἦταν γλυκομίλητος, δὲν ἦταν ἀγρόμι σὰν τοὺς ἄλλους. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Φραγγιὸς ἔκανε τὴ δουλειά του, ἔχτισε σπίτι καὶ στὴν καλύβα, πού τῆς ἔθαβεν ὁ ἄμμος τὰ παραθύρα, ἔβαλε τὸν ὑποταχτικό του τὸ Γιωργῆ. Καὶ ὅλο πήγαινε μπροστά. Ὁ ναύαρχος ὁ Φραντσέζος δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὴ Σμύρνη, χωρὶς νὰ ζητᾷ τὸν καπτὰν Νικόλα. Καὶ τὸ «Καραβάνι τῆς Ἀνατολῆς», πού ἐρχότανε δυὸ φορὲς τὸ χρόνον ἀπ' τὴν Μασσαλία, τὸν Φραγγιὸ ζήτηγε γιὰ πιλότο. Καὶ δούλευε, δούλευε ὁ Νικόλας, γιατί εἶχε δύο ἀγόρια καὶ δύο κορίτσια ν' ἀναστήσῃ, καὶ τὸ χειμῶνα, πού χαλοῦσαν οἱ καιροί, βγαῖναν οἱ κουρσάροι καὶ λιγότευαν οἱ δουλειές.

Στὸ σπίτι του ὅλοι δουλεύανε, μικροὶ μεγάλοι· πλέκανε δίχτυα, κιούρκους, καλάθια καὶ τὰ πωλοῦσαν στὸ Κουσάντασι, στὰ Σώκια καὶ στὴ Σάμο ἀκόμη μέσα στὸ Τηγάνι. Ὅλα λοιπὸν πήγαιναν καλά. Καὶ ὅμως ἡ κυρὰ Ρήνη, ἡ γυναῖκα του, μουρμούριζε πάντα λιγάκι. Δὲν ἦταν κουτὴ ἡ κυρὰ Ρήνη, πού δὲν καθότανε ποτὲ ἡσυχῇ, σὰν νὰ εἶχε τὸ καρφί. Ὅταν ὁ καπτὰν Νικόλας γύριζε ἀπ' τὸ Τηγάνι, ἀπ' τὸ Βαθύ, ἀπ' τὸ Καρλόβασι, καὶ τώρα κάμποσο καιρό, ὅλο στὴ Σάμο βρισκότανε, ἦτανε σὰν διαφορετικός, ξαναμμένος. Ἡ κυρὰ Ρήνη τὸν κοίταζε προσεχτικά μὲ τὰ δυὸ μεγάλα τῆς μαῦρα μάτια κι ἄρχιζε νὰ γίνεταί μελαγχολική. Δὲν τῆς ἄρεσε. Ὁ φρόνιμος καπτὰν Νικόλας ἄρχισε νὰ περπατᾷ σειῶντας καὶ λυγιῶντας. Κρέμασε ἓνα ἀσημοκαπνισμένο χατζάρι. Ἡ Κυρὰ Ρήνη ἔκανε τὸ σταυρό τῆς· σιγὰ σιγὰ ξεσκεπᾶστηκε περισσότερο. Ἀρχισε νὰ βγάνῃ λόγο στὰ παιδιὰ του καὶ τὸν ὑποταχτικό του τὸ Γιωργῆ, πού τὸν κοίταζε μὲς τὸ στόμα.

Ραγιᾶς, ἔλεγε, τί θὰ πῇ ραγιᾶς ; Ραγιᾶς δὲν θὰ πῇ τίποτε. Μὴ σ' ἀκούσω μωρὲ Γιωργῇ, καὶ πῆς πιά ραγιᾶς. Ἕλληνας νὰ λές ! Καταλαβαίνεις !

Εἶσαι Ἕλληνας ! Εἴμαστε Ἕλληνες !

Ἔπειτα τραβοῦσε ἀπ' τὸν κόρφο του κάτι τυπωμένα χαρτιά καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία, ἀλλὰ ἐπιμονή, ἐσυλλάβιζε.

**Κεραυνόλαμπον σπαθί μου τρομερὰν κροτεῖ σφαγὴν,
θύελλαν τὸ καριοφίλι πνέει φρίκην καὶ φυγὴν.**

Κι ἔπειτα τὸ μάθαινε καὶ στὰ παιδιά. Ἡ κυρὰ Ρήνη τὴν ἔπιανε τρομάρα.

— Τί εἶναι αὐτά, χριστιανέ μου ; Τρελλάθηκαν στὰ γεροντάματα ; θέλεις νὰ ρθουν τὰ ζεῖμπέκια νὰ μᾶς σφάζουν ;

Ὁ καπτὰν Νικόλας ἐθύμωνε.

— Τὸ μυαλό σου καὶ μιὰ λύρα καὶ τοῦ μπογιατζῆ ὁ κόπανος. Δὲν κοπιάζουνε ἀπὸ δῶθε τὰ ζεῖμπέκια ! Αὐριο θ' ἀκούσης τὸ Σαμιώτικο σπαθί ! Καὶ τοῦτα, ποὺ σᾶς διαβάζω, εἶναι ἅγια πράματα. Τὰ τραγούδια τοῦ κυρίου Κλεάνθη, τοῦ ποιητῆ τῆς Σάμου. Ποῦ ξέρεις ἐσὺ τί σοῦ γίνεται ! Καὶ δός του ὁλοένα στὴ Σάμο νὰ τρέξη μὲ τὰ παιδιά τοῦ σχολείου ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸν Κλεάνθη. Σὲ λίγες μέρες πραγματικῶς ἦρθε στὴ Σάμο ὁ Λυκοῦργος ὁ Λογοθέτης. Ὁ Λαχανᾶς ὕψωσε τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας· ἔφτειαξαν στρατό, ὠχυρώσανε τὸ μέρος κι ἔπειτα ἐβγῆκαν στὴ στεριά κι ἀνέβηκαν στὸ βουνό τῆς Μυκάλης, πῆγαν ὡς τὰ Σώκια σφάζοντας Τούρκους καὶ κάνοντας πλιάτσικο. Δὲ ἔμεινε τέντζερес, ἀλέτρι, βόιδι, ἀρνί, ποὺ νὰ μὴν πάη στὴ Σάμο καὶ φωτιά στὴ φωτιά.

Οἱ Τοῦρκοι πρόγγιξαν πέρα καὶ φεύγανε σὰν τὰ γίδια. Τότ' πλέον ὁ καπτὰν Νικόλας πῆγε νὰ τρελλαθῇ.

Πήδαγε ὡς ἐκεῖ πάνω καὶ φώναζε «πᾶνε στὴν Κόκκινη Μηλιά». Ἦθελε νὰ τρέξῃ μαζί. Ἡ κυρὰ Ρήνη τὸν ἔκλεινε μέσα.

— Βρὲ ἀναθεματισμένε, ποὺ θὰ πᾶς νὰ χάσης τὴ ζωὴ σου. Δὲ λυπᾶσαι τὰ παιδιά ! θὰ μοῦ τρέξης τώρα μαζί μὲ τοὺς Σαμιώτες τοὺς κουρσάρους.

Γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ καὶ ξεντροπιασθῇ στὸν κύριον Κλεάνθη καὶ τοὺς Σαμιώτες ὁ Φραγγιός, πάει στὸ γιालό, μπαίνει στὸ καῖν του τὴν «Ἀλωποῦ» καὶ πηγαίνει καὶ ἀρπάζει τὴ νύχτα ἓνα κατόνι τούρκικο ἀπὸ τὴν τάπια τῆς Καναλίτσας, στῆς Ἀσίας τῆς

μέρος· οἱ πυροβολητὲς ροχαλίζανε στὰ καλύβια τους, καὶ τὸ πάει στὸ Τηγάνι τῆς Σάμου, ποὺ ἔχτιζαν τὸ φρούριο τοῦ Λυκούργου. Ἀργότερα, ὅταν ἦλθαν τὰ Ὑδραῖκα, Σπετσιώτικα καὶ Ψαριανὰ καράβια εἶχε καινούργιους ἐνθουσιασμούς· Παίρνει τὸ βόιδι του τὸ «Μελιό», ποὺ τὸ εἶχε μανάρι, καὶ μὲ τὰ παιδιά μαζί καὶ μὲ τὸ Γεωργῆ σπρωξιὲς κλωτσιές, τράβα τὴν οὐρά, τὸ ρίχνουν μὲς στὸ καῖκι. Τὸ στέλνει στὸ ναύαρχο Σαχτούρη μὲ τὸ ἐξῆς γράμμα:

Ἐξοχώτατε ναύαρχε καπτὰν Γεωργάκη·

Σὲ προσκυνῶ· μὲ τὸ παρὸν λαμβαίνεις καὶ τὸ βόδι νὰ τὸ φᾶνε οἱ ἄνθρωποι τῆς φλότας εἰς ὑγείαν τῆς πατρίδος καὶ νίκας κατὰ βαρβάρων δωροῦμενος

Ὁ πιλότος

καπτὰν Νικόλας Φραγγιὸς Κουσαντασιανός

Ἡ κακομοῖρα ἡ κυρὰ Ρήνη ἐξακολουθοῦσε νὰ φωνάζει :

— Αὐτὰ θὰ μᾶς φέρουνε τὰ ταγκαλάκια καὶ τὰ ξεϊμπέκια νὰ μᾶς σφάξουν μὲς στὰ σπίτια μας, καθὼς στὴ Χίο. Καὶ πραγματικῶς αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ κίνδυνος ἦτανε κοντά. Τὰ πράγματα δυσκόλεψαν. Οἱ Σαμιῶτες ὑποχωρήσανε στὸ νησί τους. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἄρχισαν νὰ ἔρχονται μυρμηγκία ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Ἡ Τουρκία ἤθελε νὰ πιάσῃ τὴ Σάμο, νὰ χαλάσῃ τὰ σχέδια τοῦ Λυκούργου. Ὁ καπτὰν Φραγγιὸς συλλογιζότανε : «Νὰ μπορούσα νὰ πούλαγα τὸ σπίτι, νὰ πέρναγα τὴ φαμίλια μου στὴ Σάμο καὶ νὰ πῆγαινα μὲ τὰ πολεμικά». Νὰ φύγουν, ἦτανε σύμφωνη καὶ ἡ κυρὰ Ρήνη. Ἀλλὰ ποῖος ἀγόραζε τώρα ; Φόβος καὶ τρόμος κρατοῦσε πέρα καὶ πέρα, ἀπὸ τὸ Ἀἶβαλι ὡς τὸ Μπουδρουμί. Τέλος πάντων, τό δωσε σ' ἓνα Τοῦρκο γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί. Ἦτανε καιρός. Οἱ ξεϊμπέκοι καὶ οἱ μπασιμπουζοῦκοι ἦσαν πιὰ κοντά. Οἱ φωτιές τους ἐφαίνονταν ἐπάνω στὶς ραχοῦλες· αὐριο θὰ τανε στὸ γιαλό. Ρίξανε ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, ροῦχα, κρεββάτια, σοφάδες, τεντζερέδες, κότες, τὴ γίδα, δίχτυα, κοφίνια, τοὺς βασιλικούς καὶ τὶς γαρουφαλιές μέσα στὸ καῖκι καὶ κάνανε πανιά. Ἡ κυρὰ Ρήνη ἔλεγε :

Πᾶμε στὰ Βουρλά, πᾶμε στὶς Φῶκες, μὰ ὄχι στὴ Σάμο, μέσα στὴ φωτιά νὰ κλειστοῦμε σὰν τὰ ποντίκια. Νά! αὐριο θὰ τὴν πάρουν κι αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι· τί νομίζεις ;

— Κατάπие λοιπὸν τὴ γλῶσσα σου, γυναῖκα, ποὺ θὰ μοῦ

πῆς, πῶς θὰ πάρουν τὴ Σάμο! Νὰ ἀπὸ δῶ θὰ τὴν πάρουν! ἔλεγε ὁ Φραγγιὸς καὶ χτυποῦσε τὸν ξερβὸν ἀγκῶνα του μὲ τὴν παλάμη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ. Ἔβαλε πλῶρη κατὰ τὸ Βαθὺ τῆς Σόμου. Ὁ ἄνεμος λεπτὸς καὶ καθαρὸς. Ὅλο τὸ ἀπομεσήμερο ἀρμένιζαν. Ὁ πονέντες δὲν τοὺς ἄφηνε, καὶ πῆγαιναν ὅλο βόλτες. Τὸ Δὰρ Μπογάζ ἔδειχνε ρέμα δυνατὸ. Κι ὅλο ἓνα ἐβράδιαζε.

*
* *

⊙ Τουρκικὸς στόλος, μοιρασμένος σὲ δυνό, προσπαθοῦσε νὰ πλοκάρῃ τὴ Σάμο κι ἔπειτα νὰ κἀνὴ πλάτες στὸ στρατὸ νὰ περάσῃ τὸ Δὰρ Μπογάζ μὲ τὶς βάρκες καὶ νὰ κἀνὴ ἀπάνω στὸ νησί. Ὁ μισὸς λοιπὸν ἦτανε πρὸς ὥρας ἀραγμένος ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸν Κάβο τῆς Καναπίτσας, στὸ πλευρὸ τῆς Ἀσίας, κάτω ἀπ' τὸ Δὰρ Μπογάζ, σότο βέντο τοῦ ἐλληνικοῦ. Ὁ ἄλλος μισός, ποὺ εἶχε κατέβῃ ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια, ἦτανε ἀπόξω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Χίου στὴν ἄγκυρα καὶ μελετοῦσε νὰ πέσῃ μὲ περίσταση μὲς τὸ Δὰρ Μπογάζ ἀπὸ πάνω. Πρώτῃ εἶχε σαλπάρει ἡ φεργάδα «Ἐσμὲ» γιὰ κατασκόπευση κι ἦρθε στοὺς Φούρνους, ἔπειτα στὸ Καρλόβασι καὶ τραβοῦσε στὸ Κουσάντασι πρίμα. Οἱ δικοὶ μας πάλι, ἡ μοῖρα τοῦ κυρ Γιωργάκη Σαχτούρη, ἡ μοῖρα τοῦ Κολανδρούτσου καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ Ψαριανοὶ μπουρλοτιέροι, εἶχαν ρίξει τὴν ἄγκυρα πίσω ἀπὸ τὸν Ἀσπρο κάβο κατὰ τὸ Τηγάνι. Ἐξαφνὰ λοιπὸν τοῦ παρουσιάστηκε τοῦ καπτὰν Νικόλα ἡ τούρκικη φεργάδα σὰν στοιχειό. Δὲν ἐπερίμενε τούρκικο τόσο κοντά. Τοῦ ρθε ἡ ἰδέα νὰ χωθῇ μὲς τὸ Δὰρ Μπογάζ, μὰ δὲν ἐπρόφτανε. Ἡ ὀλοκαίνουργη φεργάδα, ὅλα τὰ πανιά της ἔξω, ἐρχότανε καταπάνω του. Ἐλαμπε ὅλη. Ἡ φηγούρα της μπροστὰ χρυσή, ἡ πρύμνη ψηλὴ, κεῖ πάνω, ὅλο μπιχλιμπιδία. Πενήντα τέσσερες μπουκαπόρτες ἀνοιχτὲς δείχνανε τὰ μεγάλα της κανόνια. Ὅταν ἔγινε σὲ ἀπόσταση κανονιοῦ, ἔρριξε μιὰ τοῦ δύστυχου καπτὰν «Ἐλα πάνω». Τί νὰ κἀμῃ; Λιγότεψε τὸ πανί του, πάει κατὰ τὴ φεργάδα· αὐτὴ ἐστάθηκε κι ἔρριξε τὴ σχοινένια σκάλα. Ἀσπρος σὰν τὸ πανὶ ὁ Φραγγιὸς σκαρφάλωσε ἀπάνω. Ἦξερε τὰ τούρκικα. Τὸν πῆγαν στὸν Πατρονάμπεη. Χαιρετηθήκανε.

— Ποῦ πᾶς!

— Φεύγω, ὑψηλότε, γιατί φοβᾶμαι τὰ ταγκαλάνια.

Ἦταν κι ὁ μουτεσαρίφης τοῦ Κουσάντασι μέσα. Τὸν ἐγνώρισε.

— Πατρονάμπη, τοῦ λέει, ἔχεις τὸν καλύτερο πιλότο στὰ χέρια σου. Ἀπ' αὐτὸν ἄλλος δὲν εἶναι νὰ σὲ πάῃ μὲς τὸ Δὰρ Μπογᾶζ τὰ μεσάνυχτα.

Ὁ καπτὰν Νικόλας ἀνατρίχιασε.

— Νὰ πάω τὸ θάνατο μὲς στ' ἀδέρφια μου !

Ὁ Πατρονάμπης, ἐχάιδεψε δυὸ τρεῖς φορές τὸ ὥραϊο ξανθὸ τοῦ γένι. Ἐσπρωξε τὸ σαρίκι τοῦ ἴσαμε τὰ φρύδια, ἔβαλε τὸ ἄσπρο τοῦ ἀριστοκρατικὸ χέρι στὶς μαλαμοκαπνισμένες πιστόλες τοῦ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τράβηξε ἓνα πουγγὶ φλωριά.

— Γκιαοῦρ ! τοῦ λέει, κοίτα με καλὰ στὰ μάτια.

Ὁ καπτὰν Νικόλας εἶχε συνέλθει. Τὸν κοίταξε ἀτάραχος.

— Γκιαοῦρ ! τοῦ λέει δείχνοντας τὰ πιστόλια καὶ τὸ πουγγί, ἢ τοῦτο ἢ κεῖνα ! θὰ μὲ πᾶς στὸ Δὰρ Μπογᾶζ !

Ὁ καπτὰν Νικόλας εἶχε κάνει πλέον τὸ σχέδιό του.

— Μείνε μαζί μας πιλότος τοῦ λέει, ἑλληνικὰ ὁ μουτεσαρίφης, συλλογίσου τὴ φανίλια σου, ποὺ ἔχεις στὸ καίκι. Ὁ Πατρονάμπης εἶναι σκύλος. Θὰ τοὺς βουλιάξῃ καὶ θὰ σκοτώσῃ καὶ σένα. Μείνε στὴ δούλεψη τοῦ Πατισάχ, δὲν θὰ μετανοιώσῃς.

— Πατρονάμπη, εἶπε ὁ καπτὰν Νικόλας κι ἔβαλε τὸ χέρι στὸ λαιμό του, εἶμαι πιστὸς καὶ μένω μὲ ὅλη μου τὴν εὐχαρίστηση.

— Εὐγε ! ἐφώναξε ὁ Τοῦρκος καὶ τοῦ ριξε τὸ πουγγί. Ἀεῖντε νὰ δώσῃς τ' ἄσπρα στοὺς δικούς σου καὶ νὰ γυρίσουν στὸ Κουσάντασι. Εἴμαστε μεῖς νὰ τοὺς προστατεύσουμε. Στὰ ζεῖμπέκια νὰ λέτε, πὼς εἶστε στὴ δούλεψή μου καὶ φτάνει.

Ὁ καπτὰν Νικόλας πῆρε τὰ φλουριά κι ἔτρεξε στὸ καίκι. Ἦταν ὅλοι σὰν πεθαμένοι.

— Νικόλα μου, Νικόλα μου : εἶπε ἡ κυρὰ Ρήνη.

— Μὴ φοβόσαστε ! δὲν εἶναι τίποτα ! τοὺς λέει ὁ κακομοίρης ὁ καπτὰν Νικόλας μὲ ψεύτικο κουράγιο.

Τὴν ἀγκάλιασε, ἀγκάλιασε τὰ παιδιά. Ἐκανε νὰ τὸν πάρῃ τὸ παράπονο. Μὰ κρατήθηκε. Κεῖνοι κλαίγανε. Πὼς βαστήχθηκε ! Κατημένος καπτὰν Νικόλας ! Ἀγκαλιάζοντας τοὺς κρυφομιλοῦσες : — Κάνετε πὼς πάτε στὸ Κουσάντασι καὶ μὲ τὴ σκοτεῖνια βγῆτε στὴ

Ζωοδόχο Πηγή και πᾶτε στο Δεσπότη, τὸν Ἅγιο Σάμου, τὸν Κύριλλο, νὰ σᾶς δώσῃ κονάκι. Κατάπιε τὰ δάκρυά του.

Καταλάβαινε πὼς δὲν εἶχε κουράγιο νὰ βλέπῃ τὸ καῖκι του, ποὺ ἔφευγε μὲ τοὺς δικούς του, ποὺ δὲν θὰ τοὺς ξανάβλεπε. Ὁ Πατρονάμπης σηκώθη καὶ πήγαινε κι ἐρχότανε, ἔπειτα ξανακάθισε κι ἔφερανε τὸν καφέ. Εἶπε νὰ δώσουν καὶ στὸν καπτὰν Νικόλα καὶ ἔπειτα εἶπε :

— Τώρα νὰ γυρίσωμε πίσω, νὰ πᾶμε στὸν Τσεσμὲ καὶ στὸ Κάστρο νὰ εἰδοποιήσωμε ὅλα τὰ καράβια γιὰ αὐριο.

Ὁ καπτὰν Νικόλας καφὲ ἔπαιρνε ἢ φαρμάκι ; Ὁρτσάρισε λοιπὸν ἢ φεργάδα. Δυὸ ὥρες τὸ πρωῒ ἦτανε μπροστὰ στὸ Κάστρο. Μὲ τὸν ἥλιο βγήκανε στὸν Τσεσμὲ γιὰ νὰ ἰδοῦν, ποὺ θὰ κρέμαγαν Χριστιανούς. Τέσσερα παλικάρια ἴσαμ' ἐκεῖ πάνω. Τοὺς εἶχαν πιάσει μὲ τ' ἄρματα στὰ χέρια τοὺς κρέμασαν σ' ἓνα πλάτανο.

— Παναγία μου, ἔλεγε μέσα του ὁ καπτὰν Νικόλας, τ' εἶδαν τὰ μάτια μου ! Δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ ἡ χάρη σου, Παναγία μου, νὰ τελειώσουν τὰ βάσανά μας !

Ἐξαλίστηκε κι ἄρχισε σχεδὸν δυνατὰ νὰ ψέλνῃ «*Θεοτόκε ἡ ἐλπίς*» κι ἐπῆγαινε τρικλίζοντας σὰν μεθυσμένος. Ἐπειτα σόπασε, ἴσασε τὸ κορμί του, ἐσταύρωσε τὰ χέρια του πίσω, ὅπως συνήθιζε, καὶ βάδιζε μὲ βῆμα σταθερὸ καὶ μὲ τὸ νοῦ του ὅλο στὸν Κλεάνθη, στὸ Λυκοῦργο καὶ στὴν Ἐλευθερία.

Τὸ βράδυ ὁ πασᾶς ἔβαλε τὸ σινιάλο τοῦ μισμοῦ κι ὅλος ὁ στόλος σηκώθη στὰ πανιά. Ἡ φεργάδα «Ἐσμὲ» ἀρμένιζε μπροστὰ, τρία φανάρια στὴν πρύμνη, σινιάλο : «ἀκολουθεῖτε» ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβησμένα. Ὁ καιρὸς στὴν τραμουντάνα. Ὅλα ἐπῆγαιναν πρῖμα καὶ μὲ πολλὰ πανιά, ἀλλὰ ποῦ νὰ τὴν φθάσουν ! Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἦταν μιὰ χαρὰ αὐτῇ ἡ φεργάδα, ἐγγλέζικο σκαρί, ὅλο γάλλωμα τὰ βρεχάμενα. Ἐσχίζε τὴ θάλασσα σὰν γοργόνα.

*
* * *

ἥλιος ἔχει πολλὴν ὥρα βασιλέψει, ἡ μαυρίλα μεγάλωνε ἀκατάπανστα, ὁ καιρὸς δυνάμωνε, σύννεφα ἄρχισαν καὶ συνὲς ψιλὲς βροχές, σκοτάδι πίσσα. Ἄν δὲν μποῦμε ἀπόψε στὸ Δᾶρ

Μπογάζ, ἔλεγε ὁ Παντρονάμπεης, δὲν θὰ μποῦμε ποτέ. Ἔτσι εἶναι, ὑψηλότετε, εἶπε κι ὁ καπτὰν Νικόλας. Τέτοια βραδιά δὲν τὴν ξαναβρίσκουμε. Ὁ Πατρονάμπεης τὸν ἐκοίταξε στὰ μάτια. Φωνάζει τέσσερες γενιτσάρους.

— Δέστε μου τὸν πιλότο στὸν πάγκο τῆς βάρδιας.

Φοβήθηκε μὴν τὸν ρίξῃ ἔξω καὶ τοῦ πηδήσῃ ἔπειτα στὴ θάλασσα. Ἀρπαξαν σὰν τὸ πούπουλο τὸν καπτὰν Νικόλα καὶ τὸν ἔδεσαν σφιχτὰ ἀπὸ τὴ μέση κι ἀπὸ τὰ ποδάρια, ὥς πὺν νὰ πῇ ὅχ!

— Θὰ δίνῃς τὴ ρότα, πιλότε, καθαρὰ καὶ ξάστερα. Ἐπειτα γυρίζει στὸν πιὸ ἄγριο γενίτσαρο καὶ τοῦ λέει: Χασάν, τὸ νοῦ σου νὰ μὴ μᾶς φτιάξῃ καμιὰ δουλειὰ ὁ Γιουνάν. Νὰ τοῦ πάρῃς τὸ κεφάλι μὲ τὸ γιαταγάνι στὸ πρῶτο σημεῖο. Τὰ σκάντάγια ὀλοένα τὰ δουλεύουνε, νὰ ρωτᾶν τὸ βάθος.

Ἐνῶ τὸν δένανε τὸν καπτὰν Νικόλα, τοῦ εἶπε ἀκόμα:

— Ἔλα, ἂν μὲ μπάσης ἀπόψε στὸ Μπογάζ, νὰ ἐδῶ! καὶ ἄγγιξε μὲ τὸ ἓνα χέρι του τὸ σαρίκι του, μάρτυς μου ὁ Προφήτης, γίνεσαι πλοίαρχος μὲ τριάντα χιλιάδες ἄσπρα μισθὸ τὸ χρόνο.

— Στοὺς ὀρισμούς σου, ἀφέντη μου, ἀπεκρίθη ὁ καπτὰν Νικόλας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ σχοινοῦ.

*
* *

Στὴ Σάμο ὅλα ἔξω εἶναι κατασκότεινα. Στὰ κανονοστάσια οὔτε τσιμποῦκι δὲν ἀνάβουν. Οἱ βάρδιες μονάχα πὺν καὶ πὺν ἀκούονται. Ὁ καπετὰν Σταμάτης, ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Λαχανᾶς, τρέχουν ἀπὸ τάπια σὲ τάπια μὲ τὸ κλεφτοφάναρο στὸ χέρι γιὰ νὰ δοῦν, ἂν εἶναι ὅλοι στὴ θέση τους. Στὸν Ἀσπροκάβο ἐξῆντα κανόνια εἶναι ἔτοιμα, τὰ φυτίλια κοντά. Στὸ Τηγάνι, στὸ φρούριο τοῦ Λυκούργου ἄλλα ἐξῆντα. Οἱ κανονιέροι κοιμοῦνται γύρω μὲ τὰ μπράτσα ἀνασκουμπωμένα, τίς μπαλάσκες φορεμένες, οἱ κουβάδες μὲ τὸ νερό, τὰ σκουπιστήρια τῶν κανονιῶν, ὅλα εἶναι ἔτοιμα. Ὁ Σαχτούρης πάει στὰ μπουρλότα γιὰ νὰ ἰδῇ. Ὅλοι οἱ συντροφοναῦτες εἶναι παρὼν ἢ εἶναι ὅξω καὶ γλεντᾶνε, πάντα καλὰ χατζιλικωμένοι, καθὼς εἶναι. Τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα, εἶναι σβηστό Παντοῦ σκοτάδι. Μόνο, ψηλά, στὴ Ζωοδόχο Πηγὴ, τὸ καντήλι φέγγει θαμπὰ στοὺς καλογέρους, πὺν ἔχουν ὀλονυχτία, ἀλλὰ καὶ τ' ἄρματα κοντά. Ἐκεῖ καὶ ὁ Δεσπότης

ὁ Κύριλλος μὲ τὰ πιστόλια στὴ μέση χωμένος στὸ στασίδι τοῦ
ξέπλεκα τὰ μαλλιά του σὰν λιοντάρι. Καὶ στὴν πόρτα τῆς Ἐκκλη-
σιᾶς πεσμένη στὰ γόνατα εἶναι καὶ ἡ φαμίλια τοῦ καπτὰν Νικόλα.

*Ζητῶντας καταφύγιο, σὰν ὀρφανὰ πουλιά,
ὅπ' ἀετὸς τὰ κυνηγᾷ καὶ χάνουν τὴ φωλιά.*

Πέρα στὰ Σώκια ὅμως τὰ πράγματα εἶναι ἀλλοιωτικά. Οἱ
Τούρκοι γλεντᾶνε ἀπὸ πρὶν τὴ νίκη τους· ἔχουν ἀνάψει φωτιὲς
καὶ τὸ στρατόπεδο ἀχολογáει ἀπ' τὰ νταούλια καὶ τὰ ντέφια.
Ἄλλὰ ἡ ψιλὴ βροχὴ τοὺς σκορπίζει κι αὐτοὺς σιγὰ σιγὰ καὶ
πρὶν ἀκόμη ἀπ' τὰ μεσάνυχτα εἶναι σβησμένες ὅλες οἱ φωτιές.

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἡ «Ἑσμὲ» εἶναι ἓνα μίλι μονάχα ἀπὸ τὸ
Μπογάζι. Ὁ καιρὸς ἔχει δυναμώσει πολὺ. Ὁ πλοίαρχος ρωτáει
τὸ δρόμο· παίρνουμε ἑπτὰ μίλια τὴν ὥρα. Λίγο, σκέφθηκε ὁ δε-
μένος πιλότος, λίγο γιὰ τὴ δουλειά μου.

— Πανιά, λέει, καπετάνιο! Πανιά, βάλε ὅλα τὰ πανιά. Τὸ
ρέμα εἶναι δυνατό, θερίο. Θὰ μᾶς φέρῃ δεξιά, θὰ μᾶς ρίξῃ
ἀπάνω στὰ Σαμιώτικα κανόνια.

Ὁ πλοίαρχος δειλιάζει. Θέλει νὰ ποδίσῃ, ὑποπτεύεται. Ἀλλὰ
τότε ὁ Πατρονάμπης σὰν πολὺ πολεμικός, ποὺ ἦταν, εἶχε πάρῃ
τὸν κατήφορο.

— Σώπα, σώπα! Βάλε ὅλα τὰ πανιά ἀπάνω! Ὅ,τι εἶναι
γραφτό!... ὅλα τὰ πανιά ἀπάνω!

Ἡ φεργάδα πετοῦσε. Τὸ σκοτάδι ὅμως ἦταν τέτοιο, ποὺ κι
αὐτὸ τὸ γυμνασμένο μάτι τοῦ καπτὰν Νικόλα δὲν ἔβλεπε τίποτε.
«Δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν βλέπουμε οὔτε τὸ δάχτυλό μας». Τέντωσε
καλὰ τὸ αὐτί του πότε θ' ἀκούσῃ τὸ μανιασμένο κῦμα, ποὺ
ἀφροκοποῦσε στὰ πόδια τοῦ Κότσικα.

Ἐξαφνα τὸ σκαντάγιο ἔδειξε τριάντα ποδύρια. Ἐτοιμάζουν-
ται νὰ τὸ ξαναρίξουν. Ὁ καπτὰν Νικόλας φωνάζει τότε σὰν
τρελλός :

— Δὲν εἶναι τίποτε! εἶναι ὁ πάγκος, ποὺ ἀφήνουμε δεξιὰ.
Εἴμαστε μὲς στὸ μπουγάζι, Πατρόνα! Εἴσαι μέσα στὸ Δάρ Μπο-
γάζ! χού, χά, χά, χά! Ἡ Σάμο εἶναι δική σου! Μὰ τὸ Θεό,
δική σου!

Μπούουου! Ἦταν σὰν νὰ πεσαν ἑκατὸ κανόνια μαζί. Ἡ
«Ἑσμὲ» στάθηκε σὰν νὰ τὴν κράτησε ἓνα σιδερένιο χέρι. Τὸ
κουφάρι τῆς σείστηκε ὁλόκληρο. Ὅλοι πέσαν χάμω, ἄλλοι μπροῦ-

μουτα, ἄλλοι ἀνάσκελα· τὰ τσιμπούκια τῶν καταρτιῶν γίρανε, τὸ καράβι σχίστηκε εἴκοσι ποδάρια, οἱ στυπωτὲς πετάχτηκαν ἔξω σὰν ποντικοί, δὲν μπορούσαν νὰ κάνουν τίποτε, τὸ νερὸ ἔμπαινε ποταμός. Τὸ καράβι ἔγριε μὲ τὴν πάντα, ἡ πρύμη βύθιζε, τὰ σχοινιά τῶν δεξιῶν κανονιῶν σπάσανε καὶ τὰ κανόνια κατακυλοῦσαν τσακίζοντας ναῦτες καὶ στρατιῶτες. Ὁ Πατρονάμπτης ἔσπασε τὰ μοῦτρα του ἐπάνω στὴν πυξίδα καὶ ὅλοι μαζί, ἓνα κουβάρι, αὐτός, ὁ κυβερνήτης, ὁ μοντεσαρίφης, οἱ τιμονιέροι, κατακύλισαν στὴ θάλασσα. Ὁ Γενίτσαρος Χασάν πιστὸς στὴ διαταγὴ σκαρφαλωμένος στὴ γιορμένη κουβέρτα τῆς φεργάδας προχωροῦσε μὲ τὸ γιαταγάι νὰ πάρῃ τὸ κεφάλι τοῦ καπτὰν Νικόλα. Κεῖνῃ τὴν ὥρᾳ τὸ φανάρι τῆς σκάλας ἔπεσε στὴν μαπαρούτη. Πῆρε φωτιά κι ὅλοι πῆγαν στὸν ἀέρα. Τὰ βουνὰ τριγύρω σείστηκαν. Ὅλῃ ἡ Σάμος ξύπνησε. Τὰ κανονοστάσια ἔλαμψαν. Τὰ ἑλληνικά καράβια ἄρχισαν τὸ κανονίδι. Οἱ Τοῦρκοι ποδίζουν ἀπὸ παντοῦ. Τὰ στρατεύματα ἀφήνουν τὸ γιאלό.

— *Ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.*

ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Η ΜΑΝΝΑ ΤΟΥ ΓΡΙΖΑ

Ηταν ἔρημιὰ ἐκείνῃ τὴν νύχτα στὴν παραλία. Εἶχε βρέξει τὸ πρωῒ καὶ εἶχε γίνει ὁ καιρὸς ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς. Κάτι σύννεφα μαῦρα εἶχανε σταθῇ πέρα στὸν ὀρίζοντα καὶ φαινότανε σὰν νὰ ἦτανε ἡ προφυλακὴ τοῦ χειμῶνα. Τὰ φῶτα τῆς πλατείας φωτίζανε μόνο τὸ ἄσπρο χῶμα τῆς. Οἱ καρέκλες, ποὺ ἄλλοτε σκεπάζανε τὴ γῆ σὲ μεγάλη ἀπόσταση, εἶχαν σαρωθῇ καὶ μόνο σὲ μιὰ γωνιά κοντὰ στοὺς τοίχους τοῦ μεγάλου καφενεῖου εἶχανε μαζευτῇ λίγοι ἀπὸ τοὺς τόσους περιπατητὰς τῆς πλατείας. Πέρα στὸ μεγάλο δρόμο, ποὺ ἔφερε στὴν πόλιν, τὰ περισσότερα κατastήματα ἦτανε σκοτεινὰ καὶ μόνο σ' ἓνα ὑπῆρχε φῶς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔρχότανε φωνὲς ὀργάνου καὶ τραγούδια.

Καθισμένοι στὴν ταράτσα τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου μιλούσαμε. Εἶχα ἐγὼ μελαγχολήσῃ μὲ τὴν ἀλλαγὴ ἐκείνῃ τοῦ καιροῦ, μὲ τὰ μαῦρα σύννεφα, ποὺ πέρα στεκόντουσαν, σὰν νὰ μᾶς κοιτάζανε ἄγρια. Στηριγμένος στὸ πεζοῦλι τῆς ταράτσας δὲν ἀκουγα τί λέει Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ζ' 5

γανε κοίταζα την ἔρημη πλατεῖα καὶ ἄκουγα ἔτσι χωρὶς νὰ θέλω τὸν κρότο τοῦ ὄργανου, ποὺ ἔπαιζε στὸ μεγάλο δρόμο.

Ξαφνικὰ ἄκουσα τὴ φωνὴ τοῦ γερο-Φαλουρᾶ νὰ λὲη κάτι, ποὺ μοῦ κίνησε τὴν περιέργεια καὶ μὲ ἔκανε νὰ προσέξω.

— Ἦτανε παλιὰ καὶ δυνατὴ ἡ οἰκογένεια τοῦ Γρίζα μέσα στὴν ἐπαρχία μας. Εἶχε, λένε, ἴσαμε ὀγδόντα τουφέκια συγγενικά, ἀδελφοξάδελφα, γαμπροί, κουνιάδοι. Ἀλλὰ τώρα, πάει, πάει. Ξεκληρίστηκε. Καὶ οὔτε ἓνας πιά φέρνει αὐτὸ τὸ ἐπώνυμο. Σὰν νὰ εἶχε πέσει κατὰρα ! Ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ἔφυγε καὶ χάθηκε ἓνα παιδί του, ἴσαμε δέκα ἑφτά, δέκα ὀχτὼ χρονῶν, ἀπ' τὴν ἡμέρα ἐκείνη πιά καλὰ δὲν ἐπῆγε ἐκεῖνο τὸ σπίτι !...

Τὸ πιστεύετε ; Πῶς ; Ἐδῶ εἶναι τὸ μυστήριον ! Λοιπόν ! Ὁ καπετὰν Γρίζας σκοτώθηκε λίγα χρόνια μετὰ τὸ χαμὸ τοῦ γιου τοῦ κατὰ λάθος, λένε, σ' ἓνα πανηγύρι. Οἱ δύο του ἄλλοι γιοὶ σκοτωθῆκανε ἀπ' τοὺς Τούρκους λίγες μέρες πρὶν ἀρχίσῃ τὸ τουφέκι, ποὺ γινόταν φόνοι, μὰ τὸ Θεό, περισσότεροι ἀπ' τὸν πόλεμον !

Μετὰ τὸν φόνον τῶν παιδιῶν, καὶ αὐτὸ ἦτανε μιὰ αἰτία, ποὺ ξέσπασε στὴν ἐπαρχία μας πρὶν τῆς ὥρας τῆς ἡ Ἐπανάστασι, τὰ βουνὰ γεμίσανε ἀπὸ πολεμιστὲς καὶ κάθε τόσο ἀκουγόταν ὁ κρότος τοῦ τουφεκιοῦ. Καὶ ἀρχίσανε πάλι οἱ νύχτες νὰ φωτίζωνται συχνά, μὰ πολὺ συχνά, ἀπὸ πυρκαϊὲς χωριῶν, ἐλαιῶνων ! . . Ἀ ! ὁ πόλεμος εἶναι κακός, κακός ! Ἀλλὰ ὅταν πρόκειται γιὰ ἐλευθερία, ὅλα μωρὲ, ὅλα στάχτη νὰ γίνωνται, στάχτη !

*
* *

Ενα πρωὶ ὁ καπετὰν Ἀντώννακας συγγενὴς τοῦ Γρίζα καὶ ἑξακουστὸς πολέμαρχος, ἀνέβηκε πάνω στὸ σπίτι τοῦ καπετὰν Γρίζα. Τὰ ξημερώματα εἶχε ἔρθει στὸ χωριὸ μ' ἓνα σωρὸ αἰχμαλώτους.

Ἡ γριὰ τοῦ Γρίζα καθότανε μὲ τρεῖς ἄλλες γυναῖκες σκοτωμένων στὸν πόλεμον κοντὰ στὸ παράθυρον, ποὺ ἔβλεπε πέρα τὴν ἀγριεμένη θάλασσα. Μένανε σιωπηλὲς σχεδόν. Κάτι λόγια φεύγανε κάποτε ἀπὸ τὰ στόματά τους καὶ εὐθὺς τὰ χεῖλη των κλεινότανε πάλι καὶ ὁ νοῦς των βυθιζότανε στὴ λύπη. Ἔτσι ἔμεναν, ὅταν φάνηκε ὁ καπετὰν Ἀντώννακας μὲ βγαλγμένο τὸ σκοῦφο του χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ αὐτός. Μιλῆσανε λίγο. Κάτι τοὺς εἶπε

αὐτὸς γιὰ τὴν πατρίδα, γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ οἱ γυναῖκες, ἀφοῦ στενάξανε, σκύψανε τὸ κεφάλι χωρὶς λέξη νὰ πρῶνε. Ὁ καπετὰν Ἀντώννακας στεκότανε ὄρθιος καὶ φαινότανε κάποια στενοχώρια νὰ τὸν βασανίζει πολὺ. Ἐβήξε ξανάβηξε καὶ τὸ μέτωπό του βράχθηκε ἀπὸ ἰδρώτα. Ἐπὶ τέλους ὥρθωσε τὸ κορμί του καὶ εἶπε στὴ γριὰ πὼς κάτι θέλει νὰ τῆς πῇ.

Οἱ τρεῖς γυναῖκες σηκωθήκανε καὶ φύγανε σὰν ἀκούσανε ἔτσι καὶ ὁ καπετὰν Ἀντώννακας ἀρχίνησε νὰ τῆς λέη γιατί εἶχε πάει ἐκεῖ. Τῆς εἶπε ὅτι μέσα στοὺς αἰχμαλώτους, πὺν εἶχανε φέρει

Ξαφνικὰ σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὰ μάτια του πέσανε στὸ παράθυρο πὺν στεκότανε ἡ γριὰ...

ἦτανε κάποιος, πὺν ἔμοιαζε πολὺ, μὰ πολὺ, ἀπὸ τὸ σόϊ των, ἀπ' τὸ σόϊ τοῦ Γρίζα, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὸ παιδί τὸ χαμένο.

Τῆς εἶπε ὅτι ἔκανε αὐτός, ὁ Ἀντώννακας, νὰ τοῦ πάρη λόγια, ἀλλὰ ὁ αἰχμάλωτος τοῦ μίλησε τούρκικα. Ἐκανε πὼς δὲν ἤξερε τάχα ἄλλη γλῶσσα, ἀλλὰ πὺν ἔμοιαζε ἔτσι.

Ἡ γριὰ εἶχε γίνει κίτρινη κίτρινη καὶ ἔτρεμε ὅλη, ἀλλὰ σχίστηκε :

Παιδί δικό μου ! παιδί τοῦ Γρίζα, Τοῦρκος ! . . . Τί λές ; Μουρλάθηκες, καπετὰν Ἀντώννακα ;

Κάνει ὁ καπετὰν Ἀντώννακας νὰ τῆς πῇ τί ἄλλο ἤθελε, μὰ ποῦ ν' ἀκούσῃ αὐτή ! Δὲν δεχότανε οὔτε λόγο ! Ὁ Ἀντώννακας ἀντὶ νὰ φύγῃ ἐπέμενε. Ὁ πολεμιστὴς ὁ ἄγριος, ποῦ δὲν λυπότανε κανένα, εἶχε γίνεи ἐκεῖ καλὸς καὶ γλυκὸς σὰν ἄγια γυναῖκα ! Καὶ τῆς ἔλεγε μὲ γλυκὰ λόγια ὅτι δὲν ἔφταιγε αὐτός, ἀλλὰ ἡ μεγάλη ὁμοιότης, ποῦ εἶχε ὁ αἰχμαλώτος μὲ τὸ παιδί, ποῦ χάθηκε, καὶ ὅτι κι αὐτοῦ ἦτανε ἀνίψι καὶ γι' αὐτὸ ἔκανε ἔτσι.

Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ ἄλλα τὴν κατάφερε νὰ κατεβῇ νὰ τὸν δῇ.

— Γιὰ κοίτα καὶ σύ, μάννα εἶσαι ! . . . Καὶ ἂν εἶναι νὰ τὸν ἀφήσω νὰ φύγῃ. Ξέρω γὼ πῶς . . . Κι ἂς πάῃ ὅπου ὁ Θεὸς τὸν φωτίσῃ ! Θέλει Τοῦρκος νὰ μείνῃ, θέλει Ἑβραῖος νὰ γενῇ !

Ἔτσι τῆς μίλησε.

Τὸ μέρος, ποῦ εἶχανε τοὺς αἰχμαλώτους, ἦτανε δίπλα στὸ σπίτι τῆς, σὲ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι, ἔρημο, τοῦ Ἀντώννακα. Καὶ ἀπὸ μιὰ πορτοῦλα, ποῦ συγκοινωνοῦσε τὸ σπίτι τοῦ Γρίζα μὲ τοῦ Ἀντώννακα μπήκανε στὴν μάνδρα του καὶ πλησιάσανε κάτω καμαράκια, ποῦ μέσα ἦτανε οἱ αἰχμαλῶτοι.

Μόλις ὅμως ἐπλησιάσανε, ἡ γριὰ δὲ θέλησε νὰ πᾶνε μέσα.

— Κάλιο νὰ κοιτάξω ἀπ' τὸ παράθυρο.

— Ὅπως θέλεις ! τῆς εἶπε ὁ Ἀντώννακας.

Οἱ αἰχμαλῶτοι ἦτανε δεμένοι καὶ καθισμένοι κατὰ γῆς. Τὰ μάτια τῆς γριᾶς στηλωθήκανε σ' ἓνα αἰχμαλῶτο μὲ μαῦρα γενάρια μελαχρινὸ καὶ μὲ σμιχτὰ φρύδια, ποῦ τῆς θύμιζε τὴ μορφὴ τοῦ ἀνδρός τῆς, ὅταν ἦτανε νέος. Αὐτὸς ἔμενε μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὴ γῇ. Φαινότανε νὰ σκέπτεται. Ξαφνικὰ ὅμως σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὰ μάτια του πέσανε στὸ παράθυρο, ποῦ στεκότανε ἡ γριὰ. Τὴν εἶδε καλὰ κι ἔκανε νὰ τιναχθῇ, σὰν νὰ ἤθελε νὰ φύγῃ, μὰ τὸ σχοινὶ τὸν κράτησε καὶ τὸν ἔρριξε κεῖ κοντὰ στὴ γῇ· σήκωσε μόνο τὰ μάτια πάλι στὸ παράθυρο, ὅταν ἀντίκρυσε τὰ σκοτεινὰ μάτια τῆς γριᾶς καὶ τὴ γλομιασμένη μορφὴ τῆς.

— Ἔ ; τῆς ἔκανε ὁ καπετὰν Ἀντώννακας.

Ἡ γριὰ χωρὶς νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι ἀπ' τὴ θέσῃ τῆς τοῦ λέει :

— Τί λές, καπετὰν Ἀντώννακα ; . . Παιδί δικό μου, σ' τὸ εἶπα,

Τοῦρκος δὲ γίνεται ! . . . Παιδί τοῦ Γρίζα ! . . . Ἐκεῖνο πάει, χάθηκε.

Καὶ ἀφήνοντας τὸ παράθυρο ἔφυγε γρήγορα γιὰ τὸ σπίτι της, ἐνῶ πίσω της ὁ καπετὰν Ἀντώννακας, ἔλεγε ἐπιμένοντας ἀκόμη μὲ μανία :

— Ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ πιστεύω, δὲν τὸ πιστεύω. Τί μὲ μέλει

Ἐνα μοιρολόϊ θλιβερὸ ἀνέβηκε στὰ χεῖλη της.

Ὅμως ἔμένα ! . . . Μιὰ καὶ ἡ Μάννα τὸ διώχνει κι ἔχει δίκιο καὶ δίκιο, δὲν λέγω ὄχι, ἑκατὸ ὅμως φορές, χίλιες, ἔχω ἐγὼ ! . .

* *

Η γριὰ κατὰ τὰ ξημερώματα ἀνέβηκε πάνω στὸ δῶμα. Τὰ ἄστρα εἶχανε χαθῇ καὶ ἓνα μόνο φαινότανε κοντὰ στὴν κορυφὴ ἑνὸς βουνοῦ νὰ λάμπη.

Μιὰ ψυχρὴ πνοὴ τῆς ἔφερε σύγκρουσιν στὸ κορμί της, ἔπειτα ἄκουσε τὸν πετεινὸ τοῦ σπιτιοῦ νὰ λαλῇ, ὅπως λαλοῦσε μιὰ φορὰ κι ἓνα καιρὸ στὶς εὐτυχισμένες μέρες. Ἐνα μοιρολόϊ θλιβερὸ θλιβερὸ ἀνέβηκε στὰ χεῖλη της κι ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ τὸ τραγουδῇ . . .

Δὲν ἔκλαιγε τὸν ἄνδρα τῆς μ' αὐτό, οὔτε τὰ δυό τῆς παιδιά, ποὺ μαζὶ εἶχανε βρεῖ τὸν θάνατο ! Ἐκλαιγε γιὰ μιὰ ἄλλη μεγάλη συμφορὰ καὶ μοιρολογοῦσε γιὰ κάποιον δικό τῆς, ποὺ δὲν ἦτανε δικό τῆς . . . ποὺ πέθανε !

Τὸν ἔβλεπε μικρὸ μικρό, ἔπειτα παιδί χαριτωμένο καὶ ὕστερα λεβέντη νὰ στολίζῃ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ του λόγια, ποὺ θυμότανε, περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μοιρολόϊ γιὰ νὰ νοιώσῃ τὴ φωτιά τοῦ πόνου πλὶὸ βαθιά ! . . .

Ὅταν ζητήσανε τὴ γριὰ τοῦ Γριζα, τὴ βρήκανε ἀκίνητη, νεκρὴ ἐπάνω στὸ δῶμα.

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΕΜΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΑΨΥΧΟΝ

ΑΝ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

Η ΘΑΛΑΣΣΑ

πατέρας μου—μύρο τὸ κῦμα, ποὺ τὸν τύλιξε, δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μὲ κάμῃ ναυτικό.

— Μακριά, ἔλεγε, μακριά, παιδί μου, ἀπ' τ' ἄτιμο στοιχειό. Δὲν ἔχει πίστη, δὲν ἔχει ἔλεος. Λάτρεψέ την ὅσο θές· δόξασέ την· ἐκεῖνη τὸ σκοπὸ τῆς. Μὴν κοιτᾷς, ποὺ χαμογελᾷ, ποὺ σοῦ τάξει θησαυρούς. Ἀργὰ γρήγορα θὰ σοῦ σκάψῃ τὸ λάκκο ἢ θὰ σὲ ρίξῃ πετρεὶ καὶ κόκκαλο, ἄχρηστο στὸν κόσμον.

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ ἄνθρωπος ποὺ ἔφαγε τὴ ζωὴ του στὸ καράβι, ποὺ ὁ πατέρας, ὁ πάππος, ὁ πρόπαππος. Ὅλοι ὡς τὴ ρίζα τῆς γενιᾶς ξεψύχησαν στὸ παλαμάρι.

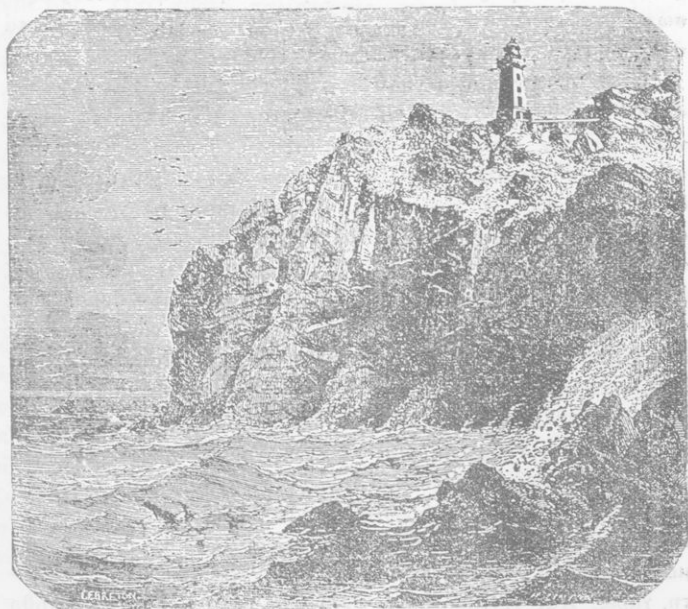
Μὰ δὲν τὰ ἔλεγε μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι γέροντες τοῦ νησιοῦ, οἱ ἀπόμαχοι τῶν ἀρμένων, τώρα κ' οἱ νεώτεροι, ποὺ εἶχαν ἀκόμη τοὺς κάλους στὰ χέρια, ὅταν κἀθίζαν στὸν καφενὲ νὰ ρουφηξοῦν τὸν ναργιλέ, κουνοῦσαν τὸ κεφάλι καὶ στεναίνοντας ἔλεγαν :

— Ἡ θάλασσα δὲν ἔχει πιά ψωμί. Ἄς εἶχα ἓνα κλῆμα στὴ στεριά μαύρη πέτρα νὰ ρίξω πίσω μου.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς πολλοὶ τοὺς ὄχι κλῆμα, ἀλλὰ νησι δόλακερο μποροῦσαν ν' ἀποκτήσουν μὲ τὰ χρήματά τους. Μὰ ὅλα τὰ ἔροιχναν στὴ θάλασσα. Παράβγαιναν ποῖος νὰ χτίσῃ μεγαλύτερον

καράβι· ποιὸς νὰ πρωτογίνη καπετάνιος. Καὶ γώ, πὺν ἄκουγα συχνὰ τὰ λόγια τους καὶ τὰ ἔβλεπα τόσο ἀσύμφωνα μὲ τὰ ἔργα τους, δὲν μπορούσα νὰ λύσω τὸ μυστήριον. Κάτι, ἔλεγα, θεϊκὸ ἐρχόταν κι ἔσερνε ὅλες ἐκεῖνες τὶς ψυχὰς καὶ τὶς γκρέμιζε ἄβου-
λες στὰ πέλαγα, ὅπως ὁ τρελλοβοριᾶς τὰ στερολίθαρα.

Ἀλλὰ τὸ ἴδιο κάτι μ' ἔσπρωχνε καὶ μένα ἐκεῖ. Ἀπὸ μικρὸς τὴν ἀγαποῦσα τὴ θάλασσα. Τὰ πρῶτα βήματά μου, νὰ εἰπῆς, στὸ νερὸ τὰ ἔκαμα. Τὸ πρῶτο μου παιγνίδι ἦταν ἓνα κουτὶ ἀπὸ

λουμίνια μ' ἓνα ξυλάκι ὀρθὸ στὴ μέση γιὰ κατάρτι, μὲ δυὸ κλω-
ατὲς γιὰ παλαμάρια, ἓνα φύλλο χαρτὶ γιὰ πανάκι καὶ μὲ τὴν
πίρινη φαντασία μου, πὺν τὸ ἔκανε μπάζκο τρικουβερτο. Πῆγα
καὶ τὸ ἔρριξα στὴ θάλασσα μὲ καρδιοχτύπι. Ἄν θέλῃς, ἤμουγ
καὶ γὼ κεῖ μέσα. Μόλις ὅμως τὸ ἀπίθωσα καὶ βούλιαξε στὸν
πάτο. Μὰ δὲν ἄργησα νὰ κάμω ἄλλο μεγαλύτερο ἀπὸ σανίδια.
Τὸ ἔρριξα στὴ θάλασσα καὶ τὸ ἀκολούθησα κολυμπώντας ὥς τὴν
ἐμπατὴ τοῦ λιμανιοῦ, πὺν τὸ πῆρε τὸ ρέμα μακριά. Ἀργότερα

ἔγινα πρῶτος στὸ κουπί, στὸ κολύμπι πρῶτος· τὰ λέπια μοῦ ἔλειπαν.

— Μωρέ, γειά σου καὶ σὺ θὰ μᾶς ντροπιάσης ὅλους ! ἔλεγαν οἱ γεροναῦτες, ὅταν μ' ἔβλεπαν νὰ τσαλαβουτῶ σὰν δέλφινας.

Ἐγὼ καμάρωννα καὶ πίστευα νὰ δείξω προφητικὰ τὰ λόγια τους. Τὰ βιβλία, πῆγαινα στὸ σχολαρχεῖο θυμοῦμαι, τὰ ἔκλεισα γιὰ πάντα. Τίποτα δὲν εὔρισκα μέσα τους νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν πόθο μου. Ἐνῶ ἐκεῖνα, πὺν εἶχα γύρω μου ψυχωμένα καὶ ἄψυχα μοῦ ἔλεγαν μύρια : Οἱ ναῦτες μὲ τὰ ἡλιοκαμένα τους πρόσωπα καὶ τὰ φανταχτερὰ ροῦχα· οἱ γέροντες μὲ τὰ διηγῆματά τους· τὰ ξύλα μὲ τὴ χτυπητὴ κορμοστασιά.

Ναί· τὴν ἀγαποῦσα τὴ θάλασσα ! τὴν ἔβλεπα ν' ἀπλώνεται ἀπ' τὸ ἀκρωτήρι ὡς πέρα, πέρα, μακριά, νὰ χάνεται στὰ οὐρανοθέμελα σὰν ζαφειρένια πλάκα στρωτὴ, βουβή, καὶ πάσχιζα νὰ μάθω τὸ μυστικὸ της. Τὴν ἔβλεπα ὠρμισμένη ἄλλοτε, νὰ δέρνη μὲ ἀφροὺς τ' ἀκρογιαλί, νὰ καθαλικεύη τὰ χάλαρα, νὰ σκαλώνη στὶς σπιλιές, νὰ βροντᾷ καὶ νὰ ἤχῃ, λές, καὶ ζητοῦσε νὰ φθάσῃ στὴν καρδιὰ τῆς γῆς νὰ σβήσῃ τὶς φωτιές της. Κι ἔτρεχα μεθυσμένος νὰ παίξω μαζί της, νὰ τὴν θυμώσω νὰ τὴν ἀναγκάσω νὰ μὲ κυνηγήσῃ, νὰ νοιώσω τὸν ἀφρό της ἐπάνω μου, ὅπως πειράζομε ἄλυσοδεμένα τ' ἀγρίμια. Καὶ ὅταν ἔβλεπα καράβι νὰ σηκώνῃ τὴν ἄγκυρα, νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ λιμάνι καὶ ν' ἀρμενίζῃ στ' ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουγα τὶς φωνές τῶν ναυτῶν, πὺν γύριζαν τὸν ἀργάτη, καὶ τὰ κατευοδώματα τῶν γυναικῶν, ἡ ψυχὴ μου πετοῦσε θλιβερὸ πουλάκι ἐπάνω του. Τὰ σταχτόμαυρα πανιά, τὰ ὀλοφούσκωτα σχοινιά τὰ κοντυλογραμμένα· τὰ πόμολα, πὺν ἄφηναν φωτεινὴ γραμμὴ ψηλά, μ' ἔκραζαν νὰ πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἀνθρώπους ἄλλους, πλούτη, χαρές. Καὶ νυχτόμερα ἡ ψυχὴ μου κατάντησε ἄλλον πόθο νὰ μὴν ἔχῃ παρὰ τὸ ταξίδι. Ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα, πὺν ἐρχόταν πικρὸ χαμπέρι στὸ νησί καὶ ὁ πνιγμὸς πλάκωνε τὶς ψυχές ὅλων καὶ χυνόταν βουβή ἡ θλίψη ἀπὸ τὰ ζαρωμένα μέτωπα ὡς τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλιάς· ὅταν ἔβλεπα τὰ ὀρφανόπαιδα στοὺς δρόμους καὶ τὶς γυναῖκες μαυροφόρες, ἀπαρηγόρητες τὶς ἀοραβωνιαστικές· ὅταν ἄκουγα νὰ διηγοῦνται οἱ ναναγοὶ τὸ μαρτύριό τους, πείσμα μ' ἔπιανε, πὺν δὲν ἤμουν καὶ γὼ μέσα, πείσμα καὶ σύγκρουο μαζί.

Δὲν κρατήθηκα περισσότερο· ἔλειπε ὁ πατέρας μου μὲ τὴ

σκούνα στο ταξίδι. Μίσηνε κι ὁ καπετὰν Καλιγέρης, ὁ θεῖος μου, γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στοὺς λαιμό, τὸν παρακάλεσε καὶ ἡ μάννα μου ἀπὸ φόβο μὴν ἀρρωστήσω· μὲ πῆρε μαζί του.

—Θὰ σὲ πάρω, μοῦ λέει, μὰ θὰ δουλέψης· τὸ καράβι θέλει δουλειά· Δὲν εἶναι ψαρότρατα νὰ χῆς φαῖ καὶ ὕπνο.

Τὸν φοβόμουνα πάντα τὸ θεῖο. Ἦταν ἄγριος καὶ κακὸς σὲ μένα, ὅπως καὶ στοὺς ναῦτες του — Κάλλιο σκλάβος στ' Ἀλιτζέρι παρὰ μὲ τὸν Καλιγέρη — ἔλεγαν γιὰ νὰ δείξουν τὴν ἀπονιά του. Ὅ,τι πασιτὸ παλιοκρέατο, μουχλιασμένος μπακαλάος, ἀλεῦρι πικρό, σκουληκιασμένη γαλέτα, τυρὶ τεμπεσίρι, στὴν ἀποθήκη τοῦ Καλιγέρη βρισκότανε. Καὶ ὁ λόγος του πάντα προσταγὴ καὶ βρισίδι. Μόνον ἀπελπισμένοι πῆγαιναν στὴ δουλειή του. Μὰ ὁ μαγνήτης, ποὺ ἔσερνε τὴν ψυχὴ μου, ἔκανε νὰ τὰ λησμονήσω ὅλα. Νὰ πατήσω μιὰ στὴν κουβέρτα, ἔλεγα, καὶ δουλειὰ ὅση θές.

Ἀληθινὰ ρίχτηκα στὴ δουλειὰ μὲ τὰ μοῦτρα. Ἐκανα παιγνίδι τίς ἀνεμόσκαλες. Ὅσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος ἐγώ. Μπορεῖ ὁ θεῖος μου νὰ ἤθελε νὰ παιδευτῶ ἀπ' τὴν ἀρχὴ γιὰ νὰ μετανοιώσω. Ἀπὸ τὴν πλύση τῆς κουβέρτας στοὺς ξύσιμο· ἀπὸ τὸ ράψιμο τῶν πανιῶν, στῶν σχοινιῶν τὸ πλέξιμο, ἀπὸ τὸ λύσιμο τῶν ἀρμένων, στοὺς δέσιμο. Τώρα στὴν τρόμπα· τώρα στὸν ἀργάτη· φόρτωμα, ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρῶτος ἐγώ. Πρῶτος; Πρῶτος· τί μ' ἔμελε; Μοῦ ἔγινε πὼς ἀνέβαινα ψηλὰ στὴ σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τὴ θάλασσα νὰ σχίζεται καὶ νὰ πισωδρομῇ ὑποταχτικὴ μου. Τὸν ἄλλον κόσμο, τοὺς στεριανούς, μὲ θλίψε τοὺς ἔβλεπα — Ψέ! . . ἔλεγα μὲ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖνοι! . . .

*
* *

Τρεῖς βδομάδες ἀργότερα κατεβήκαμε στὴν Πόλη φορτωμένοι. Ἐκεῖ ἔλαβα πρῶτο γράμμα τῆς μάννας μου. Πρῶτο γράμμα, πρῶτο μαχαῖρι στὴν καρδιά μου.

—Παιδί μου, Γιάννη μου! ἔλεγε ἡ γριά. Ὅταν γυρίσης πάλι στοὺς νηοὶ μὲ τὴ βοήθεια τ' Ἀη Νικόλα καὶ τὴν εὐχή μου, δὲ θὰ εἶσαι πιά καπετάνιου παιδί. Πάει ὁ πατέρας σου, ἡ ὁμορφὴ σκούνα πάει· πάνε οἱ δόξες μας. Τὰ ρούφηξε ὅλα ἡ Μαύρη θάλασσα. Τώρα δὲν ἔχεις τίποτα παρὰ τὸ χαμόσπιτο, ἐμένα τὴν ἄφτουρη καὶ τὸ Θεό. Γεῖα στὰ χέρια σου! Δούλεψε,

παιδί μου, καὶ τίμα τὸ θεῖο σου. Ἄν σοῦ μένη κάποτε ξεδούλειο, στέλνε το ν' ἀνάβω τὸ καντήλι τοῦ Ἁγίου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα σου.

Σταύρωσα τὰ χέρια μου, κοίταξα μὲ βουρκωμένα μάτια τὴ θάλασσα. Τὰ λόγια τῆς γραφῆς μοῦ φάνηκαν ἀπόφωνο στὰ λόγια τοῦ πατέρα μου. Τόσα χρόνια καραβοκύρης καὶ τώρα ἡ χήρα του πρόσμινε τὸ δικό μου ξεδούλειο γιὰ νὰ κάμῃ τὰ κόλλυβά του. Καὶ κείνου τὸ κορμί, τὰ σιδερένια μπράτσα, ποῖος ξέρει τάχα σὲ τί χάλαρα δέρονται, ποῖος γλάρος τὰ πετσοκόβει, ποῖο κῦμα νὰ λευκαίνει τὰ ψιλόλιγνα κόκκαλα !

— Ὠϊμέ ! Ἡ θάλασσα στὸ πρῶτο μου ταξίδι πλήρωσε τὴν ἀγάπη μου.

Ἔμεινα πιὰ ἀναγκαστικὸς δουλευτὴς τοῦ καπετὰν Καλιγέρη. Δουλευτὴς γιὰ κομμὰτι ψωμάκι.

Ψωμάκι τὸ δικό μου καὶ τῆς καπετάνισσας.

Ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴ συμβουλή της οὔτε νὰ τιμήσω, οὔτε νὰ δουλέψω μπόρεσα περισσότερο τὸ θεῖο μου. Ἄν εἶναι νὰ δουλέψω ναύτης, σκέφτηκα, δόξα σοι ὁ Θεός, βρίσκονται κι ἄλλα καράβια.

Ἀπὸ τὸ νὰ δέχωμε τὶς βρисиές τοῦ συγγενῆ μου, καλύτερα ἐνὸς ξένου. Ἀποφάσισα στὸ πρῶτο λιμάνι νὰ ξεμπαρκάρω μὲ τὸ καλό.

— Μὲ τὸ καλό ; ἄσε καὶ νὰ ἰδῆς, λέει ὁ καπετὰν Καλιγέρης, ὅταν μάντεψε τὸ σκοπὸ μου.

Πάω μιὰ μέρα νὰ τοῦ ζητήσω λάδι γιὰ τὸ φαγί.

— Δὲν ἔχει, μοῦ λέγει· τὸ τρώει κείνος, πὺν κάθεται στὸ τιμόνι. Πάω δεύτερη, τὸ ἴδιο. Πάω τρίτη· πάλι τὸ ἴδιο. Φυλάω καὶ γὼ μιὰ μέρα, πὺν ἤμουν στὸ τιμόνι, παίρνω τὸν Ἄη Νικόλα, τὸν δένω στὸ δοιάκι καὶ τὸ ἀφήνω μάρμαρο. Τὸ καράβι ἀρχίζει νὰ γυρίζῃ σὰν ἄμυαλο στὴ θάλασσα.

— Μπρὲ Γιάννη ! φωνάζει ὁ καπετάνιος. Ποῖον ἄφησες στὸ τιμόνι !

Ἐκεῖνον, πὺν τρώει τὸ λάδι.

Οἱ ναῦτες σκάνε στὰ γέλια. Θυμώνει.

— Νὰ φύγῃς ! μοῦ λέει· γρήγορα τὰ ροῦχα σου κι ἔξω.

— Νὰ φύγω· τὸ λογαριασμό.

Μὲ παίρνει στὴν κάμαρα κι ἀρχίζει νὰ στρώνῃ τὸ λογαριασμό κατὰ τὴ συνήθειά του.

Τὴν τάδε μέρα συμφωνήσαμε, τὴν τάδε μπῆκες μέσα· τὴν ἄλλη ἔφερες τὰ ρούχα σου· τὴν ἄλλη φύγαμε, τὴν ἄλλη ἐπιασες δουλειά. Δὲν εἶναι ἔτσι ;

Οὔτε πολλὲς οὔτε λίγες. Πέντε ἡμερῶν μισθὸ μοῦ ἔτρωγε. Πάλι καλά.

— "Εἰσι τοῦ ἀπῆντησα.

Καὶ βγῆκα μὲ δυὸ σφάντισικες στὴ Μεσσήνα.

*
* *

Αρχισε τώρα ἡ ζωὴ τοῦ ναύτη μὲ τὰ ὅλα της. Ζωὴ καὶ τήξη. Μερμῆγκι σωστό. Μερμῆγκι στὴ δουλειά, ποτὲ ὅμως καὶ στοὺς σύναγμα. Τί νὰ εὔρης, τί νὰ συνάξης. Μεροδοῦλι, μεροφάι. "Ενα ζευγάρι ποδήματα, ἓνας μισθός. "Ενας μουσαμᾶς, ἄλλος μισθός. "Ενα γλέντι, ἄλλος. "Ενας μῆνας ἄδουλος, ἔξι χρέος. Σῦρε νὰ κάμης κομπόδεμα γιὰ νὰ κυβερνήσης σπίτι !

Δόξα νὰ ἔχη ὁ χάρος, ποῦ μοῦ τό κλεισε γρήγορα· πέθανε ἡ καπετάνισσα στοὺς χρόνους ἀπάνω κι ἔτσι ξεννοιάσαμε. "Απὸ καράβι σὲ καράβι, ἀπὸ καπετάνιο σὲ καπετάνιο, ἀπὸ ταξίδι σὲ ταξίδι, δέκα χρόνια τὰ ἔκλεισα στὴ θάλασσα. Τὰ λόγια τοῦ πατέρα μου νυχτόμερα στ' αὐτιά μου . . . Μὰ τί τ' ὄφελος ; "Αν εἶχα καὶ γὼ ἓνα κλῆμα στὴ στεριά, πέτρα μαύρη θὰ ἔρριχνα. Μὰ ποῦ τὸ κλῆμα ; "Απόφαση τὸ πῆρα. "Η τὸ κῦμα θὰ μὲ φάη ἢ θὰ μὲ δώσῃ πετσί καὶ κόκκαλο στὸν κόσμον. Καλὰ λοιπόν· ζωὴ χαρισάμενη ! Δουλειὰ καὶ γλέντι. Μὴν ἤμουν μοναχός ; "Ολος ὁ ναυτοκόσμος ἔτσι δέρνεται. Παντοῦ ἴδια ἡ ζωὴ τοῦ ναύτη : Βριστὲς ἀπὸ τὸν καπετάνιο, ἀπὸ τὸ φορτωτὴ καταφρόνια, φοβέρες ἀπὸ τὴ θάλασσα, σπρωξήματ' ἀπὸ τὴ στεριά. "Οπου καὶ νὰ γυρίσης, στὰ κόντρα βρίσκεσαι.

Μιά φορά, ποῦ ἦρθα στὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν "Εγγλέζικη φρεγάδα, εἶπα νὰ πάω στὴν πατρίδα. "Απὸ τότε, ποῦ ἔφυγα μὲ τὸν καπετὰν Καλιγέρο, δὲν γύρισα ποτέ. "Η τύχη μὲ ἄρπαξε στὰ φτερά της καὶ μ' ἔφερε σβούρα στὴ γῆ. Πῆγα, ἤῤρα τὸ σπίτι χάρβαλο, τὸν τάφο τῆς μάνας μου χορταριασμένο. "Εκαμα τρισάγιο τῆς μάνας μου, ἄναψα κερὶ στὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα μου.

— Ποιὸς ξέρει, πικροσυλλογίσθηκα, ποιὸς ξέρει, ἂν ἄκουα τοῦ πατέρα μου τὰ λόγια, τάχα δὲν θὰ ἤμουν σήμερα ὁ ἄνδρας τῆς Μαριῶς ;

Ὁ πατέρας της, ὁ καπετὰν Πάραρης, ἦταν παλιὸς καραβοκύ-

ρης συνομήλικος τοῦ δικοῦ μου. Στάθηκε τυχερός στὴ θάλασσα, τὴν τρύγησε καλά, ἤρρε τὴν περίστασι, πούλησε τὸ μπάρο, ἀγόρασε χωράφια καὶ τὰ καμε περιβόλι.

Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἔφυγα, ὅπως εἶχα σκοπό, οὔτε τὴν ἄλλη, οὔτε ἀποβδόμαδα. Δὲν ξέρω τί μὲ κράταγε κεῖ, δουλειὰ δὲν εἶχα. Μὰ κάθε στιγμὴ στὸ νοῦ μου ἐρχόταν λυχνοσβήστης ὁ συλλογισμός:

— "Ἄν ἄκουα τοῦ πατέρα μου τὰ λόγια, τάχα δὲν θὰ ἤμουνα σήμερα ὁ ἄνδρας τῆς Μαριῶς;

"Ἐβαλα προξενήτρα τὴ γριὰ Καλομοῖρα.

— Δὲν φεύγω, ἂν δὲν πάρω ἀπόκριση συλλογίστηκα.

"Ἡ προξενήτρα τὰ κατάφερε μιὰ χαρά. Ζάχαρη ἔβαλε στὰ λόγια της.

— Νὰ σοῦ εἰπῶ· μοῦ λέει ὁ καπετὰν Πάραρης ἓνα βράδυ παράμερα. "Ο σκοπός σου καλὸς καὶ τίμιο τὸ φέρεσίμ σου. Δὲ θέλω καὶ καλύτερο νὰ μπάσω στὸ σπῆτι μου, παρὰ τὸ γυιὸ τοῦ φίλου, τοῦ ἀδερφοῦ μου. Τὸ Μαριῶ εἶναι δικό σου μὲ μιὰ συμφωνία. Θ' ἀρνηθῆς τὴ θάλασσα. "Εκεῖνο ποὺ ἔλεγε ὁ πατέρας σου, τὸ λέω κι ἐγώ. Δὲν ἔχει πίστη, δὲν ἔχει ἔλεος, θὰ τὴν ἀφήσης λοιπὸν τὴ θάλασσα.

— Μὰ τί νὰ κάμω, τοῦ εἶπα· πῶς θὰ ζήσω; Ξέρεις καλὰ πὼς ἄλλη τέχνη δὲν ἔμαθα.

— Τὸ ξέρω. Μὰ τὸ Μαριῶ ἔχει τὸ δικό του.

— Λοιπὸν θὰ πάρω γυναῖκα νὰ μὲ τρέφῃ;

— "Οχι, δὲ θὰ σὲ τρέφῃ· μὴ θυμώνῃς· δὲ θέλω νὰ σὲ προσβάλω. Θὰ δουλέψῃς· θὰ δουλέψετε κ' οἱ δυό. Εἶναι τὸ περιβόλι, εἶναι τ' ἀμπέλι, εἶναι τὸ χωράφι. Δουλευτάδες καρτεροῦν.

"Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν ἤθελα καὶ τίποτε ἄλλο. Τὴ θάλασσα τὴν ἀρνιόμουν καὶ τὴν ἀπαρνιόμουν. Εἶχα καταντήσει σὰν τὸν "Αἰ Λια, ποὺ πῆρε στὸν ὄμο τὸ κουπὶ καὶ ἀνέβη στὰ βουνὰ ζητῶντας κατοικία ἐκεῖ, ποὺ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤξεραν τ' ὄνομά του. Παρόμοια καὶ ἐγώ. Οὔτε τὸ ὄνομά της, οὔτε τὸ χρῶμα της. Τὰ κάλλη της δὲν εἶχαν γιὰ μένα μυστικά· τὰ μάγια λύθηκαν.

— Σύμφωνοι τοῦ εἶπα· ἔχεις τὸ λόγο μου.

*
*
*

Τρία χρόνια ἔκαμα μὲ τὴ Μαριῶ ἐπάνω στὸ χωριὸ τοῦ πεθεροῦ μου· τρία χρόνια ζωὴ ἀληθινή. "Εμαθα τὴν ἀξίνα καὶ δούλευα μαζί της τὸ περιβόλι, τὸ ἀμπέλι, τὸ χωράφι. Πῶς πέρ-

ναγε ὁ καιρὸς δὲν τὸ κατάλαβα. Ἔμαθα νὰ σκαλίζω τὶς κιτριές, νὰ κλαδεύω τ' ἀμπέλι, νὰ ὀργώνω τὸ χωράφι. Εἶχα πενήντα τάλαρα τὸ χρόνο ἀπὸ τὸ κίτρο, εἴκοσι ἀπὸ τὸ κρασί, ἀπὸ τὸ σιτάρι σαράντα, χωριστὰ ὁ σπόρος καὶ ἡ τροφή τοῦ σπιτιοῦ. Πρώτη φορὰ εἶδα ζωντανὴ στὰ χέρια μου πληρωμὴ. Τὸ ἄλλο χῶμα ἔκανε χίλιους τρόπους, χρώματα, σχήματα, μυρουδιές, καρποὺς καὶ ἄνθη γιὰ νὰ λαλήσῃ, «εὐχαριστῶ» νὰ μοῦ εἰπῇ, ποὺ τὸ δούλευα.

Ἄνοιγα τ' ὄργωμα καὶ τ' ὄργωμα ἔμενε στὴ θέση του· δεχότανε τὸ σπόρο, τὸν ἔκρυβε ἀπὸ τὰ πετεινά, τὸν ζέσταινε καὶ τὸν νότιζε, ὥς ποὺ τὸν ἔδειχνε πάλι στὰ μάτια μου, ὁλόδροσο, γλωροπράσινο, χρυσαφένιο, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε :

—Κοίτα πῶς τὸν ἀνάστησα !

Ἀλάφρωντα τὸ κλῆμα ἀπὸ τὸ βάρος του καὶ τὸ κλῆμα δακρύζοντας τιναζόταν χαρούμενο, τὰ μάτια του ἄνοιγαν σὰν πεταλούδα καὶ ἄξαφνα πρόβαινε σταφυλοφορτωμένο. Καθαρίζα τὴν κιτριὰ, κι ἐκεῖνη βεργολυγερή, πανώρια, ψήλωνε φουντωτή, καμαρωτή, μοῦ χάριζε ἥσκιο τὰ μεσημερινὰ κάματα καὶ ὕπνο ἀρωματισμένο τὶς νύχτες, τὸ εἶναι μου ὅλο τὸ δρόσιζε μὲ τὸν χρυσόξανθο καρπὸ της ! Ἄ ! Ὁ Θεὸς ἐνλόγησε τὴ γῆ, ποὺ τῆς ἔδωκε αἶσθημα ! Ὅχι ἐκεῖνο τὸ ἀναίσθητο στοιχείο, ποὺ τὸ αὐλακώνεις καὶ τρέχει νὰ σβῆσῃ τ' ἀχνάρι σου· τὸ καλοπιάνεις, τὸ παινεύεις, τὸ τραγουδᾷς καὶ κεῖνο σὲ σπρώχνει, σὰ νὰ σοῦ λέῃ «τί θές ἐδῶ !» καὶ βρυχέται νὰ σοῦ ἀνοίξῃ τὸ λάκκο. Ὁ Κῆς θαλασσινὸς ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἔπειτ' ἀπὸ τὸ κακούργημα.

Κάθε ἡλιοβασίλεμα ἀνεβαίναμε στὸ χωριό. Ἐμπρὸς ἐκεῖνη μὲ τὰ κατσικάκια κουδουνοστόλιστα καὶ παιγνιδιάρικα· πίσω ἐγὼ μὲ τὴν ἀξίνα στὸν ὦμο καὶ τὴ μούλα φορτωμένη κανσόξυλα. Ἀναβε τὴ φωτιά τὸ Μαριῶ νὰ ετοιμάσῃ τὸ δεῖπνο μας. Ἀναβα καὶ ἐγὼ τὴ πίπα μου στὸ κατῶφλι ξαπλωμένος ἀνάμεσα στὸ ξανθὸ ἀγιόκλημα, ποὺ σκάλωνε στοὺς τοίχους δίπλα στοὺς βασιλικούς, τοὺς δυόσμους, τὶς μαντζουράνες, ποὺ δὲ ζητοῦσαν, παρὰ λίγο σκάλισμα, κόμπο νεράκι, γιὰ νὰ μᾶς λούσουν μὲ μύσκους.

—Καλησπέρα.

—Καλὴ σου σπέρα.

—Καληνύχτα.

—Καλὸ ξημέρωμα.

Ἄλλαξα καρδιοστάλαχτες εὐχὲς μὲ τοὺς συντοπίτες μου. Δὲν κοίταζα πιά τὸν οὐρανό. Δὲν ξέταζα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ θέση, τὸ τρεμολάμπημα τῶν ἄστρον, τοῦ ἀνέμου τὸ φύσημα, τῆς πούλιας τὴν ἀνατολή.

Ἔτσι πέρασε ὁ δεύτερος χρόνος καὶ μπήκαμε στὸν τρίτο.

Μιὰ Κυριακὴ τοῦ Φλεβάρη κατέβηκα μὲ τὴ γυναῖκα μου στὸν Ἀη Νικόλα. Ὁ ξάδερφό της, ὁ καπετὰν Μαλάμος, βάφτιζε τὸ μπρίκι του καὶ μᾶς εἶχε καλεσμένους στὴ χαρά. Ἦταν ὥραία ἡμέρα, ἀρχὴ τοῦ πόθου μου. Τὸ ναυπηγεῖο γεμᾶτο μαδέρια, κατάρτια, σανίδες, πελεκούδια, ροκανίδια. Καὶ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς ἀκρογιαλίας βαρκοῦλές, ὁμορφοβαμμένες, μπρίκια ἀνασκελωμένα, γολέτες ξαρμάτωτες, σκελετοὶ καϊκιῶν, σκούνας, τρεχαντηριοῦ. Ὅλα τοῦ ναυτόκοσμου τὰ σύνεργα, οἱ ἀπλοὶ πόθοι, καὶ οἱ μεγάλες ἐλπίδες ξυλόχτιστες ἔστεκαν στὴν ἀμμουδιά.

Οἱ καλεσμένοι, ὅλο τὸ νησί μας, γιορτινοντυμένοι γύριζαν στὰ σκαριά, πηδοῦσαν μέσα τὰ παιδιά, τὰ ψηλαφοῦσαν οἱ ἄντρες, τὰ καμάρωναν, τοὺς μιλοῦσαν πολλὲς φορές, ἔλεγαν τὴν ἀξία τους, λογάριζαν τὴ γρηγοράδα τους, συμβούλευαν τὸν πρωτομάστορα γιὰ τὸ κάθε τι.

Τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Μαλάμου ἀπάνω στὴ σκάρα του μὲ τὴν πλώρη σπαθωτὴ, στεφανοζωσμένη τὴν πρύμνη, μὲ τὰ ποντίλια του ἀπλωτὰ ξερβόδεξα, ἔμοιαζε σαρανταποδαρούσα κοιμάμενη στὴν ἀμμουδιά. Ὁλογάλαξη ἢ θάλασσα ἄστραφτε καὶ παιγνίδιζε κι ἔφτανε γλῶσσες γλωσσίσσες στὰ πόδια του, τὸ ράντιζε μὲ τὸν ἀφρό της, τοῦ κελαηδοῦσε μυστικὰ καὶ μπιστεμένα :

— « Ἐλα, ἔλα νὰ σὲ πλαγιάσω στοὺς κόρφους μου, νὰ σ' ἀναστήσω μ' ἓνα μου φίλημα. Τί κάθεσαι ἄψυχο ξύλο καὶ βάρυπνο ; Δὲ βαρέθηκες τοῦ δάσους τὴ νάρκη καὶ τὴν ἄβουλη ζωὴ ; Ντροπὴ σου ! Ἔβγα νὰ παλέψης μὲ τὸ κῦμα. Ὁρμησε στηθάτο νὰ κουρελιάσης τὸν ἄνεμο. Ἐλα νὰ γίνης ζήλεια τῆς φάλαινας, σύντροφος στοῦ δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάπαψη, τραγοῦδι τῶν ναυτῶν, καύχημα τοῦ καπετάνιου σου. Ἐλα, χρυσό μου, ἔλα ! ».

Ὁ καπετὰν Μαλάμος φρεσκοξυρισμένος, γελαστός, μὲ τὴν τσόχηνη βράκα καὶ τὸ πλατὺ ζωνάρι δίπλα του ἢ καπετάνισσα ντυμένη στὰ μεταξωτά ἄστραφταν κ' οἱ δύο τους, σὰν νὰ ἔκαναν πάλι τὸ γάμο τους. Καὶ τὸ βιολί, τὸ λαγοῦτο, λάλαγαν ἐν χαρὰ στὰ τετραπέρατα.

Ἐγὼ τί νὰ σοῦ εἰπῶ; δὲν χαιρόμουνα καθόλου. Καθισμένος κατὰνακρα ἔβλεπα τὴ θάλασσα νὰ φτάνη στὰ πόδια μου καὶ κάποια θλίψη μοῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Ἔπειτ' ἀπὸ χρόνια ἔβλεπα τὴν πρώτη μου ἀγάπη γυλαζονιυμένη, γελαστή, χαρούμενη. Πίστεψα πὼς μὲ κοίταζε κατὰματα, πὼς μιλοῦσε θλιμμένα, πὼς μ' ἔβριζε παραπονιάρικα:

— Ἀπιστε, ἀπατεῶνα, δειλέ!...

— Πίσω μου!... εἶπα κἀνοντας τὸν σταυρό μου.

Ἦθέλησα νὰ φύγω, ἀλλὰ δὲν βάσταγαν τὰ πόδια μου. Μολύβι τὸ σῶμα κόλλησε στ' ὀρθολίθι καὶ τὰ μάτια μου, τ' αὐτιά, ἡ ψυχὴ μου ὅλη παραδομένη στὸ κύμα ἄκουε τὸ παράπονο:

— Ἀπιστε, ἀπατεῶνα δειλέ!...

Λίγο ἔλειψε ν' ἀρχίσω τὰ δάκρυα.

— Ἐ, πουλί μου, τί συλλογιέσαι; ἀκούω δίπλα μου.

Καὶ βλέπω τὸ Μαριὼ πάντα γελαστή μὲ τὸ λεβέντικο ἀνάστημα της. Σάστισα.

— Τίποτα, εἶπα τίποτα... Πιάσε με νὰ σηκωθῶ, γιατί ζαλίστηκα.

Καὶ γατζώθηκα ἐπάνω της σὰν νὰ φοβόμουν μὴ μὲ συνεπάρη τὸ κύμα.

Ὁ παπᾶς ντυμένος στ' ἄμφια διάβαζε τὴν εὐχὴ στὸ πλεούμενο. Ὁ πρωτομάστορης ἄρχισε τὰ προστάγματα... Καὶ μὲ τὸ σπρώξιμο τῶν καλεσμένων τὸ πλοῖο στέναξε καὶ γλίστρησε στὰ νερὰ σὰν πάπια, μαζὶ μὲ τὸ ἀμούστακο πλήρωμά του.

— Καλοτάξιδο, καπετὰν Μαλάμο· καλοτάξιδο! καὶ τὸ καρφὶ τοῦ μάλαμα! φώναξε ὁ ναυτόκοσμος, βρέχοντας τὸ ἀντρογόυνο μὲ θάλασσα.

Μὰ κείνη τὴν ὥρα ἓνα παιδὶ χτύπησε κάπου καὶ ἔπεσε λιπόθυμο στὸ νερό. Δὲν χάνω καιρό, πηδῶ μέσα μὲ τὰ ροῦχα μου. Δυὸ βουτιῆς κι ἔσυρα τὸ παιδὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἔσυρα ἐκεῖνο, μὰ μπλέχτηκα ἐγὼ στὰ δίχτυα της.

*
* *

Απὸ τότε ἔφυγε ὁ ὕπνος, ἡ χαρὰ ἀπὸ κοντά μου. Ἐκεῖνο τὸ θαλασσοβούτημα, τὸ χλιδὸ νερό, ποὺ ἀγκάλιασε τὸ κορμί μου, ἔσυρε τὴν ψυχὴ μου σκλάβα κατόπιν του. Τὸ θυμόμουν καὶ νόμιζα, πὼς κάτι ζωντανὸ ἔσερνε στὴ ραχοκοκκαλιά μου φιλήματα.

Δὲν ἔπιασα πιά δουλειά. Δοκίμασα νὰ πάω στὸ περιβόλι, στὸ χωράφι, στ' ἀμπέλι, ὅλα στενόχωρα.

Γύριζα ὀλημερῆς στ' ἀκρογιάλι, βούταγα στὸ νερό, ρουφοῦσα τὴν' ἀρμύρα, κυλιόμουν στὰ φύκια· κυνηγοῦσα ἀχινούς καὶ καβούρια. Συχνὰ κατέβαινα στὸ λιμάνι καὶ δειλὰ πλησίαζα τὶς συντροφιεῖς τῶν ναυτικῶν ν' ἀκούσω κουβέντα γιὰ τ' ἄρμενα, γιὰ ταξίδια, γιὰ τρικυμίες, γιὰ ναυάγια. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν γύριζαν καθόλου νὰ μὲ ἴδουν. Χωριάτης, βλέπεις ἐγώ, παλιογεωργός, ἐκεῖνοι ναυτικοί, ἀγριοδέλφινοι.

Κι ἔφευγα πάλι στ' ἀκρογιάλι νὰ εἰπῶ τῇ θλίψῃ μου στὰ κύματα. Τέλος ἔκανα καραβάκια καὶ καραβάκια περὶτεχνα μὲ κατάρτια πριναρίσια, μὲ παλαμάρια καὶ πανιά, καὶ μὲ τὴν πύρινη φαντασία μου, ποὺ τὰ ἔκανα μπάροχο τρικούβεργο.

Ἡ Μαριώ μ' ἔβλεπε κι ἔκανε τὸ σταυρό της,

— Παναγία μου, παλάβωσε ὁ ἄντρας μου! ἔλεγε. Κι ἔταζε λαμπάδες στὴν Τηνιακιά, πήγαινε ξυπόλυτη στὰ ξωκλήσια, διάβαζε τὰ ροῦχα μου καὶ σπηθοχτυπιόταν μερόνυχτα γιὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἁγίους νὰ μὲ φέρουν στὰ λογικά μου.

— Τὶ πᾶς, τὶ τὰ γυρεύεις, Μαριώ, τῆς λέω μιὰ μέρα. Οὔτε τάματα, οὔτε ἅγιοι ὠφελοῦν στὴν ἀρρώστια μου. Ἐγὼ εἶμαι παιδὶ τῆς θάλασσας. Μὲ κράζει καὶ θὰ πάω. Θὲς τώρα, θὲς ἀργότερα, θὰ γυρίσω πάλι στὴν τέχνη μου.

Καθὼς τὸ ἄκουσε ντύθηκε στὰ μαῦρα.

— Τὴν τέχνη σου; λέει· ναύτης θὰ πᾶς νὰ γένῃς! Θὰ καταντήσης ναύτης πάλι!

— Ναί· ναύτης, δὲν μπορῶ. Μὲ κράζ' ἡ θάλασσα!...

Μὰ ποῦ ἐκείνη! Νὰ μὴν τὸ ἰδῇ, νὰ μὴν τ' ἀκούσῃ. Ἀρχισε τὰ δάκρυα, τὰ παρακάλια· ριχνόταν ἀπάνω μου. Ἐβριζε τὴ θάλασσα, τὴν ψεγάδιζε, τὴν καταριόταν. Τοῦ χάκου! Ὅλα μοῦ φαινόταν ἄνοστα.

Ἐνα ἡλιοβασίλεμα, ποὺ καθόμουν στὸ ἀκρωτήρι, βλέπω μιὰ φρεγάδα μὲ γιομᾶτα τὰ πανιά. Θεόρατη πέτρα ἔμοιαζε στὴ θάλασσα. Ὅλα τῆς τὰ ξάρτια ξεχώριζαν... Ἡ ψυχὴ μου μελαγχολικὸ πουλάκι κάθισε ἀπάνω τῆς. Ἀκουσα τὸν ἀέρα νὰ σχίζεται στὰ ξάρτια καὶ νὰ τραγουδῇ τοῦ ναύτη τῇ ζωῇ.

Ἐκεῖ ἄκουσα ἓνα ναῦτη νὰ μὲ δείξῃ στοὺς συντρόφους του καὶ νὰ εἰπῇ:

— Νὰ κι ἓνας, ποὺ ἀρνήθηκε τὰ καλὰ τῆς θάλασσας ἀπὸ φόβο.

Τινάχτηκα ἀπάνω ! Ὁχι ἀπὸ φόβο, ποτέ. Τρέχω στὸ σπίτι· ἡ Μαριὼ ἔλειπε στὸ ρέμα Κόβω τὰ ροῦχα στὸν ὄμο καὶ χάνομαι σὰν κλέφτης.

Σκοτεινὰ ἔφτασα στὸν Ἀη Νικόλα, λύω μιὰ βάρκα καὶ φτάνω στὴ φρεγάδα.

Ἀπὸ τότε φάντασμα ἡ ζωή. Θὰ μοῦ εἰπῇς· δὲ μετάνιωσα ; Καὶ ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἀλλά, καὶ νὰ γυρίσω τώρα στὸ νησί, πάλι δὲ θὰ ἡσυχάσω.

— *Μὲ κραῖζει ἡ θάλασσα.*

Π. ΝΙΡΒΑΝΑ

ΝΥΝ ΑΠΟΛΥΟΙΣ

⊙ *Στρατῆς τὸ Στοιχειό.*—Ἔτσι ἀκουγότανε σ' ὅλο τὸ νησί, χρόνια καὶ χρόνια—δὲν ἀγαποῦσε τὸν κόσμον καὶ ζοῦσε παντ' ἀλάργα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους—Ἀπὸ παιδί μοῦτσος στὰ Σκοπελίτικα καράβια καὶ πιὸ ὕστερα ναύτης καὶ λοστρόμος καὶ καπετάνιος καὶ τώρ' ἀκόμη, ποὺ εἶχε παρατήσει τίς θάλασσες, γέρος ὀγδοντάρης, κι ἔπιασε τοὺς γυαλοὺς μὲ τὴ μικρὴ του ψαρόβαρκα τὴ «Μαχὼ»—τῆς μοναχοκόρης του τ' ὄνομα—δὲν ἄλλαζε ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου μὲ τὴ μοναξιά του. Ἔτσι τοῦ κόλλησε καὶ τὸ παρανόμι.

Ὁ Στρατῆς τὸ Στοιχειὸ μὲ τ' ὄνομα.—Ὡστός· ὁ Στρατῆς δὲν ἦτανε καὶ τόσο μονάχος στὴ μοναξιά του. Εἶχε τοὺς συντρόφους του. Κι ἂν δὲν τοὺς ἔβλεπε ὁ κόσμος τί τάχα ; Ὁ Στρατῆς γελοῦσε ἀπὸ μέσα του. «Τὰ μάτια τοῦ κόσμου, σὰ δὲν εἶναι στραβά, ἀλλοιθωρίζουν», ἔλεγε κάποτε μὲ τὸν ἑαυτό του. «Λίγα πράγματα βλέπουμε μὲ τὰ μάτια μας. Κι ὅσα δὲ βλέπουμε, εἶναι τὰ περισσότερα». Καὶ σὰν ἄκουγε τὸ παρανόμι του ἔλεγε μέσα του περήφανος : «Στοιχειὸ καὶ μὲ τὰ στοιχειὰ ζῶ».

Ὁ Στρατῆς στὴ μοναξιά του εἶχε τοὺς καλύτερους συντρόφους τοῦ κόσμου. Καὶ πῶς ἄλλιως ; Ἀνθρωπος δὲ στάθηκε, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ζήσῃ μοναχός του. Οὔτε τὰ στοιχειά, τ' ἀληθινὰ στοιχειά. Κι ὁ πιὸ ἔρημος ἀκόμα, καὶ στοῦ βουνοῦ τὴν κορφὴ καὶ στὴ μέση τοῦ πελάγους νὰ τὸν βάλῃς, κάθε ψυχὴ, κάθε ἀγρίμι στοῦ λόγγου τὰ βαθιά, καὶ τὸ καφαλισμένο δένδρο καταμεσῆς τοῦ κάμπου βρίσκει τὸ σύντροφό του. Πολλὲς φο-

Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ζ' 6

ρὲς ἔκανε μὲ τὸ νοῦ του τὴ συλλογὴ τούτῃ ὁ Στρατῆς τὸ Στοιχειό, ὅταν ἄκουγε ἀπὸ πίσω του τὰ λόγια τοῦ κόσμου. Μὰ ὁ κόσμος εἶναι στραβὸς ἔλεγε. Μὲ ὅ,τι βλέπει μιλάει.

— Μοναχὰ μέσα στοὺς ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ βρεθῇ κανένας ἀληθινὰ ἔρημος, συλλογιζότανε. Τέτοια μοναξιὰ μπορεῖ νὰ σοῦ φέρῃ τρέλλα ! Μακριὰ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους βρίσκει πάντα κανέναν τὸ σύντροφό του. Καὶ τάχα μοναχὰ οἱ ἀνθρώποι εἶναι σύντροφοί μας ; Ἕνα ζωντανό, ἓνα σκυλί, ἓνα γατί, ἓνα πετούμενο, εἶναι κάποιες φορὲς καλύτεροί σύντροφοι ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ μονάχα τοῦτα ; Ἕνα δένδρο, ἓνας βράχος, ἓνα κούτσουρο ἀκόμα, τοὺς μιλάς καὶ σοῦ μιλοῦνε. Τ' ἀγυπᾷς καὶ σ' ἀγαποῦνε.

Ὅσοσο ὁ Στρατῆς τὸ Στοιχειό μῆτε τέτοιο σύντροφο δὲν εἶχε κανένα. Οὔτε σκυλί, οὔτε γατί, οὔτε ζωντανό, οὔτε ἓνα κούτσουρο ἀκόμα.

Τὸ κορίτσι του, τὴ Μαχώ, τὴ μονάκριβή του, τὴν εἶχε ἀπὸ μικρὴ σὲ μιὰ γερόντισσα, ποὺ τὴν εἶχε ἀναθρέψει ὀρφανούλα. Στὴ χάση καὶ στὴ φέξῃ τὴν ἔβλεπε, τὰ πόδια του δὲ βαστούσανε ν' ἀνεβαίνει συχνὰ ἀπάνω στὸ χωριὸ καὶ τὸ ψωμί του ἦτανε στὸ γιαλό. Μὰ ἡ ἀγάπη κ' ἡ λαχτάρα τῆς ἦτανε πάντα μαζί του. Καὶ μ' αὐτὴ βασιλιότανε στὸν κόσμο.

Κ' ἡ ἀγάπη κ' ἡ λαχτάρα σύντροφοί μας εἶναι, ἔλεγε μοναχὸς του. Κ' οἱ καλύτεροί μας σύντροφοι. Αὐτοὶ κι ὁ Στρατῆς. Τὸν ξέρω καὶ μὲ ξέρει. Τοῦ μιλῶ καὶ μοῦ μιλεῖ. Μαλλώνομε καὶ ἀγαποῦμε. Ὅσπου νὰ κλείσωμε τὰ μάτια καὶ νὰ χωρίσωμε γιὰ πάντα.

Ἔτσι κάθε βράδυ, σὰ μαγεῖρενε κανένα ψαράκι μὲς τὴ βάρκα του καὶ τραβοῦσε τὴν τσότρα του, ἔβαζε κέφι ὁ Στρατῆς μὲ τὸ Στρατῆ καὶ ξαπλωμένος ἐπάνω στὸ προυμιὸ σκαμνὶ ἀνάσκελα κοίταζε τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ κι ἄρχιζε τὴν κουβέντα μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὶς ἔγνοιες του. Καὶ περνούσανε οἱ ὥρες χωρὶς νὰ τὶς καταλαβαίνει. Κι ὅταν κατέβαινε γλυκὰ ὁ ὕπνος ἀπὸ τ' ἄστρα καὶ γλυκοσφαλοῦσε τὰ μάτια, ἔκανε τὸ σταυρό του κι ἀποχαιρετοῦσε τὸ φίλο του. «Πολλὰ εἶπαμε, Στρατῆ. Ὁρα γιὰ ὕπνο, καληνύχτα». Ἐπαιρνε μιὰ βαθειὰ ἀναπνοὴ κι ἔχανε τὸν κόσμο. Τὰ κυματάκια τὸν νανουρίζανε μὲ τὰ φιλιὰ τους. «Καληνύχτα Στρατῆ, καληνύχτα...»

Ἕνα μαγιάτικο βράδυ, χαρὰ Θεοῦ, ποὺ τ' ἀστέρια εἶχανε

πληθύνει στὸν οὐρανό, μυριάδες ἄστρα εἶχανε προβάλει ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἀπ' ὅλες τὶς μεριές καὶ στριμώνονταν τρελλὰ τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο νὰ χαροῦνε τὴν ὁμορφη νύχτα, ὁ Στρατῆς εἶχε γλέντι σὰν πάντα.

Καλὰ περάσαμε καὶ σήμερα, Στρατῆ.

Δόξα σοι ὁ Θεός !

Γιὰ κοίτα τ' ἀστέρια, Στρατῆ ! Γεμίσανε τὰ οὐράνια. Κι ὅλο φανερώνονται καινούργια. "Ὅλο βγαίνουνε καὶ τελειωμὸ δὲν ἔχουνε.

—Λὲς κι ἔχει πανηγύρι στὰ ψηλὰ ὁ Θεός. "Ὅλα του τ' ἀστέρια τὰ βγαλε ἔξω, δὲν ἄφησε κανένα ἀπόψε.

Καιρὸς γι' ἀρμένισμα, Στρατῆ. Σὰν ἔχης τέτοια ἀστροφεγγιά, τί νὰ τὸ κάνης τὸ φεγγάρι ; "Απιστο πρᾶμα. Σοῦ ρίχνει στάχτη στὰ μάτια. Σοῦ μπερδεύει τὶς στεριές, σοῦ ἀνακατεύει τὰ πάντα. Λὲς καὶ κάνει μάγια ἀπάνω στὶς θάλασσες καὶ μαγεύει τοὺς θαλασσινοὺς. "Ανάθεμά το. Δυὸ φορὲς ναυαγίσαμε μὲ τὸ φεγγάρι. Στρατῆ, τὸ θυμᾶσαι ;

Τὸ θυμᾶμαι λέει ; "Ἡ θύμηση μᾶς ἀπόμεινε... Καὶ δὲν εἶναι, ποὺ θὰ σὲ φᾶνε τὰ ψάρια μόνο, θὰ σοῦ ποῦνε καὶ τύφλα. Καὶ θὰ γελάῃ τὸ φεγγάρι ἀπὸ πᾶνου σου. Εἶδες ἀλήθεια πῶς γελάει τὸ φεγγάρι καμιά φορὰ ;

Τὸ φεγγάρι ; Δυὸ πῆχες ἀνοίγει τὸ στόμα του, Στρατῆ, σὰ νὰ θέλῃ νὰ γελάσῃ.

"Ὁ Στρατῆς τέντωσε τὰ χέρια του καὶ θυμῆθηκε τὰ χρόνια, ποὺ περάσανε Μιὰ ζωὴ ἀπάνω στὴ θάλασσα σαράντα χρόνια. Μὲ τὸ χουλιὰρι ἔπλε τὴ θάλασσα. Φουρτοῦνες, μπουνάτσες, καραβοτσακίσματα, πέλαγα, ὠκεανοί, πολιτεῖες, χαρὲς, λύπες, λαχτάρες, ἐπιθυμίες, χαροπαλαίματα καὶ πανηγύρια. "Ἐνα κουφάρι παλαίβοντας σαράντα τόσα χρόνια ἀνάμεσα στεριὰ καὶ θάλασσα, καὶ χωρὶς ἀναπαμό, χωρὶς ἀνάσα. Νὰ τὰ συλλογίζεσαι καὶ νὰ σοῦ γυρῶζι τὸ κεφάλι...

—Καὶ τί ἀπολάψαμε, Στρατῆ ! Τίποτε.

—Καὶ ποιοὺς ἀπόλαψε τίποτε στὸν ψευτόκοσμο. Εἴτε καὶ γυρίζεις σὰν τὸν ἄνεμο εἴτε καὶ μένεις καρφωμένος στὸ χῶμα σὰν τὸ δένδρο, τὸ ἴδιο ἀπόλαψες, χαρὲς καὶ λύπες μιὰ στιγμή ἓνα γίνονται. Καὶ δὲν τὶς ξεχωρίζεις τὴν μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη...

—Σὰν παραμῦθι, Στρατῆ, σὰν ξένο παραμῦθι.

—Καὶ σὰν πάρῃ τέλος τὸ παραμῦθι, τί σοῦ ἀπόμεινε ;

“Ένας καημός για τὰ καλὰ τοῦ κόσμου κι ἕνας καημός για τὰ κακὰ του.

—“Ὡς πού νὰ κλείσουμε τὰ μάτια, Στρατῆ.

—Πές καί πῶς τάχω κλεισμένα. Τί βγαίνει ; Ὡστόσο πρὶν τὰ κλείσω κάτι καρτερῶ νὰ δῶ ἀκόμα. Δὲ μ’ ἀξίωσε ὁ Θεὸς νὰ τὸ δῶ. Σὰ μ’ ἀξιώσει, τότε θὰ πῶ κι ἐγώ : *«Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα»*. Θὰ τὸ πῶ μὲ τὴν καρδιά μου, σὰν τὸ Γερο-Συμεών, πού λένε τὰ γράμματα.

—Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, Στρατῆ.

—Πάει νὰ μαραθῇ τὸ καημένο τὸ κορίτσι !

“Ένα πρὶν μ’ ἄφησε ἡ μάνα του, σὰν ἔφυγε. Μαζὶ φύγαμε στὸ ταξίδι. Ἐγὼ ξαναγύρισα κι ἐκεῖνη, Θεὸς συγχωρέσ’ την ! δὲν ξαναγύρισε πιά. Βρῆκε καλύτερα καὶ μᾶς ἄφησε. Τί νὰ γίνῃ ; Εἶπα κι ἐγὼ νὰ μ’ ἀξιώσει ὁ Θεὸς νὰ τὸ παντρεύω, νὰ πιάσω παιδί ἀπὸ τὰ χέρια του, νὰ χαρῇ κι ἐκεῖνη ἐκεῖ, πού βρίσκεται. Δὲν ἦτανε θέλημα Θεοῦ. Ὅλα τὰ κορίτσια παντρεντήκανε, βρήκανε τὴν τύχη τους, ἀκουμήσανε τὸ κεφάλι τους. Εἶχανε μαννάδες αὐτά. Τὰ ὀρφανὰ ὅμως ; Αὐτὰ τὰ φυλάει, λέει, ὁ Χριστός. “Ας εἶναι ! Σὰν τὸν κρίνο στὴ γλάστρα μαράθηκε τὸ Μαχώ. Κ’ ἡ ἔγνοια τοῦ μοῦ δίνει ζωὴ ἑμένα.

—Ἐχει ὁ Θεός, Στρατῆ... Ποῦ ξέρεις ἀκόμα ; Καθένας μὲ τὴν τύχη του. Μὴν τὸ βάξεις μαράζι. «Ἀργοπαντρεμένη, καλοπαντρεμένη!» τὸ λέει κ’ ἡ παροιμία. Τ’ ἀστέρια λαμπυρίζανε βουβὰ στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ κυματάκια, πού φλοισβίζανε στὰ πλευρὰ τῆς βάρκας, ἀποκοιμήθηκαν κι αὐτά. Λὲς κι ὁ Θεὸς κουρασμένος ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἀγρύπνια εἶχε κλείσει τὰ μάτια του μέσα στὰ οὐράνια κ’ οἱ ἄγγελοι στάζαν ἀφιόνια πάνω σὲ στεριά καὶ θάλασσα· καμιὰ φωνὴ νὰ μὴν ξυπνήσῃ τὸν Κύριο.

“Ὁ Στρατῆς σήκωσε τὰ μάτια του πονετικά.

—Ἡ πούλια ἔγινε νὰ βασιλέψῃ, εἶπε σιγὰ σιγὰ κλείνοντας τὰ μάτια. Ἐγνοίες μου κοιμηθῆτε νὰ ξυπνήσωμε πάλι τὴν αὐγή...

Καληνύχτα, Στρατῆ, καληνύχτα.

*
* *

⊙ λη τὴν ἡμέρα—ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ—ἡ «Μαχώ», ἡ βάφκα τοῦ Στρατῆ, σάλευε μονάχη τῆς δεμένης στὸν ξύλινο μῶλο. Ὁ Στρατῆς τὸ Στοιχειὸ δὲν εἶχε φανῇ καθόλου στὸ γιालό.

Δὲν ἦτανε ἡ μεγάλη σκόλη, ποὺ τὸν κράτησε μακριὰ ἀπὸ τὴ βάρκα του, οὔτε Ἀπόκρια, οὔτε Λαμπρή, οὔτε ἄλλη μεγάλη γιορτὴ τὸν ξελόγιασε ποτέ του. Μονάχα τοῦ Χάρου τὰ πανηγύρια τὸν ξελογιάσανε τὸν Στρατῆ. Κ' ἦτανε τὸ τελευταῖο τοῦτο ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ.

Βράδυ βράδυ κατὰ τὸ σούρπωμα φάνηκε ὁ Στρατῆς τὸ Στοιχειὸ κατεβαίνοντας στὸ γιालὸ σκυφτός, σκευρωμένος, μὲ τὸ κομπολόγι κρεμασμένο πίσω ἀπὸ τὰ δεμένα χέρια του, περπατοῦσε τρικλίζοντας σὰ μεθυσμένος. Μὲ τὸν κοῦκο κατεβασμένον ὡς κάτω στὰ μάτια γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸν κόσμον, μ' ἓνα μαῦρο πουκάμισο, ποὺ τοῦ πνιγε σὰ θηλειὰ τὸ λαιμό, κατέβαινε παραπατώντας ἀπάνω στὰ ξερολίθαρα. Ψυχὴ δὲν ἦτανε στὴν ἀκρογιαλιά.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει ἀφήνοντας χρυσάφια πίσω του καὶ τὸ φεγγάρι εἶχε ψηλώσει στὸν οὐρανὸ γεμίζοντάς τον ἓνα γαλάζιο φῶς.

Ἐνα πανηγύρι κάνανε στὸν οὐρανὸ τὰ σμιγμένα χρώματα, σὰν νὰ καλούσανε ὅλες τὶς ψυχὲς στὸ γλυκὸ ξεφάντωμα. Ὁ Στρατῆς μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο κάτω δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἀπὸ τὸ μουντὸ χρῶμα. Ἐνας λάγκκος νεοσκαμμένος δίπλα σ' ἓνα περιβόλι τοῦ φερε στὰ ρουθούνια μιὰ μυρουδιά παράξενη ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, ποὺ φάνηκε γλυκεῖα σὰν παρηγοριὰ καὶ σὰν κάλεσμα νὰ πέσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ ἓνα ἀξύπνητον ὕπνο.

Ἐφτασε σιγὰ κάτω στὸ γιालὸ καὶ πέρασε τὴν ξύλινη σκάλα. Ἡ «Μαχώ», ἡ βάρκα του, τὸν περιέμενε γλυκοσαλεύοντας παραπονεμένα ἀπάνω στὰ νερά. Σὰν πέσανε τὰ μάτια του ἀπάνω τῆς τοῦ θθανε τὰ κλάματα. Στάθηκε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι του, τὸ γέρικο κεφάλι μὲ τὰ ἄσπρα μαλλιά, τὸ κούνησε τὸ κεφάλι του λυπητερὰ καὶ κατάπιε μέσα του τὰ δάκρυά του. Ἐλυσε τὸ σχοινὶ καὶ πήδησε μέσα, ὅπως πάντα. Οὔτε ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε σήμερα τί ἔκανε. Ἐπιασε τὰ κουνιά, ἀλαργάρησε λιγάκι καὶ φουντάρισε. Σὰν ἔσβησε ὁ κρότος τῆς ἄγκυρας μέσα στὴν ἡσυχία τοῦ δειλινοῦ, στάθηκε στὴ μέση τῆς βάρκας σὰ χαμένος. Ποτέ δὲν εἶχε πέσει τόσο βαθιὰ ἡ ἄγκυρα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ νεροῦ. Στάθηκε πολλὴν ὥρα ἔτσι σαστισμένος. Ὑστερα ἔκανε τὸ σταυρὸ του νὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ. Μὰ πάλι τοῦ ἤρθε νὰ σηκώσῃ τὴν ἄγκυρα νὰ ζυγώσῃ στὸ μῶλο καὶ νὰ βγῇ στὴ στεριά. Τὸν ἔπνιγε κάποια στενοχώρια. Πρώτη φορὰ ἔνοιωσε πὼς ἦτανε

μοναχός του μέσα στὸν κόσμο καὶ μοναχός του μέσα στὴ βάρκα. Ἀληθινὸ στοιχειό. Κι ὁ κόσμος τοῦ φάνηκε τώρα δυὸ φορὲς πιὸ μεγάλος κ' ἡ βάρκα του καράβι τρικάταρτο, ποὺ βρισκότανε μέσα μοναχός του κι ἔρημος, μικρὸς μικρός. Καμιὰ φωνὴ δὲν ἀποκρινότανε τώρα σὰν τὶς ἄλλες φορὲς στοὺς στοχασμούς του. Οἱ ἔγνοιες του εἶχαν πεθάνει κι αὐτές. Καὶ τοῦ ἦρθε φόβος. Ξανάκανε τὸν σταυρό του καὶ καθὼς δὲν τὸν βαστούσανε τὰ πόδια, ἔγριε καὶ ξαπλώθηκε χάμου σὰν ζαλισμένος.

Τὰ γέρικα στήθια του ἀνεβοκατεβαίνανε, σὰν νὰ τὰ τάραιζε φουρτούνα, τὸ κεφάλι του σάλειε, τὸ ἄσπρο κεφάλι, σ' ἓνα μοιρολόγι παράξενο χωρὶς δάκρυα.

Στὸ καλὸ, Μαχῶ, στὸ καλὸ, παιδί μου ! Σὲ βλόγησα καὶ σὲ πάντρεψα. Νυφούλα μὲ τ' ἄσπρα σὲ προβόδησα, Μαχῶ, μὲ τὸν γαμπρὸ τὸν καθαλάρη. Στὸ καλὸ, Μαχῶ, καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα. Αὐτὸ καρτερούσανε νὰ δοῦνε τα μάτια μου...

Ἕνα ποτάμι δάκρυα χύθηκε ξαφνικὰ ἀπὸ τὰ μάτια του σὰν μπόρα, ποὺ ξεσπάει μὲς τὴν ἄψη τῆς κουφόβρασης.

Στὸ καλὸ, Μαχῶ μου. Σὲ βλόγησα καὶ σὲ πάντρεψα. Αὐτὸ καρτερούσανε τὰ μάτια μου. Ἐφυγες καὶ πῆρες μαζί σου τὶς ἔγνοιες μου καὶ τὶς λαχτάρεις μου. Τὸ Στρατῆ μαζί σου τὸν πῆρες. Κι ἀπόμεινα ἓνα ξερὸ κουφάρι, μονάχος κι ἀπομόναχος. Ἕνα κουφάρι γιὰ πέταμα, ποὺ οὔτε νὰ τὸ πετάξης δὲν ἀξίζει. Στοιχειὸ τοῦ στοιχειοῦ. Αὐτὸ καρτερούσανε τὰ μάτια μου Ἄς μοῦ τὰ κλείσει τώρα, ὁ Θεός...

Ἐκλείσε τὰ μάτια του καὶ δὲν τ' ἄνοιξε πιά. Καμιὰ φωνὴ δὲν τὸν καληνύχτησε τώρα

Κ' οἱ συντροφισσές του οἱ ἀχώριστες, οἱ ἔγνοιες κ' οἱ λαχτάρεις, τὸν ἀφήσανε κι αὐτὲς κι ἐφύγανε μακριά. Τὰ κυματάκια μόνον φλοισβίζανε στὰ πλευρὰ τῆς βάρκας :

— Καλὴ νύχτα, Στρατῆ, καληνύχτα...

ΕΜ. ΛΥΚΟΥΔΗ

ΜΑΡΑΣΜΟΣ

Ηταν σ' ἓνα λιμάνι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπάνω στὴ ρουμελιώτικη ἀκτὴ, σὲ μιὰ σκάλα, ὅπου ἀνάρια καθρεφτίζονται στὸ γιὰλὸ σὲ μιὰ γραμμὴ τὰ σπίτια κι ἀγναντεύεις ἀντικρῶ

τὸ Μωριά, ποὺ στεφανώνουν ψηλὰ οἱ κορυφές τῆς Ζίριας, θέλεις, πὲς πὼς ἦταν ἡ Βιτρινίτσα, θέλεις, ἡ Ἰτιά.

Καμιὰ ἑκατοστὴ ὁργιὲς ἀνοιχτὰ ἦταν ἀραγμένη μιὰ μπρατσέρα ὁμορφη, καινούριο καραβάκι, ποὺ ὅτι λὲς κι εἶχε ξεγλιστρήσει ἀπὸ τὰ σκαριὰ τοῦ Γαλαξιδιοῦ.

Ἦταν ἕτοιμο νὰ πριμάρη.

Ἀξαφνα βλέπω νὰ λύσουν τὴ φελούκα του ἀπὸ τὴν πρύμη καὶ νὰ τὴν στέλνουν ἔξω. Ἕνας μονάχα ναύτης ἦταν στὸ πρῦμνιὸ κουπί μοναχὸ στρυφογυρίζοντάς το σὰν ἔλικα βαποριοῦ, καὶ στὴν κουπαστὴ μπροστὰ ὁλόρθο ἓνα μαῦρο καραβόσκυλο, ποὺ οὐρλιζε λυπητερά.

Πλησιάζει ἡ βάρκα στὴν ἀμμονδιὰ μπρὸς τὰ μαγαζιά τοῦ γυαλοῦ, καθαυτὸ μάλιστα μπροστὰ σὲ μιὰ σκιάδα, ποὺ εἶχαν στημένα μὲ πάλους ἀπάνω στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ παίρνουν ἐκεῖ μὲ τὸν μπάτη τὸν ἀργιλέ τους οἱ θεριακλῆδες.

Κι ἐκεῖ, ποὺ ἐπλησίασε, βλέπω τὸν ναύτη ν' ἀρπάξῃ τὸ μαῦρο τὸ σκυλί, ἔτσι σὰν τραγὶ ἀπὸ τὸ σβέροκο κι ἀπὸ τὴ ράχη, καὶ νὰ τὸ πετάξῃ μὲ δύναμη στὴν ξηρά. Κι ὅτι τὸ πέταξε λάμνοντας μὲ δυνατὲς κουπιὲς ἀνοίχτηκε ἀμέσως καὶ τράβαγε μὲ βία κατὰ τὴν μπρατσέρα.

Μὰ τὸ σκυλί ἐρρίχτηκε στὴ θάλασσα κυνηγώντας τὴ βάρκα καὶ κολύμπασε οὐρλιάζοντας λυπητερά· ἔλαμνε ὁ ναύτης μὲ τὸ μοναχὸ κουπί, μὰ καὶ τὸ σκυλί ἀπελπισμένο ἐκτύπαι ὅσο μποροῦσε, μὲ τὰ ποδάρια τὸ νερὸ καὶ τὸ φτασε τὸ φελούκι.

Τότε ὁ ναύτης μὲ ἄγριο θυμὸ σηκώνει τὸ κουπί καὶ τὸ χτυπᾷ τὸ ἄμοιρο στὸ κεφάλι.

Τότε οὐρλιασε τὸ ἔρημο πιὸ θλιβερά, θέλεις ἀπὸ τὸν πόνο, θέλεις ἀπὸ καημό. Δὲν ἐγύρεψε νὰ ἀκολουθήσῃ πλὴν τὴ βάρκα, ἀλλὰ χακλάκιζε μὲ τὰ ποδάρια τὰ νερὰ χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς νόημα, μόνο μόνο ὅσο νὰ μὴ βουλιᾷξῃ.

Εἶδα τότε τὴ φελούκα νὰ πλησιάζῃ τὴν μπρατσέρα· ὁ ναύτης τὴν ἔδεσε στὴν πρύμνη καὶ ἐσαλτάρησε ἐπάνω. Καὶ ἡ μπρατσέρα ὅλο καὶ νὰ σαλπάρῃ. Φυσοῦσε καλούτσικο μαῖστράλι καὶ στὴ στιγμὴ ἐπῆραν τὰ πανιὰ κι ἐχύθηκε σὰ χέλι ἀπάνω στὰ νερὰ ἡ μπρατσέρα ἀφήνοντας πίσω ἀπὸ τὴν πρύμνη κοχλάτο αὐλάκι καὶ τραβώντας γοργὰ κατὰ τὸ Αἶγιο.

Τὸ σκυλί ὅλο καὶ οὐρλιαζε χτυπώντας μὲ ἀπελπισία τὴ θάλασσα καὶ τραβώντας κατὰ τὸ πέλαγος. Ἀλλὰ ἐμάκραине ὁλοένα

γοργά ἢ μπρατσέρα καὶ στὸ τέλος ἀπελπίστηκε. Ἐγύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴ στεριά καὶ μὲ κόπο πολὺ καὶ ἀγωνία ἔφτασε νὰ βγῇ καὶ νὰ πέσῃ σὰν ψόφιο ἀπάνω στὶς τοῦφες ἀπὸ τὰ φύκια, ὅπου εἶχε σωριάσει ὁ μπάτης ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ σκιάδα, εἶδος ἐξέδρας, πὺν σᾶς εἶπα, πὺν εἶχε στήσει μὲ παλούκια ἀπάνω στὸ νερὸ ὁ καφετζῆς ἀκκουμπῶντας τὴν στὸ μουράγιο.

Ὅτε ἔφτασε ἐσηκώθηκε ὁλόρθο καὶ τεντώνοντας τὸ λαιμὸ ὅλο καὶ οὐρλιαζε σπαρακτικὰ ἀγναντεύοντας τὰ ἄσπρα λατίνια τῆς μπρατσέρας, πὺν χώνευαν θολὰ στὴν καταχνιά τοῦ πελάγου· κι ἐφούσκωνε κι ἐμάζευε στὴ βαρειά του τὴν ἀναστανιά σὰ φυσερὸ ἢ κοιλιά του καὶ τουρτούριζε παγωμένο, ἐνῶ ἐστράγγιζε ἀπὸ πάνω του τὸ ἄρμυρὸ νερό.

*
* *

Τὸ ἔβλεπα ἐκεῖ τρεῖς μέρες καθισμένο πάντα στ' ἀκρογιάλι νὰ ἀγναντεύῃ τὸ πέλαγος. Δὲν ἐσάλευε ἀπὸ ἐκεῖ.

Τοῦ πήγαινα ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐξέδρα τοῦ γιालοῦ ψωμί, κόκκαλα, μὰ τοῦ κάκου. Δὲν ἐννοοῦσε οὔτε νὰ μυρίσῃ τροφή. Κι ὅλο καὶ σούρωνε καὶ ἐπερδουκλώνουνταν ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τὰ πόδια του, ὅταν ζητοῦσε νὰ κινηθῇ, καὶ τὰ παγίδια του ἐμετριόντουσαν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πεσί του.

Τὰ παιδιά τοῦ ἔκαναν μαρτύρια, γιατί δὲν εἶχε ἀφέντη, ἦταν ἔλεγαν σκυλὶ τοῦ δρόμου· βροχὴ ἔπεφταν ἀπάνω του οἱ πέτρες· τὸ κούτσαναν κι ὅλα γιὰ καλά. Ἄλλ' αὐτό, πρᾶγμα παράξενο, δὲν ἐννοοῦσε νὰ φύγῃ. Ἐκεῖ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὶς σανίδες τῆς σκιάδας, πάντα ἐκεῖ. Τὶ ξέρεις; τοῦ ἐφαίνοντο ἴσως πὼς ἦταν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν κουπαστὴ τῆς μπρατσέρας του, τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ ὅμως τοῦ ἔκαναν τόσα τὰ παιδιά, ὅπου κι ἐγὼν ἀπορῶ, πὼς δὲν τὸ εἶχαν τελειωμένο.

Μιὰ μέρα, ἀφοῦ τὸ χάιδεψα πολὺ, τοῦ ἔδεσα τὸ λαιμὸ μὲ ἓνα μαντηλὶ κι ἐζήτησα νὰ τὸ πάρω μαζί μου στὸ σπίτι, πὺν εἶχα στὸ γιालὸ κοντά. Μὲ ἀκολούθησε χωρὶς ἀντίσταση κουνῶντας τὴν οὐρά του. Ἀμα ἔφθασα στὸ σπίτι, τὸ ἔλυσα καὶ τὸ ἐχάιδεψα πολὺ. Μὲ τήραγε μὲ τὰ τίμια μάτια τοῦ σκυλιοῦ, ὅλο εὐγνωμοσύνη καὶ συμπάθεια, μάτια πού, ἂν καὶ ζῶο, ἐξωγραφίζονταν ἀπάνω τους ὁλος ὁ βαθὺς καημὸς του, πὺν τοῦ σπάραζε τὴν ψυχὴ καὶ γλύφοντάς μου τὰ χέρια ἔφυγε ἀργὰ ἀργά. Σὲ λίγο

ἐγύρισε τὸ κεφάλι καὶ κοινῶντας τὴν οὐρὰ μ' ἐκοίταξε πάλι μὲ τὰ πονεμένα μάτια του καὶ ἐτράβηξε. Τὸ ἔνοιωσα τὸ δυστυχισμένο. Δὲν ἤθελα νὰ τὸ παρεξηγήσω. Ἄλαλο ἦταν τὸ στόμα του, ἀλλὰ ἐκείνη ἡ θλιβερὴ ματιά του μοῦ φάνηκε πὼς μοῦ ἔλεγε :

— Μὴ μὲ πάρης γι' ἀχάριστο, ἀλλὰ θέλω ἐκεῖ ἀπὸ κάτω, ποὺ μοιάζει τόσο τὸ καράβι μου, νὰ ξεψυχήσω ἐκεῖ ἀγνατεύοντας τὸ πέλαγος καὶ ρουφῶντας τὴν ἀρμύρα, ποὺ φέρνει ὁ μπάτης.

Καὶ ὅμως τοῦ αὖξαινε τὰ μαρτύριά του αὐτὸς ὁ μπάτης ! Ἐκεῖ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μουράγιο, ποὺ εἶχε κρυφθῇ, ὅταν ἦτανε ρήχη μὲ τραβηγμένα τὰ νερά, ἄφηνε δυὸ σπιθαμὲς τόπο ἢ θάλασσα, ἔφτανε τὸν τοῖχο τοῦ μουράγιου καὶ τὸ ἐσκέπαζε ὀρθὸ ὡς τὴν κοιλιά.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο δὲν τὸ ἐκουνούσε ἀπὸ κεῖ κάτω. Μονάχα ὅταν ἄκουε τὴν ἀλυσίδα τοῦ ἀγκουρέτου κανενὸς καϊκιοῦ, ποὺ ἄραζε, ἐσηκώκονταν, ἐβγαίνει ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ τρύπα του καὶ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα μυρίζοντας τὸν ἀέρα καὶ ὅταν ἐπλησίαζε στὸ γιὰλὸ κανένα βαρκὶ καϊκιοῦ, ἐσούρνονταν ὡς ἐκεῖ, κουνῶντας τὴν οὐρὰ του στοὺς ναῦτες. Ἀλλὰ τὸ ἔδιωχναν μὲ πετρίδες, γιὰτὶ εἶχε ὅλα τὰ σημάδια τῆς λύσσας τὸ παλιόσκυλο· τὰ γουβιασμένα μάτια του ἐγνάλιζαν, χῶρια ποὺ εἶχε πάντα τὴν οὐρὰ του κάτω ἀπὸ τὰ σκέλια του.

Στὸ τέλος, ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὰ μαγαζιά στὸ γιὰλιό, ἀποφάσισαν νὰ τοῦ δέσουν μιὰ πέτρα νὰ τὸ φουντάρουν ἀπὸ τὴν ἄκρια τῆς ξυλένιας σκάλας τοῦ λιμανιοῦ, γιὰτὶ οὐρλιαζε πολὺ τὴ νύχτα καὶ θὰ ἔπαιρνε κανένα ὁ χάρος μὲ τὴ γρουσουζιά του. Εἶδα κι ἔπαθα νὰ τοὺς ἀλλάξω τὴ γνώμη μὲ πολλὰ παρακάλια· τοὺς ἔλεγα πὼς ἐκλαιγε ἀπὸ τὸν καημὸ τῆς ἐρημιᾶς του, μὰ ποῦ ν' ἀκούσουν. Ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς ἠσύχασε, ἦταν, ὅταν τοὺς εἶπα, πὼς αὐτὸ τὸ σκύλι δὲν τρώει τίποτα καὶ σὲ δυὸ μέρες τὸ πολὺ θὰ ψοφήσῃ μοναχό του.

*
* *

Τὴν περασμένη εἶχε ἔρθει μιὰ γαλαξιδιώτικη γολέτα καὶ τὸ ξημέρωμα, κοντὰ τρεῖς ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, ἔρριχνα μὲ τὴ βάρκα τῆς τὰ παραγάδια. Εἶχαμε ἀνοιχτῇ ἀρκετὰ μακριὰ καὶ ὅμως ἐκεῖ, ποὺ ἐκιαλάριζα, τὸ στεριανὸ τ' ἀγέρι, ποὺ ἔβγαναν τὴν ὥρα ἐκεῖνοι οἱ ξέρες, μοῦ ἔφερνε ἀδύνατο, ξεψυχισμένο, τοῦ σκύλου τὸ οὐρλιασμα.

Σὲ λίγο ἂν κι ἐπέσαμε πολὺ πλιὸ γιαλό δὲν τ' ἄκουγα πλιά.
Θὰ ἦταν ἀπάνω κάτω ἡ ὥρα, ποὺ ἐπρόβαλε ἐκεῖ ἀπὸ τὰ βουνὰ
ὁ αὐγερινός.

Δὲν τὸ θυμήθηκα πλιά τὸ σκυλί καὶ ψάρευα ὅσο ποὺ βγῆ-
κεν ὁ ἥλιος. Ὅταν στὸ τέλος ἐπήραμε ἀπάνω καὶ τὰ παρα-
γάδια ἐτραβήξαμε κατὰ τὸ γιαλό.

Ἐκεῖ στὴν ἀμμουδιά, ἄκρη ἄκρη, ἦταν ξαπλωμένο τὸ σκυλί
σὰν καθιστό, ὅπως ζωγραφίζουν τὶς Σφίγγες, μὲ τὰ πόδια
ἐμπρός, μὲ τὸ λαιμὸ τεντωμένο, ἀγναντεύοντας τὸ πέλαγος.

Ἀλλὰ ἦταν νεκρό. Σβησμένα, γουρλωμένα, τὰ δρθάνοιχτα
μάτια του, ξυλιασμένο τὸ κορμί του.

Τότε τὸ μικρὸ ναυτόπουλο, ποὺ μοῦ κρατοῦσε τὰ κουπιά :

— Μπά, εἶπε, ὁ κουτσαύτης. Τὸ κακόμοιρο τὸ σκυλί. Τὸ
εἶπαν καὶ τό καμαν οἱ ἄπονοι.

Πολλὴ βαθειὰ συμπάθεια γιὰ τὸ ναυτόπουλο μὲ ἔκαμε νὰ
αἰσθανθῶ τὰ πονετικά του λόγια γιὰ τὸ δυστυχισμένο ζῶο.

— Τὸ γνωρίζεις, παιδί μου, αὐτὸ τὸ σκυλί ;

— Ἄμ δὲν τὸ γνωρίζω ; Εἶναι ὁ κουσαύτης ἀπὸ πατριώ-
τικο καράβι, ἀπ' τὴ μπρατσέρα τοῦ Νικολοῦ τοῦ Σταμπᾶ. Εἶχαν
πεῖ πὼς θὰ τὸ διώξουν καὶ τό διώξαν.

— Καὶ γιὰτὶ τό διώξαν, παιδί μου ;

— Νά, δὲν ἦταν καθόλου κακό. Ὅσα κι ἂν τοῦ καναν, καὶ
ξύλο καὶ δέσιμο σφιχτό, γιὰ νὰ ἀγριέψη, αὐτὸ τίποτα.

Ἔνα καραβόσκυλο, ξέρεις κύριε, πρέπει νὰ εἶναι ἄγριο,
κακό, νὰ γανγίζη δυνατὰ καὶ νὰ δείχνη πάντα τὰ δόντια. Αὐτὸ
ἦταν γεννημένο ἥμερο καὶ καλό. Ὅσοι κι ἂν ἐξύγωναν στὸ
καράβι, τοὺς κουνοῦσε τὴν οὐρά του.

Δὲν ἐλογαρίζε κανένα γιὰ κλέφτη, δὲν ἔβαζε μὲ τὸ νοῦ του
κακὸν ἄνθρωπο.

Β'. ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΠΟΙΗΤΙΚΑΙ ΑΠΑΡΧΑΙ

(*Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν αὐτοβιογραφίαν «ἡ Ζωή μου»*).

Ἦτο Δ. Βικέλας εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν, ὅτε ἦτο εἰς τὴν Σῦρον εἰς τὸ Λύκειον Εὐαγγελίδου, μετέφρασεν ἐμμέτρως τὴν τραγωδίαν τοῦ Ρακίνα «Ἑσθήρ» παρασταθεῖσαν ὑπὸ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐν ἑορτῇ τοῦ σχολείου. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἀφηγεῖται ὁ Β. εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς «Ζωῆς του» «ΠΟΙΗΤΙΚΑΙ ΑΠΑΡΧΑΙ».

Η ἔμμετρος μετάφρασίς μου τῆς Ἑσθήρ δὲν ἦτο κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῶν πεζῶν μεταφράσεων, ὅσας πρὸ πέντε ἢ ἑξ ἐτῶν ἐξεφουρνίζαμεν εἰς τὸ Μπαλταλιμάνι ὁ Μιχαλάκης κι ἐγὼ. Ὅπως δὲ ἦτο ἡ ἐκτενέστερος τῶν δυσκολιῶν τῆς μεταφορᾶς τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους καὶ ἡ ἐπιμονή μου νὰ φέρω τὸ ἔργον εἰς πέρας ἐμαρτύρουν προσόντα ὅχι ἀνάξια ἐνθαρρύνσεως. Ἡ ἐνθάρρυνσις δὲν ἔλειπεν. Ἀπεναντίας νομίζω ὅτι ὑπερέβη τὰ ὅρια. Εἶχα πρὸ παντὸς ἀνάγκην κριτῶν περὶ ἐμὲ αὐστηρῶν πρὸς χειραγώγησίν μου. Εἶχα ἀνάγκην νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ μετάφρασίς μου ἦτο ἀτελὲς παιδικὸν γύμνασμα, ὅτι ἡ στιχοιουργία εἶναι τέχνη πολὺπλοκος, ὅτι ἀπαιτεῖτο ἐργασία προκαταρκτικὴ πολλή, προτοῦ δυνηθῶ νὰ ἐπιχειρήσω ποιητικὴν μετάφρασιν. Ἀντὶ τούτου μὲ περιέβαλεν ἡ μητρικὴ στοργή καὶ ἡ εὐμένεια κριτῶν ἀναρμοδίων. Ἦτο φυσικὴ ἡ ὑπερηφάνεια τῆς καλῆς μου μητρὸς διὰ τὴν πρῶτον φιλολογικὴν παραγωγὴν τοῦ υἱοῦ της, ἀλλὰ τὴν ὑπέτρεφε πέραν τοῦ δέοντος ἡ ὑπερβολικὴ διὰ τὸ ἔργον μου ἐπιείκεια τοῦ Εὐαγγελίδου. Ἀποδίδω εἰς μόνην τὴν φιλίαν του πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ πρὸς ἐμὲ τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν συνέλαβε περὶ παραστάσεως τῆς Ἑσθήρ εἰς τὸ Λύκειόν του. Ἡ συγκατάθεσις τῆς μητρὸς μου ἐδόθη προθύμως, ἐγὼ δὲ, ἐννοεῖται, δὲν ἀντέστην ὥστε

ἀπεφασίσθη ἡ παράστασις, διενεμήθησαν δὲ τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος, μεταξὺ τῶν ἁρμοδιωτέρων πρὸς τοῦτο μαθητῶν τοῦ Λυκείου. Ταυτοχρόνως ἡτοιμάζοντο αἱ ἐνδυμασίαι, τὸ εὐρύχωρον ὑπνωτήριον τοῦ σχολείου μετεβάλλετο εἰς θέατρον, ἐξωγραφίζοντο σκηνογράφαι, ἐρράπτετο ἡ αὐλαία, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ Λύκειον ἔγινεν ἄνω κάτω· τὰ μαθήματα ἔμειναν ἔξ ἀνάγκης ὀπίσω, ὁ νοῦς τῶν μαθητῶν ἦτο εἰς τὴν Ἑσθῆρ καὶ ὄχι εἰς τὰ βιβλία των ! Ἄλλ' ὅμως ἔξ ἄλλου, ὁποῖος θρόισμβος διὰ τὸ Λύκειον !

Ἡ τιμὴ ἦτο ἥδη μεγάλη διὰ τὸν μεταφραστὴν. Ἄλλ' ὁ ἀγαθὸς Εὐαγγελίδης δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν παράστασιν. Συνέλαβε καὶ ἄλλην ἰδέαν : τὴν διὰ τοῦ τύπου δημοσίευσιν τῆς Ἑσθῆρ, — καὶ ὄχι μόνον τῆς Ἑσθῆρ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ὁμοῦ στιχουργημάτων μου—. Πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν δισταγμῶν τῆς μητρός μου καὶ τῶν ἰδικῶν μου ἐνδοιασμῶν ἀνέλαβεν ἐκεῖνος τὴν ἠθικὴν εὐθύνην τῆς δημοσιεύσεως. Δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἐμὲ τῆς 12ης Ἰανουαρίου 1851 δημοσιευθείσης εἰς τὸ βιβλίον ἐν εἵδει προλόγου ἔλεγεν ὅτι, ἐπειδὴ ὑπῆρχε χρεία πολλῶν ἀντιγράφων χάριν τῆς παραστάσεως «ἔκρινε νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὸν Κον Μελισταγῇ νὰ τὴν τυπώσῃ προηγουμένως ὅμως θέλει νὰ γνωρίσω τὴν ἐπιθυμίαν του ταύτην». Προσέθετε δὲ ὅτι «καλὸν ἦθελεν εἶσθαι ὁμοῦ μὲ τὴν τραγῳδίαν νὰ δημοσιευθοῦν καὶ ἄλλα τινὰ ποιήματά μου». Προλαμβάνων δὲ τὸν κίνδυνον ἐπικρίσεων αὐστηρῶν μὲ παρακινεῖ δῆθεν νὰ μὴ κοπιᾶζω καθὸ ἀσθενῶν, ἀλλὰ νὰ περιμείνω μέχρις οὗ γίνω δεκαεπτὰ ἢ δεκαοκτὼ ἐτῶν. Δηλαδὴ ἐχρησίμευεν ὥς ἐκ τῶν προτέρων ἀπολογία τὸ ἀνήλικόν μου. Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ στίχοι μου ἦσαν παιδικοί, δὲν ἦτο ἀπλούστερον καὶ ὀρθότερον νὰ μείνουν ἀδημοσίευτοι ; Ἡ βάσις τῆς ἀπολογίας ἦτο σαθρά. Μετὰ τὴν εἰσαγωγικὴν ἐπιστολὴν ἠκολούθει εἰς τὸ ἐκτυπωθὲν βιβλίον ἡ ἔμμετρος ἀφιέρωσίς μου :

Εἰς τὸν κόσμον νὰ φανῶ πρῶτος με παρακινεῖτε,

ὦ διδάσκαλε ! Δεχθῆτε

τώρα σεῖς τὰς ἀπαρχὰς τῶν νεανικῶν μου στίχων

καὶ τῶν πρώτων στοχασμῶν

Μ' ἔφυγαν ἀπ' τὴν ψυχὴν εἰς διάστημα ἡσύχων

καὶ ἀθώων ἡμερῶν.

Φαντάζομαι μᾶλλον ἢ ἐνθυμοῦμαι τὴν συγκίνησιν, μὲ τὴν ὁποίαν παρηκολούθουν καὶ τὴν τύπωσιν τῶν στίχων μου καὶ τὰς προπαρασκευὰς τῆς παραστάσεως. Μεγαλύτερα τῶν δύο εὐχαρι-

στήσεων ἦτο, νομίζω, ἡ τῆς τῶν διορθώσεων τῶν τυπογραφικῶν δοκιμιῶν. Τὴν προσδοκίαν τῆς παραστάσεως ἐπεσκίαζεν ἡ ἔμφυτος δειλία μου. Ἐφοβούμην τότε καὶ ἀπέφευγα τὰ συνανθοίσεις, αἱ συναναστροφαὶ μὲ ἐτρόμαζαν, ἤλλαζα δρόμον, διὰ νὰ μὴ διασχίσω τὸ πλῆθος εἰς τὸν περίπατον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λαοφοβίας εἶναι σύνηθες διὰ τοὺς νέους—τουλάχιστον εἰς τοὺς μὴ ἀπεκδυθέντας προώρως τὴν νεανικὴν σεμνότητα—ἀλλ' ἐγὼ τὴν εἶχα καθ' ὑπερβολήν, ἤργησα δὲ πολὺ νὰ τὴν ὑπερνικήσω. Πῶς τότε, εἰς ἡλικίαν δεκαεῖς ἐτῶν, ν' ἀψηφίσω τὰ βλήματα τόσων θεατῶν στρεφόμενα πρὸς ἐμέ, τὸν πρωταγωνιστήν; Εὐτυχῶς εὗρέθη διέξοδος. Ἐσώθην ἐκ τοῦ κινδύνου ἀναλαβὼν τὸ ἔργον τοῦ ὑποβολέως. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπνωτηρίου ὑψώθη ἱκρίωμα ἀρμόδιον διὰ τὴν σκηνήν, δὲν ἔλειπε δὲ οὔτε ἡ τρύπα τοῦ ὑποβολέως. Κρυμμένος ἐκεῖ, στρέφων τὰ νῶτα πρὸς τὸ ἀκροατήριον, δὲν ἔβλεπα εἰμὴ τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς συμμαθητάς μου καὶ δὲν ἐφαινόμην.

Ἡ παράστασις ἔγινεν ἐπὶ τέλους, ἡ δὲ ἐπιτυχία ἦτο πλήρης. Τὸ πρᾶγμα ἦτο πρωτοφανὲς καὶ πρωτάκουστον εἰς τὴν Σύρον: Διδασκαλία θεατρικὴ εἰς τὸ σχολεῖον! Οἱ νεαροὶ ἠθοποιοὶ ἐπίστευαν ὅτι ἐξετέλεσαν λαμπρῶς τὸ μέρος των, τὰ χορικά ἄσματα ἐχειροκροτήθησαν ἐνθουσιωδῶς, οἱ θεαταὶ ἀνεχώρησαν εὐχαριστημένοι, ὁ διευθυντὴς τοῦ Λυκείου ἐγανυρία διὰ τὴν λάμπην, ἡ ὁποία ἐκ τῆς ἐορτῆς ἀντενακλάτο εἰς τὸ σχολεῖόν του, ὁ δὲ μεταφραστὴς ἐκινδύνευεν ὁ δυστυχὴς νὰ πιστεύῃ ὅτι ἦτο ἤδη ποιητής!

Τὸν κίνδυνον ἐπέτεινεν ἡ σύγχρονος δημοσίευσις τοῦ βιβλίου,—βιβλίου εἰς 8ον ἐκ σελίδων ἑκατὸν καὶ τριῶν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ἐσθὴρ τραγωδία τοῦ Ρακίνα, καὶ ἄλλα διάφορα ποιήματα, ὑπὸ Δημητρίου Βικέλα, ἐν Ἐρμουπόλει, τύποις Γ. Μελισταγοῦς 1851».

Ἐπροσπάθησα κατόπιν νὰ περιορίσω τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιτύπων τῆς Ἐσθὴρ καταστρέψας ὅσα ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω.

Ἀλλ' ἀτυχῶς τὰ τότε κυκλοφορήσαντα καὶ τὰ μέχρι σήμερον, μετὰ ἡμῖσιν αἰῶνα, περισωθέντα μένουν τεκμήρια τραγὰ τοῦ γενομένου λάθους. Διότι ἦτο λάθος ἡ πρόωρος ἐκείνη δημοσίευσις. Δὲν ἔλειπαν καὶ ἔπαινοι πρὸς ἕαψιν τῆς παιδικῆς μου καινοδοξίας. Ἰδίως ἐπληνέθη τὸ ποίημα «ὁ Ἐξόριστος».

Ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Ἀγγελιῶν» τῆς Ἐρμουπόλεως μὲ ἔχα-

ρακτήρισεν ὡς «νέον εὐφυῆ καὶ ἱκανῶς κατηρτισμένον περὶ τὴν νοητικὴν ἀνάπτυξιν», ἡ δὲ «Ἀμαλθεία» τῆς Σμύρνης ἐδημοσίευσεν κρίσιν ἐκτενῆ καὶ εὐμενεστέραν ἔτι. Τὰ πρῶτα ἔκείνα ἄρθρα, ἐφημερίδων ἀναφέροντα εὐφήμως τὸ ὄνομά μου μὲ ἐπροξένησαν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐμετρίαζε, φοβοῦμαι, ἡ σκέψις ὅτι καὶ ὁ δημοσιογράφος τῆς Σύρας καὶ ὁ συντάκτης τῆς «Ἀμαλθείας», Σαμιωτάκης, φίλοι προσωπικοὶ τοῦ Εὐαγγελίδου, ἐπῆνουν τὸν μαθητὴν, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ εὐαρεστήσουν τὸν διδάσκαλον.

Μόνον ὁ θεῖος τῆς μητρός μου, Κωνσταντῖνος Βασιλείου, ὁ εἰς Ρωσίαν διαπρέψας ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος, λαβὼν τὸ βιβλίον μου ἀπήντησε δι' ἐπιστολῆς, ὅπου τὰς ἐνθαρρυντικὰς ἐκφράσεις συνεκέρασε μὲ συμβουλὴν σοφὴν καὶ σωτήριον. «Μὴ σπεύδης, ἔγραφε, εἰς δημοσίευσιν. Γράφε, ἀλλ' ἄφηνε τὸ γραφὲν νὰ κοιμηθῇ ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη. Λησμόνει το καί, ὅταν τὸ ἐπανίδῃς, θὰ κρίνῃς καλύτερον περὶ τῆς ἀξίας του καὶ περὶ τῶν διορθώσεων, ὅσων εἶναι ἐπιδεκτικόν». Ἐννόησα τὴν εἰς τὴν συμβουλὴν ὑποκρυπτομένην ἐπίκρισιν καὶ ἀπεδέχθην εὐγνωμόνως καὶ τὴν ἐπίκρισιν καὶ τὴν συμβουλήν. Εὐτυχῶς δὲν μὲ εἶχε τυφλώσει ἡ ἀπατηλὴ ἐπιτυχία τόσον, ὥστε νὰ μείνῃ ἀνωφελὲς τὸ μὲ τόσῃ λεπτότητι δοθὲν μάθημα. Ἡ εὐεργετικὴ ἐντύπωσις τῆς ἐπιστολῆς τοῦ θείου μου ἴσως θὰ ἐξηλείφετο, ἐὰν ἔμενα διαρκῶς εἰς τὴν Σῦρον. Περιστοιχούμενος ὑπὸ ἐκτιμητῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀγάπη ἐξηυμένιζε τὴν κρίσιν, στερούμενος ἀφορμῶν ἀμίλλης πρὸς καλυτέρους μου, ἴσως ἐξηκολούθουν νὰ γράφω στίχους ὁμοίους πρὸς τὰ πρωτόλειά μου καὶ νὰ θεωρῶ τὸν στενὸν ἐκεῖ ὀρίζοντα ἄρκετὰ εὐρὺν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς φιλοδοξίας μου. Ὅτε ὁμως μετέβην εἰς Λονδίνον, ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκεῖ συνησθάνθην τὴν μικρότητά μου, τὸ ἀσθενὲς τῶν φιλολογικῶν μου ἐφοδίων, τὸ ἀτελὲς τῆς προπαρασκευῆς μου καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μελέτης καὶ ἐργασίας.

Καὶ ὁμως τὸ πρῶτόν μου ἐκεῖνο παιδικὸν δημοσίευμα ἐχρησίμευσεν ἴσως κατὰ τοῦτο : ὅτι ἐπέβαλλεν εἰς ἐμὲ τὴν ὑποχρέωσιν τρόπον τινὰ νέων ἀγώνων πρὸς παραγωγὴν ἔργων καλυτέρων. Ἐὰν δὲν εἰσῆκουον τὴν πρόωρον παρακίνησιν τοῦ διδασκάλου μου «εἰς τὸν κόσμον νὰ φανῶ», ἴσως ἡ ζωὴ μου ἐλάμβανε δρόμον διάφορον καὶ ἐπέφερε πλήρη φιλολογικὴν ἀδρά-

νειαν καὶ ἀφάνειαν ἢ ἐνασχόλησίς μου εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου.

Ἄλλ' ἐξ ἄλλου νομίζω ὅτι τοιαῦται κλίσεις εἶναι ἔμφυτοι, ὅτι, ἐκ γενετῆς ἢ καὶ ἐκ καιαγωγῆς, ὁ προσορισμός μου ἦτο νὰ γίνω ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. Δευτέρου λόγου ζήτημα, ἐὰν ἐπέτυχῃ ἢ ἀπέτυχῃ ἀκολουθῶν τὴν ἔμφυτον κλίσιν μου. Ὅπως δὲ ποτε δὲν μέμφομαι τὸν διευθυντὴν τοῦ Λυκείου, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὴν μητέρα μου, διὰ τὴν παράστασιν τῆς Ἑσθῆρ ἢ τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρώτου ἐκείνου βιβλίου μου. Τὸ κάτω χάρις εἰς τὴν δημοσίευσίν του εἶμαι σήμερον εἰς τῶν ἀρχαιότερων, ἐὰν ὅχι ὁ ἀρχαιότερος τῶν ζώντων Ἑλλήνων λογίων. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἐὰν ἀκόμη ζῶ, θὰ συμπληρώσω τὴν πεντηκονταετηρίδα μου ὡς συγγραφεύς.

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ

[Ἐκπόσπασμα ἀπὸ τὴν βιογραφίαν «ἡ Ζωή μου»].

Επὶ τρία σχεδὸν ἔτη διέκοψα τὴν συνέχειαν τῶν Ἀναμνήσεων μου. Ὅλην μου τὴν ἐργατικότητα, ὅλας μου σχεδὸν τὰς ὥρας ἀφιέρωσα κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων». (1)

Ἡ περὶ αὐτοῦ φροντίς δὲν ἔπαυσεν, ἀλλ' ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπαναφέρονται σήμερον πρὸς τὰ ὀπίσω τόσον μᾶλλον, καθόσον ὁ μέγας κρίκος, ὁ ὁποῖος μὲ συνέδεε πρὸς τὸ παρελθόν, ἐκόπη. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανε τὴν 13 Ἀπριλίου 1901.

Πολλοὶ θέλοντες νὰ μὲ παρηγορήσουν μ' ἐνθυμίζουν τὴν γεροντικὴν τῆς ἡλικίαν. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦν ὅτι καθόσον τὰ ἔτη παρήρχοντο ἐγίνετο στενωτέρως ἔτι καὶ στερεωτέρως ὁ μετὰ ξύμας δεσμός· δὲν σκέπτονται ὅτι ὅσον παλαιότερα ἡ ἀγάπη τόσον πικρότερος ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ· καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι

(1) Ὁ Σύλλογος οὗτος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Δροσίνῃ δρᾷ καὶ τώρα λίαν ἐπωφελῶς.

καθὼς εἰς τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, οὕτω σχεδὸν καὶ τώρα, ὅτε συνεγηράσαμεν καὶ οἱ δύο, ἡ μήτηρ μου ἦτο ὁ πολικὸς ἀστήρ ὁ διευθύνων καὶ ρυθμίζων τὰ βήματά μου εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς, ὅτι ἦτο τὸ κέντρον περὶ τὸ ὁποῖον ἐστρέφετο ἡ ὑπαρξίς μου. Τὸ αἶσθημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ συμμερισθῇ οὔτε νὰ κατακοήσῃ ὁ ἔχων ἰδικήν του οἰκογένειαν, ὁ γενόμενος κέντρον καὶ αὐτὸς κύκλου ἐξαρτωμένου ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν του. Ἄλλ' ὁ διερχόμενος τὴν ζωὴν μόνος καὶ ἔχων μητέρα, ὡς τὴν ἰδικήν μου, εἰς αὐτὴν προσκολλᾶται, ὡς εἰς τελευταῖον καταφύγιον. Παραβάλλομαι πρὸς πλοῖον στερεῶς ἄλλοτε ἐλλειμνισμένον ἐπὶ δύο ἄγκυρῶν καὶ τώρα σαλευόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων χωρὶς ἄγκυραν. Ἡ πρώτη ἔσπασεν, ὅτε ἀπέθανεν ἡ σύζυγός μου, ἡ τελευταία ἐχάθη, ἀφοῦ ἔχασα τὴν μητέρα μου.

Ἄλλὰ δὲν εἶμαι ἀγνώμων, δὲν εἶμαι ἀναίσθητος πρὸς τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία καὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μακρόθεν μὲ περικυκλώνει. Ἐλαβα κατ' αὐτὰς παρεκτὸς τῶν τυπικῶν συλλυπητηρίων ἐπιστολὰς τόσον πλήρους ἀληθοῦς φιλίας, ὥστε βαθέως μὲ συνεκίνησαν. Ὁ ἔχων φίλους δὲν μένει μόνος. Ἡ φιλία εἶναι μέγα στήριγμα—τὸ μόνον ἐφεξῆς στήριγμά μου.—"Ὅχι τὸ μόνον. Ἐνόσω δύναται τις ἐργαζόμενος νὰ φρονῇ ὅτι ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι ἄσκοπος καὶ ἄχρηστος,—καὶ ἂν ἔτι ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς χρησιμότητός της,—δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ θεωρῇ βάρος τὴν ζωὴν.

Ἐνῷ γράφω, ὁ ἄνεμος σείει μίαν μεγάλην λεύκην ἄντικρυ τοῦ παραθύρου μου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Κηφισιάς. Διακόπτω τὸ γράψιμον καὶ βλέπω τοὺς κλώνους τῆς ἁρμονικῶς κινουμένων. Καὶ ἀστράπτουν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τὰ δίχροα φύλλα της. Καὶ ἀκούω τὸν συριγμὸν των, ἄλλοτε ἡχηρὸν καὶ ἄλλοτε σιγηλόν, ἀναλόγως τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι παλαιὰν ἐπιστολὴν γέροντος θείου μου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μάμμης μου «Ἐνόσω, ἔγραφεν, εὐρίσκω τέρψιν εἰς τὸ θέαμα τῆς φύσεως ἢ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καλοῦ βιβλίου, αἰσθάνομαι ὅτι ἡ ζωὴ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὴν διέλθῃ τις, ὅσον καὶ ἂν ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὰ διόδιά της».

Διατὶ εἰς τὰς ἀπολαύσεις αὐτὰς νὰ μὴ προστεθῇ καὶ ἡ ἀπολαύσις τῶν ἀναμνήσεων, ἔστω καὶ ὅταν εἶναι ἀναμνήσεις ὀδυνης καὶ θρήνων ;

Μεταξὺ τῶν ὀλίγων πραγμάτων τῆς μητρός μου, ὅσα ἔκρυπτεν ὡς ἱερὰ κειμήλια, εὐρέθη παλαιὰ φωτογραφία τοῦ νεκροῦ τῆς θυγατρὸς της Εὐφροσύνης,—ἐκείνης τὴν ὁποίαν τόσον ἐθρόνησε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν.—Ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὴν νεκρὰν εἰς τὸ φέρετρόν της μὲ στέφανον ἀνθέων εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ τὰς νεκρικὰς λαμπάδας ἑκατέρωθεν. Καθὼς ἔκρυπτεν ἡ μήτηρ μου τὰς σελίδας (1), ὅπου ἔχυσε τότε τὸν πόνον τῆς ψυχῆς της, οὕτω ἔκρυπτε καὶ τὴν εἰκόνα, μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα της ἔτη δὲν τὴν ἔβλεπον πλέον οἱ τυφλοὶ ὀφθαλμοὶ της. Τὴν εἶχε τυλιγμένην ὁμοῦ μὲ μίαν ξανθὴν πλεξίδα τῆς ἀγαπητῆς θυγατρὸς της ἐντὸς μαύρου πενθίμου ὑφάσματος. Ἡ μητρικὴ της καρδιά διετήρησε πάντοτε ζωντανὴν τὴν μνήμην τοῦ πένθους της. Ἄλλ' ὁ χρόνος δὲν κατεπράυνεν ἄρᾳ γε τὸν πόνον της; Ὅταν ἤνοιγε τὸ ἱερὸν της ἐκεῖνο περιτύλιγμα,—ἐνόσω ἀκόμη ἔβλεπε, δὲν ἀνემιγνύετο αἶσθημα γλυκὺ εἰς τὰς θλιβεράς της ἀναμνήσεις; Ἡ ἀνάμνησις συμφορᾶς παρελθούσης δὲν ἦτο ἀπολαυσις διὰ τὴν μητέρα μου;

Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν. Ἄλλ' ὁ νοῦς της ἦτο τόσον ἀκμαῖος, τόσον τρυφερὰ ἡ καρδιά της καὶ τόσον εὐρωστος ἡ καρὰς της, ὥστε δὲν ἐφανταζόμην ἀναχωρῶν ὅτι ἐκεῖνος ὁ χωρισμός μας θὰ ἦτο ὁ τελευταῖος. Μόλις εἶχα φθάσει πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τὰ Παρίσια, ὅτε ἔλαβα τηλεγράφημα τοῦ ἀδελφοῦ μου ὅτι ἀσθενεῖ βαρέως. — Διὰ τὴν ἡλθεν ἀνώδυνον τὸ τέλος της;

Ἐφθασα εἰς Ἀθήνας ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου της. Αἱ φράσεις της ἦσαν διακεκομμέναι, αἱ λέξεις ἐξήρχοντο συγκεχυμέναι ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Ἀλλὰ μοῦ ἔσφιγγε τόσον τὴν χεῖρα! Εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ ἤσθάνετο πλησίον της.

4 Ἰουνίου 1901.

(1) Ἐπιστολάς της.

Γ'. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΝ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΔΥΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

[Πρὸς τὸν Ch. Dietrich καθηγητὴν
Πανεπιστημίου Μονάχου]

Ἀθήνα 10 τοῦ Γενάρη 1898.

Φίλτατέ μου,

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὶς μεγάλες εὐχὲς καὶ τὶς ἀφταστες ἐλπίδες, ποὺ μοῦ δίνετε. Δὲν θὰ σᾶς φιλονεικῶ πάλιν καὶ τὰ ὅσα μοῦ γράφετε στὸ γράμμα σας. Ἐγὼ ἓνα μόνον παρακαλῶ τὴν Τύχην, νὰ κατορθώσουν καὶ στὸ μέλλον τὰ ἐλάχιστα ἔργα μου νὰ σᾶς σύρουν τὴν προσοχὴ καὶ τὴν φιλικὴ ἐπίκριση. Καὶ αὐτὸ τοὺς φθάνει.

Σᾶς ζητῶ συγχώρηση, ποὺ ἄργησα ν' ἀπαντήσω στὸ γράμμα σας. Εἶχα κάτι δουλίτσες. Λυποῦμαι, ποὺ δὲν ξέρω τὶ νὰ σᾶς εὐχηθῶ κι ἐγώ. Ἐχω, ἄλλως τε, τόση ἀβεβαιότητα στὶς εὐχὲς μου! . . .

Χαίρετε

Α. Καρκαβίτσας

Ἀθήνα 21 τοῦ Μάη 1905.

Φίλε Κάρολε,

Ελαβα τὸ γράμμα σου ἀπὸ τὸ φίλο μας Χατζόπουλο ⁽¹⁾ μόλις ἦρθα. Ἐλεῖπα στὴ Θεσσαλία γιὰ ὑπηρεσία. Μέσα ἐδῶ θὰ βρῆς ὅτι μοῦ ζητᾷς. Σ' εὐχαριστῶ ὡς τόσο πολὺ γιὰ τοὺς κόπους, ποὺ βάνεις νὰ μὲ κάμης παγκόσμιον συγγραφέα. Θὰ ξέρεις ὅμως, ἀφοῦ μὲ γνώρισες, πὼς τὰ φτερά τὰ δικά μου δὲν ἀνοίγουν τόσο μακριά. Μεγάλῃ μου θὰ ἦταν ἡ χάρη, ἀν γινόμουν ἄξιος νὰ λέγωμαι Ἕλληνας συγγραφέας. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρχαιολόγος, μ' ὅλα τὰ ψεγάδια, ποὺ τοῦ βρίσκεις καὶ σὺ καὶ ἄλλοι ἐδῶ, σὲ μένα ἀρέσει περισσότερο ἀπ' ὅλα μου τὰ ἔργα

(1) Κ. Χατζόπουλος λογοτέχνης (1868—1928).

Γιατί κάτι λέει στο δυστυχισμένο αὐτὸ ἔθνος μου, γιὰ νὰ τὸ βάλῃ στῆς ἀλήθειας τὸ δρόμο, τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ. Σὲ μᾶς ἐδῶ, τὸ ξέρεις πιστεύω, δὲν εἶναι ἀκόμῃ καιρὸς νὰ τραγουδοῦμε ἀφρόντιστα. Πρέπει καὶ νὰ δασκαλεύουμε. Γιὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἀρματωλό μου, ἂν καὶ τὸν ἔχω ἔτοιμο, δὲ μοῦ κάνει καρδιά νὰ τοῦ δώσω τὸ τελευταῖο χέρι. Δὲ θέλω πιά νὰ δώσω ἀφορμὴ στοὺς συγχρόνους μου νὰ περηφανευθοῦν μὲ τοὺς προγόνους. Βούνευρο θέλω νὰ κρατῶ, βούνευρο καὶ νὰ τοὺς δίνω.

Ἀπὸ τὸ γράμμα, πὺν ἔστειλες στὸ Χατζόπουλο εἶδα νὰ εἶσαι καὶ σὺ βουτηγμένος στὴν ἀπογοήτευσιν· σὰ νὰ πάσχῃς. Τί ἔχεις δὲν ξέρω· μὰ εἶναι κρῖμα νὰ πάσχετε καὶ σεῖς αὐτοῦ. Τί σὰς λείπει ;

Σὲ φίλῳ, δικός σου

Ἀ. Καρκαβίτσας

ΑΔΑΜ. ΚΟΡΑΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

[Πρὸς τὸν Γ' Ριζάρην, ἐθνικὸν Εὐεργέτην]

Ἐκ Παρισίων 5 Μαΐου 1825

Τιμιώτατε Κύριε Γεώργιε Ριζάρη,

Η ἐπιστολή σου τῆς 23 Μαρτίου μὲ ἀναγκάζει νὰ σὲ δώσω μᾶλλον τὸν εἰς πολλὰ ὀλίγους πρέποντα τίτλον χρησιμώτατος, ἐπειδὴ ἀποφασίσατε καὶ σὺ καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σου νὰ κατασταθῇτε χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα ἀφήνοντές την κληρονόμον εἰς ὅλην σας τὴν περιουσίαν.

Τοιαύτη γενναία καὶ ὄντως Ἑλληνικὴ ἀπόφασις, πάντοτε ἐπαινετὴ, εἰς τὰς παρούσας ὁμῶς χρειᾶς τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος γίνεται ἀσυγκρίτως ἐπαινετωτέρα, διότι συνεργεῖ εἰς τῶν ἀδελφῶν μας Ἑλλήνων τὴν παιδείαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλο ὠφελιμώτερον, ὥς ὀρθῶς κρίνεις καὶ λέγεις, δὲν εἶναι, διότι ἡ παιδεία μόνη δύναται νὰ φυλάξῃ τὴν μὲ τόσα αἵματα καὶ κόπους ἀποκτηθεῖσαν Ἑλευθερίαν.

Ἡ γνώμη σας, χρησιμώτατε φίλε, εἶναι νὰ χρησιμεύσετε εἰς τὴν μερικὴν σας πατρίδα τὸ Ζαγόρι συσταίνοντες ἓνα σχολεῖον εἰς παιδείαν τῶν νέων. Ἀλλ' ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὰς περιστάσεις νὰ ἀναβάλῃς τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ τὴν πλήρωσιν, κλί-

νεις εἰς τὴν γνώμην νὰ δανείσῃς τὴν περιουσίαν σας εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, διὰ νὰ φροντίσῃ αὐτὴ νὰ καταστήσῃ τὸ σχολεῖον ἢ εἰς τὸ Ζαγόρι ἢ ὅπου ἄλλοῦ κριθῇ χρησιμώτατον. Φρόνιμος καὶ ἡ προτίμησις τῆς μερικῆς σου πατρίδος, φρονιμωτέρα καὶ ἡ συγκατάθεσις εἰς ὅτι ἀποδείξουν αἱ περιστάσεις χρησιμώτερον εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα.

Μὴν ἀμφιβάλλῃς, φίλε, ὅτι ὠφελῶν τὴν κοινὴν πατρίδα ὠφελεῖς ἐν ταῦτῳ καὶ τὴν μερικὴν καὶ γίνεσαι τῷ ὄντι χρηστὸς καὶ χρήσιμος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος

Α. Κοραῆς

Α. ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

*[Πρὸς τὸν Ἰωάννην Σταματέλον
ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ υἱοῦ].*

Μαδουρῇ τῇ 3 Ἰανουαρίου 1875

Δυστυχισμένε μου φίλε,

Μόλις παρῆλθον ὀλίγαι ἡμέραι, ἀφ' ὅτου συνδιαλεγόμενος μετ' ἐμοῦ μακρόθεν ἔχαιρες βλέπων ἐπαξίως ἐκτιμωμένους τοὺς κόπους σου καὶ ἰδοὺ ἐκ μιᾶς θανατηφόρον ἐπιφέρει κατὰ τῆς κεφαλῆς σου κτύπημα ἡ ἄσπλαγχνος χεὶρ τοῦ θανάτου.

Ποίαν μοι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη συμφορὰ σου, μόνος σύ, ὅστις γνωρίζεις πόσον ἡ καρδιά μου συνδέεται μετὰ τῆς ἰδικῆς σου, δύνασαι νὰ τὸ ἐννοήσῃς.

Ἄλλ' ὁ φιλόσοφος ὁ ἔχων ἀείποτε ὑπ' ὅπιν τὸ μυστηριῶδες δρᾶμα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου μόνον ἐν ἑαυτῷ εὗρίσκει παρηγορίαν ἀνάλογον πρὸς τοιαῦτα τραύματα, διότι μόνος συναισθάνεται ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἀναγεννήσει, τῇ διὰ τῆς κολυμβήθρας τοῦ τάφου παρασκευαζομένῃ, ἀδιακρίτως περιλαμβάνονται καὶ εἰσάγονται νέοι μετὰ γερόντων καὶ ἰσχυροὶ μετ' ἀδυνάτων, διότι μόνος γινώσκει ὅτι οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ὁ χρόνος ἐνώπιον τῆς αἰωνιότητος, οὐδὲ τὸ πεπερασμένον ἐνώπιον τοῦ ἀπείρου.

Στὸν πολυτάραχο γιὰ τὸ τοῦ κόσμου μίαν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ σὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε στὸν ἄμμο τὴν αὐγή,
ἄγριο τὸ κύμα διάβηκε τὴ νύχτα καὶ τὸ σβεῖ.

Ὡς ἀδελφὸς

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

Φ. ΣΚΟΥΦΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Πρὸς τὸν εὐγενῆ ἄνδρα Ν...

Εἰς Κεφαλληνίαν

Ηξεύρω καλὰ πὼς ὁ παμπόνηρος κόσμος θέλει εἰς τὰς ὕβρεις
νὰ ἀστράψῃ εὐθὺς τῆς δίκης ἢ μάχαιρα, ἀμὴ ὁ Θεός, ὅπου
μας ἔπλασε, θέλει καὶ προστάσσει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην
μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἀκαυτερῶ τώρα νὰ ἰδῶ, ἂν ψηφᾷς πλέα, ὃ χρι-
στιανικωτάτη ψυχὴ, τὸν ἀνόητον τοῦτον κόσμον, ἦγουν ὀλίγους
πονηροὺς καὶ μισαιφόνους ἀνθρώπους, παρὰ τὸν πλάσαντά σε δε-
σπότην. Ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος, ἀφοῦ ἐσυγχώρησεν ἐκεί-
νους, ὅπου μὲ σκληροκάριον καρδίαν τὸν ἐλιθοβολοῦσαν, εὐθὺς
εἶδεν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ θεία γραφή, ἀνοιγμένους τοὺς οὐρανοὺς.
Ὅθεν ὅποιος βάρβαρος καὶ σκληροκάριος δὲν θέλει νὰ συγχω-
ρήσῃ, τί ἄλλο ἢμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ εἰς τὸν θάνατον παρὰ νὰ ἰδῇ
ἀνοιγμένα τὰ καταχθόνια βάραιθρα διὰ νὰ τὸν ρουφήσουν ;
Ἀλλὰ ξελοιπὸν γνώμην, ὦ φίλε, δὸς τὴν ἀγάπην, συγχώρησε μὲ
ὅλην σου τὴν καρδίαν τῷ ὑβρίσαντί σε, διατὶ ἔτσι ὄχι μόνον
θέλεις κάμει ἓνα ἔργον ὄντως ἡρωϊκὸν καὶ ἄξιον τοῦ εὐγενικοῦ
σου προσώπου καί, καταπατώντας σαρκὸς τὰς θελήσεις, θέλεις
ἀναγκάσει καὶ τὸν ἀθλοθέτην Θεὸν νὰ σοῦ δώσῃ εἰς ἀντα-
μοιβὴν τοὺς ἀστέρας· ἀναμένω σου τὴν χριστιανικὴν ἀπόφασιν
καὶ σὲ ἀσπάζομαι.

Φ. Σκουφός

Πρὸς τὸν εὐγενῆ καὶ φιλομαθῆ νέον

Φραγκῖσκον Σπαθοφύραν

Εἰς Ἀγκῶνα

Η ἀρετὴ δὲν ἀποκτίζεται ἔτσι εὐθύς, ἀμὴ μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ μὲ πολλὴν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου, ὥς καὶ ἡ φύσις δὲν πετάει ἐν τῷ ἄμα καὶ εἰς μίαν ροπὴν καιροῦ ἀπὸ τὰ σκότη εἰς τὸ καθαρὸν φῶς τῆς ἡμέρας· οὔτε ἓνα μάρμαρον ἔλαβε ποτὲ τὴν μορφὴν καὶ τὸ κάλλος ἀπὸ τὸν λιθοξόον τεχνίτην εἰς τὴν πρῶτην πληγὴν τοῦ σιδήρου. Ζεῦξις καὶ Ἀπελλῆς δὲν ἐφάνησαν διδάσκαλοι τῆς ζωγραφικῆς τέχνης παρὰ ὕστερα, ὁποῦ ἔχυσαν πλέα ἰδρωτὰ ἐπάνω εἰς τὰς εἰκόνας παρὰ βαφές· καὶ Δημοσθένης ἐκεῖνος ὁ κορυφαῖος καὶ στολὴ τῶν ρητόρων, πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον, ὁποῦ ἔφθασε τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς δόξης, ἐχάλασε πλέα ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους διὰ τὴν σπουδὴν παρὰ οἶνον εἰς τίς τράπεζες διὰ τὴν τρυφὴν. Εἰς βραχυλογίαν κανεῖς δὲν γεννᾶται Ἀριστοτέλης φέροντας τὴν μάθησιν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς ἰδίας του μητρός, ἀμὴ εἶναι χρεῖα νὰ τὴν ἀποκτήσῃ μὲ πολλοὺς κόπους καὶ νὰ τὴν ἀγοράσῃ ὥς πολύτιμον θησαυρὸν μὲ τοὺς μαργαρίτας, ὁποῦ στάζουν ἀπὸ τὸ μέτωπον. Λογιαῖω νὰ μὲ ἐκατάλαβες, ὅθεν κάνοντας τέλος σὲ ἀσπάζομαι.

Φ. Σκοῦφος

Δ'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ Κ.Λ.Π.

ΜΙΧ. ΜΗΤΣΑΚΗ

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκάς των φουστανέλας, ἐχάϊδευσε τὰς

μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα δύνων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ χάνεται ἀργὰ ἀργὰ ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους "Ὀλὴν τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μαπαροῦτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρί της ἐσώθη μέσα εἰς τὶς παλάσκες των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των ἔπεσαν χαμαί· ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὄχι. Κι' ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ξαπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα ἐν σπασμῷ ἔρωτος καὶ λύσεως.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἡχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῷ τὰ μπαϊράκια του ἀναπεπταμένα φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας καὶ τὰ μισοφέγγα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμηκιᾷ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ προανῇ ὁ συρφετὸς καὶ βαρὺ ἀκούετε τὸ βῆμά του "Επὶ τῆς ὑγρᾷ ἐκ τοῦ λύθρου γῆς οἱ Ἀραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλυστοῦν. Ἄλλ' ἡ χαρὰ ἐν τῇ ἀνεπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση, ὅση εἶναι ἡ μετὰ τὸν φόβον ἡδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ράχιν. "Ἦδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας.

Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκκληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέγνα των καὶ τοὺς βραχιονὰς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὥραιας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του, ὡς νέφος τι διέρχεται,

τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κριῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεύῃ πὼς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, ὅτι κείτονται ἀναίσθητοι καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον διὰ νὰ ξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ θάνατος ὑπῆρξε ἰσχυρότερος αὐτῶν.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτώμα λάσιον, διάβροχον, περιρρεόμενον ἐκ τοῦ ἰδρωτός τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκώστέ τον, μωρέ! πάρτε τον!... Πάρτε τον! πλύντε τον!... Πλύντε τὸ παλικάρι!...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰχώρος, τὸν ἐσπόγγισαν, διευθέτησαν τὰ ξεσχισμένα του ἐνδύματα, καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.

— Στήστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες ἐκατέρωθεν αὐτὸν ὥδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν ὥσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον βασταζόμενον διὰ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενα τὰ χέρια, μὲ ἀναπόσπαστον τὸ τμήμα τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν. Τότε ὁ Ἱμπραήμης πλησιάζει βραδέως, πλησιάζει πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προσβλέπει σιγῆλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἔκπνουν πτώμα τοῦ ἀντιπάλου καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους ὥσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἷτινες ἀνέφρισσον πενθίμως, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὀρθιον νεκρόν.

ΛΑΜΠΕΤΗΣ—ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ

Εκ τῶν ὥραιότερων ἐπεισοδίων, δι' ὧν πενθηφοροῦσαι κοσμοῦνται αἱ αἵμοσταγεῖς σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀρματωλισμοῦ, ἀφόβως δύναται τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὰ περὶ Ἀστραπόγιαννου καὶ Λαμπέτη δίδουσιν ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν ἐνεπνέοντο αἱ ψυχαὶ τῶν ἀκαταδαμάστων ἐκείνων πολεμιστῶν.

Κατήγετο ὁ Ἀστραπόγιαννος ἐκ τοῦ χωρίου Ἀγίας Εὐθυμίας καὶ ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὑπῆρέτησε κατὰ πρῶτον ὡς ἄπλοῦς κλέφτης ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν ἀδελφῶν Λάμπρου καὶ Μήτρου Τσεκούρα καὶ Βλαχομάρτα Βέργου. Μετὰ τὸν σκληρὸν θάνατον τούτων συνεκρότησεν ὁ Ἀστραπόγιαννος ἴδιον σῶμα.

Πρωτοπαλικάρον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Λαμπέτης ἐκ Βουνιχώρας. Ἐν τινι δὲ συμπλοκῇ θανατηφόρως πληγωθεὶς ὁ Ἀστραπόγιαννος ἐστράφη πρὸς τὸν πιστὸν τοῦτον συναγωνιστὴν καὶ ἐξητήσατο παρ' αὐτοῦ νὰ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὕβρεων τῶν πολεμίων. Ὑπακούσας ὁ φίλος ἐξετέλεσε τὴν σκληρὰν διαταγὴν καὶ λαβὼν τὴν προσφιλεῖ τοῦ ἀρχηγοῦ του κεφαλὴν κατέθεσεν αὐτὴν ἐντὸς δισακκίου καὶ ἐσώθη φεύγων. Διωκόμενος ἀκαταπαύστως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ στέργων νὰ παραιτήσῃ τὴν πολύτιμον παρακοταθήκην ἔτρεχεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν μέσῳ κρημνῶν καὶ βράχων ζητῶν ἀπόκεντρον καὶ ἄγνωστόν τινα κρύπτην, ὥπως ἀσφαλῶς ἐνταφιάσῃ τὸ περιηλινόμενον λείψανον.

Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ταύτην περιοδεῖαν ὁσάκις ὁ Λαμπέτης ἀσθμαίνων, κεκμηκώς, ἀνεπαύετο παρὰ ταῖς πηγαῖς ἢ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, ἐτοποθέτει ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν τάλαιναν κεφαλὴν καὶ ἀφοῦ τὴν περιέβρεχε διὰ τῶν δακρύων του, ἐδιχοτόμει τὸν ἐπιούσιον αὐτοῦ ἄρτον καὶ ἀπένειμεν εἰς τὸν νεκρὸν τὸ σιτηρέσιον, ἐδρόσιζε τὰ ἄφωνα χεῖλη διὰ καθαροῦ ὕδατος, τὴν κατέθετε πάλιν ἐντὸς τοῦ σάκκου καὶ ἐβράδιζεν. Ἡ ἀκατανόητος αὕτη καὶ ὑπεράνθρωπος καρτερία παρετάθη μέχρις οὗ αἱ σάρκες ἤρξαντο καταρρέουσαι ὑπὸ σήψεως καὶ ἀπογυμνοῦσαι τὸ κρανίον.

Τότε ὁ Λαμπέτης, ἀλλὰ τότε μόνον, ἀπεφάσισε νὰ χωρισθῇ

ἀπὸ τοῦ νεκροῦ καὶ φθάσας εἰς Παλάτια ἄνωθεν τοῦ χωρίου Πέντε Ὅριων ἀνέσκαψε τὴν γῆν παρὰ τοὺς πόδας ἀποτόμου πέτρας καὶ ἐνεταφίασε τὴν κάραν. Ἐκεῖ καθ' ἑκάστην πορευόμενος ἡσπάζετο τὸ χῶμα καὶ διελέγετο πρὸς τὸν φίλον.

Ἄλλὰ φονευθέντος τοῦ Ἀστραπόγιαννου διωρίσθη ἄρματω-
λὸς καὶ πληγῶθεις καιρίως ἐπὶ τοῦ ὄρους Τρικόρφου, ἥδη ἐπι-
θανάτιος ὢν, διῆλθεν ἔρπων ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον μακρὰν
καὶ δίσβατον ὁδόν, μέχρις οὗ φθάσας ἐπὶ τοῦ προσφιλοῦς μνή-
ματος καὶ ἐπιθέσας τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν ἐξέπνευσεν ὁ λεον-
τόκαρδος.

Εἶναι ἀδύνατον, νομίζω, τὸ αἶσθημα τῆς φιλίας νὰ λάβῃ
ποτὲ εὐρύτεραν ἀνάπτυξιν καὶ ποιητικωτέραν ἐκδήλωσιν.

Π. ΝΙΡΒΑΝΑ

Ο ΕΛΛΗΝ ΝΑΥΤΗΣ

Δὲν εἶναι τὰ δένδρα τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ βαθύσκια, δὲν εἶναι
τῶν ἀνθέων ὁ κόσμος ὁ μοσχοβόλος, δὲν εἶναι τὰ ἐράσματα
εἰδύλλια τῶν ἀγρῶν, οὔτε τῶν στεριανῶν πουλιῶν τὰ κελαδήματα,
κανὲν ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τὰ μυστή-
ρια καὶ ἀπὸ τῶν βουνῶν τὰ μάγια, κανὲν δὲν εἶναι ὁ μαγνήτης,
ποῦ σύρει τὸν μικρὸν μελλοναύτην. Εἶναι ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη,
εἶναι οἱ χαμένοι ὁρίζοντες, εἰς τὰ βάθη τῶν ὁποίων περνοῦν αἱ
λευκαὶ σκιαὶ τῶν πλοίων, εἶναι τὰ ἀφροῦφρα ἀνθη, μὲ τὰ
ὁποῖα στεφανώνεται τὸ γαλανὸν κῦμα, εἶναι τὰ βάλασμα τοῦ
μπάτη τὰ δροσιζόντα τοὺς ἡσυχούς αἰγιαλούς, εἶναι τῶν βοτσα-
λῶν ἡ μουσική, εἶναι οἱ χαριτωμένοι περοπαλμοὶ τῶν θαλασ-
σίων πτηνῶν καὶ εἶναι, ὦ! πρὸ πάντων εἶναι, τὰ ὑψηλὰ ἐξάρ-
τια, ποῦ κινοῦνται καμαρωτὰ εἰς τὴν ἀμμουδιὰν ἐμπρός, τὰ
μπρίκια καὶ τὰ μπρικατίνια καὶ αἱ γαβάραι καὶ αἱ γολέται
ποῦ τινάζουν ἀνυπόμονα τὰ πρυμνήσια, ὥς νὰ θέλουν νὰ
σπάσουν τὰ δεσμά των καὶ νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν μέθην τοῦ
ταξιδιοῦ. Ἐκεῖ σιμά των, ἐκεῖ εἰς τὸ πλάϊ των ἀναστρέφεται
ὁ ταμένος τοῦ πελάγους. Εἰς τὴν ἀπέραντον ἀμμουδιὰν τοῦ νη-
σιοῦ τὸν εὕρισκει ὁ ἥλιος κάθε ἡμέραν. Εἰς τὸ ἀνήσυχο ναυπη-
γεῖον ἀνάμεσα εἰς τοὺς ναυπηγούς, εἰς τοὺς μαστόρους, εἰς τοὺς
πριονιστάς, καλαφάτας, εἰς τοὺς πελεκητάς, μέσα εἰς τὰ πριονί-

σματα, ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τοῦ κερεστέ, ὑπὸ τὰς ὑψηλὰς ἐσχάρας, δίπλα εἰς τοὺς πελωρίους σκελετοὺς τῶν ναυπηγουμένων πλοίων, μέσα εἰς τὴν καπνιά τοῦ βράζοντος κατραμιοῦ, ἔρχεται νὰ τὸν ζητήσῃ ἡ μητέρα του, ὅταν τὸν χάνῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Καὶ ὁ δάσκαλός του, ὁ ἀσπρογένης παπᾶς, τοῦ ὁποίου αἱ χονδραὶ παλάμαι πρὶν ἁγιασθοῦν ἀπὸ τὸ ἀργυροῦν δισκοπότηρον ἐκράτουν, ἀκόμη χθές, τὸ ἀτίθασσον τιμόνι τῆς μπρατσέρας του, ὅταν τὸν χάσῃ ἀπὸ τὸ βιβλίον του ὁ παπᾶς, ἠξεύρει ὅτι μέσα εἰς τὸ κύτος τῆς ναυπηγουμένης γολέτας παίζει τὸ «κρυφτό» ὁ υἱὸς τοῦ ναύτου ἡ γυμνὸς καὶ ἡλιοκαῖς ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν δοράτιον καμιᾶς ξεφορτώτου γαβάρας εἶναι ἕτοιμος νὰ βουτήσῃ δι' ἑκατοστὴν φορὰν εἰς τὰ δροσερὰ νερά. Ἄλλ' εἶναι ἐπιεικὴς ὁ διδάσκαλος. Γνωρίζει ἐκ πείρας αὐτὸς ὅτι ἐκεῖ εἰς τὸ ὀμιγλῶδες βάθος τοῦ ὀρίζοντος ὀπίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ὀπίσω εἰς τὰ νέφη χαμογελᾷ διὰ τὰ παιδιὰ τῶν θαλασσινῶν μιὰ ἄγνωστος γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν συχνὰ καταρῶνται αἱ γυναῖκες τῶν ναυτικῶν καὶ αἱ παρθένοι τῶν νήσων, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ὁ μαγνήτης εἶναι τόσον ἰσχυρὸς διὰ τοὺς μικροὺς νησιώτας. Γνωρίζει ὁ ἀσπρογένης ὁ παπᾶς ὅτι ἡ γοητεία τοῦ Ὀκτωήχου καὶ τοῦ Ψαλτηρίου εἶναι ἀνίσχυρος διὰ νὰ πνίξῃ τὴν δίψαν τοῦ πελάγους μέσα εἰς τὸν ὀργανισμόν, τὸν ὁποῖον βρέχει αἷμα ποτισμένον ἀπὸ τὴν ἀλμύραν τοῦ κύματος. Καὶ εἰς τὰς πρώτας ἀνιαρσίας τοῦ ἀνυποτάκτου μαθητοῦ καταλαμβάνει ὅτι ἔχει ἐμπρὸς του τὸ **μπαρκαρόλι** τῆς αὔριον.

Τὸ **μπαρκαρόλι**!... Εἶναι ἡ γλυκυτάτη προσωνυμία, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ἀποδώσουν αὔριον εἰς τὸ πρῶτόν του πανηγυρικὸν μπαρκαρίσμα οἱ παλαιοὶ ναῦται. Εἶναι ὁ κατηχούμενος τοῦ ναυτικοῦ βίον, ὁ τρυφερὸς ἀκόμη ναυτόπαις. Τώρα θὰ ὑποστῇ τὴν δοκιμασίαν τὴν κρίσιμον εἰς τοὺς τραχεῖς ἀγῶνας τῆς ναυτικῆς ζωῆς. Μὲ ποῖον καμάρι ἐναυτολογήθη, μὲ ποῖον ἐνθουσιασμόν ἐπάτησε ναύτης σωστὸς τώρα, μὲ τοὺς πρώτους λούλους εἰς τὰς παρειάς, τὸ κατὰστρομα τοῦ συγγενικοῦ πλοίου! Καὶ ἡ μητέρα μὲ δάκρυα χαρᾶς καὶ λύπης τοῦ ἐτοίμασε τὴν κασέλαν του, τοῦ ἔβαλε μέσα τὰ ροῦχά του, ποὺ τὰ εἶχε ράψει μὲ τὰ χέρια της, καὶ τὰ κουλούρια καὶ τὰ γλυκύσματα, ποὺ μόνη της τοῦ ἐξύμωσε καὶ τὸν ἐφίλησε εἰς τὰ μάγουλα καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν εὐχὴν της. . . «Ὡρα καλὴ τὸ μπαρκαρόλι! Ὡρα καλὴ καὶ καλορίζικος!» ἐφώναζεν ὅλο τὸ νησί. Καὶ ἡ ὑψηλή, ἡ καμα-

ρωτὴ γολέτα μὲ τὰ ὑπερήφανα ἐξάρτια, βράδν βράδν μόλις ἐφύσησεν ὁ ἀπὸγειος, ἐγλύστρησε μαλακὰ μαλακὰ ἐπάνω εἰς τὰ σκιερὰ νερά. Καὶ τὸ μπαρκαρόλι ἀμάθητον ἀκόμη ἐτυλίχθη μέσα εἰς τὸν πλατὺν μουσαμῶν καὶ κάμνει τὴν πρώτην του βάρδια ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ναύτας τῆς φυλακῆς, μαθητὴς ἀκόμη ἀνίδεος εἰς τὸ δύσκολον καὶ βασανισμένον ἀλφαβητάρι τῆς ναυτικῆς τέχνης. Καὶ ἐνῶ πρῶτα τώρα οἰκίζει πλησίστιον τὰ νερὰ καὶ τὰ σκότη τὸ πρωτοτάξιδο καράβι, συλλογίζεται τὴν πόλιν, τὴν ὀνειρευτὴν γῆν, τὴν ὁποίαν θὰ πατήσῃ διὰ πρώτην φορὰν αὐρίον μεθαύριον, καὶ σχεδιάζει τὰ πρῶτα δῶρα, τὰ ὅποια θὰ ψωνίσῃ διὰ τὸ σπίτι, ἓνα σάλι βαρὺ διὰ τὴν μητέρα του, ἓνα δακτυλίδι διὰ τὴν ἀδελφήν του καὶ ἓνα θυμιατῆρι, ἓνα ὠραῖον σκαλιστὸν θυμιατῆρι διὰ τὸν Ἅγιον, τὸν παλαιὸν Ἅγιον, ὁ ὁποῖος ψηλὰ ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι τοῦ ἐπροστάτευσε καὶ ἔσωσε τόσες φορὲς τὸ σπίτι του, πάμπον πρὸς πάμπον. Καὶ κοιτάζει μὲ πόθον ἐμπρὸς τὸ μυστηριῶδες φῶς τοῦ φάρου ἐπάνω εἰς τὴν μαύρην σκιὰν τῆς ἐρημονήσου καὶ κοιτάζει μὲ νοσταλγίαν ὀπίσω, κρυφὴν νοσταλγίαν, ὥς ἔγκλημα, ἐν ἄλλο φῶς, ποὺ τρεμοσβήνει λυπητερὰ εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν τοῦ νησιοῦ του.

Νησιὰ καταπράσινα, ὧ νησιὰ σεῖς, ποὺ σᾶς βρέχουν ἑλληνικὰ κύματα καὶ σᾶς δροσίζουν ἐλεύθεροι ἀνδρὶ καὶ σᾶς σκεπάζει ἐλεύθερος οὐρανὸς καί, ὧ νησιὰ σεῖς, ποὺ σᾶς βαρύνει ἡ καταχνιὰ τῆς δουλείας, σεῖς εἴσθε ἡ πατρίς τοῦ Ἑλλήνος ναύτου, σεῖς τὰ ὀρηκτῆρια τῆς κυανολεύκου καὶ σεῖς τὴν σκορπίζετε ὑπερήφανον καὶ ἐλπιδοφόρον εἰς τὰ πέρατα τῶν θαλασσῶν, εἰς τὰ πολυκάραβα νερὰ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Ἀζοφικῆς καὶ εἰς τὰ γαλανὰ πλάτη τῆς Μεσογείου καὶ εἰς τὰς ὁμίχλας τῶν Βρεττανικῶν ἀκτῶν καὶ εἰς τὰ θεορὰ παράλια τῆς Τριπολίτιδος, τὰ ὅποια πλημμυροῦν αἱ πλουτοφόροι σακολέβαι τῶν Ἑλλήνων δυτῶν. Αἱ ὠραῖαι σας γυναῖκες μὲ τοὺς μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς, αἱ γυναικῆς σας γεννοῦν τοὺς δαμαστὰς τοῦ κύματος, τοὺς βασιλεῖς τοῦ πηδαλίου, τοὺς ἥρωας τῶν θυελλῶν, τοὺς ἀδόλους χριστιανοὺς τῶν ἐφεστίων θεῶν. Καὶ τῶν γυναικῶν σας τὰ στήθη τὰ μαρμαρίνα τρέφουν μὲ τὸ «γάλα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας» τοὺς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι θὰ ταχθοῦν μίαν ἡμέραν ὑπὸ

τὴν ναυτικὴν σημαίαν τοῦ πολέμου, τὴν κυματίζουσιν ἐπὶ τῶν σιδηροβλήτων σκαφῶν, οἱ ὅποιοι θὰ γεμίσουν τὰ πυροβολεῖα τῶν θωρακωτῶν καὶ θὰ κρατήσουν μὲ ἄτρομον χέρι τὸ πηδάλιον εἰς τοὺς σοφοὺς ἐλιγμοὺς τῶν θαλασσίων μαχῶν.

Ἀπὸ τὰ σπλάγχνα σας τὰ καταπράσινα, ὦ νησιὰ τοῦ Ἄρ-

« ... ὁ Ἕλλην ναύτης ! »

χιπελάγους, καί, ὦ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, καί, ὦ Σποράδες μαγευτικά, καί, ὦ Ἑπάνησα ἡλιόλουστα, ἀπὸ τὰ ἰδικὰ σας σπλάγχνα γεννᾶται τὸ εὐγενέστερον τέχνον τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, ὁ Ἕλλην ναύτης !

Τὸν γνωρίζουν καλὰ αἱ θάλασσαι. Τὸν εἶδαν μέσα εἰς τὴν πάλιν τῶν στοιχείων γαντζωμένον ἐπάνω εἰς τὰς ἀνεμοδαρμένας

κεραίας καὶ ἡσθάνθησαν τὴν δύναμιν τοῦ τιμονιοῦ, τὸ ὅποιον σφίγγουν τὰ τραχέα του δάκτυλα. Καὶ αἱ νύκτες τοῦ πελάγους, αἱ νύκτες αἱ σκοτειναὶ καὶ μανιασμέναι καὶ αἱ νύκτες αἱ βαθυγάλανοι καὶ ἀσπροφωτισμέναι, τὸν ἐσκέπασαν μὲ τὴν μαγίαν των καὶ τὰ θέληγτρά των ἐπάνω εἰς τὸ σαλευόμενον σκάφος. Αἱ αὐγαὶ τῶν μακρυσμένων ὠκεανῶν τὸν ἡῦραν πολλάκις ἄγρυπνον ἐπάνω εἰς τὸ μουσκευμένον κατὰστρωμα καὶ αἱ δύσεις αἱ μελαγχολικαὶ τῶν ξένων ἀκτῶν ἐπῆραν συχνὰ τὰ χλομά των χρώματα ἀπὸ τὸν πόνον τῆς νοσταλγίας του, ἀπὸ τὰς δακρυσμένας ἀναμνήσεις τοῦ νησιοῦ του, ἀπὸ τὸν παραπονεμένον πόθον τῆς μικρᾶς πατρίδος, ὅπου τὰ μάτια τῆς μητέρας του, ἂν δὲν ἐκλείσθησαν διὰ παντός, εἶναι καρφωμένα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος καὶ ζητοῦν ν' ἀνακαλύψουν τὸν γνώριμον ἐξαρισμὸν ἐνὸς ἀγαπημένου σκάφους.

Εἶναι τὸ χαϊδεμένο παιδί τῆς θαλάσσης ὁ Ἕλλην ναύτης. Ὀλίγον, πολὺ ὀλίγον, τὸν γνωρίζει ἡ ξηρά. Καὶ ὅταν τὰ μαλλιά του ἀσπρίσουν ἀπὸ τὸ διπλοῦν γῆρας τῆς βασανισμένης ζωῆς καὶ οἱ ὄμοί του κυρτωθοῦν καὶ λυγίσουν τὰ γόνατα, ποῦ δὲν ἐγνώρισαν τὴν ἀνάπausιν, καὶ ἓνα κῦμα τελευταῖον τὸν φέρῃ μαλακὰ μαλακὰ εἰς τὸ νησί του ἀπόμαχον παραπονεμένον τῆς θαλασσινῆς ζωῆς, καὶ τότε ἀκόμη δὲν τὸν κερδίζει ἡ ξηρά. Μέσα εἰς τὴν μικρὴν του φελούκα λικνίζει τὰ ἀδύνατα γηρατεῖα, τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς βασανισμένης ζωῆς του, μὲ τὴν πετονιὰν εἰς τὸ χέρι καὶ τὰ μάτια του, τὰ ὅποια ἀπέκαμαν νὰ σχίξουν τὰς ὀμίχλας καὶ τὰ σκότη, εὐρίσκουν τώρα ἀνάπausιν εἰς τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ γαλανοῦ κύματος τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Ἐκεῖ δίπλα του εἰς τὰ ῥηχὰ νερὰ τῆς ἁμμουδιᾶς μὲ τὰ πλευρὰ σκευρωμένα, μὲ τὰ στραβό-ξυλα γυμνά, πένθιμοι ἀπὸ τὴν σκουριὰν τῶν καρφίων καὶ τὴν ἐρυσίβην τῶν ξύλων, γιρμένοι εἰς τὸ πλευρόν, ψυχομαχοῦν ἄλλοι ἀπόμαχοι τῆς θαλασσινῆς ζωῆς. Καὶ φερίνονται, ὥς νὰ διηγοῦνται μετὰξὺ των μίαν πένθιμον καὶ δακρυσμένην ἱστορίαν οἱ μελαγχολικοὶ ἀπόμαχοι, ἐνῶ ὑπεράνω τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ὑπερήφανα, ὑψηλὰ ἐπάνω εἰς τὰ σκαριά των, ἀνατριχάζουν εἰς τὸ φύσημα τοῦ μπάτη τὰ νέα, τὰ ἀταξίδευτα καράβια καὶ τὰ παιδιὰ τῶν θαλασσινῶν ἀναρριχῶνται καὶ παίζουν εἰς τὰ πλευρὰ των. Καὶ ἡ θάλασσα μὲ τὸ ἴδιον, μὲ τὸ αἰώνιον τραγοῦδι της ἀποχαιρετᾷ τοὺς παλαιούς της γνωρίμους, τοὺς πενθίμους σκελετοὺς τῶν παλαιῶν καραβιῶν καὶ τὰ σκευρωμένα σώματα τῶν

παλαιῶν θαλασσινῶν καὶ προσκαλεῖ, αἰωνίως γαλανὴ καὶ αἰωνίως νέα, τὰ νέα καράβια καὶ τοὺς νέους θαλασσινοὺς.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Επάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς ἀπὸ παλαιούς λησμονημένους χρόνους εὐρίσκετο κτισμένο τὸ ἐξωκλῆσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ βοριάς μαίνεται καὶ βουχᾷται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῆμα λυσσᾷ καὶ ἀφορίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Κι ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειῶ ριζωμένον βαθιὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλῆσι λευκὸν καὶ γλαρὸν ὡς φωλεὰ θαλασσεοῦ στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος μὲ περυγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια ἕνας γέρον ἱερεὺς διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλῆσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των τὶς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους, διὰ νὰ ἁγιαστοῦν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν ἐκεῖ καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς περυγίζοντας βοστρούχους εἰς τὸ ἄνσημα τοῦ βοριά καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλὸν ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους θαλασσοπλήκτους βράχους διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἁγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες κάτω ἀπὸ τὴν χώραν μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοδόσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὠραῖες κοπέλες μὲ ὑπο-

κάμισα κόκκινα μεταξωτά, μὲ τραχηλιὲς ψιλοκεντημένες, ἤρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ἀδελφάκια των, πὺν ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τοὺς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετιάν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. «Πάντα, νὰ ῥχωνται, πάντα νὰ φέρουν». Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογιζόμεναι ἤρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

Ἄμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερὰ ἢ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει κι αἱ ἀπόκρεφ, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλέον ἀχινούς καὶ στρεῖδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρῖκια, εἰς τὶς σκοῦνες των καὶ ἐμίσευαν, ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέτες «ἔδεναν», μεσοῦντος τοῦ Φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρήν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅτον ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξὶς εἰς τὴν γῆν, τότε ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

* *

Εσηκόνοντο στὰ πανιὰ τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ραστώνην σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερε «βόλτες» εἰς τὸν λιμένα, ἐὰν ἦτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὐριος, ἐὰν ἦτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς χαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε «τὶς μπενετάδες» εἰς τὰ καπηλειά. Κι ἡ βάρκα ἐπερίμενε καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὅστις εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούναν, πὺν ἦσαν στὰ πανιὰ, ἐγένετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ὅπου ἔφερεν βόλτες βόλτες κι ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἀόρατον—τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίας τῶν ναυτικῶν—ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ πηδαλιοῦχος, ὁ μάγειρος κι ἕνας ἐπιβάτης ξένος κι ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ : «Τώρα στὴ στιγμή, νὰ τώρα θὰ φύγωμε», κι εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρίν !

Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσάν,

αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἦτο τυχερὴ βέβαια, κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὸ σκάφος ἔβαλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος караβάνια γυναικῶν, ομάδες ομάδες, ὄρμαθοι γυναικῶν, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάνω εἰς τὴν ρεματιάν, τὸ ρέμα, τὸν ἑλικοειδῆ δρομίσκον, ὅστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀληθῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ῥάχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχὰς καὶ ἔξοχας, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιὰν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλῆσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπαν οἱ μεγάλες φωτιές, τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευδώτρας. Ἡ γριᾶ Μαλαμίτσα, ἡ κλησάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλε τὶς φωνές, ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνα μὲ ὅλας τὰς γυναῖκας. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον ἐπίτηδες κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ Ἀγγελῆ τοῦ ἐπιτρόπου.... διὰ νὰ μαλώσῃ τὰς εὐλαβητικὰς—ἀλλοίμονον ! ἡ εὐλάβειά μας εἶναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλὴν—νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ λαδώσουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ καὶ τὰ στασίδια καὶ τὸ ἀναλόγι καὶ τὰ δύο τρία παμπάλαια βιβλία, ποὺ ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια καὶ τὸν τοῖχον καὶ τὸ τέμπλον καὶ τὶς ποδιές καὶ αὐτὰς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἄλλ' αἱ γυναῖκες δὲν τὴν ἤκουον. Τὶ χρειάζονται τόσες φωτιές σὰν πυροφάνια, ἐφώναζεν ἡ γριὰ Μαλαμίτσα. Αὐτὴ εἶχε μάθει ἀπ' τὸν γέροντά της τὸν παπα-Γεράσιμον, ὅτι οἱ φωτιές τῶν κανδηλιῶν πρέπει νὰ εἶναι μικρές, τόσες δά, σὰν λαμπυρίδες. Τοῦ κακοῦ. Κανεῖς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοι τῶν γυναικῶν, ομάδες ομάδες, συγγενολόγια, διεσπεύοντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπῆνεμα, ἤρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαϊρίδια

Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ζ' 8

τους... διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἡσχοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά, καί, ἀφοῦ εἶχον ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχον κάνει μετάνοιες πολλὰς στρωτές, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν γλῶσιν καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

*
* *

Τὰ βοσκόπουλα ἐκεῖνα τ' ἄγρια καὶ ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, πού τις ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν:

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ὡς τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν.

Ἰδού τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λιμπέριου τοῦ Λιμνιοῦ εἶχε σηκωθῇ στὰ πανιὰ ἀργὰ τὴ νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἦρε τὸ ρέμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε. Κατευόδιο καλό! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιὰ, στὰ ξάρτια τοῦ καραβιοῦ σας· στὸ καλό, στὸ καλό!

Ἰδού τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δύο, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ καλό, πουλί μου, στὸ καλό!

Ἰδού καὶ ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου... Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοή μου, νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιὰ σου ὥσαν λαμπάδα τοῦ ἐπιταφίου, νὰ διώγῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιὰ σου. Σῦρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ σὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιδενλή, καινούριο σκαρί, ἡ τετάρτη ἢ πέμπτη, τὴν ὁποῖαν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ μὲ ὅλην τῆς τύχης τὴν καταδρομὴν. Ἔπεσε πολὺ γιαλὸ, δὲν τὴν εὔρε κατὰ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι, πού πηδοῦν ἐμπρὸς καὶ πίσω σὴν κουβέρτα. Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγία μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

*
* *

ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνῃ ἀφάντα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέτα μικρὸν κατὰ

μικρὸν ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ καραβάνια τῶν γυναικῶν μὲ τὰ καλαθάρια καὶ τὰ μαχαιράκια τοὺς διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους καὶ ἔβγαζαν καυκαλήθρες καὶ μυρόνια καὶ ἔκοφταν φτέρες καὶ ἀγριομάραθα. Σιγὰ σιγὰ κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸν καὶ αὐταὶ κατήλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὐρα ἐσύριζε εἰς τὰ δένδρα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της καὶ ἔστελλον πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἑξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἠκούσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν, οἵτινες ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσωσιν αὐριον: «*Σύρξε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στήν καλὴ τὴν ὥρα*».

ΑΝΔΡ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΒΛΑΧΩΝ

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἀφωρεσμένον)

[Ὁ Δημήτρης Νουλᾶς, πτωχὸς ἐργάτης ἐκ Λεχαινῶν, ἐφιλοξενεῖτο εἰς τὴν καλύβην τοῦ Βλαχοποιμένου Νάσου. Οἱ βλάχοι τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ δήμου Βουπρασιῶν Ἠλείας ἐγερθέντες τὴν νύκτα τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν Ἀνάστασιν. Ὁ Νάσος ἐγερθεὶς καὶ ἐξεληθὼν τῆς καλύβης του παρακολουθεῖ τὴν Ἀνάστασιν μαζί με τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὸν γέροντα Δημήτηρην Νουλᾶν...]

Παππού! Ἔ, παππού! ἐφώναξεν ὁ Νάσος θίγων αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός.

— Τί ναι;

— Σήκω νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἀνάστασι...

Ὅτε ἐξηλθον τῆς καλύβης ἠκούοντο καθ' ὅλην τὴν κοιλάδα καὶ τὰς πέριξ ράχεις φωναὶ συγκεχυμέναι. Οἱ βλάχοι ὅλοι τῆς περιφερείας ἐκείνης ἦσαν ἐπὶ ποδὸς στολισμένοι, μὲ κηρία εἰς τὰς χεῖρας, ἀναμένοντες τὴν Ἀνάστασιν.

Ὅλη ἐκείνη ἡ περιφέρεια ἐκ λοφίσκων κυματοειδῶν καὶ μι-

κρῶν κοιλάδων πλουσία εἰς βλάστησιν καὶ εἰς νερὰ κατέχει τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ δήμου Βουπρασίων. Οἱ βλάχοι ἔχουν κατασκηνώσει ἐκεῖ πολυάριθμοι, ἄλλοι εἰς μικροὺς συνοικισμούς, ἄλλοι μεμονωμένοι κατὰ οἰκογενείας καὶ ἄλλοι ἀναμίξ μετ' ἐντοπίων κατοικοῦντες μικρὰ χωρίδια ἐκ δέκα ἕως εἴκοσιν οἰκίσκων ἕκαστον.

Οἱ βλάχοι ἔρχονται ἐκεῖ καὶ ξεχειμάζουν, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου δὲ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μὲ τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ποιμνιά των ἀναχωροῦν διὰ τὰ βουνά, ὅπου ξεκαλοκαιριάζουν. Δὲν εἶναι δυνατόν διὰ τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ τις καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἔκτασιν ἐκκλησίας παρὰ μικρὰς μόνον ὥς κελλία εἰς τὰ πέριξ χωρίδια.

Τὰ χωρίδια ὅμως αὐτά, ἂν ἔχουν ἐκκλησίας, δὲν ἔχουν ἱερεῖς· διότι οἱ χωρικοί, ἀνθρακεῖς ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ ὑλοτόμοι, εἶναι τόσον πτωχοί, ὥστε μόλις νὰ ἔξαρκουν εἰς τὴν πενιχρὰν τροφὴν των καὶ τὴν πενιχροτέραν ἐνδυμασίαν των.

Ἵνα μὴ λησμονήσουν ὅμως καθόλου τὸν Θεόν, ἐσυμφώνησαν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκάλεσαν ἓνα ἱερέα, ὁ ὁποῖος ὑποχρεοῦται εἰς κάθε ἑορτὴν νὰ λειτουργῇ κατὰ σειρὰν καὶ εἰς ἓν χωρίδιον. Καὶ οἱ βλάχοι τῶν πέριξ συνοικισμῶν συνεισφέρουν, ἐφ' ὅσον καιρὸν μένουν ἐκεῖ καί, ὁπόταν ὁ ἱερεὺς λειτουργῇ εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίδιον, πηγαίνουν ὅσοι θέλουν καὶ λειτουργοῦνται.

Ἄλλ' ἢ ἡ Ἀνάστασις πρέπει νὰ τελεῖται εἰς ὅλους ταυτοχρόνως καὶ νὰ μετέχουν ὅλοι τῆς ἱερωτέρας καὶ μεγαλυτέρας ἑορτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο, Ἵνα μὴ ἐγείρωνται παρὰ-πονα προτιμήσεως καὶ Ἵνα μετέχουν ὅλοι, καὶ οἱ πλέον ἀπομακρυσμένοι, τῆς ἱερᾶς τελετῆς, τελοῦσιν αὐτὴν ἔξω εἰς τὸ ὑπαίθριον ὑπὸ τὸν διάστερον οὐρανὸν καὶ τὸν εὐρὺν ὁρίζοντα.

*
* *

Ηδη εἶχε πλησιάσει ἡ ὥρα. Ὁ αὐγερινὸς φεγγοβολῶν ἀνήρχετο εἰς τὰ ὕψη ὥσει μέγας μυσταγωγὸς τοῦ χριστιανισμοῦ φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

Οἱ βλάχοι μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των ἴσταντο ἑτοιμοί, ἕκαστος ἔξω τῆς καλύβης του· οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρίδια εἶχαν ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψώματα, νέοι ἀκμάζοντες καὶ ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδιὰ, γυναῖκες νέαι καὶ γοαταί,

ὅλοι προσηλωμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου ἐγνώριζον ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ὑψοῦτο ὑψηλὴ ράχιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας θ' ἀνεφαίνετο ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας κηρύσσων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἔλαμπάδιζον εἰς τὰ ὕψη ἐπιρρίπτουσαι ροδόχρουν χροιάν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν καθαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλλουσαι μετὰ πολυχρώμους λάμπεις τὰ πολύτιμα γιορτάνια καὶ τοὺς ἀργυροὺς παφτάδες τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν.

Ἡ καρδιά ὅλων ἐβροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν ἐγγίζουσαν μεγάλην καὶ ἱερὰν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἄστρον, τὸ ὁποῖον προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ράχιν, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως καὶ ἀνεκραύγαζον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς.

— Γιά το, ἐφάνηκε !

— Ἄμ ποῦ ἀκόμη !...

— Θ' ἀσπρίση τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῇς...

Καὶ ἐπειράζοντο μεταξύ των καὶ διηγοῦντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς.

— Γιά το ! Γιά το ! Ἐκεῖο εἶναι, ἐφώναξέ τις αἴφνης περιχαρῆς. Τῷ ὄντι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος τρεμοσβῆνον εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. Διέσχιζε τὴν σκοτίαν καὶ ἐπέρριπτε παρήγορον καὶ ἐλαφρὰν τὴν λάμπιν του πέριξ ὡς ἡ ἰδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει τὴν ὥραν ἐκείνην, ἣτις διέλυσε τὰ ἄγρια σκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη πέριξ συνεκέντρωσαν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὴν ράχιν ἔντονος παρατεταμένη. Ἀναπαλλομένη ἐφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκροατῶν ὅλων καὶ ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐντονωτέρα. Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμαν τὸν σταυρόν των. Ὁλὴ ἐκείνη ἡ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εὐρύτατος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυρολίθου καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν διεχύθη ἀνὰ τὴν ἑκτασιν βαρὺς βρόμος πυροβόλου. Ὁ ἱερεὺς ὀλίγον διαφέρων κατὰ τὴν παίδευσιν τῶν πέριξ ἀκροατῶν του, ἀφελής, ὅπως αὐτοί, δοξολογῶν τὸν Θεόν του, ὅπως καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ ὑλοτόμοι καὶ οἱ ἀνθρακεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους ἔζησε καὶ ἀνετράφη, ἔδιδεν ἀπ' ἐκεῖ πρῶτος μετὰ τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως τὸ σύνθημα τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὐθύς, ὥσει ὅλη ἐκείνη ἡ ἑκτασις κατείχετο ὑπὸ πολυαριθμοῦ στρατοῦ παραμονεύοντος καὶ ἐπιπίπτοντος αἴφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πλεῖστοι ἐξηλθον πυροβολισμοὶ φωτίσαντες δι' ἀστραπιαίας ταχύτητος χλοαζούσας ράχεις, λαγκάδια καθαρὰ, δένδρα καὶ καλύβας, πρόβατα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἐξάλλῃ ἐνθουσιασμῷ μετέδιδον πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἶδησιν τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέρφια !...

— Ἀληθῶς ἀνέστη !... ἀληθῶς ἀνέστη !...

— Ζῆ καὶ βασιλεύει !... Ζῆ καὶ βασιλεύει !...

Ἦδη πολυαριθμὰ μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο κατὰ διαφόρους διευθύνσεις· τὰ βλαχόπουλα ἔσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρουν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ἅγιον φῶς, ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως.

Ἀπὸ ἐκάστης καλύβης τὰ καριοφίλια καὶ αἱ ἀσημοπιστόλαι ἤστραπτον καὶ ἐβρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦντο εἰς τὰ ὕψη συρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς μανδριῶν πρόβατα ἐβέλαζαν καὶ ἐπήδων φοβισμένα ἐκ τῶν κρότων· οἱ σκύλοι ὑλάκτουν, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον καὶ ὅλη ἡ ἑκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θορύβου.

Ἡ ράχis, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο ἤδη κατάφωτος. Εἵκοσιν ἕως εἰκοσιπέντε βλάχοι ἀσκεπεῖς μὲ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην εἰς χεῖρας ἐγονυπέτουν πέριξ τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος ὀρθὸς ἐκίνει τὴν λαμπάδα του ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάλλων τὸ «**Χριστὸς Ἀνέστη**» καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός, ὡς ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀατραπῶν τοῦ Σινᾶ.

ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΑΔΕΛΦΕΣ

[Εἰς τὰς 6 Ἰουλίου 1853 ἡ Κυβέρνησις ἐγνώριζε εἰς τὸν λαὸν ὅτι ἐνεφανίσθη ἡ ἐπιδημία χολέρα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὴν 29 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους ἡ ἐπιδημία ἀνέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπροξένησε μεγάλην καὶ ἀγρίαν φθοράν. Εἰκόνα τῶν δραματικῶν τῆς σκηνῶν μᾶς δίνει ὁ Λυκούδης εἰς τὸ διήγημά του. «Ἡ Ξένη τοῦ 1854». Ἀπ' αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα].

Καὶ ποῖος νὰ τὸ πιστέψῃ! Ἡ ἐπίσημη ἐξουσία τοῦ θανάτου παράλυσε καὶ ἐνάρκωσε καὶ νόμους καὶ ἀσφάλεια καὶ κάθε ἀνθρώπινη ἐξουσία καὶ ἐθάρρεψε ὅλα τὰ κακοῦργα ἔνστικτα, ὅσα ὡς τότε ἔκρυβε τοῦ Νόμου ὁ φόβος. Τὴ φυλακὴ νὰ φοβηθῇ τώρα ὁ κλέφτης, ὁ βιαστής, ὁ φονιάς; καὶ ποῖα ἀρχὴ θὰ τὸν ἀνακαλύψῃ καὶ ποῖος θὰ προφθάσῃ νὰ τὸν κυνηγήσῃ; ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἴσως τὴν ἴδια μέρα νὰ ἐξοφλήσῃ μὲ τὸν Χάρο! Γιὰ τοῦτο ὑπασπίζεται τῆς Ἐπιδημίας ἔτρεχαν κατόπι τῆς οἱ κακοῦργοι, σὰν ἐκεῖνα τὰ ἀνθρώπινα τσακάλια, ποὺ σέρνονται πίσω ἀπὸ τοὺς στρατοὺς καὶ τὴ νύχτα στὴ σιωπῇ τοῦ θανάτου, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ μάχην στὴν ἐρημίᾳ, ποὺ ἀπλώνει τὸ σκοτάδι, γυμνῶνουν τοὺς σκοτωμένους. Ἔτσι σὰν τὰ ὄρνια τὸ ψοφίμι ἐμυρίζονταν σὲ ποιοὺ σπῖτι ἔσθησε ἀφιλονείκητὴ τὴν ἐξουσία του ὁ θάνατος, σὲ ποιὸ ἡ ἀγωνία παρέλυνε κάθε ἀντίσταση· ἔμπαιναν καὶ κάθε λογῆς κακουργήματα, ποὺ φρίττει ὁ λογισμὸς, ἦταν τοῦ χειριοῦ τους.

Ἄλλ' ἂν ἐξεκλώσσασε φρίδια ἡ φλογερὴ πνοὴ τοῦ κακοῦ, μέσα σ' αὐτὸ τὸ χαλασμό ἐσήκωνε ἐπίσης τὸ μέτωπο περὶ φανο, φωτισμένο ἀπὸ ἅγιον στεφάνι λαμπερό, ἡ ἀφοσίωση, ἡ παλικάριά. Καὶ ἔβλεπες ξένους νὰ μπαίνουν στὰ σπῖτια τῆς δυστυχίας, νὰ βοηθοῦν, νὰ παρηγοροῦν, νὰ σταυρώνουν τὰ χέρια, νὰ κλείνουν μάτια γυαλωμένα ἀπὸ τὸ θάνατο, νὰ ἀνάβουν κεράκια, νὰ καίνε νεκρολίβανο στὰ μαρμαρωμένα λείψανα. Θὰ ἔχῃ, ναί, πάντα καὶ ἡ Ἀρετὴ τοὺς στρατιώτας τῆς!

Ἔτσι στοὺς δρόμους ἐγύριζαν καὶ ἔμπαιναν στὰ σπῖτια τῶν φτωχῶν καὶ οἱ Νυφάδες τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἐλέους οἱ Ἀληθινές Ἀδελφές.

Νὰ τίς ἐβλέπατε τίς ἡρωϊκὲς γυναῖκες, μεθυσμένες ἀπὸ τὴν ἀγία μέθη, ποὺ δίνει ἡ ἀγάπη, ἡ θυσία, ἡ ἐλεημοσύνη, πῶς ἔτρεχαν καὶ ἔδιναν ἄλλοῦ, ποὺ πρόφθαναν, τὴ ζωὴ, ἄλλοῦ τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴν ἐγκαρτέρηση. Πόσοι ἐκοιμήθηκαν τὸν τελευταῖον ὕπνο γλυκά, ἀνώδυνα, μὲ ἀκουμπισμένο τὸ κεφάλι στὰ χέρια τοὺς κοιτάζοντας τίς ἅγιες μορφές τοὺς, ποὺ τοὺς ἔδειχναν τὸν οὐρανό, ἐνῶ τὰ στήθη τοὺς ἄφοβα ἐδέχοντο τοὺς φονικοὺς ἐμέτους τῆς χολέρας, ἐνῶ μὲ τὸ ἅγιο παρηγορητικὸ χαμόγελο ἐσκοῦπιζαν τὸν ἰδρωτὰ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὰ παγωμένα μέτωπα, ἀπὸ τὰ δακρυσμένα μάτια, ποὺ ἐστυλῶνονταν ἔξαφνα θολά, γυαλωμένα !

Καὶ ὅπου ἡ Ἐπιδημία ξεκληρίζοντας τοὺς μεγάλους ἄφηνε ἔρημα κλωσσόπουλα, μικρὰ παιδάκια, ἔλυναν τοῦ Ἑλέους οἱ Ἀδελφὲς δέματα μὲ μαῦρα φουστανάκια, ποὺ εἶχαν μαζί τοὺς, τὰ ἔντυναν καὶ ἔπειτα ἄλλα στὴν ἀγκαλιά, ἄλλα ἀπὸ τὸ χέρι τὰ ἐμάζευαν στὸ ἄσυλό τοὺς.

Ἄλλὰ γιατί, ἅγιες Νύμφες τοῦ Χριστοῦ, νὰ ντύνετε μὲ μαῦρα τσίτια τὰ τρυφερὰ πεντάμορφα παιδάκια; Γιατὶ τὸ κεφαλάκι τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ, ὅπου τὰ μαλλιάκια του δὲν φθάνουν ἀκόμα νὰ σμίξετε τὴν πρώτη του πλεξίδα, τὸ σκεπάζετε μὲ αὐτὰ τὰ μαῦρα, τὰ σκοτεινὰ μαντήλια; Ἀλλοίμονο; Τὶ τὰ θέλει τὰ μαῦρα τὸ παιδί, ποὺ δὲν θ' ἀκούσῃ πλὴν τῆ φωνῆ τοῦ πατέρα, ποὺ δὲν θὰ ἰδῇ τὴ γλυκεῖα τῆς μάνας μορφή; Ἄχ! τοῦ μικροῦ ὄρφανοῦ ὅχι τὸ κορμάκι, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ γιὰ πάντα εἶναι ντυμένη στὰ μαῦρα!

Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔρημα τὰ γύρεψαν ἔπειτα συγγενεῖς καὶ τὰ μάζωξαν, ἄλλα συγκέντρωσε ἡ φιλανθρωπία εἰς τὸ «Ἀμαλίσειον», τὸ ὁποῖον αὐτὰ πρῶτα ἐπερίθαλψε.

ΣΠ. ΜΕΛΑ

ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ

Μέγα καὶ θελκτικὸ παγῶνι τῆς δημιουργίας ἡ θάλασσα καμαρώνει ἀντίκρου μαζ μὲ μύρια νάξια. Στους ἀμμουδεροὺς κολπίσκους ἀνοίγει ἀναρίθμητες βεντάλιες φαντασμαγορικές, ὅλο μπριλάντι καὶ ἀφράτο πούπουλο. Αἴγλη αὐτοκρατορικὴ τῆς χαρί-

ζει ὁ ἥλιος· κι ὁ ἄνεμος τὴ στολίζει μ' ἑκατομύρια λοφία οὐ-
σάρων σ' ἀτέλειωτη παρέλαση. Ἡ κίνησή της, ποὺ χάνεται στὰ
βάθη τοῦ ὀρίζοντα, μουσικὴ ἀπερίγραπτη, παιᾶνας ἀχανής,
ἐπιβλητικός, πρὸς δόξαν Κυρίου. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀπλωμένη φτε-
ρούγα τοῦ πεύκου, ἀπὸ τὴν πλαγιὰ ψηλά, χαζεύω τὰ ἔργα του
ἐμβρόντητος, σὰν ἀνθρωπάκος τοῦ λαοῦ, ποὺ βλέπει νὰ καίνε
σπάνια πυροτεχνήματα. Ἀλλὰ δύο μάτια εἶναι λίγα· ἡ ἀπέραντη
σοφία του δὲν ἠθέλησε νὰ μᾶς δώσῃ παραπάνω γιὰ νὰ μὴ
χορταίνουμε, φαίνεται, ποτέ, καὶ νὰ φεύγουμε ἀπὸ τὸν κόσμον
μὲ τὸν καημὸ τῆς ὁμορφιάς. Τὸ πανόραμα τοῦ Σαρωνικοῦ εἶναι
ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀξέχαστες ὁμορφιές. Κανένας ὄγκος δὲν πλακώνει
τὰ στήθη σας. Τὰ βουνὰ ἓνα γύρω ἀπὸ τ' ἀχνογάλαζα τοῦ
Μωριᾶ πέρα μακριὰ ὥς αὐτὰ τὰ πιὸ σκοῦρα τῆς Ἀττικῆς, ἔργα
τέχνης σκαλισμένα μὲ γλύφανο, ὑποταγὴ τῆς πραγματικότητος
στὸ ζυγὸ τῆς ἰδέας, πανάλαφρο ἀρχιτεκτονικὸ σύνολο τελειώ-
νουν τὸν πίνακα, ἐνῶ σᾶς ἀφήνουν νὰ μαντεύετε βάθος ἀπει-
ρο. Οἱ ἀκτὲς κάτω ἔχουν μέγα ὕψος. Εἶναι ἀμμουδιὲς ἀπὸ ἐλα-
φρότατο μπῆξ, ὅπου οἱ πράσινες κηλίδες τοῦ κέδρου καὶ τῆς
ἐρεϊκῆς εἶναι ζωγραφισμένες ἀπὸ τεχνίτη· καὶ οἱ σκιὲς τῶν
πεύκων γραμμένες, νομίζετε, μὲ μελάνι κινέζικο. Εἶναι γλῶσ-
σες ἀπὸ κοκκινόχωμα, ποὺ μπαίνουν βαθιὰ στὴ θάλασσα μ' ἓνα
περίγραμμα τόσον καθαρὸ, ποὺ θυμίζουν γαιωδαιτικὸ χάρτη·
καὶ εἶναι στολισμένες μὲ τὶς βαθυπράσινες τοῦφες τῶν σχοί-
νων, τόσο περιποιημένες, ποὺ θαρρεῖτε πὼς τὶς πέρασε τὸ ψα-
λίδι Ἀγγλοῦ κηπουροῦ,

Μὰ πάλι ὁ τεχνίτης, γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ μονοτονία τοῦ
κανονικοῦ φυτεύει ἔξαφνα ἓνα πευκάκι πλάγιον, σκυφτό, π' ἀπλώ-
νει τὰ κλαριὰ πρὸς τὰ νερὰ σὰν κολυμπιστῆς, ποὺ εἶναι ἔτοι-
μος νὰ πάρῃ τὴ βουτιὰ στὸ κῦμα, δὲν τὸ ἀποφασίζει ὅμως ποτέ.

Εἶναι ἀκρογιαλιές, ποὺ τὸ ὀλόασπρο χαλίκι φέγγει κάτω ἀπ'
τὰ ζαφείρια τῶν νερῶν σὰ βουλιαγμένη λεωφόρος πλατειὰ καὶ
πεντακάθαρη, ποὺ πάει σὲ παλάτια γιὰ γοργόνες καὶ ἄλλα πνεύ-
ματα θαλασσινά. Καὶ εἶναι πάλι σπηλιὲς ἀπὸ πουρί, μ' ἀψίδες
λαξευτὲς μὲ φαντασία, ὅπου τὶς νύχτες ἔρχεται τὸ κῦμα καὶ κα-
ταλαγιάζει, κουρνιάζει μαζὶ μὲ τὰ πουλιά. Κ' εἶναι παντοῦ χυ-
μένη μία εὐρυθυμία σπάνια, ποὺ ἀποφεύγει κάθε τὸ συνθλιπτικὸ
καὶ κάνει ἀνθρώπινα, πολὺ δικά σας, ὅσα χωρεῖ τὸ μάτι σας.
Ἀπὸ τὶς κόχες τοῦ γαλάζιου τριγώνου τῆς Αἰγίνας, ἀπὸ κά-

βους και καρβάκια ξεμπουκάρουν στο πέλαγο πλήθος άσπρα πανιά. Άλκυωνίζουν άλαφριές, χαρούμενες, οί ψαροπούλες και τὰ τρεχαντήρια' και τούς βάζω στοίχημα — χωρίς νά γουν είδηση — ποιό θά ξεπεράσῃ τ' άλλο. Που και που καμιά γολέτα με τὴ μεγάλη'της στολή παίρνει όλον τὸν αέρα στα χιονάτα φτερά της και τ' αφήνει νά παιδεύονται με τὸ φωτερό αὐλάκι, που χαράζει ὁ δρόμος της. Όταν κατεβαίνει ὁ ἥλιος νά βυθίσῃ φλογόχρυσο ποτάμι χύνεται ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ βουνοῦ ὡς τὰ βαθιὰ τῆς θάλασσας. Καί κάποιες φορὲς παρὰξενες μπάλες σὰν ἀπὸ φλόγα κυλιῶνται στὰ νερά, ὥσπου ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου νά σκαλώσῃ στὰ πράσινα κλαδιὰ τῶν πεύκων, πελώριο γιαπωνέζικο φανάρι ὀλοπόρφυρο. Αἰθέριοι μενεξέδες ραντίζουν ἀπὸ τὰ οὐράνια ὅλο τὸ μέρος τῆς Ἀνατολῆς. Ἐξαφνα τὸ φανάρι ξεσκαλώνει, γλιστράει ἀνάμεσα στὰ κλαριά και πάει. Τότε τὸ πέλαγος γεμίζει φῶτα. Ὅλόκληρες πολιτείες ξεφυτρώνουν ἀπὸ τὰ νερά με πάμφωτες προκυμαῖες. Δὲν εἶναι οὔτε Καστέλες, οὔτε Φάληρα, οὔτε Γλυφάδες. Αὐτὲς οἱ προκυμαῖες κολυμπᾶν, ἀρμενίζουν, ταξιδεύουν, χαλιῶνται και ξαναφτιάνονται' ἀλλάζουν τόπο και παράταξη κάθε στιγμή και μποροῦν νά κάμουν τοὺς ἐμπειροτέρους καπεταναίους πολλὰς φορὲς νά χάσουν τὸν μπούσουλα. Εἶναι τὰ κοπάδια τῶν «γκρί—γκρί», τῶν μικρῶν πλοίων, που ψαρεύουν με δυνατὰς λάμπες βενζίνης. Οἱ ἀστραφτερὲς ρομφαῖες τους σπαθίζουν νά νερά ὡς τὸ πρωί.

MIX. ΜΗΤΣΑΚΗ

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΟΥ ΜΑΡΜΑΡΟΥ

Mὲ τὰ πόδια σπασμέν' ἀπὸ τὸ γόνατο, με τὰ χέρια κομμένα ἀπὸ τὸν ἄγκωνα, κείται μέσα στὸ μουσεῖον τὸ παλικάρι τὸ ἀρχαῖο. Μισοπεσμένο στὸ δεξί του πλευρό, γέροντας ξερβὰ λίγο τὸ κεφάλι, εἶναι ξαπλωμένο ὀλόβολο ἀπάνω στὸ ξύλινο στήριγμά του και φαίνεται ὡσὰν νά κοιτάζῃ τὸ ἴδιο του τὸ κορμί. Ἀέριο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ σῶμα του τεντώνεται σὰν κατάλευκο ὄνειροφάντασμα ὠραιότητος και γεροσύνης. Τῆς γλυκειᾶς, τῆς παλικαρίσιας, ὡσὰν ἥρωα μορφῆς του, τὸ ἀλαφρὸ σήκωμα, βαστοῦνε τοῦ ἐξαίσιου λαιμοῦ του οἱ χαριτωμένες γραμμές.

Ἀπὸ τὸ σβέρκο του, ποὺ σκύβει λιγάκι, φεύγουνε πίσωθε ἀνοιχτὲς οἱ δυνατὲς πλάτες του. Ἡ ράχη του μακριά, ἴσια κατεβαίνει χωρισμένη μὲ αὐλάκι βαθὺ καὶ τυλίγει, λὲς καὶ τὸ βλέπεις, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα τὸ κανονικώτατο φκιασμένο τῶν κοκκάλων καὶ τὸ ἀξεχώριστο δέσιμό τους. Ἀπαλὴ μὲ τὰ πλευρὰ πλεγμέν' ἁρμονικά, τὸ νὰ μὲ τ' ἄλλο λυγίζεται ἢ μέση του ἢ λεπτή. Λαμποκοπάει γυαλιστερὴ σὰν καθρέφτης ὅλη μὲ ἀνεπαίσθητες ζάρες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἡ κοιλία του ἢ πλατεῖα κ' ἢ σύμμετρη ἀντάμα. Ἀχμαῖα, γενναῖα, τορνευμένα στρογγυλώνονται τὰ μεριά καὶ τραβοῦν κατὰ κάτω ὁμαλά, εὐθύγραμμα γιὰ νὰ βροῦν τὰ κορδωμένα ντικλίνια. Δῶθε καὶ κεῖθε δίπλα στὸ κορμὶ ξεφυτρώνουν ἀπὸ τοὺς ὤμους του τὰ νευροδύναμα μπράτσα του κι ἀπάνω τους χωρισμένοι, καθαρὰ καθαρὰ καθένας ἀπὸ τὸν ἄλλον, μὰ κι ἐνωμένοι ἀξεκόλλητοι ἐν τούτοις, ἥσυχοι, ἀξέννοιστοι, ὥσάν ν' ἀναπαύωνται μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό τους, προβάλλουνε οἱ μυῶνες καμαρωτοὶ καὶ περήφανοι. Ἀλλὰ κεῖ, ποὺ μὲ τὸν ἀγκῶνα ἢ πῆχη θὰ ἐκαρφωνότανε στερεὰ στὸ μπράτσο κεῖ, ποὺ ἢ πανώρια καμάρα τῆς ἄντζας θὰ ἐκολλοῦσε σφιχτὰ μὲ τὴν ἰσάδα τὴν τολμηρὴ τοῦ μεριοῦ, σὰ μιὰ πληγὴ ἀνώμαλη καὶ βαθειὰ μὲ ἀπότομα τὰ ξεπεταχτά της τὰ χεῖλια μονάχη δείχνει, ποὺ θὰ ἦσαν τὰ στιβαρὰ χέρια τὰ ἐπιδέξια νὰ ρίχνουν τὸ λιθάρι ἢ νὰ κατεβάζουν τὴ γροθιά, ποῦ θὰ ἦσαν τὰ πόδια τὰ φτερωμένα, τὰ πόδια τὰ ἄφθαστα εἰς τὸ τρέξιμο καὶ τὰ ἀσύγκριτα εἰς τὸ πῆδημα. Σὰν νὰ τὴν ἔχη δομένη παλάμη ἄγνωστη, ὅπου νὰ προμελέτησε τὸ χτύπημα, ποὺ νὰ ἐπροσχεδίασε τὸ ἄδικο, τ' ἄρπαξε χέρια καὶ πόδια, καθὼς κατέβηκε ἢ βαθειὰ πληγὴ καὶ λείπουνε παρμένα. Ὅλο τὸ ἄλλο του τὸ σῶμα ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο καὶ ἔμψυχο παρουσιάζεται ἐμπρὸς σου μονομιᾶς σὰν νὰ τοῦ χάρισαν, λὲς, δὲν ἐπέρασε ἀκόμη στιγμὴ, τὸ δῶρο τῆς ὑπαρξης, σὰν νὰ ἐφύσηξαν μέσα του, λὲς, καὶ δὲν εἶναι στιγμὴ ἀκόμη, τὴν πνοὴ τῆς ζωῆς.

Ἀπὸ τὰ σκέλια ἕως τὰ μαλλιά, ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἕως τὰ ντικλίνια, τίποτε δὲν θολώνει τὸ φάντασμα τοῦ θαυμαστοῦ του κορμοῦ, τίποτα δὲν ἀτιμάζει τὴν μαγικὴ του τὴν ὄψη, τίποτα δὲν ντροπιάζει τὴν ὄψη του τὴν λαμπρότητα. Οὔτε τὸ μικρότερο τρίψιμο, οὔτε τὸ ἀπλούστερο ράγισμα, οὔτε τὸ ἐλάχιστο γάλασμα, δὲ ζημιώνει καθόλου τοῦ παλικάριοῦ τὴ θωριά, ποὺ σὲ θαμπώνει. Ἀλλὰ τῶν μπράτσων του ἢ πληγῇ, μὰ ἢ πληγῇ τῶν μεριῶν του,

προβάλλει καὶ χάσκει ἄσπλαγνι, φοιχτὴ καὶ κόβει μὲ κακία στὴ μέση τὸ κατάλευκ' ὄνειροφάντασμα καὶ ξυπνάει τὸ μάτι ἄξαφνα ἀπ' τὸ μεθύσι του τὸ γλυκό. Θὰ λεγες πὼς μοῖρα κρυφὴ, θὰ λεγες πὼς ἐκδίκηση μυστική, ποὺ ἢ ἐφθόνησεν ἡ ἴδια τὸ τέλειο, τὸ μοναδικὸ κορμί, ἢ θέλησε νὰ δουλεψῇ τὸ ἄγριο μῖσος ἐλθροῦ ζηλιάρη, ἐπίτηδες ἄπλωσ' ἐπάνω του τὸ βαρὺ χέρι της, τὸ χέρι της τὸ ἀλύπητο, κι ἐπίτηδες τ' ἄφησε ἀνέγγιχτο τ' ἄλλο κι ἐπίτηδες τοῦ κοψε μονάχα τὰ ἄκρα του γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὴ δύναμη νὰ κινιέται, γιὰ νὰ κάμῃ ν' ἀπομείνῃ, νὰ σέρονται τὸ φτωχό, πεντάμορφο κολοβωμένο, γιὰ νὰ κάμῃ νὰ βλέπῃ ὥσάν κατάδικος τὸν ἑαυτὸ του παράλυτο, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ νὰ παρασταίῃ ἀντάμα καὶ τὴν μεγαλύτερη ὁμορφιὰ καὶ τὴ μεγαλύτερη ἀσχήμια.

Καὶ ὁ νέος κείτεται τώρα ἔτσι ἐκεῖ πέρα, δίχως νὰ μπορῇ, οὔτε στὰ χέρια του νὰ βασταχθῇ, οὔτε τὰ ποδάρια του νὰ στηρίξῃ, δίχως νὰ μπορῇ νὰ σηκωθῇ σὰν σακάτης σὲ κρεββάτι ἀρρώστιας. Τὴν ἀσπεράδα τὴν ἄγγιχτη τοῦ κορμιοῦ του θλιβερὰ ἀγκαλιάζει ἡ μαυρίλα τοῦ ξύλου, ποὺ εἶν' ἀπλωμένος κι ἀποκάτω του ἓνα ψηφίο φανερώνει τὴ σειρά, ποὺ τὸν ἔχουν βαλμένον. Ἀπ' τῶν παραθυριῶν τὰ ἀψηλὰ τζάμια πέφτει χάμου θαμπὸ τὸ φῶς καὶ σκορπίζει πένθιμη λάμψη. Γύρω τριγύρω του συντροφία του εἰς τὴ συμφορὰ του, σὰν νὰ τὰ σώριασέ ἡ ἴδια μοῖρα κι αὐτὰ κεῖ πέρα παρόμοιας κατάρας θύματα, ἄθλια χαλάσματα τῆς ζωῆς, ὅπου γυρεύουν ἡσυχίαν ἀπὸ τὰ πάθη, λείψανα τέτοιας τύχης, ὅπου βρῆκαν λιμάνι γιὰ νὰ φύγουν τὶς μπόρες, νὰ γλυτώσουν τὰ βάσανα τρομαγμένης ὑπάρξεως μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀπαράλλαχτ' ἀπάνω στὰ ξύλινα, ἀπάνω στὰ μαῦρα στηρίγματά τους, σὰ σὲ κρεββάτια ξαπλώνονται, γεμίζουν ὅλον τὸν τόπο, κομποπόδαρα ἢ κουλὰ ραγισμένα ἢ μισοσπασμένα ἢ κατασκαλισμένα σὰ σὲ νοσοκομεῖον ζωγραφιά, λὲς καὶ ἀκαρτεροῦν τὸ χειροῦργο νὰ ἰδῇ τὶς πληγὰς τους, ἓνα σωρὸ κι ἄλλα κορμιὰ σὰν αὐτόν, ὥσάν αὐτόν κι ἄλλα κουφάρια ἓνα σωρὸ.

Μέσα στὴν κρύα τὴ σάλα, τὴ στρωμένη μὲ πλάκες ἢ σιωπὴ εἶναι ἀπόλυτη· ἀνέκφραστο παράπονο βασιλεύει καὶ μισοπεσμένο στὸ δεξιὸ του πλευρὸ γέροντας ξερβὰ λίγο τὸ κεφάλι τὸ παλικάρι τὸ ἀρχαῖο φαίνεται σὰ νὰ βλέπῃ τὸ ἴδιο του τὸ κορμί καὶ σὰν σύννεφο λύπης, ποὺ μόλις διακρίνεται νὰ σκεπάζῃ τὴν καλὴ του μορφὴ, τὴν παλικάρισι καὶ τὴ γλυκειά. Ἀχ, δὲν ἐφανταζό-

τανε ποτὲ βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν λεβέντης καμαρωμένος, ἔσιργιανοῦσε εἰς τὶς στοᾶς καὶ τὰ γυμναστήρια τῆς παλαιᾶς πόλεως τὴν ἀνεκδιήγητὴ δόξα τῶν ἀπρεγάδιαστων μελῶν του. Ἄχ, δὲν ἐφантаζότανε βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν στεφανωμένος ἀγωνιστὴς ἔρριχνε τὸ λιθάρι στὸ Στάδιο ἢ ἐνικοῦσε στὸ πάλαιμα ἢ κουβέντιαζε μὲ τοὺς φιλοσόφους ἢ ἀνέβαινε στὴν Ἀκρόπολη προστὰ προστὰ στὰ ἱερὰ πανηγύρια. Δὲν ἐφантаζότανε ποτὲ βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν ἔβγαине ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γλύπτη του, ὅταν ἄστραφτε μέσα στ' ἀργαστήρι του ἀποκάτω ἀπὸ τὸν δλάνοιχτο οὐρανὸ τῆς Ἀθήνας, ἀποκάτω ἀπ' τοῦ ἥλιου τὴν ἀσκίαστὴ λάμψη, ἀνατριχιάζοντας ὅλος ἀπὸ δύναμη καὶ ἀπὸ ἀντρεία. Καὶ δὲν ἐφантаζότανε, ἄχ, ποτὲ βέβαια! αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν θνητὸς αὐτὸς ἔβλεπε νὰ τὸν στυλῶνουνε στὸ ναὸ γιὰ νὰ παραστήσῃ τοῦ Ἀπόλλωνα ἢ τοῦ Ἑρμῆ τὸ ἀθάνατο τὸ εἶδωλο. Καὶ σὰν νικημένος πολεμιστὴς μὲ σπασμένα τὰ πόδι' ἀπὸ τὸ γόνατο μὲ κομμένα τὰ χέρι' ἀπὸ τὸν ἄγκωνα, εἶναι ξαπλωμένο ὁλόβολο ἀπάνω στὸ ξύλινο στήριγμά του.

Ἀκίνητο μὲ τὰ μάτια του σταθερὰ θά λεγες ὅμως πῶς τριγυρνάει τὸ βλέμμα του ἀπὸ τοὺς ὄμους του τοὺς νευρώδεις εἰς τὰ τορνευμένα του τὰ μεριά, ἀπὸ τὴ λυγερὴ μέση του εἰς τὸ φούσκωμα τῶν στηθιῶν του. Καθὼς σκύβει ἑλαφρὰ τὸ λαιμό του, λὲς καὶ ἔξετάζει μονάχος του τὸ σῶμα του καὶ μελετᾷ τοὺς μυῶνες του καὶ σπουδάζει τὸ φκιάσιμό του. Καὶ κάπου κάπου στὸν κρυφὸ του περίπατο τὸ βλέμμα του φαίνεται, σὰ νὰ καρφώνεται βαρὺ βαρὺ καὶ εἰς τῶν γονάτων του τὶς ἀπότομες λαβωματιᾶς καὶ εἰς τὶς σκληρὰς τῶν ἀγκῶνων του τὶς πληγὰς. Καὶ ἂν τὸν κοιτάξῃς ὥρα πολλὴ πολλὴ πεσμένον ἔτσι μὲ τῆς λύπης τὸ σύννεφο τὸ ἄφαντο, ὅπου σκεπάζει τὸ μέτωπό του, θαρρεῖς πῶς, ὅτι τάχα σὲ γελάει τὸ μάτι σου, σιωπηλὸ δάκρυο λαμποκοπάει κάπου κάπου μὲς ἀπ' τὰ πέτρινα ματόφυλλά του!

Ε.΄ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Τ. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

ΕΚΔΡΟΜΗ

Εκδρομή εις ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου θὰ πῇ νὰ σηκωθῇς ἀπὸ τὴν καρέκλα, ποὺ κάθесαι, καὶ νὰ πᾶς σὲ μιὰ ἐξοχή. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι δύσκολον· δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε σχέδια ἐπὶ σχεδίων οὔτε πολυώρους συζητήσεις. Ἀρκεῖ νὰ βρῇς τὸν καλὸν σύντροφον. Εἰς τὸν τόπον μας ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔχουν οὕτω. Ἡ λέξις ἐκδρομή ἐνταῦθα σημαίνει κίνημα, ἐπανάστασιν σπιτιοῦ, καφερείου ἢ ὀλοκλήρου συνοικίας. Ἐκεῖνος, ποὺ θὰ ρίψῃ πρῶτος τὴν ιδέαν εἰς τὸν οἰκογενειακὸν ἢ τὸν φιλικὸν κύκλον, θὰ θεωρηθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ὡς ἐχθρὸς τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως.

— Πᾶμε τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν Πεντέλην!

Ἡ παρέα ἐρωτᾷ ἔντρομος ὡς νὰ ἤκουσε ἀπειλήν.

— Ποῦ ;...

— Στὴν Πεντέλην.

Δυὸ τρεῖς τὸν ἀγριοκοιτάζουν, ὁ τέταρτος βρέχεται μὲ κρύον ἰδρώτα. Ὁ πέμπτος ξεροβήχει. Τέλος ὁ ἕκτος ἀπαντᾷ ξηρὰ :

— "Οχ" ἀδερφέ!

— Δὲν βαριέσαι, προσθέτει τότε ὁ πέμπτος.

— Ὅρεξι, ποὺ τὴν ἔχεις, λέγει ὁ τρίτος.

Ὁ ὑποβαλὼν τὴν πρότασιν σιωπᾷ. Ἐπειτα; ἀφοῦ περᾶσῃ ἡ πρώτη ἐντύπωσις, ἀρχίζει ἡ παρέα νὰ ὑποχωρῇ.

— Δηλαδή, λέγει ὁ πέμπτος, δὲν εἶναι καὶ ἄσχημη ἡ ιδέα· ἀλλὰ, βρὲ ἀδερφέ, πῶς νὰ πᾶς ;

— Καλέ, δὲ βαριέστε, λέει ὁ τέταρτος.

— Ὅχι, κάτι μποροῦσε νὰ γίνη, ἐπεμβαίνει ὁ δεύτερος, ἀλλ' ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ γίνη σωστό.

Ὁ τρίτος :

— Ἐγὼ δὲν ἔχω ἀντίρρηση. Ἄν θέλετε, πᾶμε. Ἀλλὰ μὴ νομίζετε πῶς θὰ διασκεδάσουμε. Θὰ ταλαιπωρηθοῦμε.

— Ἐγὼ λείπει τότε ὁ ἔκτος, ποτὲ δὲν εὐχαριστήθηκα σὲ ἑκδρομές. Πάντοτε ἐγύρισα δυσαρεστημένως. Ἄλλ' ἂν θέλετε... δὲν ἐπιμένω...

Ἀποφασίς: Ἡ παρέα θὰ ἐκδράμῃ. Ἀλλὰ ποῦ θὰ πάῃ; Καὶ πότε; Καὶ μὲ ποιὸ μέσον; Ἴδου ζητήματα τρομερά. Οἱ μὲν θέλουν τὴν Πεντέλην ὡς τόπον, τὴν Κυριακὴν ὡς ἡμέραν καὶ τὸ αὐτοκίνητον ὡς μέσον. Ἄλλοι προτιμοῦν τὴν Ἐλευσίνα, τὴν Δευτέραν καὶ τὸν σιδηρόδρομον. Ἄλλοι προτείνουν τὸν Πόρον τὴν Πέμπτην καὶ τὸ αἰμόπλοιον. Αἱ προτάσεις συζητοῦνται κατ' ἄρθρον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἓνας ἀδιαθετεῖ καὶ ἀναχωρεῖ. Τοῦτον ἀκολουθεῖ ἕτερος κληθεὶς ὡς μάρτυς εἰς μίαν δίκην. Μένουν ἑπομένως τέσσαρες. Περνοῦν δέκα ἡμέραι καὶ οἱ τέσσαρες ἐξακολουθοῦν νὰ συζητοῦν περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ τρόπου. Ὅλοι αἱ ἐξοχαὶ τῆς Ἀττικῆς ἐξετάζονται, ἐρευνῶνται, μελετῶνται. Στὸ ἓνα μέρος ἀνακαλύπτονται κουνούπια, στὸ ἄλλο δύσβατος δρόμος. Ἡ Βαρυμπόπη δὲν ἔχει νερό, ἡ Πεντέλη δὲν ἔχει σκιά, τὸ Τατοῖ παραέχει, ἡ Ραφίνα εἶναι μακριά, τὸ Χαλάνδρι εἶναι κοντά.

Ἐρχεται ἡ δευτέρα ἐβδομάς:

— Θὰ γίνῃ ἐπὶ τέλους ἢ δὲ θὰ γίνῃ;

— Βρὲ ἀδερφέ, νὰ γίνῃ, ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς!

— Λοιπὸν ἀπεφασίσθη: Θὰ πᾶμε μὲ τὰ πόδια στὸ Σκαρμαγκᾶ.

— Τί, μὲ τὰ πόδια;

— Μὰ αὐτὸ ἀξίζει.

Ἐνας κάλος φυτρώνει ἀμέσως εἰς τὸ δεξιὸ πόδι τοῦ ἑνός.

— Εἶναι ἀδύνατον νὰ βαδίσω, κύριοι. Δὲν μπορῶ.

Κατήφεια...

Ἐπὶ τέλους ἔρχεται ὁ ἐξῆς συμβιβασμός:

Νὰ πᾶνε μὲ τ' αὐτοκίνητο καὶ νὰ γυρίσουν μὲ τὰ πόδια.

Θὰ ὑπάρχῃ φεγγάρι. Θὰ εἶναι ἓνας μαγευτικὸς περίπατος.

— Σύμφωνοι λοιπόν;

— Σύμφωνοι.

— Καὶ ποῖα ὥρα;

— Στὰς ἑπτὰ.

— Στὰς ἑπτὰ ἀδύνατον, δὲν μπορῶ νὰ ξυπνήσω 7 1/2.

Ὁ πρῶτος τότε ἀρχίζει ν' ἀγανακτῇ. Ὑβρίζει τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἀποκαλεῖ ὀκνηροὺς καὶ εἰς τὸ τέλος βγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι θὰ ἀποτύχῃ τὸ δάνειον.

Ἐπὶ τέλους ὀρίζεται ἡ ὀγδόη ὥρα καὶ ὥς τόπος συναντήσεως ἡ πλατεῖα Συντάγματος, κατόπιν πολλῶν ἀντιρρήσεων, διότι μερικοὶ ἤθελαν τὴν πλατεῖαν Κάνιγγος καὶ ὁ ἕνας ἐπέμενε διὰ τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας.

Ἀποχωροῦν ἐνωρὶς διὰ τὰ κοιμηθῶν.

— Λοιπὸν στὰς ὀκτὼ ἀκριβῶς, φωνάζουν.

Ὁκτὼ καὶ τέταρτο· ἀκούεται ἀπὸ μακριὰ μιὰ φωνή.

— Στὰς ὀκτὼ καὶ τέταρτο οἱ ἐφημεριδοπῶλαι τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος βλέπουν δύο ἀνθρώπους νὰ σουλατσάrouν ἐπάνω κάτω καὶ νὰ παρατηροῦν διαρκῶς τὰ ὥρολόγιά τους.

— 8 καὶ 25 !

Ἄς εἶναι θὰ ρθουν, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔρθουν· 9½ ἡ ὥρα. Οἱ δύο ἄνθρωποι περιμένουν ἀκόμη.

10 καὶ 20'. Περιμένουν. 12. Περιμένουν...

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α'. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΑΡ. ΒΑΛΛΑΡΠΙΤΟΥ

ΑΣΤΡΑΠΟΓΙΑΝΝΟΣ

—Λαμπέτη, ἐδείλιασα !... Τὰ σωθικά μου
ἄσπλαχνο ἐθέρισε βόλι πικρό.
Νεκρὰ στὸ σκίνδαλο τὰ δάχτυλά μου,
βλέπεις, ἐπάγωσαν... Δὸς μου νερό...

Λαμπέτη, ἐσβήστηκα !. . Ὡραν τὴν ὥρα
φεύγει ἀνυπόμονη, πετᾷ ἡ ψυχὴ.
Στὰ κρύα τὰ χεῖλή μου στέκεται τώρα,
Σκύψε καὶ πιέ τινε μ' ἓνα φιλί.

Μόχτα κι ἐπλάκωσαν σὰν ἄγριοι σκύλοι
γιὰ τὸ κεφάλι μου... τί καρτερεῖς ;...
Φορτώσου τ' ἄρματα, τὸ καριοφίλι,
κόψε με γρήγορα... μὴ μ' ἀρνηθῇς.

Χτύπα, Λαμπέτη μου !... Ἀπλῶσε, πιᾶσε,
σφίξε στὰ δάχτυλα τ' ἄσπρα μαλλιὰ...
Τὰ χέρια ἐσταύρωσα... Μὴ μὲ φοβᾷσαι...
Κόψε με... πάρε με στὴν ἀγκαλιά.

Ὁλόρθο ἐπέταξε τ' ἄξιο λεπίδι,
τ' ἀγέρι ἐξέσχισε, παίρνει φτερό,
ἄστραψ', ἐσφύριξε, γοργὸ σὰ φίδι,
τὸ δένδρο ἐλύγισε στὴ γῇ νεκρό.

Σπρώχνει στη θήκη κόκκινο τὸ γιαταγάνι ὁ κλέφτης
κι ἀρπάζει τὸ δισάκκι του ! Στη μιὰ μεριά φορτώνει
τὸ κρίθινό του τὸ ψωμί, στήν ἄλλη ματωμένο
τὸ λείψανό του τ' ἀκριβό. Τὸ δάχτυλό του βάφει
στό αἷμα, π' ἄφριζε στή γῇ, σταυρώνει τὸ κουφάρι
καὶ χάνεται στὴ λαγκαδιά... Καπνὸς ὁ πεζοδρόμος.

Τρέχουνε πίσω του ξαγριωμένοι
πενῆντα Λιάπηδες, τὸν κυνηγοῦν.
Ὁ ἥσκιος ἔφευγε, πετᾷ, διαβαίνει...
Ἡ νύχτα ἐπλάκωνε, λυσσομανοῦν.

Ἀγοιοπρίναρα, παλιούρια, βάτοι,
τὴ σάρκα τοῦ τρωγαν, ὅθε διαβῇ.
Τὸ αἷμα του ἔβαφε τὸ μονοπάτι,
ἐμπρὸς τρισκότειδο καὶ πίσω ἐχθροί.

Στὸ χιόνι ἐβάλτωνα τὸ παλικάρι,
τὴ γλῶσσα τοῦ φρυγε δίψα σκληρή·
νύχτα θεότυφλη χωρὶς φεγγάρι
καὶ δὲν ἀπόσταινε, πάντα πατεῖ.

Περνοῦν μεσάνυχτα καὶ ἡ πούλια σρῖεται,
τὰ πλάγια ἀσπρίζουνε, σιμών' ἡ αὐγή.
Στέκει... ἀκουρμαίνεται ... δὲν ἀγρικιέται
κανένα πάτημα ... παντοῦ σιγή.

Ξυπνοῦνε οἱ πέρδικες στὸ χαραμέρι,
στὸ λόγγο ἐρρίχτηκε, γύρω θωρεῖ ...
Γνωρίζει ἀνέλπιστα παλιὸ λιμέρι,
τὴ βρύση ἐξάνοιξε, πού τρεχ' ἐκεῖ.

Τοῦ φάνηκε ὅτι ἐξέφυγε... Ἐμέτρησ' ἓνα ἓνα
τ' ἄρματα τὸ κλεφτόπουλο στὸ φοβερό τοῦ δρόμο.
Σιμὰ στὴ βρύση ἐκάθισε, κατέβασε ἀπ' τὸν ὄμο
τὸ ἔρμο τὸ δισάκκι του... Τὸ μάτι του ἔχει ἀντάρα.
Ἀπλώνει μὲς στὸ σάβανο τὸ χέρι μὲ λαχτάρα ..
Σφίγγει τὰ κρῦα τὰ μαλλιά. Ὁ νοῦς του ἀνεμοζάλη...
Ξεσέρονει τὸ κεφάλι.

Μ' ἀνατριχίλα τὸ θωρεῖ. Στὰ χόρτα τὸ καθίζει,
παίρνει στὴ φούχτα του νερό, τὸ νίβει, τὸ χτενίζει,
ξερβιά τοῦ βάνει τὸ σπαθί, δεξιὰ τὸ καριοφίλι,
πλαίνει τὸ στόμα τὸ βουβὸ καὶ στὰ νεκρά τὰ χεῖλη
βρίσκει ὁ Λαμπέτης ἄσβεστο σὰν νά ταν πετρωμένο,
τοῦ γέρου τὸ χαμόγελο γλυκαποκοιμημένο.
Τότε ξαλάφρωσε ἡ καρδιά, τότε ἓνα δάκρυ πέφτει
στὸ πρόσωπο τοῦ κλέφτη.

Ἔνοιωσ' ὅτ' εἶχε τὴν εὐχὴ τ' ἄρματωλοῦ μαζί του
καὶ ξεσυνγένεφιασε μὲ μιᾷς ἢ θολερῇ ψυχῇ του.
Τοῦ φάνηκε ὀλοζώντανος ἐκεῖ μὲ τ' ἄρματά του,
ὁ γέροντάς του νηστικός ὅτ' ἔστεκε σιμά του.
Κόβει βλασιάγια τρυφερά, τὴ φτέρη ξεφυλλίζει,
παίρνει ἓνα κρὶθινο ψωμί, στὴ μέση τὸ χωρίζει
καὶ τὴ μιὰ σφήνα ἀπὸ τὶς δυὸ τὴ δίνει στὸ κεφάλι.
κι αὐτὸς κρατεῖ τὴν ἄλλη.

— Ξύπν', Ἀστραπόγιαννε, γλυκοχαράζει·
γιατὶ ἐκοιμήθηκες τόσο βαριά ;
Ξύπνα, ὁ Λαμπέτης σου γλυκὰ σὲ κράζει,
νὰ ἰδῇς τὰ φράξα σου, τὰ κρύα νερά.

Τὰ μάτια ἄνοιξε, ψυχοπατέρα,
νὰ ἰδῇς ποῦ σ' ἔφερα σὲ μιὰ βραδιά.
Μὲς στὸ λιμέρι σου μ' εὔρηκ' ἡμέρα,
τό χω, Ἀστραπόγιαννε, κρυφὴ χαρά.

Ξύπνα, Ἀστραπόγιαννε, καὶ κοίτταξέ με
φάγε μ' ἐμένανε λίγο ψωμί,
φόρεσε τ' ἄρματα, χαιρέτισέ με,
ξύπνα, ζωντάνεψε, κι ἦρθ' ἡ αὐγή.

Κι ἐκεῖ, ποῦ ὁ δύστηχος μοιρολογοῦσε,
μὲ μιᾷς αὐτιάζεται... κι ἓνα σκυλὶ
μακριὰ τοῦ φάνηκε σὰν κι ἄλυχοῦσε,
κούφια σὰν κι ἄκουσε ποδοβολή.

Σκύφτει, ἀκουρμαίνεται... σιμών' ἢ ἀντάρα...

Τοῦ βραν τὸ πάτημα στὸ χιόνι οἱ ἐχθροί.

Ἀρπάζει τ' ἄρματα κρύβει τὴν κάρα,

πειτᾶ, ἀναλήφτηκε σὰν ἀστραπή.

1

2

Πόσες μέρες καὶ ποῦ τρέχει
πόσες νύχτες δὲ μετροῦ,
μέσα ὁ νοῦς του πάντα βρέχει
στὴν ψυχὴ του συγνεφιά.

Μὲς τὸ λόγγο ἂν σταματήσῃ,
γιὰ νὰ πάσῃ ἀνασασμὸ,
κάποιος λύκος θὰ χουμήσῃ,
γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὸ νεκρό.

3

4

Καλιακοῦδες καὶ κοράκοι
τὸ κεφάλι κυνηγοῦν,
μὲ τὰ νύχια ἅπ' τὸ δισάκι
νὰ τὸ κλέψουν πολεμοῦν.

Ἀνδρειεύεται ἡ καρδιά του,
τρέχει ἀκόμα λίγο ἐμπρός,
μιὰ κρυφὴ βροῖσκει σπηλιά του
μέσα ρίχνεται ὁ φτωχός.

5

6

Ξεφορτώνεται, δειλιάζει,
γέρνει ἀναίσθητος στὴ γῆ,
κλεῖ τὰ μάτια του, πλαγιάζει
καὶ τὸ λείψανο κρατεῖ.

Κι ἐκεῖ ποῦ ἦτανε θαμμένος
μὲς τοῦ ὕπνου τὴ νυχτιά,
στὸ πλευρό του ὁ σκοτωμένος
ἀνταριάζεται, ξυπνᾶ.

Στέκει ἐμπρός του... Τὰ δυὸ μάτια

κούφια χάσκουνε πλατιά.

Πέφτ' ἡ σάρκα του κομμάτια

τὰ δυὸ χεῖλη λαγκαδιά.

— Παιδί μου, ἐγέρασε τὸ λείψανό μου·

τόσα μερόνυχτα χωρὶς ταφή·

ὁ χάρος ἔφαγε τὸ πρόσωπό μου,

δός μου, Λαμπέτη μου, μιὰ φούχτα γῆ.

Βλέπεις μυρίστηκαν τὸ σκοτωμό μου

ὄρνια ἀνυπόμονα, μαῦρα πουλιά,

πρὶν μὲ ξεσχίσουνε στὸ σάβανό μου.

Παιδί μου, κρύψε με στὴ γῆ βαθιά.

Τώρα, πὺν μέ φερεις ὧς τὰ Παλάτια,
σκάψε τὸ λάκκο μου σ' αὐτὴν τῇ γῇ.
Ἐδῶ δὲ φτάνουνε τοῦ ἐχθροῦ τὰ μάτια,
δὲν ἀνεβαίνουνε παρὰ αὐτοί.

Λαμπέτη, χῶσε με μὲ τ' ἄρματα μου,
ὀλόρθα στήσε τὰ δεξιὰ ξερβιά
νά ναι στὸ μνημα μου κεροδοσιὰ μου,
πρωτοπαλίκαρα στὴν ἐρημιά.

Ἐυπνᾷ, ἀλαφιάζεται, ὁ νοῦς του ἀνάφτει,
βουβὸς ἐπέρασε μιὰ λαγκαδιά.
Βοῖσκ' ἓνα ἀπόγωνο, τὸ χῶμα σκάφτει,
τὰ χεῖλη ἐπέτρωσαν, πάντα βουβά.

Τὸ νύχι αἱμάτωνα μὲς στὸ στουρνάρι,
ἔχωσε τ' ἄρματα καὶ τὸ ψωμί,
στὸ λείψανο ἔστρωσε χλωρὸ γριπάρι
τὸ μνημα ἐσφράγισε, σκύφτει, φιλεῖ.

Βαστᾷ τὸ δάκρυ του, τὸ καταπίνει,
δὲν ἔξανάσαινε μὴν προδοθῇ.
κοιτάζει ὀλόγυρα, πετιέται, χύνει,
τρέμει στὸν πόλεμο μὴ δὲ βρεθῇ.

Βλέπει τὸ Τρίκορφο, σφίγγεται, φτάνει·
τὸ λιανοτούφεκο πέφτει πυκνό.
Σέρνει στὰ δόντια του τὸ γιαταγάνι,
ρουφᾷ ἀνυπόμονα φλόγα, καπνό.

Δὲν τὸν ἐπρόφταιναν... Τὸν ἀνακραῖζουν,
δὲν ἀποκρίνεται, διαβαίνει ἐμπρός.
Τὰ χέρια του ἄκοπα χτυποῦνε, σφάζουν,
σκορπᾷ, ἀνταριάζεται, φεύγει ὁ ἐχθρός.

Στὸ δρόμο του ἄξαφνα τοῦ λνέται ἡ χαιτή,
στὴν πλάτη ἀνέμισε σὰ δυὸ φτερά.
Τότε τοῦ φώναξαν : «Στάσου, Λαμπέτη,
ἄφησε κι ἓνανε γι' ἄλλη φορὰ»,

Κι αὐτὸς δὲν ἔνοιωθε ποιὸς τόνε κρᾶζει,
πάντα ἔσαλάγαγε τὴ Λιαπουριά,
τ' ἀγέρι ἐθόλωσε, ξεμοναχιάζει...
• Ἄστραψ', ἐβρόντησε μιὰ πιστολιά:

Τὸν ἔλαβώσανε... Στὸ χῶμα γέρνει,
τὸ βόλι ἐχώνεψε μὲς στὰ πλευρά.
Πέφτει τ' ἀπίστομα, σιγὰ ξεσέρνει,
σὰ φίδι κρύβεται μὲς στὰ κλαριά.

Διαβαίνει ἀνήφορους καὶ μονοπάτια,
βράχους ἀπάτητους, νεροσυρμές,
ἐξημερώθηκε μὲς στὰ Παλάτια,
ἐψυχομάχησε χίλιες φορές.

Τὸ μνημα ἐπρόσμενε ... Λιγάκι ἀκόμα
νὰ φτάση τοῦ λειπε .. πετιέται ὀρθός,
πηδᾷ, ἀνδρειεύεται... τὸ ἔρμο χῶμα
σφίγγει στὰ δόντια του, πέφτει νεκρός..

Τὸ βράδυ ἀνέλπιστα πιάνει τὸ χιόνι
κι ὁ τάφος κρύβεται βαθιὰ βαθιά.
Λές, κι ἔσαβάνωσαν σ' ἓνα σεντόνι
τὰ δύο λείψανα σφιχτὰ σφιχτά.

ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

[Οἱ παραλογές εἶναι δημοτικά τραγούδια—δημοτική μπαλάντα— πού πλησιάζουν πρὸς τὸ ἔπος· εἶναι ἐπύλλια. Οἱ παραλογές, ἂν ἀφαιρέσῃ κανεὶς τὸν 15σύλλαβον δεσμόν, δὲν ἔχουν κανένα ἄλλον περιορισμὸν ἐξωτερικῆς μορφῆς (ὁμοιοκαταληξίαν, στροφὰς κ.τ.λ.). Ποία ἢ προέλευσίς των καὶ κατὰ ποῖον χρόνον ἔγιναν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Πάντως προϋποθέτουν ποιητικὴν ὠριμότητα, ποιητικὴν παράδοσιν καὶ τέχνην, εἶναι δὲ παλαιόταται, ὅπως τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἐξάπλωσίς των καὶ εἶναι προῖον τοῦ ἀνατολικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Οἱ παραλογές μας ἔχουν μεγάλην συγγένειαν πρὸς τ' ἀκριτικά τραγούδια καὶ ἔχουν θέματα ἢ τέλεια πλαστὰ ἢ θέματα, πού στηρίζονται εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους καὶ θίγουν συνήθως τὰ εὐγενέστερα συναισθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οἱ παραλογές διακρίνονται διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς φαντασίας, διὰ τὴν ἀρρενωπὴν τόλμην καὶ τραχύτητα περὶ τὴν ἔκφρασιν, διὰ τὴν ἀφέλειαν καὶ γραφικότητα καὶ συντομίαν καὶ δραματικότητα περὶ τὴν διήγησιν, τὴν ὁποίαν πολλάκις ποικίλλει ὁ διάλογος, πού ξεσπᾷ εἰς ἐπιγραμματικὰς στιχομυθίας ἱκανὰς νὰ δώσουν τὴν λύσιν ἢ τὴν περιπέτειαν τοῦ δράματος. Ἡ περιπέτεια καὶ ἡ ἀναγνώρισις εἶναι στοιχεῖον ἀνελλιπὲς καὶ δραματικώτατον εἰς «τὶς παραλογές» καὶ ἄλλοτε δίνει λύσιν εὐτυχῇ (βλέπε : ὁ Γυρισμὸς τοῦ Ξενιτεμένου) καὶ ἄλλοτε δεινὴν (βλέπε : τοῦ Νεκροῦ ἀδερφοῦ—τοῦ Ἀνδρούτσου, τοῦ Πραματευτῆ)].

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

[Ἐκ τῶν καλύτερά μας δημοτικῶν τραγούδιων εἶναι καὶ «Τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ» ἢ ὁ «βρυκόλακας». Τὸ Δημοτικὸν αὐτὸ τραγούδι, κοιννότατον εἶναι ὅλον τὸν ἑλληνισμόν, πού πεθαμένος ἀδελφὸς σηκώνεται ἀπὸ τὸν τάφον διὰ νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον του, πού ἔδωκε εἰς τὴν μητέρα του, δηλαδὴ νὰ τῆς φέρῃ τὴν ξενιτεμένην, μόνην ζωντανὴν κόρην της, εἶναι διαδεδομένον καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ Αἵμου. Μ' αὐτὸ πολὺ ὁμοιάζει τὸ ποίημα τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ Βύργερ «Ἐλεονώρα», πού ὠραία τὸ μετέφρασε ὁ Λ. Μαβίλης. (Ἐπαντα Μαβίλη ἔκδ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1922 σελ. 90)].

Μάννα, μὲ τοὺς ἐννιά σου γυιούς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴν μονάκριβη τὴν πολυαγαπημένη,
τὴν εἶχες δώδεκα χρόνῳ καὶ ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε !
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουξε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει,
στ' ἄστροι καὶ στὸν αὐγερινὸ ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἦρθαν ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα
νὰ πάρουνε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ ὀχτὼ ἀδελφοὶ δὲ θέλουνε καὶ ὁ Κωνσταντῖνος θέλει.

— Μάννα μου, καὶ ἂς τὴ δώσουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
στὰ ξένα κεῖ, πού περπατῶ, στὰ ξένα, πού πηγαίνω,
ἂν παμ' ἐμεῖς στὴν ξενιτειά, ξένοι νὰ μὴν περνοῦμε.
— Φρόνιμος εἶσαι, Κωνσταντῆ, μ' ἄσκημα ἀπολογήθης.
Καὶ ἂ μῶρτη, γυιέ μου, θάνατος, καὶ ἂ μῶρτη, γυιέ μου, ἀρρώστια,
καὶ ἂν τύχῃ πίκρα γῆ χαρὰ ποιοὺς πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ ;

— Βάλλω τὸν οὐρανὸ κοιτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους,
ἂν τύχῃ καὶ ἔρτη θάνατος ἂν τύχῃ καὶ ἔρτη ἀρρώστια,
ἂν τύχῃ πίκρα γῆ χαρὰ, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω.

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
καὶ ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὠργισμένοι
καὶ ἔπεσε τὸ θανατικὸ καὶ οἱ ἐννιά ἀδελφοὶ πεθάναν,
βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
Σ' ὅλα τὰ μνήματα ἐκλαιγε, σ' ὅλα μοιρολογιόταν,
στοῦ Κωνσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.

— Ἀνάθεμά σε, Κωνσταντῆ, καὶ μυριανὰθεμά σε,
ὅπου μοῦ τὴν ἐξώριζες τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα !
Τὸ τάξιμο, πού μοῦ ταῖξες, πότε θὰ μοῦ τὸ κάμῃς ;

Τὸν οὐρανὸ βάλες κριτὴ καὶ τοὺς Ἁγιοὺς μαρτύρους,
ἂν τύχη πίκρα γῇ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μῶς τὴ φέρῃς.

Ἀπὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρεῖα κατάρα,
ἢ γῆς ἀναταράχτηκε κι ὁ Κωνσταντῆς ἐβγήκε.

Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι
καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τὴ φέρῃ.
ΠΑΪΡΝΕΙ τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.

Βρίσκει τὴν κι ἐχτενίζονταν ὅζω στὸ φεγγαράκι.

Ἀπὸ μακριὰ τὴ χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει·

— Ἄειντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε στὴ μάννα μας νὰ πᾶμε.

— Ἀλλοίμονο ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτῃ ἢ ὥρα;

Ἄν ἴσως εἶναι γιὰ χαρὰ, νὰ στολιστῶ καὶ νὰ ρθῶ.

κ' ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το νὰ βάλῳ μαῦρα νὰ ρθῶ.

— Ἐλα, Ἀρετῇ, στὸ σπίτι μας κι ἄς εἶσαι, ὅπως κι ἂν εἶσαι.

Κοντολγίζει τ' ἄλογο, καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Τὴ στράτα, ποὺ διαβαίνανε, πουλάκια κιλαηδοῦσαν,
δὲν κιλαηδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰν χελιδόνια,
μὸν κιλαηδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία·

«Ποιὸς εἶδε κόρην ὁμορφὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος!»

— Ἀκουσες, Κωνσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια :

— Πουλάκια εἶναι κι ἄς κιλαηδοῦν πουλάκια εἶναι κι ἄς λένε...

Καὶ παρεκεῖ, ποὺ πηγαιναν, κι ἄλλα πουλιά τοὺς λένε.

«Δὲν εἶναι κρῖμα κι ἄδικο παρᾶξενο μεγάλο,
νὰ περποτοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀποθαμένους ;»

— Ἀκουσες, Κωνσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια,
πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀποθαμένους.

— Ἀπρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.

— Φοβοῦμαι σ' ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις.

— Ἐχτὲς βραδὺς ἐπῆγαμε πέρα στὸν ἄη Γιάννη,
κι ἐθύμισέ μας ὁ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι.

Καὶ παρεμπρός, ποὺ πηγαιναν, κι ἄλλα πουλιά τοὺς λένε :

«Γιὰ ἰδὲς θᾶμα κι ἀντίθαμα, ποὺ γίνεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος!»

Τ' ἄκουσε πάλι ἡ Ἀρετὴ κι ἐρράγισε ἡ καρδιά της.

— Ἀκουσες, Κωνσταντῖνέ μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;»

— Ἀφῆσ' Ἀρέτω, τὰ πουλιά κι ὅτι κι ἂ θέν' ἄς λέγουν.

— Πές μου, ποῦ εἶν' τὰ κάλλη σου καὶ ποῦ εἶναι ἡ λεβεντιά σου,

καὶ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά καὶ τ' ὄμορφο μουστάκι ;
— Ἔχω καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου.

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
Βαριά χτυπάει τ' ἀλόγον του κι ἀπ' ἐμπροστά της χάθη.
Κι ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾷ, τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.
Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ στὸ σπίτι μοναχὴ της.
Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνοὺς, τὰ δένδρα μαραμμένα,
βλέπει τὸ μπάλαμο ξερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο,
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.

Βρίσκει τὴν πόρτα σφαλιστὴ καὶ τὰ κλειδιά παρμένα
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.

Κτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρίζουν.

— Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε, κι ἂν εἶσαι ἐχθρὸς μου φύγε,
κι ἂν εἶσαι ὁ πικροχάροντας ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω
κ' ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.

— Σήκω, μαννούλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα.

— Ποιὸς εἶναι αὐτός, ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα ;

— Ἄνοιξε, μάννα μου, ἄνοιξε, κι ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀρετὴ σου.

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι ἀπέθαναν κ' οἱ δύο.

ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

[Εἰς πλείστους λαοὺς ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία ὅτι πρὸς στερεώσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ οἰουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαιτεῖται νὰ προσηλωθῇ εἰς αὐτὸ ζῶον, κατορυττόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἢ ἐντειχιζόμενον. Ὅσον δὲ εὐγενέστερον εἶναι τὸ ζῶον, τόσον μεγαλύτερας θεωρεῖται ὅτι ἔχε ὑπερφυσικὰς δυνάμεις διὰ νὰ προστατεύῃ τοῦτο. Τὸ θῦμα γίνεται «στοιχειό» τοῦ οἰκήματος. Κατὰ μείζονα λόγον σί ψυχὰι τῶν θυμάτων, ὅταν εἶναι ἄνθρωποι δύνανται νὰ προστατεύουν τὰ κτίσματα. Εἰς τὴν τοιαύτην δοξασίαν στηρίζεται καὶ ἡ παράδοσις διὰ τὸ Γεφύρι τῆς Ἀρτας κλπ.

Σαράντα πέντε μάστοροι καὶ ἑξήντα μαθητάδες
γιοφύριν ἐθεμέλιωναν στῆς Ἀρτας τὸ ποτάμι.
Ὀλημερῆς τὸ χτίζανε, τὸ βράδν ἐγκρεμιζόταν.
Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες.
— Ἀλλοίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας,
Ὀλημερῆς νὰ χτίζουμε τὸ βράδν νὰ γκρεμίζεται.
Πουλὰκι ἐδιάβη καὶ ἔκατσε ἀντίκρυ στὸ ποτάμι,
δὲν ἐκελάηδει σὰν πουλί, μηδὲ σὰν χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάηδει καὶ ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.
— Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναικα,
πού ρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα.

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου λέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι :
Ἀργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
Καὶ τὸ πουλί παράκουσε, καὶ ἀλλιῶς ἐπῆγε κ' εἶπε :
— Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς στῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.

Νά τηνε κι ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στούα.

Τὴν εἶδε ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

—Γειά σας, χάρά σας μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κ' εἶναι βαργωμισμένος ;

—Τὸ δαχτυλίδι τοῦ πεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νὰ βρῇ :

—Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι ἐγὼ νὰ πᾶ' στοῖ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κι ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι νὰ βρῶ.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε μηδὲ στὴ μέσ' ἐπῆγε.

—Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο τράβα τὴν ἄλυσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγισα καὶ τίποτες δὲν ἤῃσα.
Ἕνας πιχάει μὲ τὸ μιστρί κι ἄλλος μὲ τὸν ἄσβεστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ οἶχνει μέγα λίθο.

—Ἀλλοίμονο στὴ μοῖρα μας, κοῖμα στοῖ ριζικό μας !
Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες,
ἢ μιὰ χτισε τὸ Δούναβη. κ' ἢ ἄλλη τὸν Ἀφράτη
κι ἐγὼ ἢ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι ὥς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.

—Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
πού χεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.
Κι αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει.

—Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες,
τί ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτειά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.

Μ Π Α Λ Λ Α Ν Τ Ε Σ

[Μπαλλάντα— Χορωδή, τραγοῦδι χορευτικὸν — εἶναι εἶδος ποιήσεως παγίας μορφῆς. Δύο κατηγορίαι μπαλλάντας ὑπάρχουν. Ἡ πρώτη κατηγορία εἶναι ἐκείνη, ποὺ ἔχει ὡς γνώρισμά της ὠρισμένην στιχουργικὴν μορφήν. Ἡ δευτέρα εἶναι ἐκείνη, ποὺ δὲν γνωρίζει στιχουργικοὺς περιορισμούς, ἀλλὰ μοναδικὸν της γνώρισμα ἔχει τὸ περιεχόμενόν της. Ἡ Μπ. λοιπὸν τῆς πρώτης κατηγορίας πρέπει νὰ ἔχῃ παγίαν μορφήν, ἄλλως δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ὡς τοιαύτη. Στοιχεῖα τῆς παγίας αὐτῆς μορφῆς εἶναι :

1) *Ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν ποὺ εἶναι τρεῖς* με 8—12 στίχους ἐκάστη, καὶ ποὺ κάθε μία στροφή ἔχει τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν στίχων, τὸ αὐτὸ μέτρον καὶ τὴν αὐτὴν ὁμοιοκαταληξίαν

2) *Ἡ Ἐπωδὸς — Γύρισμα* ἡ ἐπανάληψις δηλαδὴ τοῦ τελευταίου ἢ τῶν τελευταίων στίχων τῆς πρώτης στροφῆς αὐτοσύων καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας στροφὰς καὶ εἰς τὸ ἐπιμύθιον (εννοι)—ἀποστολήν), ὅπως ὀνομάζεται εἰς τὴν γαλλικὴν ποίησιν. Ἡ ἐπωδὸς εἶναι τὸ πρῶτον κοινὸν τυπικόν μουσικὸν στοιχεῖον τῆς Μπαλλάντας. Πολλάκις ὅμως ὑπάρχει καὶ δευτέρα ἐπωδὸς πρὸ τοῦ μέσου τῆς στροφῆς, ὅποτε εἶναι μεσωδός (Βλέπε Χριστούλαν καὶ κυρὰ-Μαριόραν).

3) *Τὸ ἐπιμύθιον* (εννοι—ἀποστολή). Τὸ ἐπιμύθιον εἶναι κατακλείς τῆς Μπ, μία μικρότερα στροφή 4—6 στίχων μετὰ τὰς κυρίας στροφὰς. Τὸ ἐπιμύθιον τερματίζει τὴν Μπ. καὶ καθιστᾷ φανερόν τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐγγράφη αὕτη, ἀποτελεῖ δηλαδὴ ὅ,τι εἰς τὴν ρητορικὴν ὀνομάζομεν *ἀποστροφήν*.

Ὁ ὅρος «στάσιμος», ποὺ δίνουν μερικοὶ εἰς τὸ ἐπιμύθιον, ἐξηγοῦντες τὸν γαλλικὸν ὅρον εννοι, δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπικρατήσει.

Πάντα τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα μιᾶς ἰδανικῆς Μπαλλάντας δὲν ὁλοκληρώνονται πάντα ὡς ὅρος ἀπαράβατος. Ὁ ἀριθμὸς π. χ. τῶν στροφῶν καὶ τῶν στίχων αὐτῶν παρουσιάζει αὐξομειώσεις, ἡ ὁμοιοκαταληξία φθάνει μέχρι παρηχίσεως καὶ ἡ ἐπωδὸς εἶναι ὅλως στατική, ἀντὶ δὲ ἐπωδοῦ ἢ ἐπιμυθίου γίνεται ἐπανάληψις λέξεων, φράσεων, στίχων ἢ καὶ νοήματος. Βλέπε : Ἑπαίτις τῆς

Βιζύης κλω.). Εἰς τὴν παλαιότεραν μάλιστα ἰταλικὴν Μπαλλάνταν δὲν ὑπάρχει ἐπιμύθιον (ennoi—ἀποστολή), ἀλλὰ (entrata) εἰσ-
αγωγή· Μπαλλάντες τῆς Α΄ κατηγορίας εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν δὲν
ἔχομεν πολλὰς.

Ἡ Μπαλλάντα τῆς δευτέρας κατηγορίας μοναδικὸν γνώρισμα
ἔχει τὸ περιεχόμενον της. Τὸ θέμα τῆς Μπ αὐτῆς εἴτε λαϊκὴ
(παράλογη) εἴτε ἔντεχνος, εἶναι φανταστικὴ δραματικὴ διήγησις
ἢ καὶ πᾶσα ἄλλη διήγησις, ποὺ γίνεται μὲ ἀφέλειαν καὶ χάριν
εἰς τόνον λυρικὸν χωρὶς κανένα ἐκ τῶν προτέρων στιχουργικὸν
δεσμόν. Μπαλλάντες τῆς Β΄ κατηγορίας εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν
ἔχομεν ἀρκετάς.

Ἡ Μπαλλάντα τῆς Α΄ κατηγορίας χάνει ὅλον ἐδαφος, διότι
ἡ ποίησις ὁσημέραι ἀποτινάσσει τοὺς ἐξωτερικοὺς δεσμούς,
καθισμένη ἀπλῆ μὲν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν της μορφήν, τὴν στι-
χουργικὴν, λυρικὴ δὲ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν, τὸ περιεχόμενον].

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Η ΧΡΙΣΤΟΥΛΑ

Ἡ Χριστούλα κλαίει δάκρυα, κλαίει αἷμα συχνά !

ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Κλάψε, κλάψε τὸν καλὸν της ἀπ' τὸν τάφο ἔμπνᾳ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα !

Μὲ τ' ἀχνὰ δαχτυλάκια κρούει τὴ θύρα τ' ἀργό.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Σήκω, ἄνοιξε, Χριστούλα, νά μβω μέσα κι ἐγώ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Κανενὸς δὲν ἔχω τάξει γιὰ νὰ ρθῇ νὰ τὸν ἰδῶ.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Καὶ κανένα δὲν ἀφήνω νά μβῃ μέσα ἐδῶ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Σήκω, ἄνοιξε, Χριστούλα, πάρε μ' αὐτοῦ, πὺν εἶσαι σύ.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Ἐγὼ εἶμ' ὁ ναυτικός σου, ἡ ἀγάπη σου ἡ χρυσή.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Ἐσηκώθηκ' ἡ κοπέλα τώρα πλέον μὲ σπουδή.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Μ' ἔλαφρὸ χεράκι πιάνει καὶ γυρίζει τὸ κλειδί.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Τὸν καθίζει σὲ κασέλα, μέσα θησαυροὶ χρυσοί.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Μὲ ὀλοκάθαρο τοῦ πλαίνει τὰ ποδάρια του κρασί.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Ἐκαθίσανε στὴν κλίνη καὶ οἱ τὰ δύο τοὺς τὴν καλή.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Ὑπνο δὲν ἐκοιμηθῆκαν, κουβεντιάσανε πολὺ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Μ' ἀρχινοῦν τὰ πετεινάρια καὶ φωνάζουν ἀκουστά.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Ὁ νεκρὸς ἀπ' ἔδῳ πέρα νὰ πηγαίνει χρεωσιτῶ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Ἐσηκώθηκε ἡ κοπέλα, στὴ στιγμὴ ἔχει ποδυθῆ.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Ἀπ' τὰ δάση, πὺν περνάει, τὸ ναυτικὸ ἀκολουθεῖ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Φθάνει εἰς τὸ κοιμητήριον, τὸν τηράς' ἡ κοπελιά.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Τὰ χρυσόξανθα ἀρχινοῦνε νὰ τοῦ πέφτουνε μαλλιά.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Διὲς ἐπρόβαλ' ἑμορφούλα ἡ σελήνη ἡ χλομή.

Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;

Ὡς νὰ ἰδῇ, ὁ ναυτικὸς τῆς ἀφανίσθη στὴ στιγμὴ.

Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Εἰς τὸν τάφο του καθίζει, δῶ θὰ μείνω ἡ φτωχή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;
Ὡς νὰ στείλῃ νὰ μοῦ πάρῃ ὁ Θεός μου τὴν ψυχή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Ἐκεῖ μὲς ἀπὸ τὸν λάκκο ἡ φωνή του τῆς λαλεῖ,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;
Εἰς τὸ σπίτι γύρνα πίσω, γύρν' ἀγάπη μου καλή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Καὶ τὴ θλίψη παῦσε πλιά. Ὅταν κλαίης θλιβερή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;
Τὸ κιβούρι μου ἀπὸ αἷμα, κόκκινο αἷμα πλημμυρεῖ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

Ὅταν ὁμως τὴν μορφὴ σου τὴ φαιδρύνῃ ἡ χαρά,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο ;
Τὸ κιβούρι μου γεμίζει μὲ τριαντάφυλλ' ἀνθηρά.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΗΣ ΜΕΔΟΥΣΑΣ

Τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ὁ ἀγαπημένος,
Ὁ ἡμίθεος ὁ Περσέας ὅλος νιότη,
ξεκίνησε ἀπ' τ' Ἄργος φτερωμένος
καὶ γιὰ τὴν νίκη πάει μακριὰ τὴν πρώτη.
Στὰ πόδια του ὁ Ἑρμῆς φτερὰ ἔχει βάνει,
καὶ ἡ Ἀθηνᾶ στὸ χέρι του δρεπάνι.

Ἡ ἀπόφάσι φλογίζει τὴν ψυχὴ του,
σὰν ἄστρο λάμπει, τρέχει στὸν αἰθέρα.
Δὲν ἀντικόβει διόλου τὴν ὁρμὴ του
τῆς χώρας τῶν τεράτων ἡ φοβέρα,
ποὺν τριδίπλο τὴ ζώνει τὸ ποτάμι
ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ αἷμα, ἀπὸ κατράμι !

Εὐοί, Περσέα ! εὐάν ! καλοτυχίζουν
τὸ διάβα σου θεοὶ μαζί κι ἀνθρῶποι.
Γιὰ σὲ στεφανωμένοι καὶ καπνίζουν
μέσ στ' Ἄργος οἱ βωμοί, τῆς γῆς σου οἱ τόποι,
καὶ σὲ προσμένουν. Ὅρμα σὰν τὸ γύπα,
γυιὲ τῆς Δανάης, πάτησε καὶ κτύπα !

Στὸ σπήλαιο, νά ! οἱ Γοργόνες κοιμισμένες
οἱ ἀθάνατες οἱ δύο, Σθεινώ, Εὐρυάλη,
μὲ τὶς χρυσῆς φτεροῦγες διπλωμένες
γυμνὸ τὸ φιδοπλόκαμο κεφάλι,
καὶ ἡ Μέδουσα ἡ θνητὴ στὴ μέση ἡ ἴδια,
τριγύρω στὸ κεφάλι τῆς τὰ φίδια !

Ἀτρόμητος σηκώνει τὸ δρεπάνι
καὶ τὸ λαιμὸ τῆς Μέδουσας χωρίζει,
τὸ αἷμα τῆς πηδύει σὰν συντριβάνι,
κι ἀπ' τὸ κορμί, ποὺ χάμου σπασταρίζει,
γεννιέται ὁ θεῖος Πήγασος κι ἀντάμα
τ' ἀδέρφι του ὁ Χρυσάορας, ἄλλο θᾶμα !

Πικρὰ τὰ δίδυμ' ἄτια χλιμιντρίζουν
τριγύρω ἀπ' τὴ νεκρὴ τους τὴ μητέρα,
ξυπνοῦν οἱ δύο γοργόνες φοβερίζουν
τὸν ἥρωα, ποὺ ὀλοφεύγει στὸν ἀέρα
καὶ πᾶει κατὰ τῆς Θράκης τ' ἀκρογιαλὶ
κρατῶντας τὸ αἱματόβρεχτο κεφάλι ...

Ὅθε διαβῇ ἀπὸ θάλασσα, σηκώνονται
τὰ κύματα καὶ στέκουν φρενιασμένα
σὰν πετρωμένα· κ' ὕστερα διπλώνονται
ξωπίσω του καὶ τρέχουν ἀφρισμένα
πικρὰ μοιρολογῶντας τὴ Γοργόνα
τὴ φίλη τὴ νεκρὴ τοῦ Ποσειδῶνα.

Κι ὅπου, σὲ χῶμα ἢ βράχον, αἷμα στάζει
κάθε σταλιὰ καὶ γίνετ' ἓνα φίδι,

πὺν δίχαλῃ τῇ γλῶσσα τοῦ ἔξω βγάζει
ἢ τὸ κεντρὶ κουνάει κακὸ σκορπίδι
κι ἔτσι στεριά ἢ πελάου κυνηγημένος
διαβαίνει ὁ γοργοφόνος φτερωμένος.

Σιῆς Μέδουσας τὸ ἄσώματο κεφάλι,
πὺν καὶ σπασμοὶ ταράζουν τὴ μορφὴ του,
στὸ μέτωπό του ὁ πόνος ἔχει βάλει
τὴ σκοτεινὴ σφραγίδα τῇ δικῇ του
κι ἓνας θεός, τῇ μοῖρα τῆς πὺν ξέρει,
σὲ μιὰ σπηλιὰ φυκόστρωτη ὑποφέρει.

Θριαμβευτὴς ὁ ἥρωας κατεβαίνει
στῆς Θράκης τ' ἀκρογιαλία καὶ ἡσυχάζει.
Ἡ θάλασσα μπροστά του ἡ τρομαγμένη
στὸ ἀντίκρουσμά του ἀκίνητη λουφάζει
καὶ κεῖνος τὸ κεφάλι χάμου ἀφήνει
τὰ ματωμένα χέρια του νὰ πλύνῃ.

Τρεχούμενο, γοργό, ἀπ' τὰ δάχτυλά του
μὲ τὰ νερά τὸ αἷμα τῆς δὲ σμίγει.
Σφιχτό, κρουσταλλωμένο πέφτει κάτω
στὸν πράσινο βυθό, πὺν ὑγρὸς ἀνοίγει,
στοῦ Ποσειδῶνα φτάνει στὴν ἀγκάλῃ
καὶ γίνεται τὸ κόκκινο κοράλλι !

Κλωνάτο, μυριοπλόκαμο, θεριεύει,
τοῦ βουτηχτῇ εἶναι πόθος καὶ λαχτάρα,
τὸ πνεῦμα τοῦ νεροῦ τὸ ἀργοσαλεύει
καὶ τὴν προγονικὴ του ζῆ τρομάρα,
γιατὶ ἔχει ζωντανὸ στὸν κάθε κλῶνο,
τῆς Μέδουσας τὴ θλίψη καὶ τὸν πόνο.

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Η ΕΠΑΙΤΙΣ ΤΗΣ ΒΙΖΥΗΣ

1

Τῆς Θράκης τὰ χωριά πολλά,
σὰν τὴν Βιζῶ κανένα,
μὲ γειτονιά στὰ χαμηλά,
ποὺ Πλάτσα τήνε λένα.
Στῆς Πλάτσας τὴν ἀγελαριά
μιὰ πέτρα, ἵνα κοτρῶνι,
δίπλα στὴν πέτρα μιὰ γριά
τὴ φούχτα τῆς ἀπλώνει :

3

Ἡ θλίψη ἔσκαψε πολλὰ
στὴν ὄψη τῆς αὐλάκια,
ποὺ τῆς ἔρρευσαν τὰ θολὰ
ποτάμι' ἀπ' τὰ ματάκια.
Ἐχάλασε κι ἔχει σταθῆ
τοῦ νοῦ τῆς τ' ὥρολόγι.
Στὸ καύκαλό τῆς τὸ βαθὺ
γυρνοῦν μόνον οἱ λόγοι :

ὦ, δῶστε μ' εὖσπλαχνη καρδιά,
ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

ὦ, δῶστε μ' εὖσπλαχνη καρδιά,
ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

2

Ἀνεμοζάλες τὴν χτυποῦν
φουρτοῦνες τήνε δέρνουν
καὶ τὰ φακιόλια τῆς ἄρποῦν
καὶ τὰ μαλλιά τῆς σέρνουν.
Μὰ σὰν τὴν πέτρ' αὐτὴ στεριά,
δὲν σειέται, δὲν σαλεύει,
μόνο θλιμμένα καὶ βαριά
τὰ χεῖλη γαργαλεύει :

4

Σὰν λυσσασμένα τὰ σκυλιὰ
χυμήσανε, προφθάξαν !
Σὰν φίδια μπῆκαν στὴ φωλιά
καὶ μοῦ τὴν ἐρημάξαν !
Σὰν κουκουβάγια μοναχή,
ποὺ μὲς τὸν κάμπο κλαίγει,
μ' ἀφῆκαν μένα τὴν φτωχὴ
χωρὶς ψωμὶ καὶ στέγη !

ὦ, δῶστε μ' εὖσπλαχνη καρδιά
ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

ὦ, δῶστε μ' εὖσπλαχνη καρδιά
ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά !
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

5

Ἐμπρός μου εἶδα ἡ ὄρφανῇ
τό να μου παλικάρι,
πῶς σπαρταροῦσε σὰν ἀρνὶ
μπροστά στὸ μακελάρη !
Τὸ ἄλλο τοὺς Τούρκους κυνηγεῖ,
σὰν θαρρετὸ ξεφτέρει...
Μιὰ σφαῖρα τό ριψε στὴν γῆ
μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

8

Βοήθεια ἡ κόρη μὲ ζητᾷ,
βοήθεια μὲ γυρεύει !
Μὲ τὸ θεριό, ποὺ τὴν κρατεῖ,
τοῦ κάκου πιά παλεύει !
«ὦ, μάννα ! Τρέξε στὴν στιγμὴ
καὶ γλύτωσ' μ' ἀπ' τὸ κοῖμα !
Παρὰ γερὴ χωρὶς τιμὴ,
κάλλιο μ' αὐτὴ στὸ μνημα».

ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνῇ καρδιὰ
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνῇ καρδιὰ
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα.

6

Χωρὶς θυμιάμα καὶ κερί,
χωρὶς παπᾶ καὶ διάκο,
ἔσκαψα μόν' ἡ θλιβερὴ
στὸν κῆπο μ' ἓνα λάκκο ...
Δυὸ μ' ἐσκοτῶσαν τὰ σκυλιά,
τὰ δυὸ μου τ' ἀγοράκια
μὰ τρία θάψαν ἀγκαλιὰ
τὰ χέρια μ' ἀδελφάκια.

9

Σὰν μαχαιριεὺς οἱ λόγ' αὐτοὶ
τὰ σπλάχνα μοῦ σπαράζουν.
Οἱ σπαραγμοὶ μ' οἱ δυνατοὶ
τὰ σίδερά τους σπάζουν.
Ὁ νοῦς μου ἔχει ντραλωθῇ,
γαῖμα παντοῦ ξανοίγω...
Τοῦ γιουῦ μου ἀρπάζω τὸ σπαθί
στά στήθῃ της τὸ μῆγω !

ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνῇ καρδιὰ
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα.

.
.

7

Τὴν κόρη θέλαν μοναχὴ
γερὴ νὰ τὴν ἀρπάξουν·
νὰ τῆς μολέψουν τὴν ψυχὴ
τὴν πίστη της ν' ἀλλάξουν !
Ποιανοῦ βαστᾷ ποτὲ καρδιὰ,
ποιὰ μάννα τὸ πομένει,
νὰ διτῇ σφαγμένα δυὸ παιδιὰ,
μιὰ κόρη τουρκεμένη ;

10

Ἐδῶ τῆς πνίγει τὴν φωνὴ
τῆς λύπης τὸ ποτάμι
καὶ μιὰ τρεμουῖα τὴν κλονεῖ
σὰν ξέβαθο καλάμι !
Κι ὥρα πολλὴ μὲν' ἡ γριὰ
μὲ κρεμαστὸ κεφάλι
καὶ μὲ νεκρόγλομη θωριά,
καὶ δὲν τολμᾷ νὰ ψάλλῃ !

ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνῇ καρδιὰ
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνῇ καρδιὰ
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα.

Η ΚΥΡΑ ΜΑΡΙΟΡΑ

(Σατυρική μπαλλάντα)

1

3

Μωρὸ κυρὰ Μαριόρα,
 πείνας' ἄνδρας Σου.
 Σὰν ἐπείνασε καὶ τί ;
 κι ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὸ ψωμί ναι μὲς στ' ἄμπάρι
 ἅς τ' ἀνοίξῃ νὰ τὸ πάρῃ.

Μωρὸ κυρὰ Μαριόρα,
 ἀρρώστησ' ἄνδρας Σου.
 Σὰν ἀρρώστησε καὶ τί ;
 κι ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Ἀγιασμὸς μὲς στὸ καυκὶ
 ἅς τὸν πιῇ νὰ γιαιτρευτῇ.

2

4

Μωρὸ κυρὰ Μαριόρα,
 δίψας' ἄνδρας Σου.
 Σὰν ἐδίψασε καὶ τί ;
 κι ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὸ νερό ναι στὸ σταμνί,
 ἅς σηκώσῃ νὰ τὸ πιῇ.

Μωρὸ κυρὰ Μαριόρα,
 πέθαν' ἄνδρας Σου.
 Σὰν ἐπέθανε καὶ τί ;
 κι ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὰ παπούτσια μου ξεσκῶ
 τὸ χορὸ δὲν παρατῶ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

[Τὰ μοιρολόγια τῶν γυναικῶν μας, θαυμαστὰ ἐλεγειογραφίας ἀριστουργήματα, αὐτόφυτα τῆς ἑλληνικῆς εὐαισθησίας προϊόντα, κινουσι τὸν θαυμασμὸν τῶν ποιητῶν καὶ ἐφελκύουσι τῶν γραμματολόγων τὴν προσοχὴν ὅσον οὐδὲν ἄλλο, ἔστω καὶ τὸ ἐντεχνότερον, τῶν λοιπῶν ἐξευγενισμένων καὶ τετορνευμένων ἡμῶν στιχοιουργημάτων. Σπ. Ζαμπέλιος].

Α'.

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΝΑΣ

Ἐσὺ, παιδί μου, ἐκίνησες νὰ πᾶς στὸν Κάτου κόσμον
 κι ἀφήνεις τὴ μαννούλα σου πικρὴ, χαροκαημένη.
 Παιδάκι μου, τὸν πόνο μου ποῦ νὰ τὸν ἀπιθώσω ;
 ποὺ κι ἂν τὸν ρίξω τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες

κι ἂν τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τὰ πουλάκια.
Ποῦ νὰ βαλθοῦν τὰ δάκρυα γιὰ τὸν ξεχωρισμό σου ;
Ἄν πέσουνε στὴ μαύρη γῆς, χορτάρι δὲ φυτρώνει.
Ἄν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμὸς θὰ στύψη,
ἂν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια,
κι ἂν τὰ σφαλίσω στὴν καρδιά, γλήγορα σ' ἀνταμώνω.

Β'.

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Γιατὶ εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα ;
Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει ;
Κι οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους.
Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
Τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα στὴ σέλα ἀραδιασμένα.
Παρακαλοῦν οἱ γέροντες κ' οἱ νέοι γονατίζουν,
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα τὰ χέρια στανρωμένα :
— Χάρε μου, διάβ' ἀπὸ χωριό, κάτσε σὲ κρύα βρύση,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερό, οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα λουλούδια νὰ μαζώξουν,
— Ἄνει διαβῶ ν' ἀπὸ χωριό, ἂν ἀπὸ κρύα βρύση,
ἔρχονται οἱ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά τους,
γνωρίζονται τ' ἀντρόγυνα καὶ χωρισμὸ δὲν ἔχουν.

ΤΑ ΤΡΙΑ ΑΛΟΓΑ

Χήρας υἱὸς λατρεύει τρία καλὰ ἄλογα,
τὸ Γρίβα καὶ τὸ Μαύρη καὶ τὸν Πέπανο.
Τὸ Γρίβα γιὰ καβάλα καὶ γιὰ λεβεντιά,
τὸν Πέπανο γιὰ μάτια καὶ ξανθὰ μαλλιά,
τὸ Μαύρη γιὰ σεφέρει καὶ γιὰ πόλεμο.
Μὰ πῆγε στὸ σεφέρει κ' ἦρθεν ἀδειανός,
καὶ ὁ Γρίβας τὸν μαλώνει καὶ ὁ Πέπανος.
— Βρὲ ποῦ εἶναι, μωρὲ Μαύρη, ποῦ εἶναι ὁ ἀφέντης μας,
ποὺ πῆγες στὸ σεφέρει κ' ἦρθες ἀδειανός ;

— Ἀφῆστε νὰ σᾶς εἶπω τὰ τραγούδια μου
καὶ τὸ μεγάλο πόνο τῆς καρδούλας μου.
Ὡσὰν ἐπολεμοῦμε τὸ ρημόκαστρο,
ἔκαμα νὰ περάσω ᾠδὸν τὸν πότομο,
κοπήκανε οἱ σέλες καὶ οἱ σκαλωσιές,
καὶ πῆραν τὸν ἀφέντη κ' ἦρθα ἀδειανός.

ΝΥΦΙΑΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α'.

Ἀσπρη κατάσπρη βαμβακιά, ὁπού εἶχα στὴν αὐλή μου,
τὴ σκάλιζα, τὴν πότιζα κ' εἶχα χαρὰ μεγάλη.
Μά ρθε ξένος κι ἀπόξενος ἦρθε καὶ μοῦ τὴν πῆρε.
Ἀχάριανε τὸ σπίτι μου ἀνόστησε γὴ αὐλή μου,
ἀνόστησ' ἡ δική μου αὐλὴ κι ἐφούμισε τοῦ ξένου.
Εἴκοσι χρόνια πότιζα μηλίτσα στὴν αὐλή μου.
Τώρα ποὺ μοῦ τὴν πῆρανε, ἄς πάη μὲ τὴν εὐχή μου.

Β'.

Οὔλους τοὺς καιροὺς κι οὔλους τοὺς χρόνους,
οὔλους μὲ ἠθελες, γλυκειά μου μάννα.
Τοῦτον τὸν καιρό, τοῦτον τὸν χρόνο
ἔτρωες καὶ ἔπινες καὶ μένα πούλιες.
Κι οὔλο μοῦ λεγες κι οὔλο μοῦ λέεις.
— Σήκω διάβαινε, σήκω περπάτει,
σὺρ' στὸ σπίτι σου καὶ στὶς δουλειές σου.

ΤΟ ΝΟΙΚΙ

Ἕνας ἄγουρος κι ἕνας καλὸς στρατιώτης
κάστρο γύρευε, χωριὸ νὰ πάη νὰ μείνη.
Μαῖδε κάστρο ἦρε, μαῖδε χωριὸ νὰ μείνη·
βρίσκει ἕνα δεντρί, καλοκαρτέρεσέ με
γιὰ νὰ κοιμηθῶ, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
γιατὶ ἀπόστασα στὸν πόλεμο ὀλημέρα.

— Νὰ κ' ἡ ρίζα μου καὶ δέσε τ' ἄλογό σου,
· νὰ κ' οἱ κλῶνοι μου καὶ κρέμας' τ' ἄρματα σου,
νὰ κι ὁ ἥσκιος μου καὶ πέσε νὰ πλαγιαίῃς,
καὶ σὰ σηκωθῇς τὸ νοῖκι νὰ πληρώῃς,
μὰ σταλιά νερὸ στὴ ρίζα μου νὰ ρίξης.

ΧΑΡΗΤΕ

Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιές, κ' ἡ ἡμέρα ὀλοβραδιάζει
κι ὁ Χάρος τὶς ἡμέρες μας μιὰ μιὰ τὶς λογαριάζει.

Τράβα τὸ χορὸ κι ἄς πάη
μαύρη γῆς θενὰ μᾶς φάη.

Δὲν ἔχει ὁ Χάρος διάκριση, δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη,
παίρνει παιδιὰ ἀπὸ τὸ βυζί, γερόντους δὲν ἀφήνει.

· Ἀς χορέψουμε, γιατί
ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.

Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιές, τὰ δροσερά σας νιάτα,
γιατὶ θενὰ ρθῇ ἓνας καιρὸς νὰ τὰ πλακώσῃ ἡ πλάκα.

· Ἀς χορέψουμε κι ἄς πάη,
τούτῃ ἡ γῆς, πὺν θὰ μᾶς φάη.

Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιές, τοῦ χρόνου ποιὸς θὰ ζήσῃ;
κι ὁ Χάρος ἔχει ἀπόφαση ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήσῃ.

· Ἀντε δώστε της νὰ πάρῃ
δώστε της μὲ τὸ ποδάρι.

Τούτ' ἡ γῆς, πὺν τὴν πατοῦμε,

ὅλοι μέσα θενὰ μποῦμε.

Τούτ' ἡ γῆς μὲ τὰ χορτάρια

τρώγει νιές καὶ παλικάρια·

τούτ' ἡ γῆς μὲ τὰ λουλούδια

τρώγει νιές καὶ κοπελούδια·

τούτ' ἡ γῆς, θὰ φάη καὶ μένα,

πὺν μ' ἔχει ἡ μαννούλα μ' ἓνα.

Τούτ' ἡ γῆς, πὺν θὰ μὲ φάη,

βάρτε την μὲ τὸ ποδάρι.

ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑ

Ο ΟΡΚΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

[Ἀπὸ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ Ἀρκαδίου ἔχει πάρει τὸ θέμα τοῦ ὁ Μαρκοράς. Ἡ νεαρὰ Κρητικοπούλα Εὐδοκία ἐπανέρχεται μετ' ἄλλων γυναικοπαίδων μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Κρήτην. Ἡ Εὐδ. ἐπισκέπτεται τὰ ἐρείπια, ὅπου ἔπεσε κι ὁ ἀγαπημένος της μνηστήρ Μάνθος. Τὸ φάσμα τοῦ Μάνθου ἐμφανίζεται εἰς τὴν Εὐδ. καὶ ἀφηγεῖται τὴν μάχην καὶ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ Εὐδ. τέλος ἀποθνήσκει καὶ ἀναβαίνει μὲ τὸν ἀγαπημένον της Μάνθον εἰς τοὺς οὐρανοὺς].

Μὲς στὸ γοργὸ πλεούμενο, πὺν τὰ νερά σου τρέχει
τώρα, πὺν ἡ ξάστερη βραδιά καμιὰ πνοὴ δὲν ἔχει
νά ξερες, θάλασσα καλή, μὲ πόση τρικυμία
χτυπάει ψυχὲς ἀδύνατες νύχτα τυφλὴ καὶ κρύα !

Γυρνοῦν τὰ γυναικόπαιδα στὰ ματωμένα μέρη,
ὅπου ὁ Σταυρὸς νικίθηκε τοῦ Τούρκου ἀπὸ τ' ἀστέρι·
στὰ κακορίζικα γιὰ δὲς ! — Παρηγοριὰ δὲ δίνει
μῆτε οὐρανοῦ χαμόγελο, μῆτε πελάου γαλήνη·
ἔχουν ἀκίνητα, στεγνά, σ' ὅλη τὴ φύση ξένα,
σὶν ἄβυσσο τσ' ἀπελπισᾶς, τὰ μάτια βυθισμένα·
καὶ σὰν ἀπάνου στ' ἀπειρο κι ἔρμο στοιχεῖο θωροῦνε,
τὴ μαύρη μοῖρα τους ἀργά, λές, καὶ σ' αὐτὸ μετροῦνε.
Φοβᾶται ὁ ναύκληρος νὰ πῇ πὼς αὔριο τὸ καράβι
θ' ἀράξῃ σὶν πατρίδα τους. Κι ἔχουν πατρίδα οἱ σκλάβοι !

Ἑλπίδα θεία, πού ξέμακρα σὲ βάσανα, σὲ πόνους
 ἔκαμες πλάσματα ὡς αὐτὰ ν' ἀντισταθοῦν τρεῖς χρόνους,
 γύρισε, πάλι, ὦ ! γύρισε ! Στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη
 ἔλα ἢ γυναῖκα νὰ σὲ ἰδῇ, τ' ἀνήλικο κ' ἢ κόρη,
 ὡς μ' ἓνα πράσινο κλαρὶ ξανοίξανε μιὰ μέρα
 τῆς κιβωτὸς οἱ κάτοικοι τὴν ἄσπρη περιστέρα !
 Ἔλα ! Στὸν ἥσκιο σου ἄς διαβοῦν τὸ νέο τῆς τύχης ρέμα,
 ψηλὰ ψηλὰ κοιτάζοντας μὲ θαρρεμένο βλέμμα
 βάλε τὸ χέρι σου γλυκὰ στὰ πονεμένα στήθια,
 πού δὲ γυρεύουνε τῆς γῆς ἢ τ' οὐρανοῦ βοήθεια,
 κι ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς μητρὸς μὲς στοῦ παιδιοῦ τὸ στόμα,
 ἔλπιδα θεία, τὸ γάλα σου κάμε νὰ τρέξῃ ἀκόμα !
 Ἐκεῖ σὲ τόση ἀναισθησίᾳ, πού τοῦ θανάτου μοιάζει,
 μιὰ κόρη μόνη ἀντίπερα μ' ἀνησυχιὰ κοιτάζει
 τοῦ μάκρου τὸ κατὰστρομα γοργὰ συχνομετράει,
 ἀναστενάζει, κάθεται καὶ πάλι ὀρθὴ πηδαί·
 «Γιατί, Χριστέ μου» ! τὴν ἀκοῦς καὶ κλαίοντας μουρμουρίζει,
 «μὲ τὰ φτερά τοῦ πόθου μου τὸ πλοῖο δὲν ἀρμενίζει ;»
 Θωρῶντας τέτοια ταραχὴ φαντάζεσαι, πού ἡ μαύρη
 στὰ κρητικά της χώματα μάννα ἢ πατέρα θά βρῇ.
 —Δύστιχο τέκνο τῆς ἐρμιᾶς ! πρὶν φύγῃ ἐκεῖθε πέρα,
 τῆς εἶχε ἀρπάξει ὁ θάνατος καὶ μάννα καὶ πατέρα.
 Τοῦτος ἀτρόμητα, τυφλά, σ' ἐχθροῦ μεγάλο πληθὸς
 ὥσάν τὰ βόλια ἐχύθηκε, πού τ' ἀνοιξαν τὸ στήθος.
 Ἕνα φεγγάρι μεταβιᾶς δυνήθη νὰ ὑπομείνῃ
 τοῦ χωρισμοῦ του τὸν καιμὸ κι ἐπῆε στὸν Ἄδη ἐκείνη.

Ἄλλιά ! καὶ ποιὸς θὰ σὲ δεχτῇ καὶ ποιὸς θὰ σ' ἀγκαλιάσῃ,
 στὰ γονικά σου φτάνοντας, διπλόρφανο κοράσι ;
 Τί βλάβει ἀνίσως καὶ ποτὲ γιὰ τ' ἄξιό παλικάρι (¹)
 καμιὰ ν' ἀκούσης εἶδηση δὲν ἔλαβες τὴ χάρη ;
 Βουβὴ μηνύτρα συφορᾶς εἶναι τοῦ κάκου ἢ Φήμη,
 ὅσες φορὲς τὰ λόγια του σοῦ ἀντιλαλοῦν στὴ μνήμη.
 —«Μὴν, Εὐδοκιά μου, φοβηθῆς, τὴν ὥρα πού στὰ ξένα
 σ' ἐκαρτεροῦσαν, ἔλεγε, μὴν φοβηθῆς γιὰ μένα !

(¹) Ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τὸν μνηστήρα τῆς Εὐδοκίας Μάνθον.

Ἐχε καὶ σὺ τὸ θάρρος μου ! Μὴν, Εὐδοκία, θελήσης
μὲ τέτοια μαύρη ἀπελπισιὰ νὰ φύγης νὰ μ' ἀφήσης !
Τὸ Πνεῦμα, πὺν κατάκαρδα προφητικὰ μοῦ κραίνει,
σοῦ τάζει πὼς θὰ μείνωμε γιὰ λίγο χωρισμένοι.
Θὲ νὰ γυρίσης· θὰ σὲ ἰδῶ· τὸ λέω καὶ θ' ἀληθέψη·
ναί ! σοῦ ὀρκίζομαι στὸ φῶς, πὺν πάει νὰ βασιλέψη,

Τὰ μαῦρα μάτια, π' ἄστραφταν, ἡ κόμη, πὺν τ' ἄερί
στὸ μέτωπό του ἀνάδευε, τ' ἀσηκωμένο χέρι,
ὁ ἥλιος, πὺν τὴν ὁμορφη θωριά του ἀχτινοβόλα,
τὰ μοσχολίβανα τῆς γῆς, ἡ ὥρα, ὁ τόπος, ὅλα
τὸ νοῦ τῆς κόρης ἔφεραν νὰ κρίνῃ πὼς ἀλήθεια
φώτιση θεία κατέβηκε στ' ἀγαπημένα στήθια.
Πιστεύοντάς το πάει μακριὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια πίστη,
ὁποῦ σὲ χίλιες δοκιμὲς ποτὲ δὲν ἐκλονίστη,
πάλλι τοῦ μαύρου τῆς νησιοῦ τώρα τὸ κῦμα σχίζει.

*
**

Πλέει τὸ καράβι ἀδιάκοπα κ' ἡ Πούλια ὥστόσο δείχτει
στὸν οὐρανὸ ἀρμενίζοντας πὼς εἶναι μεσονύχτι.
"Ὅλα σιγοῦν. Στὴ θάλασσα γλυκοκοιμοῦντ' οἱ ἀνέμοι
καὶ κάθε ἀστέρι, πὺν ψηλὰ φεγγοβολᾷ καὶ τρέμει,
φαίνειτ' ἀγγέλου σπλαχνικοῦ προσηλωμένο βλέμμα
στὸν κόσμον, πὺν ποτίζεται πάντα μὲ δάκρυα κι αἷμα.

Κάποιο στὰ βάθῃ τῆς νυχτὸς πνεῦμα καλὸ καὶ θεῖο
μ' ἐλεημοσύνη θά γιρε τὰ μάτια καὶ στὸ πλοῖο,
σὰν ἓνα κούρασμα γλυκὸ κ' ὕπνος ἀγάλια ἐχύθῃ
σὲ τόσα ἐκεῖ, πὺν λάχτιζαν, ἀπελπισμένα στήθῃ.

[Περίληψις τοῦ ἐπομένου. Ἐνῶ ὅλοι κοιμοῦνται μόνον ἡ Εὐδοκία ἀγρυπνᾷ ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἀναπολεῖ γλυκείας τῆς πατρίδος ἀναμνήσεις. Τέλος ἀποκοιμᾶται. Ἡ Εὐδ. ὄνειρεύεται τὴν αὐγὴν τοῦ γάμου της. Ὀνειρεύεται τὶς χαρὲς της καὶ τὰ στολίδια της. Ὀνειρεύεται ὁμως ἀκόμη ὅτι τὴν νύκτα τῆς αὐγῆς τοῦ γάμου της «στὴν ὑπνοφαντασίᾳ της» ὄνειρεύθη ὅτι ἔγινε προσφυγοπούλα ἔνεκα τοῦ πολέμου. Ἡ συμφορὰ της ἔγινε ὄνειρο καὶ τοῦ ὄνειρου ἡ πλάνη ἀλήθεια». Ὀνειρεύεται τὸν Μάνθον τὸν ποθητὸν μνηστήρᾳ της ὅτι «ἐμπήκε στὴν αὐλή της». Ἐξαφνα ξυπνᾷ !

Εἶχαν ροδίσει τὰ νερά· καθὼς ὅλη ἡ μέρα ἔκαμε τ' ἄστρα νὰ σβηστοῦν ἀπάνου στὸν αἰθέρα, σβησμένη εὐθὺς ὅπ' ἔφεξε τοῦ λογισμοῦ κ' ἡ ἀχτίνα τὰ ὄνειρά της ἔμειναν, ἄστρα οὐρανοῦ κι ἐκεῖνα.

Ξυπνάει· καὶ τόσα βλέποντας κουφάρια στριμωγμένα χάμω νὰ κείτωνται ὡς νεκρά, πὼς εἶναι λέει στὰ ξένα, ὅπου τρεῖς χρόνους μακρινούς κοντά της τὰ θωροῦσε καὶ σὰν ἐξύπναε τὴν αὐγὴ καὶ σὰν καλονυχτοῦσε.

Μὲ φρίκη τὰ ματόφυλλα γοργὰ σφαλίζει πάλι στὰ δυό της χέρια κλίνοντας τὸ ἀγγελικὸ κεφάλι, κι ἐνῶ τοῦ κάκου μέσα ἐκεῖ περιμαχάει νὰ κραῖξη τὰ ὠραῖα χρυσὰ φαντάσματα, πού χαν μακριὰ πετάξει, ἀκούει μὲ λάχτιση χαρᾶς τὸ κῦμα, πὺν βογγαί, στὸ καπνοκάραβο κοντά· τὸ τρίξιμο ἀγροικαί, πὺν τὰ πλευρά του κάνουνε, καθὼς μὲ βία κινιέται, καὶ ξάφνου ὁλόρθη βρίσκεται, κατάπλωρα πετιέται.

᾽Ω ! στὰ θεμέλια τ' οὐρνοῦ τί κοκκινίζει ; ᾽Αν εἴστε τσ' αὐγῆς δροσάτα σύγνεφα, σύρτε ψηλὰ καὶ ἀφῆστε νὰ πάη τὸ βλέμμα της ἐκεῖ, πὺν τρέχει κ' ἡ ψυχὴ της ! Δέσποινα θεία ! δὲν φαίνονται σὰν τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης ; Ποιὸ μάτι βλέποντάς τηνε θὲ ν' ἀμφιβάλλη ἀκόμα ; γιὰ ἰδές ! ἀχνίζει καὶ μὲ μιᾶς ἓνα παρόμοιο χρῶμα μ' αὐτό, πὺν φεύγει ἀπόπερα, στὴν ὄψη της ἀπλώνει τὰ χέρια ὁλάνοιχτα—γιὰ ἰδές !—μ' ἀγάπη ἀνασηκώνει κι ἐκεῖ πὺν συχνοτρέμουνε σὰ λυγερὸ καλάμι, λὲς κι ἀγωνίζεται θερμὰ φτεροῦγες νὰ τὰ κάμῃ. Θὲ νὰ φωνάξῃ· κατ' αὐτές, ὅπου κοιμοῦνται, γέρνει, καὶ δυνατὰ λεχάζοντας καμιὰ φωνὴ δὲν σέρνει.

ἀλλ' ὥς ἡ φλόγα, πὺν συχνὰ κουφοδρομαίει καὶ πέρα
μὲ ὀρμὴ πετιέται ἀκράτητη, σὰν ἔβγη στὸν ἀέρα,
τρανή, γιομάτη, ξάστερη, στὰ ἐμπόδια πυρωμένη,
μὲ τῆς πατρίδας τ' ὄνομα ξάφνου ἢ λαλιά της βγαίνει.

Παρόμοιος ἦχος μιὰ φορὰ τὸν Ἄδῃ θὰ ταράξη,
ὥς τ' Ἀρχαγγέλου ἢ σάλπιγγα τοὺς πεθαμένους κράξη,
κι ἀπὸ τὸν ὕπνο σὰν αὐτοὺς μ' ἀχνὴ θωριὰ καὶ ζάλη,
γυναῖκες κόρες, καὶ παιδιὰ, σηκώνουν τὸ κεφάλι.

«Ἡ Κρήτη!» Δὲν ἐχύθηκε τέτοια φωνὴ τριγύρου
δὲν εἶναι ἀπάτη λογισμοῦ, δὲν εἶναι πλάσμα ὀνείρου·
ἀκόμα, νά! τῆς Εὐδοκίᾳς ἀχνολογαίει τὸ στόμα,
ὁ μαγεμένος ἦχος του δὲν ἀποσβέσται ἀκόμα!

ᾠ! πῶς χουμᾶνε γιὰ νὰ ἴδουν τ' ἀγαπημένα μέρη,
πὺν σημαδεύει ἀκίνητο τῆς κορασιᾶς τὸ χέρι!
Μὲ τὴ φωνὴ ξανοίγοντας μακριὰ τὸν Ψηλορείτη
χίλιες φορὲς θὰ ξαναποῦν «ἡ Κρήτη—ἀκοῦς—ἡ Κρήτη!»
Λές ὅτι ἡ φλόγα τῆς αὐγῆς, πὺν φέγγει ἀπὸ τὴν Ἰδα
τὰ στήθη αὐτὰ ξεπάγωσε μὲ μιὰ της μόνη ἀχτίδα
καὶ τόσα κλάῦματα χαρᾶς ἐκεῖθε μέσα βγαίνουν,
ὅπου τὰ πρῶτα αἰσθήματα σὰ χόρτο ἀναχλωραίνουν.
Χαίρονται οἱ δύστηνες! Καὶ τὶ στὸν κόσμον θὲ νὰ ἐλπίσουν;
ἄχ! γιὰ τὴν ἔρημ τους χαρὰ κ' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῶσουν!
Στὴ γῇ, πὺν πληθὸς ἔπεσαν σὰ ἀερισμένο στάρι,
ἴσως κανένα θὰ βρουνε τ' ὀλέθρου ἀπομεινάρι·
ἢ μιὰ χωρὶς τὰ τέκνα της, τὸν ἄκληρο ἀσπρομάλλη,
ἓνα της μόνο ἀδελφό, κάποιον παιδί της ἄλλη.
Στὸ γῶμα ἐκεῖνο, πού βρηκαν τόσοι γενναῖοι τὸ μνήμα,
νὰ κλάψουνε θὰ δυνηθοῦν ὥς τὸ κομμένο κλῆμα.
Μιὰ μέρα ἐκεῖ τὰ κόκκαλα θέλει κι αὐτὲς ἀφήσουν,
ἄχ! γιὰ τὴν ἔρημ τους χαρὰ κ' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῶσουν...

*
* *

[Περίληψις τοῦ ἐπομένου. Οἱ ἐπανακάμπτοντες πρόσφυγες ἀπὸ τοῦ
πλοίου παρακολουθοῦν τὴν μακρόθεν φαινομένην γνώριμόν των ἀκτὴν
τῆς Κρήτης. Εὐχαὶ καὶ ἐλπίδες πλημμυροῦν τὴν ψυχὴν των. Τέλος ἀπο-
βιβάζονται καὶ «ἀδράζουν στὶς ἀγκάλες τους μιὰν ἀκριβὴν ἀγκάλην»].

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΤΟ ΑΡΚΑΔΙ

Είχε νυχτώσει, τ' οὐρανοῦ βαθύτατη μαυρίλα
τῇ γλότη τοῦ κάμπου ἐσκέπαζε καὶ τοῦ βουνοῦ τὰ φύλλα·
μανρολογοῦσαν τὰ νερὰ κ' οἱ βράχοι τῆς θαλάσσης,
ἄστρο γλομὸ δὲν ἔφεγγε στὴν ἐρημιὰ τῆς πλάσης·
καὶ μόνον ἔκανε κρηφὰ περνώντας τὸ φεγγάρι
μιὰν ἄκρη ἀπὸ τὰ σύγνεφα λάμψη ἀργυρὴ νὰ πάρῃ.
Φωνὴν δὲν ἄκουες· πούπετα δὲν ἔβλεπες διαβάτῃ·
εἶχε τὸν ὕπνο ἀποδεχτὴ καλύβι καὶ παλάτι·
Δὲν ἐσπαρνοῦσαν τὰ πουλιά, πού σύσκοτα εἶχαν βάλει
σκέπη θερμὴ τὴν ἴδια τους φτερούγα στὸ κεφάλι.
Ἦταν τὸ χόρτο, τὸ κλαρὶ κι ὁ ἀνθὸς τὴν ὥρα ἐκείνη
τοῦ μαμουδιοῦ προσκέφαλο, τῆς πεταλοῦδας κλίνη,
τ' ἀρνὶ στὴ μάντρα ἐπλάγιαζε, τ' ἀγρίμι στὴ μονιά του,
ὅλα τὰ πλάσματα, Θεέ, στὸν ἥσκιο σου ἀπὸ κάτω!

Καὶ σύ, βαριόμοιρη Εὐδοκιά, καὶ σὺ ποῦ παραδέρνεις,
πῶς τὸ χωριό σου ἀπάριασες καὶ τ' ἀνηφόρι παίρνεις;
Σταυροκοπήσου· γύρισε, ν' ἀναπαυθῆς, εἰν' ὥρα
τὸ κρῦο τους μνήμα παραιτοῦν οἱ βρυκολάκοι τώρα·
πάντα στὸ φῶς τὸ πόδι σου, σὰν ἡ ψυχὴ σου, ἅς τρέχῃ.
ἢ μούρη νύχτα τίποτε μὲ σὲ κοινὸ δὲν ἔχει.

"Α! εὐκολώτερα κανεῖς θ' ἀνάγκαζε μὲ τρόμο
τ' ἀχνὸ φεγγάρι ἀντίστροφα γοργὰ νὰ κόψῃ δρόμο
παρὰ σὲ φόβου γυρισμὸ τὴν Εὐδοκιά νὰ φέρῃ.
Ἄν εἶναι γνέφι, ἂν εἶναι φῶς, ἢ νύχτα ἢ μεσημέρι,
στὸ τρεξιμό της προσοχὴ καθόλου αὐτὴ δὲν δίνει,
τὸν δρόμο παίρνει ἀδιάκοπα καὶ δρόμο πίσω ἀφίνει.
Ξάστερα βλέπει μὲ τὸ νοῦ τὸ μέρος πού θὰ πάῃ·
ἐκεῖ τὴν σέρνει ὁ πόθος της, ἐκεῖ τὴν ὀδηγᾷ
αὐτός, πού κάνει στὴ γλυκειὰ φωλιά της ἀπὸ πέρα
νὰ φτερουγιάσῃ ἀλάθευτα μηνύτρα περιστέρα.
Κάθε πού τ' ἄχαρο κορμὶ τὴν πρώτη βία του παῖει
κι ἀργοκινᾷ γυρεύοντας ἥπατα νέα νὰ λάβῃ,

μέσα ἡ ψυχὴ της φαίνεται πὼς ξάφνου λέει σ' ἐκεῖνο :
« Δειλὸ κουφάρι, ἀκλούθα με, τὶ φεύγω καὶ σ' ἀφήνω ! »
Τόσο ἀνεπίστευτα μὲ μιᾶς ἡ θέληση νικάει
τ' ἀποσταμένο πόδι της, ποὺ πάλι ὀμπρὸς πετάει.

Σὰν ποῦ θὰ φθάσῃ ; ὁ ποταμὸς τρέχει ἀφρισμένος κάτω,
μὲ τὰ νερὰ τῆς θάλασσας νὰ σμίξῃ τὰ νερά του.

Τὸν οὐρανὸ γοργότατα καταμετράει τ' ἀστέρι
καὶ πέφτει ἐκεῖ, ποὺ σπρώχτηκε τοῦ Ὑψίστου ἀπὸ τὸ χέρι.
αὐτὴ χωρὶς ὀπίσω της καμιὰ ματιὰ νὰ γίρῃ,
θὰ σταματήσῃ στ' Ἀρκαδιοῦ τὸ μέγα μοναστήρι.

Ὁ κόσμος ὅλος εἶν' ἐκεῖ, μόνον ἐκεῖ γι' αὐτὴνε·
στοὺς ἄλλους τόπους ἐρημιὰ καὶ μαῦρος Ἄδης εἶναι,
ἀπὸ τὴν ὥρα πῶμαθε, ποὺ στὴν αἰώνια θέσῃ,
τῆς Κρήτης τέκνο ἀληθινό, κι ὁ Μάνθος εἶχε πέσει
μ' αὐτούς, ὅπου ξυπᾶζοντας τ' ἀφωρεσμένο ἀσκέρι,
ἔκαμαν ξάφνου ἐλευθεριὰ μιὰ σπύθα νὰ τοὺς φέρῃ.
Καὶ στ' ἅγιο χῶμα σκόρπισαν γυμνὰ τὰ κόκκαλά τους,
ἀπάνου στ' ἄστρα τῆς ψυχῆς, ὀλοῦθε τ' ὄνομά τους . . .

[Περίληψις τοῦ ἐπομένου. Ἡ Εὐδ. κατάκοπη, ἀλλ' ἀφοβῇ, φθάνει
εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων πίπτει λιπό-
θυμος. Ὅταν συνῆλθε βλέπει ἐν ἐκστάσει ὄχι νεκρὸν ἢ νεκροῦ κόκκαλα,
ἀλλὰ ζωντανὸν τὸν Μάνθον : ἐγύρω σκορπᾷ τὸ στόμα του τῆς Ἀνοιξῆς
τὰ χνῶτα. Μεταξὺ τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ Μάνθου ἀρχίζει τρυφερὸς διά-
λογος. Ἡ Εὐδ. ζητεῖ νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλείψῃ πλέον καὶ ὁ Μ. λέγει ὅτι
κατὰ θεῖαν προσταγὴν θὰ τὴν πάρῃ μαζί του εἰς τοὺς οὐρανοὺς· θὰ τη-
ρήσῃ τὸν ὄρκον του. Ἡ Εὐδ. κατ' ἰδίαν αἰσθάνεται ὅτι δὲν εἶνε ἀξία
τέτοιαις τιμῆς. Ὁ Μ. ἀπαντᾷ ὅτι τὴν καλοῦν « τοῦ πόνου οἱ μάρτυρες »,
μητέρες ἀπορφανισθεῖσαι, παρθένου ἀτιμασθεῖσαι κλπ. Ὁ Μ. διηγεῖται
κατόπιν τὴν ζωὴν του μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Εὐδ. ἐκ τῆς Κρήτης,
καθὼς καὶ πῶς ἔφθασε εἰς τὸ Ἀρκάδι. Πῶς παρουσιάζεται εἰς τὸν ἡγού-
μενον Γαβριήλ, ὅστις τοῦ ἀνακοινώνει πῶς σκέπτεται νὰ κάψῃ τὸ Ἀρ-
κάδι, καὶ τὸν καλεῖ νὰ φύγῃ διὰ νὰ χαρῇ τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκογένειαν.
Ὁ Μ. ἀρνεῖται νὰ φύγῃ. Ὁ Μ. κουρασμένος ἀπεκοιμήθη. Εἰς τὸν ὕπνον
τοῦ ἐν ὀνείρῳ ἡ Εὐδ. τὸν προτρέπει νὰ φανῇ γενναῖος. Ὁ Μ. ξυπνᾷ
καὶ στὴν αὐλὴν πετάχτηκε.]

Ἐδῶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ προεστοὶ κι ἀγόρια
στέκοντας ἄλλοι μαζωχτοί, στέκοντας ἄλλοι χώρια,
τῇ μαύρῃ ἔκαρτερούσανε στερνὴ τοὺς ὥρα, κι ὅμως
νὰ κάμῃ ἀχνὴ δὲν ἔβλεπα μιὰ μόνην ὄψιν ὁ τρόμος.

Ἔπνεε τ' ἀγέρι δροσερὰ σὲ πλάγια, σὲ πεδιάδες,
τὸ φῶς ἀρχίναε κι ἔδειχνε λουλούδια, πρασινάδες
πλήθος νερά, πὺν ἀνάβλυζαν ἀπὸ βουνίσια βάθη,
παντοῦ χαμόγελα ζωῆς, ἀπ' τὴν ἐλιά στ' ἀγκάθι.
Τὰ κορφοβούνια, τὰ ριζά, τὰ δλάνοιχτα λιβάδια,
μαγευτικὴ παράσταιναν ἀνάστασης εἰκόνα,
πὺν θάορος νέο μᾶς ἔδωκε γιὰ τὸν στερνὸν ἀγῶνα.

Τ' ἄρματα εἶν' ἔτοιμα, οἱ καρδιὲς διπλὴ φοροῦν ἀσπίδα :
—τὴν πίστη καὶ τὸν ἔρωτα γιὰ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα—
ὅταν ἐκεῖθε, πὺν τοῦ ἐχθροῦ τὸ κῦμα καταρρέει
διαλαλητὴς ἀκούεται, πὺν διαλαλεῖ καὶ λέει :

«Ραγιάδες, προσκυνήσετε! τὴ θύρα τῆς αὐλῆς σας
ξεμανταλώσετε γοργὰ καὶ χάρισμα ἢ ζωὴ σας,
τί ἀνίσως τὴν ἀνοίξουνε, καλύτεροί μας φίλοι,
τὰ τόπια, πὺν τὸ Ρέθυμνο μᾶς ἔχει ἀπόψε στείλει,
ἀπ' ἄγριον θάνατον ἀργὸ θὰ πάτε, ὅσοι κι ἂν εἴστε·
ραγιάδες, κάτω τ' ἄρματα! ραγιάδες, προσκυνήστε!»

Ἐκεῖ πὺν πάει καθένάς μας νὰ πῇ τὸ λόγο πῶχει
στὴν ἄκρη ἀπ' τὰ χεῖλη του βροντοφωνῶντας : Ὁ χι !
μὲς τὴν αὐλὴ κι ὁ Ἠγούμενος ἀγάλια κατεβαίνει
μὲ μιὰ σημαία στὸ χέρι του καὶ μ' ὄψη πυρωμένη,
ὅπου, πρὶν στάχτη τὸ κορμὶ σὲ λίγο καταντήσῃ,
ἢ ἀθανασία τὸ φέγγος τῆς ἐπρόβαλε νὰ χύσῃ.

Βουβὸς κινάει· σοῦ φαίνεται πὼς ἡ λαμπρὴ του ἰδέα
πῆρε γιὰ σάρκα καὶ μορφή τὴν ἐθνικὴ σημαία·
αὐτὴν, ὅπου κατάγναντα στὸ φῶς, πὺν τὴν χρυσώνει,
καὶ τὸν γλαυκὸν αἰθέρα τῆς καὶ τὸν Σταυρὸν ἀπλώνει.

Ἐπέσαμ' ὅλοι κατὰ γῆς, κι ἐνῶ μᾶς εὐλογοῦσε
μὲ τὸ δεξιὸ τρισεύαστος, κανεῖς δὲν ἀγροικοῦσε
τί λόγια στὸ κεφάλι μας τ' ἀγνὰ του χεῖλη ἐκραῖναν,
τόσες οἱ κλάψες ἦτανε, πὺν ἀπ' τὶς καρδιὲς ἐβγαῖναν.
Γιὰ λίγο ἀκράτητα κι ἐγὼ σὰν καὶ τοὺς ἄλλους κλαίω·
μὲ μιᾶς ὁλόρθος ἔπειτα σηκώνομαι καὶ λέω :

—Ἐμεῖς δακρύζουμε, ἀδελφοί, κι ὁ Μουσταφᾶς ὥστόσο
δειλὴ προσμένει ἀπόκριση. Θὰ πάω νὰ τοῦ τὴ δώσω!

Ρίχνομαι ὁλόγυρα, φιλῶ τ' ἁγίου πατρὸς τὸ χέρι
καὶ τὴ σημαία φουχτώνοντας πετάω σὰν τὸ ξεφτέρι·

σὲ κάτω λίθους, πὺν ἦτανε στὴ θύρα ἐμπρὸς βαλμένοι
σὰ μιὰ μεγάλη τροχαλιά, τὸ πόδι μου ἀνεβαίνει,
εὐκόλα ἐκείθε στὴν κορμὴ τοῦ τοίχου σκαρφαλώνω,
θωράω τὸ μισοφέγγαρο καὶ τὸ Σταυρὸ στηλώνω.

Στὴ μιὰ μεριά σηκώνεται κραυγὴ χαρᾶς μεγάλη,
πολλὰ τουφέκια ρίχνοντας οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν ἄλλη
τροπὸν τὸ φλάμπουρο, ἀλλ' αὐτὸ στημένο μνήσκει ἀκόμα
σὰ λαβωμένος ἦρως, πὺν δὲ λυγáει τὸ σῶμα.
Ἄσειστος ἔμεινα κι ἐγώ. Τὰ βόλια ὀλόγυρά μου
βροχὴ θανάτου ἐμοιάζανε κι ἐσφύριζαν σ' αὐτιά μου·
γιὰ κάθε χίλιες τουφεκιές, πὺν μὲ διπλὴ μανία
οἱ ἐχθροὶ στρατιῶτες ἔρριχναν, ἀποκρινόταν μία.
ὦ, μὴν ἀχνίσης, Εὐδοκιά! Μήτε χαρὰ τοῦ γάμου
τέτοια ἡδονὴ θὰ ἠμπόρουνε νὰ δώσῃ στὴν καρδιά μου.
Δὲν ἦμουν τότε ὁ ραγιαῖς, πὺν κάθε ὀργὴ καὶ θλίψη
γιὰ τὰ κακὰ τοῦ τόπου του πολέμαε ν' ἀποκρύψῃ,
πὺν τῆς πατρίδος τ' ὄνομα νὰ μουρμουρίσῃ ἀνθρώπου
μόλις ἐκόταε τρέμοντας τ' αὐτιά τοῦ κατασκόπου.
Ἐκεῖ στὴν ὄψῃ τ' οὐρανοῦ, σ' αὐτὸν τὸν τοῖχο ἐπάνου,
ψηφῶντας λίγο τ' ἄμετρα κοπάδια τοῦ τυράννου,
δυνόμουν ἄφοβα νὰ πῶ, γερά νὰ ξεφωνήσω·
«**Ἡ θὰ πεθάνω ἐλεύθερος ἢ ἐλεύθερος θὰ ζήσω!**»

Πῶς μοῦ φαινόταν ὀκνηρὸ κι ἀνώφελο τὸ χέρι
γιὰ νὰ τραβήξῃ, ὥς ἔπρεπε, κι ἀφανισμό νὰ φέρῃ.
Ἄ! ἐποθοῦσα βλέποντας τόσο ἐχθρικό τουφέκι,
τὸ μῖσος, πὺν μ' ἐφλόγιζε νὰ γίνῃ ἀστροπελέκι.

Σὲ τέτοια μέθη τῆς καρδιάς ἤθελε ὀμπρὸς πηδήσω,
ἂν ἓνας χεροδύναμος δὲν μ' ἄδραζε ἀπὸ πίσω.
Κ' ἦταν ὁ Ἡγούμενος πὺν ἐκεῖ νεκρὸς ἐπῆε νὰ πέσῃ,
γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ ὁ σπλαχνικὸς ἀπὸ μιὰ τέτοια θέση.
Τὸν εἶδαν οἱ θεόργιστοι καὶ τ' ἄρματα τους ὅλοι
μὲ βία μεγάλη ἀδειάσανε. Τοῦ τόπου τούτου οἱ θόλοι
δὲν ἀντιβούισαν μοναχὰ στὸ βρόντο ἀπὸ τὶς σφαῖρες,
ἀλλὰ βρисиὲς γιομίσανε, βλαστήμιες καὶ φοβέρες.
Μὲ τέτοια λόγια οἱ δαίμονες θὰ ἐσκουζανε, τὴν ὥρα
πὺν τοῦ θανάτου ὁ Νικητὴς ἐπῆε στὴ μαύρη χώρα·
καὶ τότες, ὅπου φεύγοντας ἀπὸ μαυρίλα τόση,
τὸν ἀκλουθοῦσαν οἱ ψυχὲς πὺν χεν ὁ Θεὸς λυτρώσει
Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ζ' 11

• Σκοπὸς οὐράνιος ἔπρεπε τὸ τέλος του νὰ λάβῃ
γιὰ τοῦτο ἔκατεβήκαμε δίχως καμιὰ μας βλάβη,
σὰν ὁμπροστά μας τὰ φτερά νὰ χαν ἀπλώσει τότες,
μὲς ἀπὸ τ' ἄστρα φτάνοντας δυνὸ τοῦ Θεοῦ στρατιῶτες.

Συνῆρθε ὥστοςὸ κάθε νοῦς, ὁποῦ τὸν εἶχε ἀρπάξει
τὸ τολμηρὸ μου ἀνέβασμα καὶ τοῦ Ἑγουμένου ἡ πράξις.

Κ' οἱ ἀντρεῖοι παλικάραδες μας, καθὼς ὁρμάει τὸ βόλι,
ὁρμητικὰ χυθῆκανε σὺς πολεμίστρες ὅλοι·
ἀγκαλὰ κ' ἦταν λιγοστές, τῶν τουφεκιῶν ὁ κρότος
καθόλου δὲν ἐσίγουμε. Τραβάει, κι εὐθύς ὁ πρῶτος
τὴν θέσιν ὁποῦ εὐτύχησε νὰ πιάσῃ στὴν ὁρμή του,
παραχωράει τοῦ δεύτερου κι ὁ δεύτερος τοῦ τρίτου.
Ποσῶς δὲν στέκουν ἀνεργὰ τὰ χέρια τὰ γυναίκεια,
ἀντὶς ἀπ' ἄνθια, ὥς μιὰ φορὰ, δίνουν αὐτοῦ φουσέκια,
ἐνῶ τὰ μάτια, ὅθ' ἔλεγες πὼς ἡ ψυχὴ ἀνθολόγα
κάθε γλυκύ της αἰσθημα, πολέμου ἀνάβουν φλόγα.
Φαίνεται ὁ Ἑγούμενος παντοῦ μὲ πόδια φτερωμένα
σὲ κάθε μέρος χύνεται, δὲν εἶναι σὲ κανένα·
κι ἐκεῖ πού δίνει συμβουλές, κι ἐκεῖ, πού θάρρος δίνει,
καὶ σὰν ὁμπρὸς τὸ γόνα του στὸ μετερίζει κλίνει,
μιὰ τόση ἀπὸ τὸ πρόσωπο σοῦ δείχνει ἀταραξία,
πού λὲς πὼς κάνει ὁ σεβαστὸς τὴν ἄμωμη θυσία.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπ' ἄλλῃ δύναμη δὲν νοιώθουν παρ' ἐκείνην,
πού ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς καὶ στὰ σκουλήκια δίνει,
μὲ τὴ δική μας παίζοντας, χωρὶς νὰ μᾶς θωροῦνε,
λιανὸ μολύβι ἀδιάκοπο ψηλὰ ξεροβολοῦνε·
λιανὸ μολύβι, πού μακριὰ νὰ πέσῃ πάει καὶ μοιάζει
δαρμένο ἀπὸ τὸν ἄνεμο πυκνότατο χαλάει.
Παύουν σὲ λίγο οἱ κρότοι τους· ὅλα σιγοῦν τὰ χίλια,
ὁποῦ τοῦ κάκου ἐπέφτανε, μιλιόνια, καριοφίλια.
«Τί νὰ ναι!» ἀμέτρητοι ρωτοῦν. "Ἄν ἤθελε μπορέσει
τὸ κρύο τοῦ φόβου μέσα μας καθόλου νὰ χωρέσῃ,
μιὰ τέτοια πέρα ἐγίνηκε σιγὴ ἀπὸ κάθε ἀντάρρα,
πού θὰ προξένας καὶ σὲ μᾶς θανάσιμη τρομάρα.
Λειψανεμιὰ φαινότουνε, πού προμηνάει μεγάλῃ
στὸ πλοῖο, πού σχίζει τὰ νερά, φρικτὴ θαλασσοζάλη·
γι' αὐτὸ ἐδῶ μέσα ὁ ναύκληρος τὸν οὐρανὸ ξετάζει
κι ἀπὸ γυναῖκες καὶ παιδιὰ τὸ περιαῦλι ἀδείαζει.

Ἀκούεται ξάφνου μιὰ φωνὴ καί, μόλις ἀγροικέται
τὸ πρῶτο ἀστροπέλεκο τοῦ κανονιοῦ, πετιέται,
ὅπου χτυπάει κατάπυργα καὶ δίχως νὰ περάσῃ
χαλάστρα κάνει καὶ σεισμὸ στὸ μέρος πού γε φθάσει.

Πλὴν ἄλλη σφαῖρα ὁλόγοργα τὴν ἄλλη πάει καὶ σμίγει,
ἀπ' τὰ θεμέλια ὡς τὴν κορφὴν τὸ μέρος ἴδιο ἀνοίγει,
καί, καθὼς ἤρε πίσω του πέντ' ἔξι ἀρματωμένους,
ἐκεῖ σωρὸ τοὺς ἄφηκε νεκροὺς ἢ λαβωμένους.

Πολλοὶ δικοὶ μας κατ' αὐτοῦ πηδοῦν καὶ ἀκαρτεροῦνε
μὴν ὅτε ὁ πύργος ἔχασκε τ' ἄγρια σκυλιὰ διαβοῦνε·
δὲν ἦταν ὅμως πέρασμα γιὰ ρογιασμένο ἀσκέρι,
ποὺ σιὰ νὰ ρίξῃ ἀκλούθουνε σ' αὐτὸ καὶ σ' ἄλλα μέρη.

Ἔτρεχαν αἵματα πολλὰ μὲς στ' ἅγιο μοναστήρι·
ἀλλὰ μακριὰ κ' οἱ βάρβαροι δὲν εἶχαν πανηγύρι!

Μ' ὀργὴ παραπατούσανε σὲ πορφυρένιες γλίστρες,
τί νέες αὐτοὶ μᾶς ἄνοιξαν τριγύρω πολεμίστρες.

Ἐκορυφώθη τέτοια ὀργὴ χωρὶς ν' ἀποτυφλώσῃ,
καθὼς καὶ τ' ἄλλα πνεύματα τοῦ Μουσταφᾶ τὴ γνώσῃ,
ποὺ σκούζει τὴν αὐλόθυρα γοργὰ νὰ ρίξουν κάτω,
μόνον ἐκεῖ τὰ στόματα γυρνῶντας τοῦ θανάτου.

Ἐκεῖ, ποὺ κάθε σύνεργο ξολοθρεμοῦ κινοῦσε
κ' ἡ γῆ ἀπ' τὸ βάρος ἔτρεμε κι ἀπὸ βαθιὰ βογγοῦσε,
ἄζάλιστος ὁ Γαβριὴλ στὴ ζάλη τέτοιου κρότου,
μαζώνει αὐτοὺς, ποὺ γνώριζαν τὸ μέγα μυστικό του,
καί, σὰ μᾶς εἶδε ἀνάμεσα, στοὺς ἄλλους, ποὺ προφταίνει,
καὶ κράζει ὀλοῦθε γύρω του, τὰ λόγια τοῦτα κραίνει :

— Σκορπῆστε, ἀδελφια, στὰ κελλιά! Παιδιά, γυναῖκες, γέροι,
ἐκεῖ βοήθεια καρτεροῦν ἀπ' τὸ γενναῖο σας χέρι·

πλὴν ὅσο ἐμεῖς τὸ χεῖμαρρο τοῦ ἐχθροῦ θενὰ βαστοῦμε,
ξεκουρασμένοι ἀπὸ σᾶς κι ἐδῶ θὰ πολεμοῦμε,

μὴ τὴ φωνὴ κανένας σας ἀκούσῃ τῆς ψυχῆς του
καὶ ρίξῃ βόλι ἀπὸ ψηλά, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Ὑψίστου!

Ἀλλὰ νὰ φύγῃ, κάμετε κρυφὰ ἀπ' τὸ πίσω μέρος
κάθε γυναῖκα καὶ παιδὶ καὶ ἀσθενημένος γέρος

καὶ βγῆτε σύγκαιρα καὶ σεῖς γιὰ μάχῃ ἐτοιμασμένοι,
καὶ τὴ φυγὴ σας βλέποντας χουμήσουν οἱ ὠργισμένοι!

Τοῦ κακοῦ αὐτοὶ παρακαλοῦν, τοῦ κακοῦ γονατίζουν
θαρρεῖς, ποὺ τὸν ἀπόκρυφο σκοπὸ του ξεχωρίζουν

κι οἱ μεγαλόψυχοι γι' αὐτὸ σὰ διακονιὰ γυρεύουν
τὴν ἴδια τύχη νά βρουνε, πὺν κάπως προμαντεύουν.
Τοῦ κάκου κλαῖνε' ἀσάλευτος ὁ Εὐλογημένος μνήσκει
καὶ τόση δύναμη φωνῆς καὶ τέτοια λόγια βρῖσκει,
πὺν ἐδῶθε φεύγουν ὅλοι τους θλιμμένοι ἀγάλ' ἀγάλια,
μὲ ταπεινὰ ματόφυλλα καὶ μὲ σκυφτὰ κεφάλια.

Ποτὲ σὲ ἀνθρώπου μέτωπο μὲ δάφνη στολισμένο
τῆς Δόξας δὲν ἐφάνηκε τὸ φῶς περιχυμένο,
σὰν εἰς αὐτὰ, πὺν γέρονε τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ βάρος,
γιατὶ δὲν τὰ στεφάνωνε μιὰν ὥρα πρῶτα ὁ Χάρος !

Μόλις ὁ Ἑγούμενος μακριὰ τοὺς εἶχε προβοδίσει :
« Τρεχᾶτε ! » φώναξε· κι' ἐδῶ, χωρὶς ν' ἀργοπορήσῃ,
κοντὰ κοντὰ μᾶς ἔστησε στ' ἀθάνατο κελλί του,
τοῦ Τούρκου ν' ἀποκρούσωμε τὴν πρώτη ὁρμὴ μαζί του.

Καὶ μὴ δὲν ἦτανε καιρός ; Ἡ Κόλαση βροντοῦσε
στὴ θύρα τῆς Παράδεισος. Πότε βαριά χτυποῦσε
τὰ μαρμαρόχτιστα πλευρὰ καὶ πότε πέρα πέρα
τρυπώντας τὰ θυρόφυλλα μ' ὁρμὴ πετοῦσε ἡ σφαῖρα,
πὺν ἐνῶ τὸ δεύτερο φραγμὸ πάει τῆς λιθιδᾶς καὶ δέρνει
μακριὰ πολὺ τὰ χώματα καὶ τὰ κοντράκια σπέρνει.

Ἔτρεμαν ὅλα· μοναχὰ στὴ γενικὴ ἀντάρα,
ἐδῶ οἱ ψυχὲς ἀπόμνησκαν δίχως καμιὰ τρομάρα,
ὡς ταξιδιάρικα πουλιά σὲ βράχο καθισμένα,
πὺν δὲν φοβοῦνται ἂν ἀγροικοῦν τὰ κύματα ὠργισμένα,
τί ξέρουν, πὺν οἱ φτεροῦγες τους γοργὰ θὲ νὰ τὰ φέρῃ,
ὅπου εἶν' ἡ γῆ ἀνθοστολίστη καὶ γλυκοπνέει τ' ἀγέρι.

Ἡ θύρα ὡς τόσο κόντευε στὴ γῆ νὰ πάῃ κομματία,
κι' εἴχαμε πάντα κατ' αὐτοῦ γιρμένα ἐμεῖς τὰ μάτια,
πὺν δὲν σπαρνοῦσαν βλέφαρο καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τους μία,
μία μόνο ἐσπινθοβόλουνε μεγάλη ἐπιθυμία,
νὰ πέσῃ ὁλόβολη μὲ μιᾶς, γιουροῦσι ἐδῶ νὰ γένῃ,
γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴν ὄψη μας νὰ ἰδοῦν οἱ ἀφωρεσμένοι,
καὶ πλῆθος τούρκικα κορμιά, πρὶν γένουν ὅλα ὅλα στάχτη,
στοῦ διάβα, πὺν θ' ἀνοίξουνε, μιὰ νέα νὰ κάμουν φράχτη.
Ξακούετ' ὁ πόθος μας. Ἴδου πυροβολοῦν ἀκόμα·
τοῦ ἀφανισμοῦ τὰ σύνεργα κι' ὡς λαβωμένο σῶμα
ξεγέρνει ἀντάμα τὸ δεξι μὲ τ' ἄλλο παραστάρι
καὶ χάμου τῆς αὐλόθυρας βροντάει τ' ἀπομεινάρι.

Μεγάλο σκούξιμο χαράς για τέτοια νέα χαλάστρα
του Ἀγὰρ τὰ τέκνα ἐσύρανε κ' ἤθελε φτάσει ὡς τ' ἄστρα
άνισως καὶ τὴν ἀναντρη κραυγὴ τῆς βαρβαρότης
δὲν εἶχε ἢ κόλαση δεχτῇ σὰ γέννημα δικό της.

Στιγμὴ καμιά δὲν ἄργησε τ' ἀσκέρι δμπρὸς νὰ τρέξη,
κατὰ τὸ ξέφραγο τς αὐλῆς· ἀλλὰ προτοῦ πέντ' ἔξι
στὸ δρόμο πὺν μᾶς χώριζε, πέντ' ἔξι ὀργιὲς νὰ κάμῃ,
ὡς παγωμένο ἐστάθηκε μακρύπλατο ποτάμι·
τὶ ἐδῶθε μέσα μιὰ φωνὴ δὲν ἔφτασε ν' ἀκούσῃ,
ἐχθρὸς δὲν ἀντιβάδιδιζε τ' ὀρμητικὸ γιουροῦσι,
κι ἐφανταζότουν, πὺν ἢ σιωπὴ, σὰν ἓνα ξένο πλάσμα,
τρόμο θανάτου ἐσκόρπουνε τοῦ πύργου ἀπὸ τὸ χάσμα.
Πλὴν κάθε φόβου δισταγμὸ ξάφνου ὁ θυμὸς νικαίει
καὶ γνέφι αἵματοχρώματο στὰ μάτια του περνάει·
ξαναπηδοῦν, ζυγώνουνε, τὰ βόλια μας σφυρίζουν,
στὴν ἀνεπάντεχη φωτιὰ χλομοὶ καὶ κρύοι ποδίζουν,
ἐνῶ στὰ ρέπια ἐκεῖ τῆς γῆς τ' ἀποσυρτό του ρέμα
ἀφήνει τετραπάνωτα νεκρὰ κουφάρια καὶ αἷμα,
ὡς ἄγριο κῦμα φουσκωτό, πὺν σκάει στὸ περιγάλι,
μ' ἓνα γοργὸ ξανάρεμα τραβιέται ὀπίσω πάλι,
στὸν ἄμμο ἐπάνω τοῦ γιαλοῦ, στὴν ξέρα, στὰ χαλίκια,
πολὺν ἀφρὸ ἀπαριάζοντας καὶ σωριασμένα φύκια.

Στέκουν γιὰ λίγο, ἀλλὰ μὲ μιᾶς τὴ χύση ξαναδίνουν
καὶ πάλι ἀπομακραίνοντας θροφὴ κοράκου ἀφήνουν,
πρὶν ὅμως ἔβγῃ ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου ἀπὸ τὴ ζάλη
καὶ νὰ μετρήσουν φτάσουνε μιὰ τόσο ἀνόμοια πάλι,
ὁ ρασοφόρος ἀρχηγὸς οὔτε στιγμὴ δὲ χάνει,
ἀλλὰ στὸ διάπλατο κελλὶ νὰ ὀρμήσουμε μᾶς κάνει·
καὶ σὰν ἀπ' ὅλους ἔρημος ὁ τόπος παραιτιέται,
στερνὸς ἐκεῖθε φεύγει αὐτὸς κ' ἡ θύρα ὀπίσω κλειέται.

Ἀκόμη λίγο ἂν ἄργουνε δυνότουν ἢ γενναία
θεοτικὴ του ἀπόφαση νὰ μείνῃ στείρα ἰδέα,
γιατὶ δὲν εἶχαμε καλὰ μὲς στὸ κελλί του φτάσει,
ὅπου μ' ὀρμὴ ἀχαλίνωτη στ' ἄγριου θυμοῦ τὴ βράση
ἀδρασκελώντας τὰ κορμιὰ κι' ὅσα ἄρματα εἶχαν σπείρει,
πελάγωσαν οἱ ἀκάθαρτοι τ' ἄγνό μας μοναστήρι.

ᾠ! σὲ ποιὸ κάστρο ἀπάτητο, πὺν ξάφνου ἐπαρადόθη,
τέτοια χαρμόσυνη κραυγὴ στ' ἀέρι ἀνεσηκώθη,

σάν τις μεγάλες χλαλοές, ὅπου ξεράσαν τότες
ἀπ' τὰ αἰσχροῦ λαρυγγία τους οἱ βάρβαροι στρατιῶτες !
Ἐτραγουδοῦσαν, ἔσκουζαν, ἐπροξενοῦσαν φρίκη . . .
ποτέ τους ἐνδοξότερη νὰ μὴ γνωρίσουν νίκη !

Στὰ παράθυρα ὥστόσο ἐμεῖς γονατιστὰ βαλμένοι
κατὰ τ' ἀσκέρι τῶν ἐχθρῶν, ὅπ' ὅσο πάει πληθαίνει,
πυκνὸ μολύβι ἐρρίχναμε σ' ἀγνώριστο σημάδι
τραγουδία κάνοντας πολλὰ ν' ἀποσωθοῦν στὸν Ἄδην.
Δὲν εἶχε ὅμως δύναμη καὶ τὸ συχνό μας βόλι
νὰ κραῖξη γύρωθεν ἐδῶ τὴν προσοχή μας ὅλη,
ἀνίσως πρὶν ὃ Ἡγούμενος ἀπὸ να παραθύρι
ὀλόρθος δὲν ἐπρόβαινε, λόγια ὡς αὐτὰ νὰ σύρη :
«Ζυγῶστε, ἂν ἔχετε καρδιά ! Σᾶς εἶπε ἀλήθεια ἡ φήμη
πὼς μαζεμένο βρίσκεται χρυσάφι ἐδῶ κι' ἀσῆμι·
ἄλλ' εἶμαι φύλακας ἐγὼ στ' ἀμέτρητο λογάρι,
μήτε ὅσο ζῶ, σκυλότουρκοι, κανεῖς θὰ μοῦ τὸ πάρη !»

Μὲ μιᾶς πετοῦν ἀνέρα βόλια ἐχθρικά περίσσα,
τὶ τοὺς ἀπίστους ἀναψε μιὰ τέτοια ὀργὴ καὶ λύσσα,
ποὺ γιὰ νὰ πνίξουνε γοργὰ τὶς μισητὲς φοβέρες,
θαρρῶ πὼς καὶ τὰ μάτια τους ἤθελε κάμουν σφαῖρες.
Ἄλλ' οἱ ὠργισμένοι βλέποντας, ποὺ ἐμπρός τους πλιὰ δὲν ἔχουν
τέτοιο κυνήγι ποθητό, κατὰ τὴ θύρα τρέχουν
λές, καὶ ταράζει μιὰ ψυχὴ τ' ἀπειροῦ ἐχθροῦ τὰ μέλη,
σωρὸ ἀπὸ σφῆκες μοιάζοντε, ποὺ ὁρμοῦν σὲ μιὰ κυψέλη.
Τοῦ κάκου σβιοῦνται γιὰ πολλοὺς τοῦ θείου φωτὸς οἱ ἀχτῖνες
τί τρέχουν ἄλλοι καὶ χτυποῦν μὲ πέτρες καὶ μ' ἀξίνες,
καὶ πάντα σκούζουν ἀπὸ ἀφρὸ γεμίζοντας τὰ χεῖλη :
«Γιὰ λίγο ἀκόμα κρύβεσαι, γκισοὺρ Χατζῆ Γαβρίλη !»

Σὲ τόση ἀντράλα ταραχῆς ἀκούω σάν τ' ὄνομά μου,
στρωνάω καταπὼς ἤμουνα γονατισμένος χάμου
καὶ τὸν Ἡγούμενο θωρῶ : Δαυλὶ ἀναμμένο ἐκράτει,
ποὺ τόσο δὲν ξεσπῆτιζε σάν τοῦ γενναίου τὸ μάτι,
γιατὶ τὸν εὔρηκε πικρὸ φαρμακεμένο βόλι
κι ἀπὸ τὴν ὄψη του ἡ ζωὴ σ' ἐκεῖνο ἐπῆγεν ὅλη.
Χλομός, χλομός ἐτρέκλιζε κ' ἤθελε πέσει κάτω,
ἀνίσως καὶ δὲν ἔτρεχα σάν ἀστραπὴ κοντὰ του·
τὸν ἀνασῆκωσα, κι εὐθύς τὸν ὦμο αὐτὸς μοῦ ἀδράχτει,
καὶ δείχνοντας τὸν ἀνοιχτὸ τοῦ πάτου καταρράχτη :

«Προτοῦ», μοῦ λέει, «στό σῶμα μου ν' ἀδειάση κάθε φλέβα, βοήθα τ' ἀδύνατο πλευρό, μαζί μου ἐκεῖ κατέβα»,

Μὲς στοῦ χαμοῖ σὰν ἔφτασα κι ὥς μοῦ γε παραγγεῖλει, τ' ἅγιο κορμί μου ἀπόθεσα σὲ μαρμαρένια στήλη· ἔμειν' ἀκίνητος, βουβὸς μὲ μιὰ μεγάλη φορική ἀργὰ τὰ μάτια ἐγύρισα στὴν μαύρην ἀποθήκη.

Ἄχ, μὲ πλακῶνανε βαριά τοῦ τόπου τὰ σκοτάδια, κι ὁ νοῦς μου ἀποχαιρέτουμε πέλαο, βουνά, λαγκάδια, ὅλα τὰ ἐλεύθερα πουλιά στ' ἀέρι σκορπισμένα, τὶς αὖρες ὅλες τ' οὐρανοῦ, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κι ἑσένα ! Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ διάβηκε σὰν ἀστραπῆς ἀχτίδα, τὰ χρυσωμένα ὄνειρα τῆς εὐτυχιάς μας εἶδα, καὶ νὰ προφέρω ἤμουν σιμά, στοῦ νοῦ μου τὴν ἀντάρα· γι' αὐτούς, ποῦ μοῦ τὰ σβήσανε, μιὰ τρομερὴ κατάρα· πλὴν στὸν Ἠγούμενο μὲ μιᾶς γυρίζοντας τὸ βλέμμα ἐκεῖ, ποὺ ὀρθὸς βασιλιότουμε κ' ἦταν γιομαῦτος αἶμα, ἐκεῖ, ποὺ ὥς Μάρτυρας ψηλὰ κατὰ τὰ θεῖα λημέρια τὸ λογισμό του ἐσήκωνε, τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια, τὴ γῆ ξαστόχησα γοργὰ καὶ κάθε της ἀγῶνα μὲ συντριβὴ λυγίζοντας ὁ ἁμαρτωλὸς τὸ γόνα.

Στὸ θεῖο χλομό του πρόσωπο δίχως νὰ πνέω τηροῦσα, κι ἐνῶ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τὸν οὐρανὸ ἀγροικοῦσα, χουμοῦν ἀπάνου οἱ δαίμονες, τὰ πάντα πλημμυρίζουν, σφαγὴ ἀρχινοῦν ἀλύπητη, καὶ σὰ θεριὰ μουνγκρίζουν. ὦ ! δὲν τοὺς ἄκουσα πολὺ !—Τὸ εὐλογημένο χέρι στὴν κεφαλὴ μου ὁ Σεβαστὸς δὲν ἄργησε νὰ φέρεη. Καί, σὰν μ' εὐχήθη, τ' ἄλλο του, ποὺ τὸ δαυλὶ φουχτώνει, στὴ μαύρη εὐθὺς κατέβηκε θανατηφόρα σκόνη.

Σύγνεφο μέγα, φλογερὸ κι ἀπὸ βροντὲς γιομαῦτο σὲ ἀνοιγοσφάλισμα ὀφθαλμοῦ μᾶς ἄρπαξε ἀπὸ κάτω, κι ἐδῶ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστὸ λιθάρι, ὁποῦ μ' ἐμᾶς τὸ σκάσιμο τοῦ λαγουμιοῦ εἶχε πάρει. Ἀλλὰ βαθιά, πολὺ βαθιά, μὲ τὴν ὀρμὴν τὴν ἴδια μαῦρες τῶν Τούρκων οἱ ψυχές, ὥσάν τ' ἀποκαΐδια, σ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε νὰ βυθιστοῦν καὶ ἀκόμα θυμοῦ βλαστήμιες εἶχανε στοῦ κολασμένο στόμα.

Σὰν ἡ φωτιά, ποὺ μέσα της εἶχε ξάφνου ἀρπάξει, γύρου ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτούς, τ' ἀψήλου ἐπῆε ν' ἀράξει·

κι ἐκεῖ καταπὼς ἀνοιξαν ὅλα τὰ οὐράνια βάρη, ὅσων ἀποτογῆς
μὲ, βία στὴ μάννα τοῦ φωτός μᾶς ἔρριξε κι ἐχάθη ! . . .

[Περὶ ληψις ἐπομένου. Ἡ Εὐδ. ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τρέμει. Ὁ
Μ. προσπαθεῖ νὰ τὴν ἐμψυχώσῃ. Ὁ Θεὸς ἐντὸς ὀλίγου θὰ τοὺς κα-
λέσῃ καὶ τοὺς δύο πλησίον τῶν ἀγαπημένων γονέων, τοῦ θείου
Ἑγουμένου καὶ ὅλων τῶν Κρητικῶν, πού ἐφρονεύθησαν διὰ τὴν
πατρίδα. Ἡ Εὐδ. ἀποθνήσκει εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ Μάνθου].

Μὲ μᾶς ἐκεῖ ἀνυπόμονα πολλὰς ὥραιες παρθένες,
πού ἀπ' τὸν πόνον ἔλυσαν ἢ ἐπέσαν σκοτωμένες,
γι' αὐτὴν ὅπ' ἄργει νὰ φανῇ στὰ οὐρανικά λημέρια,
φεγγοβολῶντας χύθηκαν, ὡς ροβολοῦν τ' ἀστέρια.
Καὶ σὰν ἐπάτησαν τὴ γῇ δίχως ν' ἀφήσουν χνάρι,
κι ἐκεῖνο ἐκαμαρώσανε τὸ εὐγινικὸ ζευγάρι
στὴ νέα, πού πρόσμενε ὁ Θεὸς ἀγνότατο ἀγγελουδί,
προτοῦ νὰ φύγουν, εἶπανε τ' ἀκόλουθο τραγουδί :

«Νυφούλα, πού μᾶς ἔρχεσαι μὲ μάτια δακρυσμένα,
κάμε καρδιά ! στὴ χώρα μας εἶνε τὰ δάκρυα ξένα.
Ἐχυσες ἄμετρα καὶ αὐτὰ νὰ γίνουν ἐτοιμάσου
μαργαριτάρια κάτασπρα γιὰ τὰ χρυσὰ μαλλιά σου.
Ἐδῶ, καθὼς τὴν ἀνοιξὴ γυρνάει τὸ χελιδόνι,
θὰ ξαναγίρῃς, ποθητὴ, καὶ δὲ θενά σαι μόνη.
Παιδιά, γυναῖκες, γέροντες, ἀγόρια θὰ γυρίσουν
τραγουδία ἐλεύθερα νὰ ποῦν καὶ νέο χορὸ νὰ στήσουν.
Ναί, τοῦ βουνοῦ σου ὁλόχαρῃ θὰ κατεβῇς τὸ πλάϊ
σὰ νύφη ὥραία, πού τις ὀχτῶ στὰ γονικά της πάει,
μόλις χυθῇ διαβαίνοντας αἱματηρὸ ποτάμι
στὴν Κρήτη τὰ πιστρόφια της κι ἡ Ἐλευθεριὰ νὰ κάμῃ !

ΦΩΤΕΙΝΟΣ Ο ΖΕΥΓΟΛΑΤΗΣ

[Ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν πραγματείαν τοῦ Χόφφ περὶ Τζώρτζη Γρατσιάνου ἔλαβε τὸ θέμα τοῦ ποιήματός του ὁ Βαλαωρίτης. Οἱ Λευκαδίται ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ Φράγκου αὐθέντου Γρατσιάνου. Τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπεισόδιον ἐκ τῆς μικρᾶς γενεθλίου χώρας τοῦ Φωτεινοῦ ἐξαίρεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ὑπὸ τοῦ Βαλαωρίτου].

Πάφ' ἓνα σβῶλο, Μῆτρο,
καὶ διῶξ' ἐκεῖνα τὰ σκυλιά, πὺν μοῦ χαλοῦν τὸ φύτρο.
"Ο χερουλάτης ἔφαγε τ' ἄχαρα δάχτυλά μου
καὶ στὴν ἀλετροπόδα μοῦ ἔλυῶσαν τὰ ἥπατά μου.
Δυὸ μῆνες ἔρρεψά ἐδεδῶ, ἐσάπησα στὴ νώπη
μ' ἀρρώστια μὲ γεράματα! Βάσανα, νήστεια, κόποι,
γι' αὐτὸ τὸ ἔρμο τὸ ψωμί! Καὶ τώρα, πὺν προβαίνει
σγουρό, χολᾶτο ἀπὸ τὴ γῆ, πὺν πρὶν τὸ φᾶν χορταίνει
τὰ λιμασμένα μου παιδιά, νὰ τὸ πατοῦν ἐμπρὸς μου
μὲ τόση ἀπίστευτη ἀπονιὰ οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου!...
Ἐξέχασες καὶ δὲ μ' ἀκοῦς... ἐσένα κράζω, Μῆτρο,
διῶξε, σοῦ λέγω, τὰ σκυλιά, πὺν μᾶς χαλοῦν τὸ φύτρο...
—Εἶναι τοῦ Ρήγα, δὲν κοτῶ... Γιὰ κοίταξ' ἐκεῖ πέρα
νὰ ἰδῇς τὶ θρός, πὺν γίνεται, τὶ χλαλοή, πατέρα!
—Τί Ρήγας, τί Ρηγόπουλα! Εἴν' ὁ καινούριος κύρης,
πὺν πλάκωσε μὲ ξένο βιὸ νὰ γίνῃ νοικοκύρης.
Παλιόγραφοι, πὺν πέφτουνε σὰν ὄρνια στὰ ψοφίμια,
ἐκεῖνοι πάντα κυνηγοὶ καὶ πάντα ἐμεῖς ἀγρίμια.
Καὶ σὺ τοὺς τρέμεις βούβαλε! Παιδὶ μὲς τὴ φωτιά σου,
πὺν τρίβεις στουρναρόπετρα μ' αὐτὰ τὰ δάχτυλά σου,
πῶχης τετράδιπλα νεφρὰ καὶ ριζιμιὸ στὰ στήθια,
τοὺς βλέπεις καὶ σὲ σκιαζοῦνε! "Ο δοῦλος, εἴν' ἀλήθεια,
λίπος ποτάζει μοναχά, ψυχὴ κι' αἷμα δὲν ἔχει.

Κι' ὁ γέροντας μ' ἀπίδρομο σὰν παλικάρι τρέχει
κι' ἀρπάζει τὴν σφεντόνα του. Ἔχει χολὴ στὰ μάτια.
Μὲ τὸ σφυρὶ τοῦ ἓνα γουλι τὸ σπᾶ σὲ δυὸ κομμάτια

καὶ τὸ σταφνίζει στὸ καυκί. Γοργὰ τὴν ἀνεμίζει,
καὶ τήνε σκάει μὲ δύναμη. Ἀνοίγει τὸ λιθάρι
καὶ θυμωμένο ἓνα σκυλί πληγώνει στὸ ποδάρι
κι ἔν' ἄλλο χτυπάει στὸ κούτελο καὶ τὸ ξαπλώνει χάμου.

—Βλέπεις ἐγὼ δὲν τοὺς ψηφῶ μὲ τὰ γεράματά μου

—Πατέρα, τ' εἶναι, πῶκαμες !

—Περίδρομος, κεφάλα,

μὴ βλαστημήσω τὸ βυζί, πὺν σῶδωκε τὸ γάλα.

Δὲ νοιώθεις πῶς τοὺς σχαίνομαι ! Ὅλην αὐτὴν τὴν ψώρα,

ὁπῶρχεται κάθε φορὰ καὶ μᾶς δαγκάει τὴ χώρα,

ὅπως εἶν' ἓνας ὁ Θεὸς κι ἐγὼ μαι Λευκαδίτης,

τὴν ἔπαιρνα ὅλη ἐπάνω μου κι ἐπνίγομουν μαζί της.

Καὶ σύ, τοῦ γέρου Φωτεινοῦ μονάκριβο βλαστάρι,

τοῦ λύκου τ' ἀνυπόταχτου, ἀγγόνι τοῦ Θεοκάρη,

π' ἄλλη τροφή δὲν ἔλαβες νὰ φῶς καὶ νὰ χορτάσης,

γιὰ νὰ σοῦ βλάβῃ τὴν καρδιά καὶ νὰ ριζοδοντιάσης,

παρὰ τὴν ἔχτρα τὴν παλιά, πού ναι θεμελιωμένη,

σκληρὴ πατροπαράδοτη, ἀφθαρτὴ στοιχειωμένη,

γιὰ κάθε ξένην ἀφεντιά βαθιά μὲς τὴν γενιά μας,

ἔσύ, θελέσι, στέκεσαι καὶ βλέπεις τὴ σπορά μας

νὰ τὴν πατοῦν οἱ ἀλλόφυλοι καὶ χάσκεις σὰ λουρίτης...

Οὐ ! νὰ χαθῇς ! Μ' ἐντρόπιασες, δὲν εἶσαι Λευκαδίτης...

—Μὴ μὲ προπαίρνεις ἄδικα, πατέρα μου, εἶναι τόσοι !

Περνοῦν σὰν μαῦρος σίφουνas, σφιχτὰ μᾶς ἔχουν ζώσει.

Ἐπιάσαν ἄλλοι τὰ ριζὰ κι ἄλλοι χτυποῦν τὴ λάκκα·

ξεθεμελιώνουν σχιναριές, δὲν ἄφησαν ἀσφάκα,

φωνὲς καὶ χλιμιτρίσματα, ἀλαλαγμοὺς καὶ χτύποι.

Πᾶνε τοῦ γέρου Δημοῦλᾳ οἱ παινεμένοι κῆποι,

πᾶνε καὶ φράχτες καὶ λιθιές ! Σὰν νὰ ταν λυσσασμένοι

μὲ τ' ἄλογά τους τοῦ ριχτοῦ ὀρμήσαν μανιασμένοι

νὰ φθάσουν ἓνα δύστηχο, πατέρα μισολάγι,

πὺν τό φεραν κυνηγητὰ οἱ σκύλοι ἀπὸ τὸ πλάγι.

Λὲς κι εἶναι ἀνεμοστρόβιλος ! Ἐμπρός... ἐμπρός ἀπ' ὅλους

ἔν' ἄλογο σιδέρικο σκορπᾷ λιθάρια, σβώλους,

καὶ στὴ χρυσὴ τὴ σέλα του βαστᾷ ἓναν καβαλάρη,

ὁποῦ πετᾷ σὰν αἰτὸς καὶ πὺν κρατεῖ κοντάρι...

Πώ ! Πώ ! πατέρα, χαλασμός για μιὰ νεροχελώνα,
δὲν εἶναι μεγαλύτερο... πῆρε τὸν ψιλιθρῶνα
καὶ τοῦ χάσαν τὸ πάτημα... Ὀλόγυρα ἄλωνίζουν
ἀμέτρητα λαγωνικά κι ἀναποδογυρίζουν
τ' ἀμπελοφύτια τοῦ Χτενᾶ, τοῦ Κούρτη τὰ λινάρια.
Πῆραν ξελάκου μιὰ κοπὴ καὶ σφάζουν τὰ κριάρια
οἱ σκύλοι τους, ποὺ ἐμάνιωσαν...

—Κι ἀκόμα δὲν τοὺς τρῶμε !

Τὸ βλέπεις, ἂν εἶμαι ἄδικος, ὅταν τοὺς καταριῶμαι.
—Πατέρα μου, ἐσταμάτησαν... ὦ, δυστυχία μου !... Ἐφθάσαν
καὶ τὰ σκυλιά, ποὺ ἐλάβωσες ! Οἱ κυνηγοὶ τὰ πιάσαν
καὶ τὰ φερان στὸν ἀρχηγό... Μᾶς εἶδανε πατέρα.

Ἐχούμησαν ἐπάνω μας... ἦρθ' ἡ στερνὴ μας μέρα...

—Νὰ μὴ σαλέψης ἀπ' ἐδῶ, μὴν ἀνασάνης λέξη.

Πιάσε τὰ βόδια μὴ σκιαχτοῦν ... ὦ, Μῆτρο, χέρι, χέρι...

Μόχτα, μωρέ, κι ἐπλάκωσαν... Πρόσεχε τὸ Λευτέρη.

*
* *

Ὀλόρθος μένει ὁ γέροντας, θολὸς στὸ πάτημά του,
καὶ καρτερεῖ τὸ σίφουνα, ποὺ μούγκριζ' ἐμπροστά του.

Κάτασπρο τὸ κεφάλι του, πυκνό, μακρὸ τὸ γένι
στὰ λιοκαμένα στήθια του ἀφραῖτο κατεβαίνει,

σὰν ἀνθισμένη ἀγρόαμπελη, ποὺ πέφτει ἀπὸ κοτρῶνι

τοῦ χρόνου τ' ἄσπλαχνο γενι καὶ τῆς σκλαβιάς οἱ πόνοι

τὸ μέτωπό του αὐλάκωσαν, ποὺ τό χαν κατακόψει.

Ὁ ἥλιος τοῦ φθινόπωρου τοῦ ρόδιζε τὴν ὄψη,

ἐτύλωνε τὴ φλέβα του, τοῦ πύρωνε τὰ χεῖλη,

σὰν κάποιος νὰ ξεφτύλιζε ν' ἀναβε τὸ καντῆλι

τῆς συντριμμένης του ζωῆς κι ἔρριχνε στὴν καρδιά του

τῆς νιότης ὅλον τὸν θυμὸ καὶ τὰ παλιὰ ὄνειρά του

.

Τὸν ἔζωσαν τὰ κύματα κι ἔβραζε γύρα γύρα

μελανωμένη, ἀκράτητη, ἡ ἀνθρώπινη πλημμύρα,

σὰν νάθε νὰ τὸν καταπιῇ. Ἀπάνω του ἔχτυποῦσαν

φοβέρες καὶ περὶγελα... Ἐγρούζανε, ἄλυχοῦσαν

οἱ σκύλοι μὲς τὰ πόδια του κι αἱμάτωναν τὸ δόντι
εἰς τὴ σκληρὴ τὴ σάρκα του. Καὶ συριγμοὶ καὶ βρόντοι
σάν νά βραν ἀγριογούρουννο, πού μὲς ἀπ' τὴ μονιά του
ρεύει κομμάτια κατὰ γῆς. Τ' ἄλογα χλιμιτροῦσαν
κι ἀπάνου στ' ἄσπρα του μαλλιά βλαστοὺς ἀφροὺς σκορποῦσαν
κι ἔδερναν μὲ τὴ γλῶσσα τους τὸ χαλινὸ στὸ στόμα
κι ἐφρούμαζαν καὶ σκάφτανε τοῦ χωραφιοῦ τὸ χῶμα.
Ἔμεν ὁ γέροντας βουβός. Τὸ φλογερὸ του μάτι
ἔγινε μόνο της ψυχῆς ἀπόκρυφο παλάτι
κι ἐκεῖθ' ἀστράφτει ὅλ' ἡ φωτιά, πού καίει τὰ σωθικά του.
Λές, κι ἔβλεπε τὸ Γένος του μ' ὅλη τὴ δυστυχία του,
τὴ φτώχεια, τὰ γεράματα, τὴν καταφρόνησίν του,
ὁλόρθο ν' ἀντρειεύεται καὶ μὲ τὴ δύναμίν του
τὴ μαγική, τὴν ἄμετρη, γυμνὸ κατακομμένο
νά δείχνῃ πάντ' ἀνίκητο τὸ μέτωπο στὸν Ξένο.

Μ' αὐτὸν τὸν ἥλιο ἔλαμπε κι αὐτὸς ὁ ἑβδομηντάρης,

Μέσ' ἀπ' τὴ μαύρη καταχνιά βγαίνει ἓνας καβαλάρης
καὶ τ' ἄλογό του σταματᾷ ἐμπρὸς στὸ ζευγολάτη,
—Ἐσύ, μοῦ πετροβόλησες, παλιόγερε χωριάτη,
τὰ δυό μου τὰ λαγωνικά ;

—Μόνος ἐγὼ κι ὄχι ἄλλοι.

—Μίλει μου ταπεινότερα. Λύγισε τὸ κεφάλι,
προσκύνα τὸν ἀφέντη σου, ξεσκλιάρη, διακονιάρη !

—Κι ἐγνώριζες ὅτ' ἦτανε κεῖνα σκυλιὰ δικά μου ;

—Τὰ γνώριζα καὶ τὰ διώξα μέσ' ἀπὸ τὴ σπορά μου.

—Ποῦθε κατάγεσαι, μωρέ ;

—Ἐδῶθε ... Σφακισιάνος.

—Κι ἐγὼ, σκουληκι ἀγνώριστο, ὁ Τζώρτζης ὁ Γρατσιάνος,
ἀφέντης σου παντοτεινός, τύραννος, ἄρχοντάς σου.

Αὐτὸ τὸ χῶμα, πού πατῶ, οἱ πέτρες, τὰ νερά σου,
ἡμερο κι ἄγριο κλαρί, τ' ἀγέρι σου, ἡ ψυχὴ σου,
τὰ ζωντανά σου, τὰ παιδιὰ, τὸ αἷμα σου, ἡ τιμὴ σου,
ὅλα δικά μου, μάθε το. Βουνοῦ καὶ λόγγου ἀγρίμι
εἴτ' ἔχει τρίχα, εἴτε φτερό, σιχαμερὸ ψοφίμι,
τὸ διαβατάρικο πουλὶ σὲ μὲ μονάχ' ἀνήκει

κι ἀξίζει τὸ κεφάλι σου λαγόπουλο ἢ περδίκι.
Γι' αὐτ' ὅθε θέλω θὰ περνῶ κι ἐγὼ καὶ τὰ σκυλιά μου,
τίποτα δὲν ὀρίζετε κι' εἶναι κι αὐτὴ σπορά μου,
κι οὐτ' ἄλλη τύχη ἀξίζετε. Γενιὰ καταραμένη,
δειλὴ, κακογεράματη, στὸν κόσμον ἀκόμα μένει
γιὰ νὰ πομπεύη τ' ὄνομα καὶ τὴν κληρονομιά της!

Καὶ στὰ στερνὰ τὰ λόγια του ἔνοιωσε ὁ ζευγολάτης
ὅτι ἓνα δάκρυ ἐνότιζε τ' ἀσπράδι τοῦ ματιοῦ του
κι ὁλόρθες ἀναδεύονται οἱ τρίχες τοῦ κορμιοῦ του.

— "Ἄν ξεραθῇ τὸ κλαρί, πάντα χλωρὴ εἶν' ἡ ρίζα
καὶ μένει πάντα ζωντανὸ ἡ ρόβη φάγ' ἡ βρίζα.
αὐτὸ τὸ βόιδι τὸ μανό, λ' ὅσο βαθιὰ ρουχνίζει
τόσο εὐκόλα μυιγιάζεται κι ἀνεμοστροβιλίζει
καὶ πὺν τὸ κραζοῦνε **Λαό**. Θὰ σπάσῃ τὸ καρίκι
καὶ θὰ προβάλῃ μὲ φτερά μιὰ μέρα τὸ σκουλήκι.

Τότε, πουλὶ τὸ σερπετό, ποῖος ξέρει πὺν θὰ φτάσῃ!

— Δεῖξε μου αὐτὸ τὸ λείψανο πὺν θὰ βρουκολακιάσῃ.

— Ἐγώ... ὁ φτωχὸς ὁ Φωτεινός, ὁ γέρος, ὁ ξεσκληιάρης,
πὺν ρίχνω ἐδῶ τὸ σπόρο μου γιὰ νὰ μοῦ τόνε πάρης,
ἐγὼ πὺν μὲ τὸν ἴδρωτα τὰ χόματα ζυμώνω
γιὰ νὰ τρώγῃ ἄλλος τὸ ψωμί, πὺν τρέχω καὶ κεντρώνω
τὴν ἀγριλίδα τοῦ βουνοῦ καὶ πὺν δὲν ἔχω λάδι
ν' ἀνάψω τὸ καντήλι μου καὶ ζῶ μέσα στὸν ἄδη·
ἐγὼ πὺν μὲ τὰ νύχια μου ἀναποδογυρίζω
τὸν λόγγο καὶ τὰ ριζιμιά γιὰ νὰ σᾶς τὰ στολίζω
μὲ κλήματα, πὺν δὲν τρυγῶ, καὶ πὺν ποτὲ δὲν ἔχω
λίγο κρασὶ κεφαλικὸ τῇ γλῶσσά μου νὰ βρέχω,
ἐγ' ὁ φτωχὸς ὁ μυλωνᾶς, πὺν ζῶ σ' αἰῶνια ζάλη
καὶ παίρνω κέρδο, πληρωμὴ, προσφάγι τὴν πασπάλη,
πὺν δὲν ὀρίζω τὸ παιδί, πὺν πάντα ζῶ μὲ τρόμο,
καὶ πὺν δὲ βρίσκω ἐδῶ στὴ γῇ γιὰ νὰ μὲ κρίνῃ νόμο,
αὐτός, αὐτός εἶν' ὁ Λαός. Τ' ἄψυχο τὸ κουφάρι,
αὐτὸ ναι τὸ καματερό, τὸ ψόφιο τὸ κριάρι.

Μὴ ρίξῃς ἄλλο φόρτωμα στὴν ἔρημν του τὴν πλάτη...

— Συμμάζωξε τὴ γλῶσσα σου τὴ φιδινὴ, χωριάτη.

μὴ μοῦ ξανάφτης τῇ χολῇ. Γονάτισε μπροστά μου
καὶ ζήτησε συχώρεση γιὰ τὰ λαγωνικά μου...
Δὲ θές, ἀντάρτη, δὲν ἀκοῦς ;...

—Καλύτερα τὸ βρόχο
παρὰ τὰ γόνατα στὴ γῆ... "Αρα κατάρα τό χω,
θ' ἄφηνα λάκκωμα βαθὺ καὶ θά ταν μέγα κοῖμα,
τιμὴ νὰ θάψω κι ὄνομα μέσα σ' αὐτὸ τὸ μνήμα.

—Τώξα θὰ ἰδῆς, παλικαρᾶ... "Ακοῦστε με, συντροφοί,
καὶ μὴ θυμῶστε, ἂν λυπηθῶ αὐτὸν τὸν ἄγριο ὄφι...
Νὰ μᾶς πλερώσῃ τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ καματερά του
καὶ γιὰ τὴν τόλμη, πῶλαβαν τὰ πέντε δάχτυλά του
νὰ σφεντονίσουν κατ' ἐμᾶς, ἐκεῖ στὸ χερουλάτη
νὰ συντριφτοῦν μὲ τὸ σφυρί !... Σ' ἀρέσει, ζευγολάτη ;

Καὶ δυὸ σκιαῖδες πάραυτα ὠρμήσανε κι ἀρπάξαν
τὰ βούδια, πού ἦταν στὸ ζυγό. Δυὸ ἄλλοι τὸν ἀδράξαν
κι ἐδέσανε τὸ χέρι του στὸ φοβερὸ χερουλί
μὲ τὴ σφεντόνα, πού βρανε. "Υστερα μὲ τὴ σκούλη
ἀρχίσαν τοῦ κοντόσπαθου ἀργὰ νὰ πελεκᾶνε
τ' ἀντρειωμένα δάχτυλα καὶ νὰ περιγελᾶνε.
"Ολο τ' ἄλέτρι ἐβάφτηκε· τὸ μαῦρο τὸ παιδί του
στὸ χῶμα δίπλα ἐμούγκριζε σὰ νὰ βγαίν' ἡ ψυχὴ του.

Κ' ἐκειὸς ὁ γεροδράκοντας χωρὶς οὔτε ν' ἀχνίσῃ
ἐκοίταζε τὸ αἷμα του, πού πότιζε σὰ βροσὴ
τὴ γῆ του τὴν ταλαίπωρη, καὶ μέσα στὴν καρδιά του
μὲ μιᾶς ἀστράψαν τὰ παλιὰ τ' ἀνδραγαθήματά του
κι ἐσπιθοβόλησε στὸ νοῦ χρυσόφτερ' ἡ ἐλπίδα
μὲ τὴ δική του ἐκδίκηση νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα.

Τὸ Φραγκολόγι ἐσκόρπισε βουβὸ κι ἐντροπιασμένο,
κι' ἀφήνει ἐκεῖ τὸ Φωτεινὸ στ' ἄλέτρι του δεμένο.

—Παιδί μου, Μῆτρο, ἀπέθανες ; Πῶς σέρνεσαι στὸ χῶμα ;...
—Πατέρα, οἱ λύκοι ἐφύγανε ;... καὶ ζῆς, καὶ ζῆς ἀκόμα ;...

—Σίγα καὶ λύσε με ἀπ' ἐδῶ . . . Μὴν κλαῖς ἦταν γραμμένο.

Καὶ τὸ παιδί τὸ δύστυχο, παράλυτο, σκιασμένο
ξεδένει τὸν ἀφέντη του, φιλεῖ τὰ δάχτυλά του
καὶ τὸ δεξιὸ τὸ χέρι του κρεμᾷ στὴν τραχηλιά του
μὲ τὴ σφεντόνα, πῶσταζεν αἱματοποτισμένη.

—Μῆτρο, τὸ βλέπεις ; Τίποτε, τίποτε δὲ μᾶς μένει,
οὔτε ξευγάρι οὔτε σπορά. Κρέμονται στὰ λουλουδία,
πὺν παραστέκουν μαρτυριά, τὰ νύχια, τὰ μελούδια
τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου. Καὶ τὰ γεράματά μου
εὐρέθη χέρι ἀνθρώπινο νὰ δείρῃ τὰ μαλλιά μου . . .
Νοιώθεις βαθιὰ στὰ σωθικά τ' ἄσπλαχν' αὐτὰ περόνια ; . . .

—Δὲ θὰ σθηστοῦν ἀπ' τὴν καρδιά, καὶ ἂν ζήσω χίλια χρόνια.

—Τ' ὀρκίζεις μ' ὅλην τὴν ψυχὴ ; Μοῦ τάζεις τὴ σφεντόνα,
πὺν βράχῃκε στὸ αἷμα μου, νὰ τὴ φορῇς εἰκόνα
καὶ φυλαχτὸ παντοτινὸ γιὰ νὰ κρατῇ ἀναμμένο
τὸ πάθος μου τ' ἀκοίμητο, πῶχω γιὰ κάθε ξένο ; . . .

—Τὸ τάζω . . . Σοῦ τ' ὀρκίζομαι

—Σοῦ δίνω τὴν εὐχή μου

δεμένη μὲ τὴν ἔχτρα μου . . . Πᾶμε ἀπ' ἐδῶ, παιδί μου . . .

Ἔρριξε ὁ Μῆτρος τ' ὀρφανὸ τ' ἀλέτρι του στὸν ὄμο,
σὰν νὰ ταν κούφια καλαμιὰ καὶ τοῦ χωριοῦ τὸ δρόμο
παίρνει μὲ πάτημα ἑλαφρὸ καὶ μὲ βαρειά τὴ φρένα.

Ἀκολουθοῦσε ὁ Φωτεινός. Μὲ μάτια θερμασμένα
κοιτάζει γύρω τὰ βουνὰ καί, λές, πὺν ξεθυμαίνει,
θωρῶντας τὴν Ἐλάτη του, ἡ πύρη, πὺν τὸν ψαίνει.

*Πόσο μεγάλωσε μὲ μιᾶς ! Περνᾷ μὲ τὴ βουνκέντρα
καὶ φαίνεται ψηλότερος ὅτ' εἶναι ἀπὸ τὰ δέντρα.*

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΝ

[Ὁ Ρήγας τῶν Ἀθηνῶν Ἡράκλῃς, ἵνα διασκεδάσῃ τὴν στενοχωρημένην κόρην του Ἀρετοῦσαν προκηρύσσει κονταροκτύπημα μὲ ἑπαθλον χρυσοῦν στέφανον (τζόγιαν), ἀπὸ ἐξέδρας δὲ βασιλικῆς παρακολουθεῖ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν αὐλικῶν τὸν ἀγῶνα. Τοῦ ἀγῶνος μετέχουσιν οἱ ἄριστοι Ρηγόπουλοι καὶ Αὐθεντόπουλοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Ἡρ. ἐκλέγει τρεῖς, τὸν Ἐρωτόκριτον, τὸν Κυπριώτην καὶ τὸν Κρητικόν, ἵνα ἀγωνισθῶσι πρὸς τοὺς ἄλλους δέκα, τοὺς ὁποίους καὶ κατανικοῦν. Ἔτσι τελειώνει τὸ Α΄ μέρος τῆς γκιόστρας. Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων διεξάγεται ἤδη ὁ τελικὸς ἀγὼν. Ὁ Ἐρ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κρητικοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸν φόρον διὰ νὰ κονταροκτύπησῃ μὲ τὸν Κυπριώτην... Βλέπε καὶ λεξιλόγιον : Ἐρωτοκρίτου σκελετός].

Α΄. ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ἦλθε λαὸς ἀρίθμητος, ἐγέμισεν ὁ φόρος, 517
 στὸ ὕστερ' ὁ Ρωτόκριτος ἔφθασεν ἀσπροφόρος.
 Σ' ἓνα φαριν ὀλόμαυρο, τό να του πόδι εἶν' ἄσπρο,
 Καὶ μέσα σ' ὅλους ἔλαμπεν ὥσάν τζ' ἡμέρας τ' ἄστρο.
 Ὅλοι σταθῆκαν νὰ θωροῦν ἔτοιο κορμὶ ἀξιωμένο,
 Νιὸν καβαλάρην, ὁμορφον, ἀετὸ ζωγραφισμένο.
 Ἄσπρη, φαντή, χρυσάργυρη, ἦταν ἡ φορεσιά του,
 Καὶ μὲ μεγάλη μαστοριά σκεπάζει τ' ἄρματά του,
 Καὶ μ' ἔτοια τέχνη ἡ φορεσὰ καὶ μαστοριὰν ἐγίνη,
 Ποὺ ἐφαίνονταν καὶ τ' ἄρματα, κι ἐφαίνονταν κι ἐκείνη...

Β΄. ΚΟΝΤΑΡΟΚΤΥΠΗΜΑ

(Γκιόστρα)

Ἐτοῦτ' οἱ δυὸ πομείνασι, κι ὅσοι κι ἂν τζ' ἀγαποῦσι 2261
 Πιδέξια τζ' ὀρδινιάζουσι, τὸ κάνει χρειά θωροῦσι.
 Τὰ σελοσκαλοχάλινα θωροῦσιν ἓνα ἓνα
 Καὶ πασπατεύουν τ' ἄρματα ἂν εἶναι ραϊσμένα
 Τὴν τέχνην καὶ τὴ δύναμη παρὰ ποτὲ μαζώνουν
 Καὶ ποῦ νὰ κάμουν κοπανιὰ καλύτερα ξαμώνουν.

Ὅμπρὸς στὸ στήθος σφίγγουσι τὰ δυνατὰ κοντάρια,
Πατοῦν τὶς σκάλες δυνατὰ τὰ ὄμορφα παλικάρια . . .
Κεντοῦν, φουσκώνουν τ' ἄλογα, κι ὡς ἀστραπὴ χυθῆκαν, 2299
Καὶ σὰν αἰτοὶ βρεθῆκασι στὸν κάμπο κι ἐσμιχθῆκαν.
Στοῦτο τὸ συναπάντημα, ποὺ κάμα οἱ καβαλάροι,
Ἐφάνηκέ σου καὶ σεισμὸς ἤσεισε τὸ πατάρι.
Καὶ τὰ κοντάρια σὰ γυαλιὰ ἐκαταθρουλισθῆκαν,
Χίλια κομμάτια γίνασι, στὰ νέφελ' ἀνεβῆκαν.
Ἄλλα κοντάρια δυνατὰ πιάνουν νὰ δευτερώσουν,
Καὶ στά χουσι νὰ κάμουςι, τέλος γοργὸ νὰ δώσουν . . .
Μικροί, μεγάλοι, στέκασι μὲ φόβον καὶ θωροῦσαν, 2349
Καὶ νὰ κερδαίσ' ὁ Ρῶκριτος ὅλοι παρακαλοῦσαν.
Ἐπλήθαινε ἡ μάνητα στὸν ἕνα κ' εἰς τὸν ἄλλο,
Σὰν ὄντε βγαίνει νέφελο ἄγριο καὶ μεγάλο,
Ρίχνη χαλάζι μ' ἀστραπὴ, χώνη βαθιὰ τὸν ἥλιο,
Καὶ τὰ κουράδια στὰ βουνὰ γυρεύουν νὰ βρουν σπῆλιο.
Γλακᾶ ὁ βοσκὸς καὶ χώνεται, τρέχει ὁ ζευγαῖς καὶ φεύγει
Καὶ πᾶσα εἷς νὰ φυλαχτῇ τόπο νὰ βρῇ γυρεύει.
Βροντοῦν λαγκάδια καὶ βουνά, σιγοτρομοῦν τὰ δάση,
Κι' ὅλοι γυρεύου φύλαξη, τόπο νὰ βροῦν νὰ πᾶσι,
Ἔτσι κι' ὄντεν ἐδώκασι τὴν κονταριὰ τὴν ἄλλη,
Σοῦ φάνη κι ἀπ' τς' οὐρανοὺς ἦρθε βροντὴ μεγάλη.
Μὰ σὰν χαράκι ριζιμιό, π' ἄνεμο δὲ φοβάται,
Καὶ μηδὲ σ' ἀστραπὴ δειλιᾶ, μηδὲ βροντὴ ξυπᾶται,
Ἔτσι σταθῇκ' ἀσάλευτοι στὴν κονταριὰν ἐκείνη.
Σ' ἕναν ἀπ' ἄλλο διαφορὰ γιὰ τότες δὲν ἐγίνη,
Οὐδὲ τὸν πλιὰ καλύτερον ἀκόμη δὲν γνωρίζουν,
Κι ὅσο πλιὰ στέκουν δυνατοί, τόσον καὶ πλιὰ μανίζουν.
Στὴ χέρα τους ἀπόμεινε μιὰ πιθαμὴ κοντάρι,
Τ' ἄλογα γονατίσασι κι' ἀπάν' οἱ καβαλάροι.
Ὁ Ρήγας εἶχε πεθυμιὰ νὰ τοὺς ἐξεχωρίση,
Κι ἄξιό ἀποστολάτορα πέμπει νὰ τοὺς μηνύση
Νὰ πάψουσι τὴν ἔχθρητα γιὰ τὴν ἡμέρα κείνη,
Κι ὁ εἷς κι ὁ ἄλλος ὡς ταχιά μ' ἀγάπη ν' ἀπομείνη,
Τὴν νύκτα ν' ἀναπάψουσι τὰ κουρασμένα μέλη,
Κι ὡς ξεμερώση, νὰ τὸ δοῦν ἡ τζόγια τίνος μέλλει.
Μὰ τοῦτοι ξαγριέψασι, σ' πλιὰ μάνηταν ἐμπαίνουν,
Καὶ τὸ μαντάτο τοῦ Ρηγὸς δὲ στέκουν ν' ἀναμένουν.

Μὲ βιά γυρίζουν τ' ἄλογα, τὸ τέλος θὲ νὰ δοῦσι,
Μικροί, μεγάλοι στέκουνσι μὲ φόβον καὶ θωροῦσι . . .
Ἦρθαν κ' οἱ δυὸ μὲ μιὰ καρδιά σκύλινη κι ἐκτυπῆσα 2387
Τὶς κονταριὲς τὶς δυνατὲς καὶ φοβερὲς περισσα.
Τοῦ Κυπριώτη τὸ βαρὺ καὶ δυνατό κοντάρι,
Στὸν ἴδιο τόπο τοῦ δωκε, ὅπου ἦτον τὸ ψυχάρι.
Κι οὐδὲ ψυχάρ' οὐδὲ κερί, οὐδὲ φωτιά οὐδὲ γράμμα
Τοῦ πόμεινε στὴν κεφαλὴ κ' ἦτο μεγάλο πρᾶμα,
Νὰ τὰ ξεσκίς' ἢ κονταριά κ' ὅλα νὰ σκορπιστοῦσι
Κι ἅπ' τὴ φωτιά τοῦ κονταριοῦ καημένα νὰ τὰ βροῦσι.
Πολλὰ ζαλίστ' ὁ Ρώκριτος στὴν κονταριὰν ἐκείνη,
Στ' ἄλόγ' ἅπάνω τὸ λαιμὸ τὴν κεφαλὴν του κλίνει,
Καμπόσῃν ὦραν ἦτανε μὲ τὴ μεγάλη ζάλη,
Μὰ ἡ μοῖρα του τοῦ βόηθησεν εἰς ἔτοια χροιά μεγάλη.
Δυὸ, τρεῖς καὶ τέσσερες φορὲς δείχνει νὰ πέσῃ κάτω
Κ' ἡ Ἀρετὴ ἀναδάκρυωνε, κρυφὰ τὸν ἐλυπᾶτο.
Ποῦρι ἀνδρειεύθηκε καλά, στὴ σέλα σταματίζει,
Πρὸς τὴν κυράν του μὲ καημὸ τὰ μάτια ἀναντρανίζει
Κ' ἤξαψε ἀπὸ τὴν ἐντροπὴ πλιά παρὰ τὸ καμῖνι,
Κ' ὕστερα πάλι ἐχλόμιασε κι ὡς ἀνεκρὸς ἐγίνη,
Γιατὶ τὸν εἶδ' ἔτσι λογῆς ἐκείνη, ποὺ τὸν κρίνει,
Εἰς τὸ λαιμὸ τοῦ ἀλόγου του τὴν κεφαλὴ νὰ κλίνει.
Μ' ἄς ποῦμε καὶ τὴν κονταριά, ὅπου δωκε κι ἐτοῦτος
Μὲ τὴν ὁποία ἐκέρδαινε τοῦ στεφανιοῦ τὸ πλοῦτος.
Εὗρηκε τὸ Ρηγόπουλο τ' ἀλύπητο κοντάρι
Στὸ κούτελο κι ἐπῆρε του τῆς ἀνδρειᾶς τὴν χάρη.
Χάνει τὲς σκάλες καὶ τὲς δυὸ, τὸ χαλινάρι ἀφῆκε,
Ἐξάπλωσε τὰ χέρια του κι ἀπὸ τὴν σέλ' ἐβγῆκε.
Καὶ τὶς μπορεῖ νὰ διηγηθῇ καὶ γιὰ τὴν ὥρα κείνη
Τοὺς τόσους κτύπους καὶ φωνές, τὴν ταραχὴ, ποὺ γίνη;
Τότες ἡ σάλπιγγα ζιμιὸ πολλὴ βαβούρα δίδει,
Σημάδι πὼς ἐσχόλασε τῆς γκιόστρας τὸ παιγνίδι.
Πολλὴ χαρὰ κι ἀμέτρητη ἦκουε στὸ πατάρι
Ὁ Ρήγας μὲ τὴ Ρήγισσα κι ὅλ' οἱ ἀπομονάροι.
Μ' ἅπ' ὅλους τούτους σήμερα ἡ Ἀρετούσα εἶν' κείνη,
Ὅπου πολλὰ ἀναγάλλιασε καὶ ὅλο χαρὲς ἐγίνη.
Ἐμέρωσε, ἐσυνήφερε, ἤλαμψ' ἡ ὁμορφιά της
Κι ἐπάψαν οἱ τρομάρες της, ποὺ γροίκαγ' ἡ καρδιά της.

Τὰ βούκινα ξαναφουσούν, οἱ σάλπιγγες ἐπαῖξαν
Κι ἀπ' ὅλους τὸ Ρωτόκριτο στὸ νῆκος ἐδιαλέξαν.
Ἐπῆγ' ἐμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, πεζεύει, γονατίζει,
Καὶ τὴ χρυσὴν του κεφαλὴ μὲ τζόγια τὴ στολίζει.
Τὴ τζόγια κείνη πιάνοντας ἡ Ἀρετὴ στὴ χέρα
Στολίζει τὸν πολυαγαπᾶ ἐκείνη τὴν ἡμέρα.
Ὁ Ρήγας ἔτσι τὸ θελε, τὰ γράμματα τὸ λέσι,
Νὰ τήνε δίδ' ἡ Ἀρετὴ τὴ τζόγια ὅποιου κερδαίσῃ . . .
Πολλὴ χαρὰ κι ἀμέτρητην ἐπῆρε ὅλ' ἡ χώρα,
Πῶς τὸ παιδὶ τοῦ παλατιοῦ ἐκέρδισε τὰ δῶρα.
Ὁ κύρης του Πεζόστρατος ὥσάν γονῆς του ἐχάρη
Κι ἀποκαμάρωνέ τονε στ' ἄλογο καβαλάρη.
Κι ὡς εἶδε τὸ γε ἐπιθυμιά, καὶ τὸ θελεν ἐγίνει,
Πολλὰ κανίσκια ἐδῶ κι ἐκεῖ δίδει τὴν ὥρα ἐκείνη.
Ὡσάν τοῦ βάλαν τὸ χρυσὸ στεφάνι στὸ κεφάλι,
Καὶ δίδει ὁ Ρήγας θέλημα, καβαλικεύει πάλι.
Νὰ τότε συντροφιάσουνε, εἶν' ὀρδινιά τοῦ Ρήγα,
Καὶ μὲ παιγνίδια καὶ χαρὲς στὸ σπῖτι τὸν ἐπῆγα.
Μισεύουν κι ἀποχαιρετοῦν οἱ ἄλλοι καβαλάροι
Κι ὁ Ρήγας ἐκατέβηκε κάτω ἀπὸ τὸ πατάρι
Ὅμαδι μὲ τὴ Ρήγισσα καὶ μὲ τὴ θυγατέρα,
Κι ἀθιβολὲς ἐφέρνασιν ἐκείνην τὴν ἡμέρα.
Λέγουν τίς τόσες ὁμορφίες, πού χαν οἱ ἀντρειωμένοι,
Κι ἀπὸ τὴν γλώσσαν ὁλονῶν πολλὰ σαν παινεμένοι.
Μὰ ἀπ' ὅλους τὸ Ρωτόκριτο παρ' ἄνθρωπο παινοῦσι
Καὶ τοῦτα μπρὸς στὴν Ἀρετὴ ἄκακα τὰ μιλοῦσι.

Γ'. Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΣΩΖΕΙ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΡΑΚΛΗ

[*Εἰσαγωγή*: Ὁ βασιλεὺς τῶν Βλάχων Βλαντίστρατος ἐγείρει πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Ἡράκλη, τοῦ ὁποίου κατακαίει τὴν χώραν καὶ αἰχμαλωτίζει τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπὸ τὴν Ἑγριππον—Εὐβοίαν—ὅπου ἦτο ἐξόριστος, σπεύδει εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Πατρίδα του, διὰ μαγικοῦ δὲ ὕδατος λαμβάνει τὴν μορφήν Σαρακηνοῦ. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐπιφέρει μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐν τῇ κρισίμῃ ἀγῶνι σώζει τὸν Ἡράκλην].

ΜΕΡΟΣ Δ'

Πᾶν τὰ μαντᾶτα τὰ πικρὰ εἰς τοῦ Ρηγός τὴ χώρα,
Βοήθεια γρήγορα ζητοῦν, γιατί τοὺς βιάζ' ἡ ὥρα.

Ὁ Βασιλεὺς ὁποῦ τονε στὸ στρῶμα κουμπισμένος,
Πάραυτας ἐσηκώθηκε σὰν ξεπεριωρισμένος.
Σπουδαχτικὰ ἀρματώνεται, τς' ἀπομονάρους κραῖζει.
Ν' ἀρματωθοῦν νὰ τ' ἀκλουθοῦν στὸν πόλεμο τοὺς βιάζει.
Γέρου καρδιὰ δὲν ἤδειξε, μὰ νιότη κοπελάρη,
Καὶ δὲ δειλιᾷ τὸ θάνατο, ὄντε κι ἂν τότε πάρη.
Βγαίν' ἀπ' τὴ χώρα κι ἀκλουθοῦν ὅλοι ἀρματωμένοι
Πᾶσιν ἐκεῖ, πού ὁ θάνατος κι ὁ Χάρος τς' ἀναμένει.
Ἀνακατώνει' ὁ λαὸς καὶ τὰ φουσαῖτα σμίγουν,
Μά τον ἀκόμη σκοτεινὰ καὶ δὲν καλοξανοίγουν.
Δίδουν στὰ βούκινα ἀναπνιά, τὲς σάλπιγγες φουσοῦσι,
Πάει ἡ λαλιά στὸν οὐρανό, τὰ νέφ' ἀντιλαλοῦσι,
Μὲ τὴ βαβούρα τὴν πολλὴ καὶ χτύπους τῶν ἀρμάτων,
Ἐγροίκησ' ὁ Ρωτόκριτος, γιατί δὲν ἐκοιμᾶτον.
Ἄλλο μαντάτο νὰ τοῦ ποῦν, δὲν στέκει ν' ἀναμένη
Μὲ σπούδα καβαλίκεψε, στὸν κάμπο κατεβαίνει,
Σὰν ὄντε εἶν' καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη,
Κι ἀξάφν' ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τῆς γῆς ἐβγαίνει,
Μὲ βροντισμὸ καὶ ταραχὴ τὴ σκόν' ἀνασηκώση,
Καὶ πάγει τὴν τόσον ψηλά, ὅπου στὰ νέφη σώση.
Ἔτσι κι ὄντεν ἐκίνησε, μὲ ἔτοια ἀντρεία περπάτει,
Ὅπου βροντὲς καὶ σκονισμοὺς κάνει τὸ μονοπάτι.
Μ' ἔτοια μεγάλη μάνητα ἤσωσε τὸ φουσαῖτο,
Ὅπ' ὅποιος κι ἂν ἐγλύτωσε μὲ φόβον τὸ δηγᾶτο.
Εἰς σὲ καιρὸν ὁ Ρώκριτος ἤσωσε στὸν λειμῶνα,
Ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι φεύγασι κ' οἱ Βλάχοι τοὺς ζυγῶνα.
Μὲ φόβον ἐγλακούσανε, βοήθεια δὲν εὗρισκαν,
Καὶ οἱ ἐχθροὶ τοὺς διώχασι κι ἀλύπητα βαρίσκαν.
Κι ὥσάν λιοντάρι ὄντε πεινᾷ κι ἀπὸ μακρὰ γροικήση,
Κι ἔρχεται βρῶμα ὁποῦ πασχε, νὰ βρῇ νὰ κυνηγήση,
Κ' εἰς τὴν καρδιὰ νικᾷ, ὥς τὸ δῇ ἡ πεθυμιὰ τὴ μάχη,
Τρέχει ζημιὸν ἀπάνω του κι ἀγριεύει, σὰν τοῦ λάχη.
Φωτιὰ πυρὴ στὰ μάτια του ἀνεβοκατεβαίνει,
Καπνὸς ἀπ' τὰ ρουθούνια του μαῦρος βραστὸς ἐβγαίνει...
Ἀφροκοπᾷ τὸ στόμα του, τὸ κοῦφος του μουγκρίζει,
Ἀνασηκώνει τὴν οὐρά, τὸν κόσμον φοβερίζει.
Καταχτυποῦν τὰ δόντια του καὶ τὸ κορμὶ σπαράσσει,
Ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιά καὶ τρέχει νὰ τὸ πιᾶση.

Ἐδέτσι ξαгриεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντᾶτα
Κι ὥσάν αὐτὸς ἐπέταξε κι ἐμπῆκε στὰ φουσαῖτα.
Βλάχοι κακὸν τὸ πάθετε, εἰς νὰ σᾶς ἡῦρ' αἰφνίδια,
Ἐδάλθασι τ' ἀπ ρθινὰ κι ἐπάψαν τὰ παιγνίδια.
Ὅπου λαχε νὰ δῇ ποτὲ σύγκλυση νὰ φουσκώση,
Νὰ πνίξ' ἀνθρώπους καὶ θεριά, δένδρα νὰ ξεριζώση.
Καὶ νὰ μουγκρίζουν ποταμοὶ κι ὁ κόσμος ν' ἀγριέψῃ,
Κι ἀστροπελέκια ὁ οὐρανὸς χαμαὶ στὴ γῆς νὰ πέψῃ,
νὰ τρέμουν ὅσοι τὰ θωροῦν τὸ πνεῦμα τους νὰ χάνουν,
Νὰ ξεψυχοῦν π' τὸ φόβον τους πρὶν παρὰ ν' ἀποθάνουν.
Ἐδέτσι κι ὁ Ρωτόκριτος κάνει τὴν ὥρα ἐκείνη,
Πολλὰ μεγάλη σύγχυση εἰς τὸ φουσαῖτο γίνη.
Τίνος τὸν πόδα ἤκοφε, τίνος τὴν χέρα ρίχτει,
Τίνος ἐκόπ' ἡ κεφαλὴ, τίνος τὰ στήθ' ἀνοίχτη,
Ποιὸν ἀπ' τὴ μέσῃ χώριζε, τίνος κοιλιὰν ἐτρούπα,
Πάντα κὰν' αἶμα ἡ κοπανιὰ ἐκεῖ, ποὺ τὴν ἐχτύπα.
Σὰν κὰν' ὁ λύκος εἰς τὰ ἀρνιά, ὅντε πεινᾷ καὶ ράσσει,
Καὶ πνίγει τ' ὅπου κι ἂν τὰ βρῇ καὶ φτάνει τ' ὅπου πᾶσι,
Ἔτο' ἦκαν' ὁ Ρωτόκριτος ξετρέχοντας τὸ νίκος,
Οἱ Βλάχοι τρέμουν σὰν τ' ἀρνιά κι ἐκεῖνος εἶν' ὁ λύκος
Ζερβά, δεξιὰ τοὺς πολεμῇ κι ἀλύπητα σκοτώνει
Καὶ σὰν θεριὸ τσ' ἀπογλαῶ, σὰ δράκος τοὺς ζυγώνει . . .
Πέφτ' ἀπ' τὴν χέρα τὸ σπαθί, χάνουν τὸ χαλινάρι,
Τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλικάρι
Ἀποκρυαῖναν οἱ καρδιές, τὴν ἀντρεῖαν ἐχάναν,
Ἐφεῦγαν κι ἐγλακούσανε, τὰ μονοπάτια πιάναν.
ΠΑΙΡΝΕΙ ΨΥΧὴ καὶ δύναμη τσ' Ἀθήνας τὸ φουσαῖτο,
Ποὺ τό βρεν ὀλοσκόρπιστο κι ἐγλάκα πάνω κάτω.
Τὸ πρόσωπο γυρίσανε, ποὺ δείχνασι τὴν ράχη,
Κι ὅσο ματώνουν τὰ σπαθιά, τόσο πληθαίν' ἡ μάχη
Τὶς πέφτει καὶ ψυχομαγεῖ, τὶς πέφτει ἀποθαμένος . . .
Καὶ τὶς ὀλίγο, τὶς πολλὰ, βρίσκεται λαβωμένος . . .
Τῶν σκοτωμένων τὰ κορμιά, ποὺ κείμενταν ἀντάμι, 1095
Τάφρους ἐκάναν καὶ βουνὰ κι' ὁ Ρώκριτος στὴ μέσῃ,
Ἀλύπητα τοὺς πολεμᾷ καὶ πάσχει νὰ κερδαίσῃ
Κι ὅπου κι ἂν ἐπερπάτησεν ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
Ἦτονε Χάρος τὸ σπαθὶ καὶ Θάνατος ἡ χέρα.
Ἦ γῆς, ὅπου τον πρᾶσινη, μεὶ χόρτα στολισμένη,

Ἐγίνηκ' ὀλοκόκκινη στὰ αἵματα βαμμένη.
 Ὁ πόλεμος ἐπλήθαινε μὲ ταραχὴ μεγάλη
 Κι ὥρες ἐνίκ' ἢ μιὰ μεριά, κι ὥρες ἐνίκ' ἢ ἄλλη,
 Σὰν τοῦ γιалоῦ τὰ κύματα σ' καιροῦ ἀνακατωμένον,
 Ὅπου οἱ ἄνεμοι τὰ φυσοῦν καὶ πρὸς τὴ γῆς τὰ πηαίνου,
 Κι ὥρες ἀφρίζουν καὶ σκορποῦν ὅξω στὸ περιγιάλι,
 Κι ὥρες στὸ βάθος τοῦ γιалоῦ ξαναγιαγιέρονουν πάλι.
 Ἔτσι καὶ τὰ φουσᾶτ' αὐτὰ τ' ἄγρια, τὰ θυμωμένα,
 Ὡρες ὀπίσω ἐσύρνονουνταν κι ὥρες ἐμπρὸς πηγαῖνα . .

*
* *

Εἰς τούτους τσ' ἀνακατωμοὺς εἰκοσιδυὸ ἀντρειωμένοι 1125
 Εἶχαν ἀπ' τὸ Βλαντίστρατο μιὰν ὀρδινιὰ παρμένη :
 Νὰ βροῦν τὸν ἄλλο βασιλιᾷ νὰ τότε πολεμήσουν,
 Κι ἂν δὲν τὸν πιάσουν ζωντανό, νεκρὸ νὰ τὸν ἀφήσουν.
 Καὶ συντροφιᾶζει τοὺς κι' αὐτὸς κι ὁμάδι συνωδεῦαν,
 Κι' ἐπάνω κάτω σὰ θεριὰ τὸν Ρήγαν ἐγυρεῦαν.
 Εὐρῆκασι τὸ γέροντα κι ὡς λιόντας ἐπολέμα,
 Μὲ τὸ σπαθὶ ὀλοκόκκινο ἀπὸ τὸ τόσον αἷμα.
 Ἐκ' ἦτον κι ὁ Πολύδωρος στὴ συντροφιά του κι ἄλλοι,
 Τὸ Ρήγα περιβλέπουσι εἰς ἔτοια χρειά μεγάλη.
 Ὡς ἦσωσ' ὁ Βλαντίστρατος, ὡς αὐτὸν λιοντάρι τρέχει,
 Ἀπάνω του μὲ τ' ἄλογο κι ἀπομονὴ δὲν ἔχει.
 Κι ὀπίσω του ἄλλ' εἰκοσιδυὸ κι ὡς δράκοντες ἐράσσαν,
 Κι ὀκτὼ κοντάρια στοῦ Ρηγὸς τὸ κούτελο ἐσπᾶσαν.
 Ἦπесен ἀπὸ τ' ἄλογο ὁ Ἡράκλης κι' ἐξαλίστη,
 Χαμαὶ στὴ γῆς ἐξάπλωσε, στὰ αἵματα κυλίστη.
 Πεζὸς εἶν' κι ὁ Πολύδωρος, μά κανε σὰν λιοντάρι,
 Κ' ἤβλεπε τὸν ἀφέντη του κανεὶς μὴν τότε πάρη.
 Ἐξεξαλίστ' ὁ βασιλιᾶς καὶ ὀγλήγορα σηκώθη,
 Κι ἤκραξε τὸν Πολύδωρο σ' ἐκεῖνον παραδόθη.
 Μὲ τὸ σπαθὶ στὴν χερά του σὰ λιόντες πολεμοῦσι,
 Κι ἀπὸ τοὺς Βλάχους ζωντανοὶ πάσχουν νὰ μὴν πιασθοῦσι.
 Μά σανε τόσοι οἱ ἐχθροί, ὅπου τοὺς τριγυρίζουν,
 Ὅπου κανένα γλυτωμὸ γιὰ τότε δὲν ἐλπίζουν.
 Μὲ δυὸ κακιὲς λαβωματιῆς στὴν κεφαλὴ, στὴ χερά,
 Εὐρίσκειτ' ὁ Πολύδωρος ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα.

‘Ο ἀφέντης μὲ τὸν δοῦλον του τὸν θάνατο θωροῦσι,
“Οντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικάριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ’ ἢ φωνὴ κ’ ἢ ταραχὴ στῆς μάχης τὸ σημάδι
”Ητονε τοῦ Ρωτόκριτου, π’ ὡς εἶδε κ’ εἶναι ὁμάδι,
‘Ο ἀφέντης μὲ τὸν φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
Τὲς σκάλες ἀντιπάτησε καὶ σφίγγει τ’ ἄρματά του.
‘Ο πρῶτος, ποὺ τ’ ἀπάντησε, ἦταν δικὸς τοῦ Ρήγα
Τοῦ Βλάχου, καὶ καθημερινὸ σὲ μιὰν βουλὴν ἐσμίγα.
Καὶ δίδει του μιὰ κονταριά καὶ τὸ κοντάρι μπηχτεῖ
Εἰς τὸν λαιμὸ ποκατωθῖο καὶ χάμε τότε ρίχτει
Κρυγιόν, νεκρὸ κι ἀσάλευτο καὶ καταματωμένο
Τὰ μαθημένα τοῦ καμε τὸ χέρι τ’ ἀντρειωμένο·
Σκοτώνει καὶ τὸ δεύτερο, τὸν τρίτο ξεσελώνει,
Καὶ τὸ κοντάρι τσάκισε καὶ τότες ξεσπαθώνει,
Καὶ ἦκαμε πράματα φριχτά, καμῶματα μεγάλα,
Θάνατο τὸν ἐλέγασι, Χάρο ὄνομα τοῦ βγάλα ...
Τόσους νὰ δῇ νὰ πολεμοῦν τὸ φίλο καὶ τὸ Ρήγα,
’Ωσὰ γεράκι χύθηκε κι ὥσὰν πουλιά τοῦ φύγα.
Γλυτώνει ξεγκουσεύγει τους, ἄλογα τοὺς γυρεῖει,
Εὐρίσκει τους καὶ δίδει τους κι ὁ Ρήγας καρβαλκεύει.
Καὶ τῆς Βλαχιᾶς ὁ βασιλιᾶς θωρῶντας εἶντα κάνει,
Φεύγ’ ἀποκεῖ γιατί θωρεῖ, πὼς στέκει ν’ ἀποθάνη.
Δὲν θέλει πλὶ’ ὁ Ρωτόκριτος τ’ ἀφέντη νὰ μακρύνῃ,
Πάντα κοντά του πολεμᾷ καὶ σπλαχνικὸς ἐγίνη.
’Εμίσειψε ὁ Πολύδωρος, δὲν στέκει ν’ ἀναμένῃ,
Γιατ’ εἶχε δυὸ πληγὲς κακὲς καὶ μὲς τῇ Χώρα μπαίνει.
Βαριὰ πολλὰ γροικᾷ τονε, λαβωματιὰ μεγάλῃ
Εἶχε σιμὰ στὸ κούτελο κι ὀμπρὸς στὸ στήθος ἄλλῃ.
‘Ολημερῆς ὁ πόλεμος πολλοὺς θανάτους κάνει,
Κι ἐκεῖνος, ὅπου κέρδαινε τὴν μιάν, τὴν ἄλλῃ χάνει.
’Εβράδιασε κι οἱ σάλπιγγες ἐπαῖξαν νὰ σχολάσουν,
Οἱ σκοτωμοὶ νὰ πάψουσι, γιὰ τότες νὰ περάσουν.
Κάθε φουσαῖο σύρθηκε στὰ μέρη τὰ δικὰ του
Πᾶς ἓνας στέκ’ ὀλονυχτῆς ζωσμένος τ’ ἄρματά του.
Σὰν ἐσκολάσα οἱ σκοτωμοὶ καὶ γιὰ τὴν ὥρα ἐκείνῃ
Καὶ τὸν ἐχθρὸν του πασανεῖς σ’ ἀνάπαψιν ἀφήνει,
”Ηκραξεν τὸ Ρωτόκριτο ὁ Ρήγας καὶ σιμώνει
Καὶ σπλαχνικὰ τοῦ μίλησε, μιλῶντ’ ἀναδακρύνει.

Λέγει του :

ΡΗΓΑΣ

Σὺ μ' ἐγλύτωσες, πού ἀποθαμένος ἤμου,
Καὶ σὺ μοῦ τὴν ἐχάρισες σήμερα τῇ ζωῇ μου.
Κι ἀπὴ ἔτοιμο πρᾶμα ἀπὸ σέ καὶ ἔτοιμο καλὸ γνωρίζω,
Θέλω καὶ νὰ μοιράσωμε τὲς χῶρες ὅπ' ὀρίζω
Καὶ νὰ σαι πάντα μετὰ μέ, κι ἀπῆτης ξεψυχήσω,
Τέκνο καὶ κληρονόμο μου εἰς ὅλα νὰ σ' ἀφήσω.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Ὡς ἤκουσ' ὁ Ρωτόκριτος μὲ τάξιν γονατίζει,
Καὶ γνωστικὰ καὶ φρόνιμα ἔτοιμας λογῆς ἀρχίζει :

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Ἀφέντη, τὰ ρηγᾶτα σου κράτει τα μετὰ σένα
Καὶ χρέος κανένα σήμερα δὲν ἔχεις μετὰ μένα.
Ἄν ἦρθα καὶ ἐπολέμησα γιὰ σέ καὶ γιὰ τὴ χώρα,
Τὸ κάμα γιὰ τὸ δίκιο σου, ὅχι νὰ θέλω δῶρα.
Ἀπ' ὅταν ἀναθράφηκα, κι ἤπιασα τὸ κοντάρι,
Πάντα τὸ δίκιο ἀγαπῶ καὶ μὴ μοῦ τό χεις χάρι.
Καὶ τ' ἄδικο τοῦ Βασιλιᾶ τῶν Βλάχων εἶναι τόσο,
Ὅπ' ἂν μπορέσω θάνατο ξετρέχω νὰ τοῦ δώσω,
Καὶ τῇ ζωῇ προθυμερὸς στὴ ζυγαριὰ τῇ βάνω,
Χαιράμενος κάθε καιρὸν στὸ δίκιο ν' ἀποθάνω.

1218

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Κι ἔγιρ' Ἐκεῖνος τ' ἄχραντο κεφάλι καὶ ξεψύχησε
Στὸ μαῦρο τὸ κορμί του ἀπάνου·
Ἄστρα γενῆκαν τὰ καρφιά τοῦ μαρτυρίου του, ἄστραψε
Κι ἀπὸ τὰ χιόνια πρὸ λευκὸς τὰ αἰώνια τοῦ Λιβάνου.
Οἱ καταφρονημένοι μ' ἀγκαλιάσανε
Καὶ σὰ βουνὰ καὶ σὰ Θαβὼρ ὑψώθηκαν ἐμπρὸς μου.
Οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου μὲ κατάρτεξαν.
Γονάτισα στὸν ἥσκιο μου τοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου.

Τὸν κόσμον ἂν ἐμαρμάρωσα, τὸν κόσμον τὸν ἀνάστησα.

Στὰ πόδια μου ἄγγελοι οἱ Καιροί, γύρω μου σκλάβες οἱ ὦρες.

Δείχῃ μιὰ μυστικὴ Χαναὰν στὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια.

Μὰ ἐδῶ πατρίδες πάναγνες εἴσαστε σεῖς τρεῖς Χῶρες!

Ὡ πρώτη, ἐσὺ Ἱερουσαλήμ, τοῦ βασιλιᾶ προφήτη σου

Μικρὴ εἶν' ἡ ἄρπα γιὰ νὰ εἰπῇ τὴ νέα μεγαλοσύνη

Τοῦ Σολομώντα σου ὁ ναὸς μὲ ἀντίκρυσσε καὶ ράγισε,

Καινούργια δόξα ντύθηκαν τῆς Ἰουδαίας οἱ κρίνοι.

Κ' ὕστερα ὑψώθηκα σ' ἐσένα, ὦ Πόλη, ἐφτάλοφο ὄραμα.

Κι ἔγινε φῶς τῶν οὐρανῶν τὸ θᾶμα τοῦ Ἰορδάνη,

Τοὺς Κωνσταντίνους φώτισα καὶ τοὺς Ἡράκλειους δόξασα,

Καὶ τρικυμίες δὲν ἔσβησαν ἐμέ, μηδὲ Σουλτάνοι.

Κ' ὕστερα ἐγώ, ταξιδευτής, ἦρθα σ' ἐσένα ἀσύγκριτη,

Ἀθήνα, τῶν ὠραίων πηγῇ, τῶν ἐθνικῶν κορῶνα,

Τὸν ἄγνωστο ἔφερα θεὸ καὶ ἀπόκοτος ἀψήφησα

Τὴν Πολεμόχαρη Παλλάδα μὲς τὸν Παρθενῶνα

Καὶ γνώρισα τοὺς ἱλαροὺς θεοὺς καὶ στεφανώθηκα

Τὴν ἀγριλιὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴ δάφνη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ὦ, λόγος πρωταγροίκητος! Τοῦ Γολγοθᾶ τὸ σύγνεφο

Πῆρε τὴν ἄσπρη ὁμηρικὴ τοῦ Ὀλύμπου λαμπεράδα, . .

Μὲ τὰ κλαδιὰ τῆς φοινικιάς νέα ὥσαννὰ λαχτάρησα

Σ' ἐσένα, ὦ Γῇ πανάγια, καί, ὦ πρώτη μου πατρίδα,

Σ' ἐσὲ γυρνῶ, Ἱερουσαλήμ, κι ἔνα τραγοῦδι φέρνω Σου

Εἶναι πλασμένο ἀπὸ ψυχὴ καὶ ἀπὸ φωνὴ Ἑλληνίδα.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ἀπ' τίς μεγάλες τίς ἀγάπες μου εἶς' ἐσύ,

Τῆς θάλασσας ἀγάπη!

Κι ὄχι γλυκεῖα καὶ γελαστὴ κι' ἀτάραχη,

Σὰν ἄλλες

Ξέχωρη ἀπ' ὅλες,

Καὶ στὶς χαρὲς
Καὶ στοὺς καημοὺς
Καὶ στὸ ξελόγιασμα
Καὶ στὸ μεθύσι τοῦ κινδύνου
Καὶ στοῦ χαμοῦ τὴν καταφρόνηση,
Ξέχωρη ἀπ' ὅλες εἶσαι ἐσὺ
Καὶ πρώτη.

Μὲ τὰ κουπιὰ ἀργολάμνοντας,
Πόσες φορὲς
Στῆς βάρκας μου τὸ ἀκρόπλωρο σκυμμένος,
ὦ γαλανόθωρη,
Καθρέφτισα τὴν ὄψη μου
Στὴν ἀγκαλιά σου τὴ γαληνεμένη !

Καρφώνοντας στὰ διάφανα νερά σου
Τὰ μάτια ἀχόρταγα,
Ζητοῦσα νὰ ξανοίξω
Τοῦ βάθους σου τ' ἀπόκρυφα.
Κι ὅπου ἡ ματιὰ δὲν ἔφτανε,
Στὰ τρίσβαθὰ σου,
Τὸ λογισμό μου βουτηχτὴ ξαπόστελνα
Νὰ ἰδῇ καὶ νὰ μοῦ φανερώσῃ
Τῶν κοραλλιῶν σου τὸ ἄνθισμα,
Τῶν μαργαριταριῶν τὸ πλάσιμο,
Καὶ τοῦ πανώριου κόσμου σου ὅλου
Τὴ μυριοφάνταστη ζωή.

Τοῦ κάκου !

Ἐσὺ ἀφανέρωτους κρατᾷς
Τοὺς θησαυροὺς σου
Στ' ἄφθαστα βάθη τῆς ἀγάπης σου,
Γιὰ νὰ τοὺς φανερώσῃς
Μόνο στοὺς διαλεχτοὺς
Τὴν ὥρα, ποῦ ὀλογύρω στὸ λαιμό τους
Πνίχτρα καὶ σώστρα σφίγγεται ἡ ἀγκάλη σου.

Καὶ πόσες νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ,
Σὲ κάποιο ἀπάνεμο λιμιῶνα σου,

Τὰ φύκια
Προσκέφαλο ἔβαλα
Στὸ πλάϊ σου . . .
Καὶ σὺ κοιμόσουν κι ἀγρυπνοῦσα ἐγὼ
Χορταίνοντας τὸ φῶς
Ὅλων τῶν ἄστρων, ποὺ ἔφεγγαν
Ἀπάνωθι μου στὸν ἀπέραντο οὐρανό ! . . .

Κάποια φορὰ

Πρὸς τ' ἀκρογιαλὶ ἀπλώνοντας
ἀργό, ἀπαλὸ τὸ κύμα σου
Μὲ σάλεμα χεριοῦ,
Ποὺ φέρνει κάτι,
Μπροστά μου ἀπόθεςες
Ὀλόδροσα, ὀλοπράσινα
Τὰ μούσκλια σου.
Μὴ μὲ πλανέσουν τῆς στεριῶς τὰ λούλουδα
Φοβήθηκες,
Καὶ νὰ μοῦ δείξης θέλησες
Πὼς ἔχεις ἀνοιξὴ καὶ σὺ
Στοὺς κάμπους σου ;

Τὸ ἀνάσασμά σου !

Κρασι τῆς μαυροδάφνης μὲ ροδόσταμα
Σμιγμένο,
Δὲ φέρνει τὸ γλυκὸ ἀποκάμωμα
Τοῦ τίποτε.
Τὸ ἀνάσασμά σου ! . . .
Γεννᾷ τὸ ἀνάβρυσμα
Κάθε ζωῆς κρυμμένης στὸ αἷμα μου,
Καὶ μοῦ φτερῶνει τὸ κορμὶ καὶ τὴν ψυχὴ
Πρὸς τὰ μεγάλα κι ἄφταστα,
Τὸ ἀνάσασμά σου !

Ὅταν στὰ μαγεμένα περιγιάλια σου.

Κάποια λιοπυρωμένα μεσημέρια,
Τῆς Εὐμόλπης τὰ χέρια
Τὰ νεραϊδόχερα,

Σέρνουν πάνω στ' ακύμαντα νερά,
Σὰ γλάρου ακρόφτερα,
Τὰ δάχτυλά τους,
Καὶ φτάνοντας σ' ἀπόρηξη ἀμμουδιά
Κυλοῦν τὰ δροσοστάλαχτα χαλίκια,
Ποιὸ δάσος, ποιὸ λιβάδι, ποια ἀκροποταμιά
Μπορεῖ νὰ φτάσῃ
Μ' ὅλων τῶν πουλιῶν τὸ λάλημα
Τὸ γλυκολάλημά σου :

Κάποτε μιὰ χαλάστρα δύναμη
Κινῶντας ἀπ' τὰ σπλάχνα σου
Λυσομανᾷ κι ἀφροκοπᾷ
Κι ἀλλοίμονο
Σ' ἐκεῖνον, ποὺ δειλιάσῃ
Μὰ καὶ χαρὰ στὸ δυνατό,
Ποὺ θ' ἀντικρύσῃ νικητὴς τὸν κίνδυνο !
Καὶ κάποτε
Μ' ἓνα μετάνοιωμα
Ψυχῆς γυναικείας,
Λύεται ὁ θυμὸς σου καὶ ξεσπᾷ
Σὲ θοῖνο ἀπαρηγόρητο.

Ἀπ' τὶς μεγάλες τὶς ἀγάπες μου εἶς' ἐσύ,
Τῆς θάλασσας ἀγάπη !
Τῆς ὁμορφιάς ἀναγεννήτρα ἐσύ,
Στὰ μάτια μου,
Τῆς στεριανῆς ζωῆς παρηγορήτρα ἐσύ,
Κι ἐλπίδα ποθητὴ τοῦ λυτρωμοῦ . . .
Τῆς θάλασσας ἀγάπη,
Πρώτη μου καὶ στερνὴ εἶς' ἐσύ !

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΠΙΝΑΞ

ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΚΗΤΙΚΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΩΝ ΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΛΕΞΕΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΠ. ΤΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ
ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Α

Ἀγὰρ τέκνα, οἱ Ἀγαρινοί, οἱ Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα.

Ἀγκαλά, ἐπίρρ. ὅμως.

Ἀγία Εὐθυμία, θηλ. κώμη τῆς Παράνασσίδος.

Ἀγία Φωτεινή, θηλ. ἡ μητρόπολις τῆς Σμύρνης ἀποτεφρωθεῖσα
τὸ 1922.

Ἀγκουρέτο, οὐδ. μικρὰ ἄγκυρα.

Ἀγγαντεύω, ρημ. θεῶμαι ἀφ' ὑψηλοῦ, παρατηρῶ (ἐξ αὐτοῦ
οὐδ. *ἀγγάντεμα*).

Ἀγγάντια ἐπίρρ. ἀφ' ὑψηλοῦ, ἔναντι.

Ἄγουρος, ἀρσ. νέος (ἄωρος).

Αἰβαλί, οὐδ. πόλις τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας.

Ἄη Λιᾶς, κατὰ τина δημοτικὴν παράδοσιν ὁ Ἄη Λιᾶς ναυτι-
κὸς ὢν καὶ βαρυνθεὶς τὴν θάλασσαν κατέφυγεν εἰς ἓν ὕψωμα
μακρὰν τῆς θαλάσσης, ὅπου διέμενε πλέον, ἀπαρνηθεὶς αὐτήν,
ἐξ οὗ καὶ τὰ ἐρημοκλήσιά του εἶναι πάντοτε εἰς ὑψώματα.

Ἀθιβολή, θηλ. λόγος, ὁμιλία, μνεία.

Ἀκουρμαίνομαι, ρ. ἀκούω, ἀκροῶμαι.

Ἀλέστα, ἐπίρρ. λέξις ἰταλ. εἰς προσοχήν, ἔτοιμοι.

Ἀλιτζέρι, οὐδ. Ἀλγέριον, πρωτ. τῆς Ἀλγερίας.

Ἀμαλλίειον, οὐδ. ὀρφανοτροφεῖον ἐν Ἀθήναις.

Ἀναγιαγέρνω, ρ. ἐπανέρχομαι.

Ἀνα(ν)τρανίζω, ρ. μεταβ. ἐνατενίζω, ἐμβλέπω.

Ἀναχεντρώνω, ρ. ἀμετάβ. φρίσσουν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου.

- Ἄνεμάνθρωπος**, ἄρσ. ἄνθρωπος, ποὺ τὸν παίρνει ὁ ἄνεμος, καχεκτικός.
- Ἀνεμοπαίγνιδο**, οὐδ. παίγνιον τοῦ ἀνέμου, μεταφ. τιποτένιο πρᾶγμα.
- Ἀνεπάντεχος**, ἐπίθ. χωρὶς νὰ τὸν περιμένῃ τις.
- Ἀντάρα**, θηλ. ὁμίχλη, μεταφ. θόρυβος, ὄχλοβοή, ζάλη.
- Ἀνταριάζομαι**, ρ. ἀναταράσσομαι, προξενῶ ὄχλοβοήν.
- Ἀντζα**, θηλ. κνήμη.
- Ἀντράλα**, θηλ. (ἀντάρα) θόρυβος, βοή.
- Ἀντρίτσι**, οὐδ. ὑποκορ. ἀντρούλης, ἀνθρωπάκος.
- Ἀπανθιό**, ἐπίρρ. ἐπάνω.
- Ἀπαρθινός**, ἐπίθ. ἄληθινός.
- Ἀπαριάζω**, ρ. μεταβ. παραιτῶ.
- Ἀπίδρομος**, ἄρσ. τὸ ὑποχωρεῖν διὰ νὰ ὁρμήσῃ ἢ πηδήσῃ τις.
- (**Ἀ**)**πιθώνω**, ρ. μεταβ. θέτω, τοποθετῶ.
- (**Ἀ**)**πή(της)**, σύνδεσμος χρονικός, ἀφοῦ.
- Ἀπογλακῶ**, ρ. μεταβ. καταδιώκω, ἀποδιώκω, ζυγώνω.
- Ἀποκαιωθιό**, ἐπίρρ. ὑποκάτω.
- Ἀπόκοτος**, ἐπίθ. τολμηρός, ἀνοήτως τολμηρός.
- Ἀποκοιῶ**, ρ. μεταβ. τολμῶ.
- Ἀπομονάρος** καὶ **Ἀπομονάρης**, λοιπὸς (ἀπομεινάρι).
- Ἀποταχύ**, ἐπίρρ. πρῶτ.
- Ἀπόφωνο**, οὐδέτ. στοιχειωμένη φωνή.
- (**Ἀ**)**ράσσω**, ρ. ἐφορμῶ, ἐπὶ πλοίων προσορμίζομαι.
- Ἀργάτης**, ἄρσ. βαροῦλκον.
- Ἀργολάμνω**, ρ. μεταβ. κοπηλατῶ ἀργά.
- Ἀρῆ**, ἐπιφ. ἔ, καλέ
- Ἄρκτος**, θηλ. ἀστερισμός.
- Ἀρματωμένα**, μετοχ. τοῦ ρ. ἄρματώνω, μεταφ. στολισμένα.
- Ἄσπρον**, οὐδ. κερμάτιον τοῦ τουρκικοῦ νομισμ. συστήματος $\frac{1}{4}$ τοῦ παρᾶ, πιθανὸν ἐκ τοῦ λατιν. asper, τραχύ, νεόκοπον.
- Ἄσπρος κάβος**, ἄρσ. ἀκρωτήριο ἐῖς τὸ Ν. Α. τῆς Σάμου.
- Ἀστραπαὶ Σινᾶ**, ἐν μέσῳ ἀστραπῶν ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς τὸν Μωϋσέα τὸν δεκάλογον τοῦ Σινᾶ.
- Ἀυτιάζομαι**, τεντώνω τὰ αὐτιά, ἀνυπομονῶ, ἐξαφνίζομαι.
- Ἀφιδὸν Καρὰ Χισάο**, πόλις τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας.
- Ἄφτουρος**, ἐπίθ. ἀνίκανος, ἀχρησίμευτος.

- Ἀχαριαίνω**, ρήμ. ἀμεταβ. δὲν ἔχω χάριν.
Ἀψεγάδιαστος, ἐπιθ. χωρὶς ψεγάδι, ἄμεμπτος.

Β

- Βαβούρα**, θηλ. βόμβος, θόρυβος.
Βαθύ, οὐδ. πόλις, πρωτεύουσα τῆς Σάμου.
Βαπόρι τοῦ Πάλμερ, β. τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργοστασίων Πάλμερ.
Βαργωμισμένος, μετοχή τοῦ ἀμεταβ. ρ. Βαργωμίζω, στενοχωρημένος, κουρασμένος (βαρυγνωμῶ).
Βαρδελένος, ἄρσ. φρουρός, φύλαξ.
Βάρδια, θηλ. λέξ. ἰταλ. (guardia) φρουρός, φύλαξ, φρουρά, φυλακή.
Βίρα, ἐπίρρ. ἐμπρός, ναυτικὸν παρακείμεσμα.
Βίγλα, θηλ. ἐκ τοῦ λατιν. vigilia. φυλακή, φύλαξις, σκοπιά, σκοπός.
Βιζώ, θηλ. πόλις τῆς Βορ. Θράκης, Βιζύη.
Βιτρινίτσα, θηλ. κωμόπολις τῆς Δωρίδος.
Βλατιτὶ καὶ βλαντί, οὐδ. πολυτελὲς ὕφασμα, πορφύρα.
Βότσαλλο, οὐδ. μικρὸς λίθος στρογγυλὸς τῆς παραλίας, χάλις.
Βούκινο, οὐδ. βυκάνη, σάλπιγξ.
Βουνιχώρα, θηλ. χωρίον τῆς Παρνασσίδος.
Βουρλά, (τὰ) οὐδ. πόλις τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας.

Γ

- Γαβάρα**, θηλ. τρίστηλον ἱστιόφορον πλοῖον, μπάρο.
Γαλαξίας, ἄρσ. ἀστρικὸν νεφέλωμα.
Γαλαξίδι, οὐδ. πολίχνη παραλιακή τῆς Παρνασσίδος.
Γιαγέρνω, ρ. ἐπανερχομαι.
Γιάε, μόριον ἄκλιτον ἐδῶ παρακελ. γιὰ κοίταξε, γιὰ νὰ δοῦμε.
Γιαταγάνι, οὐδ. λέξ. τουρκ. μακρὰ μάχαιρα ἢ σπάθη βραχεῖα καμπύλη τὴν λεπίδα.
Γιουροῦσι, οὐδ. λέξ. τουρκ. ἐφόρμησις, ἔφοδος.
Γκιορντάνι καὶ γιορντάνι, οὐδ. λέξ. τουρκ. περιδέραιον.
Γκιόστρα, θηλ. λέξ. ἰταλική, τὸ κονταροκτύπημα.
Γλακῶ, ρ. μεταβ. ἱρέχω.
Γολεῖ καὶ Γολέτα, οὐδ. καὶ θηλ. λέξ. γαλλική, ἱστιόφορον δίστηλον, ἡμιολία.

Γουλί, οὐδ. μικρὸς λίθος σφαιροειδής.

Γοργόνες, τέρας τῆς ἑλλην. μυθολογίας. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον τρεῖς ἦσαν οἱ Γοργόνες, ἡ Σθεινώ, ἡ Εὐρυάλη, καὶ ἡ Μέδουσα ἢ Γοργώ, οἰκοῦσαι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς πρὸς δυσμᾶς. Τούτων θνητὴ μόνον ἦτο ἡ Μέδουσα, ἀλλὰ ἦσαν πᾶσαι τόσον εἰδεχθεῖς, ὥστε ἀπελίθουν τοὺς βλέποντας. Ὁ Περσεὺς τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ μὲ πτερωτὰ πέδιλα καὶ πῆραν καὶ κυνὴν καθιστώσαν ἀόρατον τὸν φέροντα, ἀποστρέψας τὴν κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἀπολιθωθῇ, ἐκαρatomήσε τὴν κοιμωμένην Μέδουσαν. Ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδ., ἐγκύου οὔσης ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀνεπήδησαν ὁ πτερωτὸς ἵππος Πήγασσος καὶ ὁ «μέγας» Χρυσάωρ. Ὁ Περσ., ἀφοῦ ἔθηκεν ἐν τῇ πήρᾳ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδ. ἔφυγε. Τοῦτον ματαίως ἐδίωξαν ἀφυπνισθεῖσαι αἱ Γορδιότι ἦτο ἀόρατος λόγῳ τῆς κυνῆς. Ὁ Περσεὺς, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ θρακικὰ παράλια, ἔπλυνε τὰς αἱματωμένας χεῖράς του εἰς τὴν θάλασσον, τὸ δὲ αἷμα τοῦτο ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης μετεβλήθη εἰς κοράλλια.

Γούργα, θηλ. λιθίνη σκάφη, λεκάνη, δεξαμενὴ, ποτίστρα.

Γραι(κ)ολεβάντες, ἄρσ. Β. Α. ἄνεμος.

Γροικῶ, (καὶ ἀγροικῶ), ρημ. μεταβ. ἀκούω.

Γριπάρι, οὐδ. χλόη, χόρτον διὰ τὰ ζῶα.

Δ

Δανάη, θηλ. θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀργεὺς Ἀκρισίου, μητέρα τοῦ Περσέως ἐκ τοῦ Διός.

Δὰρ Μπογάζ, τὸ μεταξὺ Σάμου καὶ Μυκάλης θαλάσσιον στενόν.

Διασίδι, οὐδ. τὸ διασμένο, τακτοποιημένον, νῆμα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στημόνι.

Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λίδας.

Δοιάκι, οὐδ. οἶαξ, τιμόνι.

Δόξα ἐν ὑψίστοις... ἀγγελικὸς ὕμνος.

Ε

Ἐγρούζανε, ρ. γρούζω, ὀνοματοποιία, κάνω γρού-γρού, γρούζω.

Εἶντα, ἔρωτ. ἀντωνυμία, τί εἶναι ταῦτα, τί.

ἔλτε ἔχει τρίχα . . . ἡ τιμαριωτικὴ φράσις *poil on plume*.

Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκον σου, ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυίδ.

(Ἐ)καταθρουνιστήκαν, ρ. ἀμετάβ. κατεθρυνματίσθησαν.

Ἐλάτη, θηλ. ὄρος τῆς Λευκάδος.

Ἐροιοκρίτου σκελετός. Ὁ Ἐ, υἱὸς τοῦ αὐλικοῦ Πεζοστράτου ἀγαπᾷ τὴν ὥραιαν Ἀρετούσαν, κόρην τοῦ Ρήγα τῶν Ἀθηνῶν Ἡράκλῃ, ἣτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ αἶσθημά του. Ὁ Ἐρωτ. ἀπέρχεται εἰς Εὐβοίαν μετὰ τοῦ Πολυδώρου, ὁπόθεν ἐπανέρχεται καὶ νικᾷ εἰς τὸ κονταροκτύπημα — ἐδῶ ἀνήκει τὸ Α' ἀπόσπασμά μας. — Ὁ Ἐρωτ. ἐξορίζεται τολμήσας νὰ ζητήσῃ διὰ τοῦ πατρός του εἰς γάμον τὴν Ἀρ. Ὁ Ρήγας καὶ ἡ Ρήγισσα προσπαθοῦν νὰ ὑπανδρεύσουν τὴν Ἀρ. μετὰ τὸ Ρηγόπουλον τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Ἀρ. ἀρνείται καὶ κλείεται ὑπὸ τοῦ πατρός της εἰς τὴν φυλακὴν. Ὁ βασιλεὺς τῶν βλάχων Βλαντίστρατος εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν τοῦ Ρήγα Ἡράκλῃ. Ὁ Ἐρ. ἐπανέρχεται ἐκ τῆς ἐξορίας ἀγνώριστος, μετέχει τῆς μάχης, πολεμᾷ γενναϊότατα καὶ σώζει τὸν Ἡράκλῃ ἐξ αἰχμαλωσίας—ἐδῶ ἀνήκει τὸ Β' ἀπόσπασμά μας.—Φονεύει τέλος τὸν Ἀριστον, ἀνεψιὸν τοῦ Βλαντιστράτου ἐν μονομαχίᾳ, αὐτὸς δὲ τραυματίζεται. Ὁ Ἐρ. λαμβάνει σύζυγον τὴν Ἀρετούσαν.

Ἐξούριασε, ρ. μεταβ. ξουριάζω, ἀπωθῶ ἔξω τῶν ὁρίων.

Ἐπαχτος, ἄρσ. πόλις Ναύπακτος, γνωστοτάτη διὰ τὴν ναυμαχίαν μεταξὺ χριστιανικοῦ καὶ τουρκικοῦ στόλου τὸ 1571.

Ἐσύφτακαν, ρ. μεταβ. συφταίνω, προφθάνω.

Εὐλογήσω τὸν Κύριον . . . ὥρα ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυίδ.

Εὐμόλπη, μία τῶν Νηρηίδων.

Εὐρυάλη, βλέπε Γοργόνες.

Ἐφούμισε, ρ. μεταβ. φουμίζω, καλλωπίζω.

Ζ

Ζεῖμπέκια, οὐδ. ἔνοπλοι ἄτακτοι Τούρκοι τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας.

Ζιμιό, ἐπίρρ. εὐθύς, ἀμέσως, τότε, λοιπόν.

Ζίγια, ὄρος τῆς Κορινθίας, Κυλλήνη.

Ζωοδόχος πηγὴ, μονὴ Β. Α. τοῦ Βαθέος τῆς Σάμου.

Ν. Κοντοπούλου, Νεοελληνικά Ἀναγν. Γ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ζ'. 13

Η

Ἡ τι δώση ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα . . . ρητὸν ἐκ τῆς Κ. Δ.
προκειμένου περὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἐπιγείων ἀγαθῶν.

Θ

Θελέσι, οὐδ. τερατῶδες κτῆνος, μεταφορ. ἀνόητος.

Θεοχάρης, πενθερὸς τοῦ Φωτεινοῦ.

Θεοτόκε ἡ ἐλπίς, ὕμνος πρὸς τὴν Θεοτόκον.

Θρός, ἄρσ. θροῦς, μικρὸς συνεχῆς θόρυβος.

Ι

Ἰεχωβά, λέξ. ἐβραϊκὴ δηλοῦσα τὸν Θεόν.

Ἰτιά, (Σκάλα Σαλώνων), θηλ. κωμόπολις τῆς Παρνασσίδος.

Κ

Κάβο Πάπας, ἄρσ. ἀκρωτ. ἐν Ἀχαΐα, Ἀραξος.

Καὶ νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, ὕμνος τοῦ τιμίου

Σταυροῦ ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου.

Καὶ ὠσφράνθη Κύριος . . . ρητὸν ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Καιμιζόλα, θηλ. πλατὺ ναυτικὸν ὑποκάμισον, ἐλαφρὸν γυναι-
κεῖον περικόρμιον.

Κανάλι, οὐδ. λέξ. ἰταλ. αὐλάξ, διῶρυξ, εὐρεΐα θαλασ. δίοδος.

Καναπίτσα, θηλ. χωρίον ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν Μυκάλην Ἀσιατι-
κῆς ἀκτῆς.

Κανάρης—Καρά—Ἀλῆς, κλπ. βλέπε ἱστορ. Ἑλ. ἐπαναστάσεως.

Καραβάνι τῆς Ἀνατολῆς, οἱ προσκυνηταὶ τῶν Ἀγίων τόπων.

Καρίκι, οὐδ. σκληρὸν ἐξώφλοιοι, ἐδῶ τὸ περίβλημα τοῦ βόμ-
βυκος.

Καρνοφύλλι, οὐδ. ἀρωματικὴ βοτάνη.

Κασκαβάλι, οὐδ. λέξις ἰταλική, κασέρι, εἶδος τυροῦ.

Κάστιρο, οὐδ. ἡ πόλις Χίος.

Κατάγναντα, ἐπίρρ. εἰς πολὺ περίοπτον μέρος, ἀπέναντι.

- Κατέχω**, ρ. μεταβ. γνωρίζω.
- Καυλί**, οὐδ. τὸ μέσον τῆς σφενδόνης, εἰς ὃ τίθεται ὁ λίθος.
- Κερεσιές**, ἄρσ. λέξ. τουρκ. ναυπηγήσιμος ἢ οἰκοδομήσιμος ξυλεία.
- Κεροδοσιά**, θηλ. κηροπήγιον, μικροστηρίγματα κηρίων.
- Κιοῦρκος**, ἄρσ. κύρτος, κάλαθος ἀλιευτικῆς.
- Κολ(λ)ίγας ἢ Κολ(λ)ίγος**, (Κολ(λ)ιγosity), ἄρσ. ἐκ τοῦ λατ. collega, ἐπίμορτος καλλιεργητής, σέμπρος, συνεταιῖρος.
- Κονάκι**, οὐδ. λέξις τουρκ. κατοικία, κατάλυμα.
- Κονιράκι**, οὐδ. μικρὸς βράχος, λίθος.
- Κοπανιά**, θηλ. κύπημα.
- Κοπελ(ι)άρης**, ἄρσ. νεανίας.
- Κότσικας**, ἄρσ. ἀκρωτήριο τῆς Σάμου παρὰ τὸ Βαθύ.
- Κόρφος**, ἄρσ. κόλπος θαλάσσης, βόρ. ἄνεμος.
- Κότερο**, οὐδ. ἐλαφρὸν ἱστιοφόρον ἐνὸς ἱστοῦ, πλοῖον ἀναψυχῆς.
- Κουβέρτα**, θηλ. κατάστρωμα, κλινοσκέπασμα.
- Κοῦμ Καλέ**, χωρίον τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου.
- Κουμπάνια**, θηλ. τροφίμα, ἐφόδια.
- Κουπαστή**, θηλ. κωπητήρ, τὸ χεῖλος τοῦ σκάφους.
- Κουράδια**, οὐδ. πρόβατα, ποίμνιον.
- Κουρσάρος**, ἄρσ. πειρατής, ληστής.
- Κοῦρσες**, θηλ. ἐπιδρομαὶ πειρατῶν, ληστῶν.
- Κουσάντασι**, οὐδ. πόλις τῆς Ἰωνίας, Νέα Ἐφεσος.
- Κυχή**, θηλ. τὰ ὑπάρχοντα, ἡ περιουσία, τὸ εἶναι.

Λ

- Λαγαρίζω**, (λαγαρός), ρ. μεταβ. καθαρίζω.
- Λαγοῦμι**, οὐδ. φῶλεα λαγῶν, ὑπάγειος λάκκος, ὑπόνομος.
- Λάμνω**, ρ. μεταβ. κωπηλατῶ.
- Λανάρια**, οὐδ. ἐργαλεῖον δι' οὗ ξαίνουν τὰ μαλλιά.
- Λατίνια**, οὐδ. ἱστία τριγωνικά.
- Λένα**, ρ. γ' πληθ. διαλεκτικῶς, λέγουσι.
- Λάχιση χαράς**, θηλ. λαχάρα χαράς.
- Λεχάζω**, ρ. λαχανιάζω, ἀσθμαίνω.
- Λιθιά**, θηλ. τειχίον λίθινον ἄνευ ἀσβέστου.
- Λογάρι**, οὐδ. καθαρὸς χρυσὸς ἢ ἄργυρος.
- Λοστρόμος**, ἄρσ. (ἰταλ. nostromo) ὁ ναύκληρος, ὁ Α' τοῦ πληρώματος.

Μ

- Μαγνάδι**, οὐδ. ὕφασμα πλεκτὸν καὶ ἀραιόν, μαντήλι, πέπλος.
- Μαδέρι**, οὐδ. λέξις ἰσπανικὴ, σάνις παχεῖα.
- Μαδουρέ**, θηλ. νησίς πρὸς τὸ Α. τῆς Λευκάδος, προσφιλὴς διαμονὴ τοῦ ποιητοῦ Βαλαωρίτου.
- Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι**, ρητὸν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου.
- Μακελάρης**, ἄρσ. σφαγεὺς, κρεοπώλης, μεταφ. θηριώδης.
- Μανιάκι**, οὐδ. χωρίον τοῦ τέως δήμ. Βουφράδος Μεσσηνίας.
- Μανός**, ἐπιθ. χαῦνος, ἄδρανής.
- Μάσκα**, θηλ. λέξις νεολατινικὴ, προσωπεῖον, πλευρὰ πρόφρας ὑπὲρ τὴν ἴσαλον γραμμὴν.
- Μέδουσα**, θηλ. βλέπε Γοργόνες.
- Μεσσήνα**, θηλ. πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ τῆς Σικελίας.
- Μετὰ πνευμάτων . . . μετὰ τῶν ἁγίων . . .** νεκρώσιμος ἀκολουθία.
- Μετὰ φόβου Θεοῦ**, λέγεται πρὸ τῆς θείας κοινωνίας.
- Μετερίζι**, οὐδ. λέξ. ἀραβικὴ πρόχωμα.
- Μὲ τὸ γάλα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθεριᾶς**, στίχος ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου, στροφὴ 85.
- Μι(η)λιόνια**, οὐδ. ἐν τῶν ἐμπροσθογεμῶν πολεμικῶν τυφεκίων.
- Μισολάγι**, οὐδ. μικρὸς λαγός, μισὸς λαγός.
- Μίστικο**, οὐδ. μικρὸν ἱστιοφόρον τριίστιον ἰσπανικοῦ τύπου.
- Μιχαλάκης**, πρόσωπον πραγματικόν, ἐξάδελφος τοῦ Δ. Βικέλα.
- Μονιά**, θηλ. κρύπτη ἀγρίου ζώου, φωλεά.
- Μουράγιο**, οὐδ. λέξις ἰταλ. τεῖχος, κρηπὶς, προκυμαία.
- Μούσκληα**, οὐδ. ὀνομασία διαφόρων βρύων καὶ φυτῶν.
- Μουσταφᾶς**, πασᾶς Κεριτλῆς, ἐπίτροπος καὶ ἀρχιστράτηγος, κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.
- Μοντιασερίφης**, ἄρσ. λέξις τουρκικὴ, ἔπαρχος.
- Μόχτα**, προστακτικὴ ρ. μοχθῶ, σπεῦδε, μόχθει.
- Μπαϊράκι**, οὐδ. λέξις περσικὴ, σημαία, σῆμα ὀπλαρχηγοῦ.
- Μπάλσαμο**, οὐδ. ἀρωματικὴ βοτάνη, καὶ ἀρωματικὸν ὑγρὸν.
- Μπαλταλιμάνι**, οὐδ. χωρίον παρὰ τὴν Κων(σταντινίαν)πολιν.

Μπάρκο, οὐδ. λ. ἰσπαν. τριῖστιον ἰστιοφόρον, μπ. τρικούβερτο, μπ. μὲ τρία καταστρώματα.

Μπασιμπουζοῦκος, ἄρσ. λέξις τουρκ. ἄτακτος στρατιώτης, μεταφορικῶς ἀσύδοτος, ἀπειθαρχος.

Μπαστοῦνι, οὐδ. λέξ. ἰταλική, δοράτιον τοῦ πλοίου.

Μπογιά τῆς Μουράμπιας, θηλ. χρώμα εἰδικὸν διὰ χρωματισμὸν τοῦ πλοίου καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑφάλων μερῶν αὐτοῦ.

Μπόμπα, θηλ. λέξις ἰταλική, βαροῦλκον.

Μπο(υ)γάζι, οὐδ. λέξις τουρκική, πορθιμός, στενωπός.

Μπούκα, θηλ. λέξις ἰταλ. ὀπή, στόμιον.

Μπουκαπόρτες, θηλ. λέξις ἰταλ. ἡ θυρὶς τοῦ πλοίου.

Μπούμα, θηλ. τὸ τελευταῖον πρὸς τὴν πρύμνην ἰστίον.

Μπουνάτσα, θηλ. λέξις ἰταλ. γαλήνη τῆς θαλάσσης.

Μπρατσέρα, θηλ. ἰστιοφόρον, διῖστιον, καθαρῶς ἑλληνικὸν νανπήγημα.

Μρίκι, οὐδ. λέξ. ἀγγλική, ἰστιοφόρον δίστηλον, πάρων.

Μπροῦμντα, ἐπίρρ. μὲ τὸ πρόσωπον κατὰ γῆς, πρηνηδόν.

Μυκάλη, θηλ. ἀκρωτ. τῆς Μ. Ἀσίας ἔναντι τῆς Σάμου.

N

Νέος Νέστωρ, ὅπως ὁ μικρὸς Νέστωρ ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγ. Δημητρίου κατενίκησε τὸν Λυαῖον, οὕτω καὶ ὁ νέος Ν., ὁ Ἀνδρουλιός, θὰ κατενίκα τὸν ἐχθρόν.

Νικουήδεια, θηλ. εὐλίμενος πόλις τῆς Δ. Μ. Ἀσίας.

Νταλώνομαι, ρ. ἀμετάβ. ζαλίζομαι.

Ντικλίνι, οὐδ. ἰγνύς.

Νώπη, θηλ. ὑγρασία.

Ξ

Ξαμώνω, ρ. μεταβ. ἀπλώνω τὸ χέρι νὰ κτυπήσω, καταμετρῶ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ξαρμάτωτος, ἐπίθ. χωρὶς ἀρματωσιά, χωρὶς ἐξαρτυσμούς.

Ξεγκουσεύ(γ)ω, ρ. μεταβ. ἀπολυτρώνω, ἀπαλλάττω.

Ξεδούλειο, οὐδ. ἡμερομίσθιον, χρήματα ἐξ ἐργασίας.

Ξελάκου, ἐπίρρ. ἐκ βαθέων, ἐπίτηδες.

Ἐνετάρω, ρ. μεταβ. τελειώνω.

Ξεπεριορισμένος, ρ. ξεπεριορίζομαι, ἀποβάλλω τὰς φρένας.

Ξεσελώνω, ρ. μεταβ. ρίπτω κάτω ἐκ τῆς σέλας τοῦ ἵππου.

Ξ(ε)ιφτέρι, οὐδ. ἱέραξ, μεταφορικῶς ἄξιος.

Ξυπῶ, ρ. μεταβ. καὶ ξυποῦμαι, ἀμετάβ. φοβίζω, τρομάζω, ὑπερφανεύομαι.

Ὀλόβολος, ἐπίθ. ὀλόκληρος, ὅλος.

Ὀμάδι, ἐπίρρ. ὁμοῦ.

Ὀντε, χρον. σύνδεσμος, ὅτε, ὅταν.

Ὀρδιτιά, θηλ. τάξις, ἐτοιμασία, διαταγὴ ἐκ τοῦ λατ. ordo.

Ὀρδιτιάζω, ρ. μεταβ. διευθετῶ, παρασκευάζω.

Ὀροπέδιον Δαπάθου, ὀροπέδιον ἐν Κρήτῃ.

Ὀρτσάρω, ρ. μεταβ. καὶ ἀμετάβ. (ἰταλ. orzare) προσάγω πρὸς τὸν ἄνεμον.

Π

Παιγνίδια, οὐδ. ἐγχώρια μουσικὰ ὄργανα.

Παλαμάρι, οὐδ. λέξ. τουρκ. χονδρὸν σχοινίον, καραβόσχοινο.

Παλάτια, οὐδ. τοποθεσία ἐν Παρνασσίδι.

Πάλος, ἄρσεν. (ἐκ τοῦ λατ. palus) πάσσαλος, παλοῦκι.

Παλιολαζαρίνα, θηλ. ἐμπροσθογεμὲς τυφέκιον

Πᾶνε στὴν κόκκινη μιλιά, ἀπὸ τὴν λαϊκὴν πίστιν, περὶ ἐπιστροφῆς τῶν Τούρκων εἰς τὴν φανταστικὴν «κόκκινη μιλιά», τὸ πρῶτον ὀρμητήριόν των.

Πανελλήνιον ἀτμόπλοιο, τὸ ὁποῖον μετέφερεν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Κρήτην ἄνδρας, ὅπλα κλπ. τὸ 1866.

Παραγάδι, οὐδ. πολυάγκιστρος ἀλιευτικὴ συσκευή.

Παραπόλα, θηλ. ξηρὸς νησίς μεταξὺ Ὑδρας καὶ Μαλέας.

Παραστάρι, οὐδ. παραστάς τῆς θύρας.

Παρασιτιά, θηλ. ἐστία, γωνιὰ τῆς οἰκίας.

Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουβείμ μιμουμένη, ρητὸν γραφόμενον εἰς ἱστορουμένην ἐν τοιχογραφίᾳ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.

Πάρωρα, ἐπίρρ. παρὰ τὴν ὥραν, ἀργά.

Πασπάλη, θηλ. παιπάλη, ἡ κόνις τοῦ ἀλεύρου, ποὺ ἐκτινᾶσ-
σουν οἱ μύλοι.

Πατάρι, οὐδ. ἐξέδρα καὶ μάλιστα ξυλίνη.

Παφτιάδες, ἄρσ. ζῶναι, πόρπαι ἀργυραῖ.

Πάχνη, θηλ. δροσόπαγος, δρόσος παγωμένη.

Πέντε Ὅρια, χωρίον ἐν Παρνασσίδι.

Πέπανος, ἄρσ. καλοθρεμμένος, παχύς.

Περιμαχῶ, ρ. μεταβ. ὑπερμαχῶ, προσπαθῶ.

Περσεύς, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης, πρόσωπον μυθολογικόν.

Πῆχυς, ἄρσ. ἀστερισμός.

Πιλότος, ἄρσ. λέξις ἰταλ. πλοηγός.

Πιχάω, ρ. μεταβ. ἐπιχύνω.

Πλοκάρω, ρ. μεταβ. ἀποκλείω.

Πολικὸς ἀστήρ, ὁ Α΄ ἀστήρ τῆς μικρᾶς Ἀρκτου.

Πονέντες, ἄρσ. λέξις ἰταλ. δυτικὸς ἄνεμος, ζέφυρος.

Ποντήλια, οὐδ. στηρίγματα, καρφοβελόνα.

Πόστο, οὐδ. λέξις ἰταλ. θέσις, θ. ἐπικάιρος, διαμέρισμα.

Πουγγί, οὐδ. λέξις τουρ. βαλλάντιον.

Πούλια, θηλ. ἀστερισμός, ἄρχ. ἑλλην. πλειάς.

Πούπετα, ἐπίρρ. οὐδαμοῦ.

Ποῦρι, ἐπίρρ. ἐκ τοῦ ἰταλ. pure μόνον, λοιπόν, ὅθεν, βεβαίως,
τῷ ὄντι, καὶ ὅμως, ἄράγε, ἀρχεῖ, μόνον.

Πρίμα, ἐπίρρ. λέξις ἰταλ. με οὔριον ἄνεμον, ὥραϊα.

Πριμάρω, ρ. οὔριδρομῶ.

Προβοδῶ, ρ. μεταβ. προπέμπω

Προθυμερός, ἐπίθ. πρόθυμος.

Πρόθσεις, μέρος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, ἔνθα προτίθενται τὰ τίμια
δῶρα, καὶ συνεχίζεται ἡ θεία μυσταγωγία.

Προσκομιδή, ἔναρξις τῆς θείας μυσταγωγίας.

Πύρη, θηλ. καύσων.

Ρ

Ράσσω, ρ. μεταβ. ἐφορμῶ, ἐπὶ πλοίων εἰσορμίζομαι.

Ρέπια ρεπιθέμε(ι)λα, οὐδ. ἐρείπια.

ΡΙζά, οὐδ. πρόποδες.

Ριξιμιό, οὐδ. ὁ ἔχων ρίζας βράχος, φυσικὸς βράχος.
Ρίχτοῦ, ἐπίρρ. με ὁρμήν.
Ρογιασμένος, μετοχ. τοῦ ρογιαῖζω, ἐδῶ μεταφ. ἀσθενής.
Ρότα, θηλ. γραμμὴ κατευθύνσεως.
Ρυάζομαι, ρ. μεταβ. ὠρύομαι.

Σ

Σακολέβα, θηλ. ἱστιοφόρον δξύπρυννον καὶ δξύπρυνον.
Σαλαγάω, ρ. μεταβ. ὁδηγῶ ζῶα, ποίμνια, διὰ φωνῶν, παρο-
 τρύνω.
Σάλαγος, ἄρσ. φωνὴ παρακέλευσις πρὸς τὰ ὁδηγούμενα ζῶα,
 ὄγλοβοή.
Σαλπάρω, ρ. ἀνασύρω τὴν ἄγκυραν (ἰταλ. salpare).
Σαλτάρω, ρ. μεταβ. πηδῶ, ὀρμῶ (ἰταλ. saltare).
Σάλωνα, οὐδ. ἡ πόλις Ἀμφισσα, πρωτ. τῆς Παρνασσίδος.
Σὰ νὰ εἶχε τὸ καρφί, παροιμοιώδης φράσις εἰς δῆλωσιν
 ἀνησυχίας.
Σαμδανάνι, οὐδ. κηροπήγιον.
Σαρίκι, οὐδ. λέξις τουρκ. μανδήλιον, περιτύλιγμα.
Σβούρα, θηλ. βόμβυξ, παίγνιον παιδικόν, μφ. ἐπίρρ. τριγύρω.
Σελοσκαλοχάλινα, οὐδ. σέλα, σκάλες καὶ χαλινὸς μαζί.
Σεφέρι, οὐδ. λέξις τουρκ. ἐκστρατεία.
Σθεινώ, βλέπε Γοργόνες.
Σιτλι Μπαχάρ, χωρίον τῆς Θρακ. ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου.
Σισανές, ἄρσ. λέξις περσική, τυφέκιον ραβδωτὸν ἢ αὐλακωτόν.
Σκαντάγιο, οὐδ. λέξις ἰταλ. βαθύμετρον, βολίς.
Σκαρί, οὐδ. ἐσχάρα, μεταφ. εἶδος, γένος, κατασκευή.
Σκιάδες, ἄρσ. βάνανσοι.
Σκούλη, θηλ. λαβή.
Σκούνα, θηλ. λέξ. ἄγγλ. ἱστιοφόρον με δύο ἱστούς, ταχύπλουν.
Σοφᾶς, ἄρσ. λέξις ἀραβ. ἀνάκλιντρον χαμηλόν, τράπεζα με μι-
 κρὰ πόδια.
Σπαρνῶ, ρ. ἀετάβ. σπαράσσομαι, σπαρταρῶ.
Στὰ κόντρα, ἐπίρρ. ἐναντίον.
Σταωνίζω, ρ. μεταβ. τοποθετῶ μετὰ προσοχῆς.
Στιά, ἐστία, γωνιὰ τῆς οἰκίας, μεταφ. φωτιά, τέφρα.

Σιβάνια, οὐδ. λέξις ἰταλ. ὑποδήματα ὑψηλά, μπότες.
Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο,—Στοιβωτὸς κλπ. τοποθεσίαι τοῦ διηγήματος ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ.

Στρωνάω, ρ. μεταβ. στρώνω, στρέφω.

Σύγκλυση, θηλ. συγκλυσμός, πλημμύρα.

Σφακισιάνος, κάτοικος τοῦ χωρίου Σφακιωτῶν τῆς Λευκάδος.

Σφάντσικα, θηλ. δραχμὴ ἐπὶ Ὁθωνος κατὰ τι μικροτέρα τῆς σημερινῆς μεταλλικῆς δραχμῆς.

Σφίγγες, τέρας τῆς ἑλλ. μυθολογίας.

Σώκια, πόλις τῆς Δ. Μ. Ἀσέας.

T

Τάπια, θηλ. λέξις ἰταλ. προμαχόν.

Τζόγια, θηλ. λέξις Ἑνετικῆ, στέφανος, κόσμημα.

Τηγάρι, πόλις εἰς τὰ Ν. Α. τῆς Σάμου.

Τηνιακιά, ὁ περιφημος ἐν Τήνῳ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Τόμον, σύνδεσμος χρονικός, ὅτε.

Τοπσηδες, ἄρσ. λέξις τουρκ. πυροβοληταὶ (Τόπι-πυροβόλον).

Τραβῶ πρίμα, οὐριοδρομῶ.

Τραμουντάνα, θηλ. λέξις ἰταλ. βορρᾶς ἄνεμος.

Τρατάρης, ἄρσ. λέξις ἰταλ. ἄνθρωπος τῆς τράτας, ψαρᾶς.

Τρεχαντήρι, οὐδ. ἱστιοφόρον ἀμφοτερόπλευρον.

Τρίκορφον, οὐδ. ὄρος ἐν Παρνασσίδι.

Τρισάγιον, τρεῖς «Ἅγιος ὁ Θεός».

Τρομπόνι, οὐδ. λέξις ἰταλ. βραχὺ ἐμπροσθογεμεὲς πυροβόλον ὅπλον.

Τρουβᾶς, ἄρσ. λέξις τουρκ. δερμάτινος σάκκος ἢ ὑφαντὸς μετὰ σχοινίου πρὸς ἀνάρτησιν κλπ.

Τροχαλιά, σωρὸς λίθων, τόπος γεμᾶτος ἀπὸ λίθους.

Τσακμάκι, οὐδ. τεμάχιον χάλυβος, ὅπερ προσκρούμενον ἐπὶ τοῦ πυρίτου λίθου ἐκβάλλει σπινθῆρας καὶ ἀνάπτει τὸ ἔναυσμα (ἴσκαν).

Τσιαπράζ(ι)α, οὐδ. λέξ. τουρκ. ἀργυρᾶ ἢ ἐπύχουσα κοσμήματα συνήθη εἰς τὰς ἐνδυμασίας τῆς ἡπειρ. Ἑλλάδος καὶ εἶναι ;

- 1) Κιουστέκι, 2) Χαϊμαλί, 3) παλάσκες, 4) φουσεκλίκια, 5) θήκη διὰ τὶς τσακμακόπετρες, 6) τοκάδες ἢ γαντζούδια.

Τσεσμελής, ὁ κάτοικος τοῦ Τσεσμέ, πολ. τῆς Δυτ. Μ. Ἀσίας
(Ἀρχ. Κρήνη).

Τσιμπούκι, οὐδ. λέξ. τουρκ. ἐπιστήλιον, ἀλλὰ καὶ καπνοσύριγξ.

Φ

Φαρί, οὐδ. λέξις ἀραβική, ἵππος.

Φελούκα, θηλ. λέξις ἀραβ. ἐφόλκιον, λέμβος.

Φεργάδα καὶ *φρεγάδα*, θηλ. λέξ. γαλ. τριστηλον πολεμικὸν πλοῖον.

Φιγούρα, θηλ. λέξ. ἰταλ. μορφή, εἰκὼν πρῶρας, ἀκρόπρῳρον.

Φλάμπουρο, οὐδ. σημαία πολεμική (ἐκ τοῦ ἰταλ. *Flammula*).

Φλάσκα, θηλ. λέξ. ἰταλ. δοχεῖον οἴνου ξύλινον ἢ ἐκ κολοκύνθης.

Φλότα, θηλ. λέξις γαλλική, στόλος.

Φουντάρω, ρ. μβ. καὶ ἀμβ. λέξις ἰταλ. ἀγκυροβολῶ, καταποντίζομαι.

Φόρος, ἄρσ. λέξις λατινική, ἀγορά, πλατεῖα.

Φοῦρνοι, ἄρσ. νησίδες εἰς τὰ Ν. Δ. τῆς Σάμου.

Φῶκες, θηλ. πόλις τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας.

Φωτεινός, ὁ ἥρωρ τοῦ ὁμωνύμου ποιήματος τοῦ Βαλαωρίτη.

Χ

Χάλα(β)ρα, οὐδ. βράχοι χαλασμένοι, κατακυλισθέντες βράχοι.

Χαράκι, οὐδ. πέτρα, βράχος.

Χαντζάρι, οὐδ. λέξις τουρκ. εἶδος μακρᾶς μαχαίρας.

Χαραμέρι, οὐσ. χαραυγή, (χαραυγὴ ἡμέρας).

Χερουλάτης, τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου τὸ διὰ τῆς χειρὸς κρατούμενον, δι' οὗ ὁ γεωργὸς ὀδηγεῖ αὐτό.

Χολᾶτος, ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς χολῆς, βαθὺν πράσινον.

Χ(ο)υμάω, ρ. μεταβ. χύνομαι, ὀρμῶ.

Χρυσάορας, βλέπε Γοργόνες.

Ψ

Ψηλορείτης, ἄρσ. τὸ ὄρος Ἰδη ἐν Κρήτῃ.

Ψυλλιθρώνας, τὸ μέρος ἔνθα φύονται ψύλλιθρα, εἶδος πτέριδος.

Ψυχάρι, οὐδ. τὸ ἔντομον λυγροσβήστης, ὅπερ εἶχε ἱστορημένον εἰς τὴν περικεφαλαίαν του ὁ Ἐρωτόκριτος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΞ ΩΝ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Βαλαωρίτης 'Αριστοτέλης. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1879 εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. 'Εσπούδασε Νομικὰ εἰς Γενεύην καὶ Παρισίους καὶ χωρὶς νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τῆς ὁποίας ὕμνησε τοὺς ἀγῶνας μὲ τὴν ποίησίν του ὡς δημιουργὸς ἥρωϊκοῦ ἔσματος ἀντλῶν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τὴν ἐνθουσιώδη ἔμπνευσίν του. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων ἀντεπροσώπευσε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα ὡς βουλευτής. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Στιχορρογήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσης Διάκος, Ἀστραπόγιαννος, Φωκινὸς τὸ καὶ ἀριώτατον ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως, ἂν καὶ ἔμεινεν ἡμιτελὲς λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ· ἐν αὐτοῖς ἐναλλάσσονται εἰκόνες ἥρωϊκαί, σκληραί, φρικιαστικαί, ρωμαντικαί, ἀλλὰ καὶ φίλτρον, συμπαθείας καὶ ἔρωτος. Τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ἡ βιβλιοθήκη Μαρασλῇ κ. ἄ.

Βιζυηνὸς Γεώργιος. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1848 καὶ ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896 εἰς τὸ Δρομοαῖτειον Φρενοκομεῖον. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Θεολογικὴν τῆς Χάλκης. Ἐπειτα δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς Ζαρίφη εἰς τὸ Πανεπισμῖον τῶν Ἀθηνῶν φιλολογίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ Β. εἶναι ποιητὴς δοκιμώτατος καὶ ὁ πρῶτος Ἕλλην διηγηματογράφος ἀντλῶν τὰ θέματά του ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του. Τὰ διηγήματά του διακρίνει τεχνικὴ ἀφήγησις μετὰ βαθυτάτης ψυχολογικῆς ἐρεῦνης τῶν χαρακτήρων. Ἔργα του : **ποιητικά** : Κόδρος, Ἄρες Μάρες Κουκουνάρες, Ἀτθίδες αὖραι, κ. ἄ. Πεζά : **Διηγήματα** : Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου, Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον, Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. ἄ. **Ἐπιστημονικά** : Περὶ καλοῦ, Ἡ φι-

λοσοφία παρὰ τῷ Πλωτίνῳ, Λογικὴ καὶ ψυχολογία, Ἄνὰ τὸν Ἑλικῶνα, μοναδικὴ μελέτη περὶ βαλλισμάτων (Μπαλλάντας) κ. ἄ.

Βικέλας Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῦρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1908. Νεώτατος ἐγκατεστάθη χάριν ἐμπορίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέχρι τοῦ 1874 καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους μέχρι τοῦ 1896. Τέλος ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἀφιερώθη τελείως εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς κοινωνικοὺς σκοποὺς. Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων δρῶντος λίαν ἐπωφελῶς μέχρι σήμερον καὶ κατόπιν τοῦ Οἴκου τῶν τυφλῶν, τῆς Μπελλενείου προτύπου σχολευτικῆς σχολῆς καὶ τῆς Σεβαστοπουλείου ἐργατικῆς σχολῆς. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Στίχοι. **Πεξά** : **Διηγήματα** : Λουκῆς Λάρας, ἱστορικὸν διήγημα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, μεταφρασθὲν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, Διηγήματα. **Ἐντυπώσεις** : Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν, Διαλέξεις καὶ Ἀναμνήσεις. **Μελέται** : Γυναικεία ἀγωγή, Σουηδία, Περὶ Βυζαντινῶν κ. ἄ. **Μετοφράσεις** : ἔργων τοῦ Ρακίνα, τοῦ Ἰσπανοῦ Ἐτσεγαράη καὶ τοῦ Σαϊκσπέρου. **Ἀπομνημονεύματα** : Ἡ Ζωή μου.

Δάφνης Στέφανος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυβούλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος τὸ 1882. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ ἤδη ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἔργα του. **Ποιητικαὶ Συλλογαί** : Ὁ ἀνθισμένος δρόμος, Ἀνοιχτὸ παράθυρο - βραβευθὲν εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. **Πεξά** : διάφορα διηγήματα, Κριτικαὶ μελέται καὶ Χρονογραφήματα. **Θεατρικὰ ἔργα** : Πατρικὸ σπίτι, Σπαραγμός, μονόπρακτα δράματα βραβευθέντα εἰς τὸν διαγωνισμόν τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων.

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1859· διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργ. Παιδείας ἤδη δὲ εἶναι γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου Ὁφελίμων Βιβλίων. Ποιητὴς καὶ λογοτέχνης. Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του : **Αἱ ποιητικαὶ συλλογαί** : Ἰστοὶ ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ σκοτάδια, Κλειστὰ βλέφαρα, Θὰ βραδιάξῃ, Πύρινη ρομφαία, Ἀλκυνονίδες, Εἶπε, Φευγάτα χελιδόνια. **Πεξά** : Ἀγροτικά ἐπιστολαί, Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις, Ἀμαρυλλίς, Τὸ βοτάνι τῆς Ἀγάτης, Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πό-

λεως, Ἔρση, ἡ Πεντάμορφη κ. ἄ. Ἐν τῇ σειρᾷ δὲ τοῦ συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων : Τὸ ψάρεμα, Αἱ μέλισσαι, Οἱ τυφλοί, Ὁ κυνηγὸς κ. ἄ. Τὰ ἔργα του διακρίνει λατρεία πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν, εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὁποίων εὐρίσκει τὴν εὐδαιμονίαν.

Καρκαβίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922· ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλ' ἦτο λογοτέχνης καὶ κατ' ἐξοχὴν διηγηματογράφος ἐπικός. **Ἔργα του :** Διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα διηγήματα : Ἡ λυγερή, Διηγήματα, Ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς πλώρης, Παλιεὺς ἀγάπες, Ὁ Ἀρχαιολόγος καὶ ὁ Ἀρματωλὸς μυθιστόρημα, τοῦ ὁποῦ μοῦνον ἡ ἀρχὴ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Ὁ Κ. εἶναι ὁ μάγος, ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψεν ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, πραγματιστὴς ἅμα καὶ ἰδανιστής, πραγματιστής, διότι τὰ διηγήματά του εἶναι λαὸς· καὶ ἰδανιστής διότι πολλάκις οἱ ἥρωες του μεγαλύνονται καὶ καθολικεύονται γινόμενοι τύποι ὑψηλοῦ. Εἶναι ἐπιεικὲς ψάλτης εἰς τὴν Πατρίδα, τὸν Σπαθόγιαννον, τὴν Θυσίαν, Τὰ καρτέρια, Τοὺς Νέους Θεούς. Εἶναι πραγματιστὴς μὲ ὦμόν νατουραλισμόν εἰς τὸν Ζητιάνον, τὸν Ἀφωρεσμένον, τὴν Θάλασσαν.

Κονδυλάκης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Βιάννῃ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ 1920· δημοσιογράφος ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων, λογοτέχνης. Ἰσάδελφος τοῦ Ροῖδῃ ἔχει ἀντικειμενικωτέραν τὴν σάτυραν. Ὑπὸ τὴν πλέον ἀτάραχον διηγησίαν του διαφαίνεται τὸ εὐγενὲς σατυρικόν του πνεῦμα ἀπεριττον καὶ φαιδρόν, δι' ὃ δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς νεώτερος Λουκιανός. Ἔργα του : **Μυθιστορήματα :** Ὁ Πατούχας, διονυσιακώτατος. **Διηγήματα :** Ὅταν ἦμουν δάσκαλος, Διηγήματα. **Συλλογὴ χρονογραφημάτων :** Ἐν ᾧ διέβαινα. Ὡς ἀρχισυντάκτης καὶ χρονογράφος τοῦ «Ἐμπρὸς» ἐδημιούργησε τὸ χρονογραφημα, λογοτεχνικὸν εἶδος, οὐδενὸς ἤδη ὑστεροῦν.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1764 ἐκ γονέων Χίων καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1833. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους τὸ 1788 σύντροφον ἔχων καθ' ὅλον τὸν βίον του τὴν πενίαν. Εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας

ἐκδίδων μάλιστα καὶ ἐρμηνεύων τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς πρὸς φωτισμὸν καὶ παιδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Ὁ Κ. κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐγκατέσπειρε τοὺς αὐτοσχεδίους στοχασμούς του, οἵτινες μετὰ τῶν μετὰ θάνατον δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν του δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς καθαρὰ λογοτεχνικά ἔργα. Ἡ ἐθνικὴ ἐργασία τοῦ Κ. εἶναι τοιαύτη, ὥστε θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διδάσκαλος τοῦ Γένους μέγας. **Ἔργα του :** *Κριτικαὶ ἐκδόσεις* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς 16 τόμους. Ἐκ τῶν μετὰ θάνατον ἐκδοθέντων ἀπάντων τοῦ Κοραῆ 3 τόμοι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ του. Ὁ Κ. ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ καθαρῶς ἱατρικὰ ἔργα καὶ μεταφράσεις ἱατρικῶν συγγραμμάτων.

Κορνάρος—Ἐρωτόκριτος. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν τῆς Κρήτης τὴν πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας ἀνήκει ἡ ἐρωτικὴ ἐποποιΐα Ἐρωτόκριτος, τῆς ὁποίας ποιητὴς φέρεται ὁ Κορνάρος Βιτζέντζος. Μεταξὺ ὅμως τῶν νεοελληνιστῶν κριτικῶν καὶ φιλολόγων ἀμφεσβητήθη ὅχι μόνον ἂν συγγραφεὺς τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ὁ Κορνάρος, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐποιεῖται ἐν Κρήτῃ, καθὼς ὑποστηρίζει καὶ ὁ μεσαιωνοδίφης Σάθας. Κατὰ Ξανθοῦδιδην, ὅστις ἐξέδωκεν ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τὸ 1915 ἱστορικὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔκδοσιν, οὗτος ἐποιεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκ Σητείας Κρήτης Κορνάρου μεταξὺ τοῦ 1550 καὶ 1669. Ὁ Ἐρωτόκριτος παρὰ τὸ μῆκος ἐνίστε λόγων ἢ θρηνῶν ἢ διηγήσεων, εἶναι πλήρης ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ποικιλίας χαρακτήρων, ποιητικῶν εἰκόνων καὶ μεταφορῶν καὶ δραματικῆς συγκινήσεως, θεωρεῖται δὲ ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας.

Λυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1924 εἰς τὰς Ἀθήνας. Δικηγόρος, πρῶην ἐφέτης, νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, συγγραφεὺς ἐπιστημονικῶν ἔργων, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** Πλεῖστα οἰκονομικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ὡς καὶ καθ' αὐτὸ λογοτεχνικά ἔργα. **Πεζά :** Διηγήματα, Κίμων Ἀνδρεάδης, Τὸ σπιτάκι τοῦ γιαλοῦ, Σελίδες, Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις, Ψαράδικες ἱστορίες, Νέα διηγήματα, Γύρω ἀπὸ τὸν τόπον μας κ. ἄ.

Μαρκοράς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἐκ Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας τὸ 1826 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1911 εἰς τὴν Κέρκυραν· ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ ἔλαβε δίπλωμα ἀπὸ τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος

ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἠσχολήθη μετὰ πολλοῦ ἔρωτος εἰς τὴν ποίησιν ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σολωμοῦ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν Μαβίλη καὶ Πολυλά. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Ὁ Ὅρκος, ἐπικολυρικὸν ποίημα, θεωρούμενον ἀριστοῦργημα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας Ποιητικὰ ἔργα, Μικρὰ Ταξίδια κ. ἄ.

Μελᾶς Σπῦρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1883. Δημοσιογράφος, δραματικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς, βιογράφος. Ἔργα του : **Δράματα** : Ὁ γυιὸς τοῦ ἥσκιου. Τὸ κόκκινο πουκάμισο, Τὸ χαλασμένο σπῖτι. Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο. Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή. Ἰούδας. Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται, Παπαφλέσας. **Ἐντυπώσεις** : Πολεμικαὶ σελίδες. Τὰ ταξίδια μου. **Βιογραφίαι** : Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά, βραβευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, Ὁ Μιαούλης, Τὰ ματωμένα ράσα κ. ἄ. Ἰδρυσε καὶ διηύθυνε τὸ βραχύβιον «Θέατρον Τέχνης» καὶ συνειργάσθη ὡς σκηνοθέτης εἰς τὴν Ἑλευθέραν σκηνὴν συμβαλὼν οὕτως εἰς τὴν πρόοδον τῆς θεατρικῆς ζωῆς. Ὁ Μ. ὡς συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων ἐδημοσίευσεν ἐπίσης μυθιστορήματα, διηγήματα, χαρακτῆρας, ἡθογραφίας καὶ χρονογραφήματα, τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν δύο βιβλία μὲ τοὺς τίτλους «Σφυρίγματα, καί, Κουβέντες». Ὁ Μ. θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Διηύθυνεν ἐπίσης τὸ βραχύβιον περιοδικὸν «Ἰδέα». Τὸ 1935 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός.

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916 εἰς τὰς Ἀθήνας, Ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἐγκατέλειψε τὴν ἐπιστήμην. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατυρικῶν φύλλων. Ἀπὸ τὸ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ὁ Μ., ὡς δημοσιογράφος ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἡθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας, τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν δύο τόμοι. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ «Φίλημα» μετεφράσθη Γερμανικά. Τὰ διηγήματά του ἐνέχουν ἐνότητα συλλήψεως, μεγάλην δύναμιν ἐκφράσεως καὶ παραστατικότητα νατουραλιστικὴν.

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1929 παρὶβληθεὶς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸ μοναχικὸν σχῆμα καθηγητῆς, λογοτέχνης, ὁ ἕτερος ἀστὴρ τῆς Σκιαθικῆς δυάδος. Ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων θεωρεῖ διδύμα λογοτεχνικὰ τέκνα τῆς Σκιάθου τὸν Παπαδιαμάντην καὶ τὸν Μωραϊτίδην, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς ὁποίας ἀντλοῦν ἀμφοτέροι

τὰ θέματά των. Θρησκεία καὶ οἰκογένεια εἶναι οἱ δύο πόλοι περὶ τοὺς ὁποίους στρέφεται τὸ διήγημά των· εἶναι αἱ ἀστή-
ρευτοι πηγαὶ ἐξ ὧν ζωγραφίζουν τοὺς πίνακάς των. Ἔργα του : **Δράματα** : Καταστρῆφὴ τῶν Ψαρῶν, Βάρδας Καλλέργης. **Μυ-
θιστορήματα** : Δημήτριος Πολιορκητής, ἱστορικόν. **Θεολογικά** :
Προφήτου Ἐλισσαίου Ἀκολουθία κ.ἄ. **Διηγήματα** : διηγήματα
6 τόμοι. **Ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαί**. Μὲ τοῦ
βοριᾶ τὰ κύματα 6 τόμ. τυχόντα τοῦ ἀριστείου τῶν γραμμάτων.
Τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν πρῶτον εἰς ἔφημε-
ρίδας καὶ περιοδικὰ καὶ ἔπειτα ἐξεδόθησαν εἰς βιβλία.

Μωραΐτινης Τίμος. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1875.
Δημοσιογράφος, λογοτέχνης. Ἔργα του : **Θεατρικά** : Μαραθῶ-
νιος δρόμος, Πρωθυπουργία, Φθινοπωρινὴ ζωὴ, Δακτυλογρά-
φος, Αἰωνία Ζωή, Ἱστορία τῆς Ἀθήνας κ.ἄ., πολλὰ τῶν ὁποίων
εἶχαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. **Μυθιστορήματα** : Ὀλόκληρη ζωὴ.
Ποιήματα : Φθινοπωρινά. Ὁ Μ. θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν κα-
λυτέρων θεατρικῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς μας.

Νιρβάνας Παῦλος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ τέως ἀρ-
χιάτρου τοῦ πολ. ναυτικοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη
εἰς τὴν Μαριανούπολιν τῆς Ρωσσίας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν ἐν
Ἀθήναις τὸ 1938. Ὑπηρετήσεν ὡς στρατιωτ. ἰατρός, ἀπὸ δὲ τοῦ
1828 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Παγὰ Λα-
λέουσα. **Δραματικά** : Θέατρον τομ. 2. **Διηγήματα** : Τὸ συναξάρι
τοῦ παπα Παρθένη. Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια κ. ἄ.
Κριτικαὶ μελέται : Ἀρ. Βαλαωρίτης, Θέμος Ἀννίνος, Γλωσσικὴ
αὐτοβιογραφία κ. ἄ. **Στοχασμοί** : Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου.
Μυθιστορήματα : Τὸ ἀγριολούλουδο. Τὸ ἔγκλημα τοῦ Ψυχικοῦ
κ. ἄ. Ὁ Ν. ὡς συνεργάτης ἔφημερίδων ἐδημοσίευε καθημερινῶς
χρονογραφήματα μὲ ἀπλότητα ὕφους καὶ χάριν καὶ εἰρωνείαν
θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν ἀρίστων χρονογράφων. Μὲ τὸ πραγμα-
τικόν του ὄνομα ἐδημοσίευσε προσέτι ἐπιστημονικὰς μελέτας.

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1859 ἀπὸ
οἰκογένειαν ἐκ Μεσολογγίου καταγομένην. Ἐνεγράφη εἰς τὴν
Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς
σπουδὰς του ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γραμ-
ματα. Ὑπηρετήσεν ὡς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 1897—
1929 καὶ ἀπὸ τὸ 1926 ἔγινεν Ἀκαδημαϊκός. Ἐγραψε ποιήματα,
διηγήματα, δράματα, ἄρθρα κοινωνικὰ καὶ φιλολογικά, κριτι-

κὰς μελέτας κ. ἄ. θεωρεῖται δὲ ὥς ὁ μεγαλύτερος τῶν σύγχρόνων ποιητῶν μας ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς κατευθύνσεως τοῦ Ἑθνους. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Τραγουῖδια τῆς πατρίδος μου, Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι, ὁ Τάφος, Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς ἡλιογέννητης, Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ, Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλεῖα, Ἡ πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά, Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης, Βῶμοί, Τὰ παράκαιρα, Δεκατετράστιχα, Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα, Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι, Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων, Περάσματα καὶ χαιρετισμοί, Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου. **Κριτικά** : Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη, Σολωμός, Γράμματα τ. 2. Ἡρωϊκὰ πρόσωπα καὶ κείμενα, Τὰ πρῶτα κριτικά, Ἀρ. Βαλαωρίτης, Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Πῶς τραγουδοῦν τὸ θάνατο τῆς κόρης, Πεξοὶ δρόμοι, Ἡ ποιητικὴ μου. **Διηγήματα** : Θάνατος παλικάριοῦ, Διηγήματα. **Δράματα** : Ἡ Τρῖσεύγενη. **Μεταφρασμένα** : Ἑλένη τῆς Σπάρτης τοῦ Βεράρεν, Ξανατονισμένη μουσικὴ.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Νέος ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του, διότι ἠναγκάσθη διὰ τὰ ζῆ τὰ γίνῃ μεταφραστὴς καὶ λογοτεχνικὸς συνεργάτης εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον τὰ ἔργα του. Ἦτο ὅμως φιλομαθέστατος καὶ πολυμαθέστατος, αὐτοδίδακτος, κάτοχος τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς καὶ ἐν μέρει τῆς ἰταλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ προσφιλεστάτη δι' αὐτὸν ἀσχολία ἦτο ἡ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐνασχόλησις· ἡ μυστικοπαθὴς αὐτοῦ ψυχὴ εὗρισκεν ἄρρητον ἡδονὴν εἰς τὸν λίκνον καὶ τὰ ἐξωκκλήσια καὶ ἐκκλησίδια, εἰς τὰ ὅποια πολλάκις ἔψαλλε μὲ τὸν φίλον καὶ συμπολίτην του Μωραϊτίδην, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὸν παρὰ τὸν Παλαιὸν Στρατῶνα Ἅγιον Ἐλισσαῖον. Μετὰ τοῦ Μωραϊτίδη μᾶς ἔδειξεν εἰς θαυμασίους πίνακας καὶ μάλιστα νησιωτικούς, τὰς καλλονὰς καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, τὴν λαϊκὴν ψυχὴν εἰς ἥθην καὶ ἔθιμα, ἀρετὰς καὶ κακίας, ἐλπίδα καὶ ἀποκαρδίωσιν μὲ σπανίαν λιτότητα ὕψους ἀριστοκρατικοῦ, μὲ ζηλευτὸν θέλητρον ἀφηγήσεως καὶ παραστατικωτάτην περιγραφὴν. Τὸ ἔργον τῶν διδύμων τέκνων

τῆς Σκιαθοῦ τὸ διακρίνει βαθυτάτη οἰκογενειακὴ καὶ χριστιανικὴ εὐλάβεια. Ἡ γλῶσσα τοῦ Π ἔχει προσωπικὸν ὕφος ἀπέχουσα καὶ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς λαϊκῆς καὶ φανερώνει γενικὰ μορφὴν βυζαντινοῦ λόγου. Ὁ Π. θεωρεῖται μαζί με τὸν Βίζυην καὶ τὸν Καρχαβίτσαν ὁ δημιουργὸς τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους : **Μυθιστορήματα** : Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν. Ἡ γυφτοπούλα. **Διηγήματα** : διάφορα διηγήματα εἰς 12 τόμ. με τοὺς τίτλους : Χριστουγεννιάτικα, Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινὰ διηγήματα, Ἡ φόνισσα, Οἱ μάγισσες, Τὰ ρόδινα ἀκρογιάλια, Ἡ νοσταλγὸς κ. ἄ.

Ράδος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1932. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικά, ἀλλ' ἔνωρὶς ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας εἰς Παρισίους. Διωρίσθη γραμματεὺς τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας καὶ καθηγητῆς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ Παν(ι)μιον Ἀθηνῶν (1917). Ἔργα του : **Διάφοροι ἱστορικαὶ μελέται** : Γενικὴ ἱστορία τοῦ ναυτικοῦ, Ναυτικὴ τακτικὴ τῶν ἀρχαίων, Ἱστορία τῶν συγχρόνων πολεμικῶν στόλων, La marine grecque pendant la guerre de l' interdependance, La bataille de Salamine, Οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Σουλῶται κ.ἄ. **Μεταφράσεις** : Ἱστορία τοῦ Ναυτικοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τοῦ Jurien de la Gravière. **Διηγήματα** : Διηγήματα τόμ. 2, ἱστορικὰ καὶ ναυτικὰ διηγήματα διακρινόμενα δι' ἀπλότητα ὕφους, ἀλήθειαν, ζωὴν, εἰκόνας καὶ χαρακτῆρας με λεπτοτάτην διάκρισιν τόπου καὶ χρόνου, γλωσσικοῦ ἰδιώματος καὶ ψυχογραφίας.

Σκοῦφος Φραγκῖσκος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰ. καὶ ἄγνωστον πότε ἀπέθανε. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔγινε καθηγητῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Ἐνετίας. **Ἔργα του** : Ρητορικὴ τέχνη, κλασσικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν του, Λόγος πανηγυρικός, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ του διακρινόμεναι διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους.

ΠΙΝΑΞ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Γ' ΤΟΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Α'. ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

1) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

<i>α) Σχετικά με την Θρησκείαν και την οικογένειαν.</i>	
1) Στο Χριστό στο Κάστρο <i>Α. Παπαδιαμάντη</i>	Σελ. 3
2) Ψυχοσάββατον <i>Α. Μωραϊτίδη</i>	» 24
3) 'Ο παπα - Νάρκισσος <i>Δ. Βικέλα</i>	» 35
<i>β) Σχετικά με την Πατριδα και την 'Ιστορίαν.</i>	
1) 'Ο Κερκέζος <i>Γ. Κονδυλάκη</i>	» 49
2) 'Ο πιλότος του Λάρ Μπογάζ <i>Κ. Ράδου</i>	» 55
3) 'Η μάννα του Γρίζα <i>Δ. Βουτυρά</i>	» 65
<i>γ) Σχετικά με την 'Ελλην. φύσιν ξμψυχον και άψυχον.</i>	
1) 'Η θάλασσα <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	» 70
2) Νῦν ἀπολύεις <i>Π. Νιρβάνα</i>	» 81
3) Μαρασμός <i>Ε. Δυκούδη</i>	» 86

2) ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

1) Ποιητικάί άπαρχαί <i>Δ. Βικέλα</i>	» 91
2) 'Ο θάνατος της μητρός μου <i>Δ. Βικέλα</i>	» 95

3) ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1) Δύο φιλολογικά γράμματα <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	» 98
2) 'Επιστολή <i>Α. Κοραή</i>	» 99
3) 'Επιστολή <i>Α. Βαλαωρίτου</i>	» 100
4) 'Επιστολαί δύο <i>Φ. Σκούφου</i>	» 101-102

4) ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

1) Τò φίλημα <i>Μ. Μιτσάκη</i>	Σελ. 102
2) Λαμπέτης - 'Αστραπόγιαννος <i>Α. Βαλαωρίτου</i>	» 105
3) 'Ο 'Ελλην ναύτης <i>Π. Νιρβάνα</i>	» 106
4) Τ' άγνάντεμα <i>Α. Παπαδιαμάντη</i>	» 111
5) 'Ανάστασις Βλάχων <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	» 115
6) 'Αληθινές άδελφές <i>Ε. Δυκούδη</i>	» 119

7) Σαρωνικός Σ. Μελά	»	120
8) Τὸ παράπονο τοῦ μαρμάρου Μ. Μητσάκη	»	122
5) ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ		
1) Ἐκδρομὴ Τ. Μωραΐτινη	»	126

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Β΄. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1) ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1) Ἀστραπόγιαννος Α. Βαλαωρίτου	»	129
--	---	-----

2) ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

1) Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ Δημοτικὸν	»	136
2) Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας Δημοτικὸν	»	138
3) Ὁ γυρισμὸς τοῦ ξενιτεμένου Δημοτικὸν	»	139

3) ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ

1) Χριστούλα Γ. Βιζυηνοῦ	»	142
2) Τὸ αἶμα τῆς Μέδουσας Στ. Δάφνη	»	144
3) Ἐπαῖτις τῆς Βιζύης Γ. Βιζυηνοῦ	»	147
4) Κυρὰ Μαριόρα Δημοτικὸν	»	149

4) ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1) Μοιρολόγια Α καὶ Β Δημοτικὸν	Σελ.	149
2) Τὰ τρία ἄλογα Δημοτικὸν	»	150
3) Νυφιάτικα Α καὶ Β Δημοτικὸν	»	151
4) Τὸ νοίκι Δημοτικὸν	»	151
5) Χαρήτε Δημοτικὸν	»	152

5) ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1) Ὁ ὄρκος Γ. Μαγκορᾶ	»	153
2) Φωτεινὸς ὁ ξευγολάτης Α. Βαλαωρίτου	»	169
3) Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον Β. Κορνάρου	»	176

6) ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1) Τὸ τραγούδι τοῦ Σταυροῦ Κ. Παλαμᾶ	»	184
2) Χαιρετισμοὶ τῆς θάλασσας Γ. Δροσίνη	»	185

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄ (Δεξιλόγιον)	»	188
---------------------------	---	-----

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ	»	203
------------	---	-----

3000/ε2
Αριθ. { Πρωτ. 41719
 { Διεκπ.

Εν Αθήναις τῇ 26 Αὐγούστου 1933

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς
Τὸν κ. Ν. Κοντόπουλον

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1ην Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 9 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 78 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης εἰς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 88 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Γυμνασίων διὰ *μίαν πενταετίαν* ἀρχομένην ἀπὸ τὸ σχολικὸν ἔτος 1933—1938 τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ**» βιβλίον σας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως σύμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν εἰσηγητῶν.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Τμηματάρχης
Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἄρθρον 6ον τοῦ ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου 1932 Π. Διατάγματος

*«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκεκριμένων
διδακτικῶν βιβλίων».*

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.